
68
3 B
17

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMVS AVRIACVS.

SIVE,

De rebus toto Belgio tam ab eo, quam ejus tempore, gestis; ad excessum Ludouici Requesensij.

PARS PRIMA.

Tributa in libros X.

LVGDVNI BATAVORVM,
Apud ISAACVM ELZEVIRIVM, Academiæ Typographum.
ↃIↃ IↃ CXXI.

ILLVSTRISSIMIS,

ET POTENTISSIMIS,

DOMINIS,

ORDINIBVS GENERALIBVS FOEDERATARVM BELGII PROVINCIARVM, HISTORIÆ DE LIBERTATE REIP. PATRVM SVORVM FELICI AVSPICIO, GVLIELMI AVRIACI INVICTA VIRTVTE, RESTITVTA, PARTEM PRIMAM, IOANNES MEVRSIVS DEDICO, CONSECROQVE.

* 2

ILLVSTRISSIMIS,
ET CELSISSIMIS,
PRINCIPIBVS;

MAVRITIO,

D. G. PRINCIPI
AVRIACO, COMITI
NASSOVIO, ETC. MARCHIONI VERIÆ, ET
VLISSINGÆ. BARONI
BREDÆ, ETC. DYNASTÆ
POLANÆ, ETC. PRÆFECTO GELRIÆ, HOLLANDIÆ, ZELANDIÆ,
WESTFRISIÆ, ZVTPHANIÆ, VLTRAIECTI, ET
TRANISVLANIÆ; SVPREMO EXERCITVS IMPERATORI, PRÆFECTO
MARIS GENERALI, ET
AVREÆ PERISCELIDIS
EQVITI:

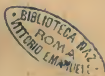
ITEM

HENRICO FRIDERICO,

NATO PRINCIPI AVRIACO, COMITI NASSOVIO, ETC. DYNASTÆ GERTRVDISBERGÆ, ETC. PRÆFECTO FLANDRIÆ, ET EQVITATVS FOED. PROVINC.

VNIVERSI,

HVIVS PATERNARVM VIRTVTVM, ET MAXIMORVM IN REMP. MERITORVM, MONVMENTI PARTEM PRIMAM IOANNES MEVRSIVS DEDICO, CONSECROQVE.

ILLVSTRISSIMI, POTENTISSIMI, ET CELSISSIMI, DOMINI, AC PRINCIPES.

Os *antiquus hactenus obtinet, vti viri literati lucubrationes suas aut Principibus, in obsequij testimonium, aut amicis, in affectus certi pignus, dedicarent. is me tenuit, ne sine vllo patrocinio Opus istud diuulgarem. Itaque, cum patronum mihi capiendum existimarem, vos hic implorandos esse aduertebam. Quippe quæ à Patribus vestris in Rempublicam beneficia, juncta opera, & consilio, sunt collata; illa, in literas relata, junctim quoque eorum heredibus consecranda arbitrabar. Neque dubitare audebam, quin acceptum hoc monumentum etiam habituri essetis. nam eorum, quibus vos debetis plurimum, cum memoriam veneremini, quonam modo scriptis illam celebratam, & Posteritati traditam, non libenter videatis? Estis autem,* ILLVSTRISSIMI POTENTISSIMIQVE DOMINI, *in hoc Opere inuenturi, quæ ab Auis, Patribusue, aut Consanguineis vestris, gesta; vt antiquam Reip. libertatem vindicare, ac vindicatam vobis tradere in manus possent. Vos quoque,* ILLVSTRISSIMI ET CEL-

Celsissimi Principes, *non quæ Pater tantum vester, immortalitate dignus, nunquam moritura, fecit; verum Patrui etiam vestri, Ludovicus, Adolphus, & Henricus: qui, cum sese pro Rep. tanquam Curtij, Decijue, deuouissent, gloriosa omnes morte ceciderunt. tum Bergensis quoque, Avunculus, memoratur; qui initio cum libellum etiam ipse obtulisset, mox in Gelria, & Tubantibus, sumptis armis, postquam preces nil valerent, vrbes multas expugnauit. & Guntherus Svvartsenburgicus, ac VVolfgangus Hohenlous, item Avunculi, hic leguntur; qui afflictæ Reip. pacem reddere, in conuentu Bredæ habito, maximopere sunt conati. Horum omnium virtuti, meritisque, si, quod posui, monumentum non ingratum vobis fuerit, quæ supersunt, porro absoluam. Quare enixè valde rogo, ut benignitate vestra me deinceps foueatis, Reip. vestræ ciuem, vobis subditum, clientemq;, deuotissimum. Ita vobis,*

Illvstrissimi, Potentissimi, et Celsissimi, Domini, ac Principes,

Vitam Deus quam longissimam largiatur; faciatque, quod vouetis, ac speratis, vt Remp. semper saluam, & florentem, habeatis. Lugd. Bat. ad diem XXI. *Decembris, Anno* CIↃ IↃ CXX.

IE MAINTIENDRAY
GUILELM . D.G . PRIN . AURAICÆ .
COMES NASSAVIÆ . &c.

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMI AVRIACI

Partis Primæ

LIBER I.

VIRORVM principum vitas ſcribere, vſitatum, & laudatum, ab omni æuo; ac viſa adiuuari virtus, dum deſcribitur: acuitque generoſiores animos, ſi repræſentata videant, quæ præclare ab alijs geſta; dum, exemplis ſtimulati, in exemplum ſibi quoque viuendum putant. adde, quod res ea mores etiam emendare ſolet; & virtutem fere diſcit, quiſquis legit. quin prudentiam item affert, dum conſilia, eventuſque, & momenta eorum omnia, conſiderate perpenduntur: ac præcepta bene gerendæ rei publicæ, aut agendæ vitæ ſuæ, vnicuique Hiſtoria præbet, cum alienam ob oculos ponit. Itaque mihi, quæ Gulielmo Auriaco geſta pro Reip. libertate, Ordinum fœderatorum auſpicijs, cum memoria poſterorum ſint digniſſima, ne hæc illi ignorare vnquam poſſint, monumento hoc conſecrare viſum fuit. Intereſt enim Reip. vt fundata conſilijs ejus, & firmata eſt, reſtituta ſumma animi magnitudine, & conſtantia plane invicta, libertate; ita etiam memoriam tanti beni-

ti beneficij, cum quo aliud comparari nullum potest, sempiternam conseruari.

Gens Nassouia in Germania antiquissima, & illustrissima. Non incerta temporum dicam, & hiulca, quæque fabulis propiora. ab indubitato principio annos plus nongentos habet. Multi in ea pace iuxta, ac bello, clari; inter quos Adolphus præstat. qui virtute, quam fortuna, multo melior, ad Imperium euectus fuit. Inde hic Gulielmus Auriacus sese offert, nulli maiorum secundus; Imperio si non potitus, tamen dignus. qui prudentia longe maxima, armis modicis, vim Hispaniarum regis, toto orbe potentissimi, postquam diu sustinuisset, cum nequaquam vinci posset, interfectus, instauratam à se Belgij fœderati libertatem Mauritio filio porro consummandam tradidit. Natus autem est Dillemburgi, anno à Christi natiuitate cIↃ IↃ XXXIII. ad diem XVI Aprilis, patre item Gulielmo, Nassouiæ, Viandæ, Dietzæ, Dillemburgi, & alibi, comite; matre vero Iuliana Stolbergensi, fecunditatis adeo felicis femina, vt, cum decederet, anno LXXVII ætatis suæ, prognatos ex se filios pariter, filiasque, nepotes, neptes, pronepotes, & proneptes, centum sexaginta haberet. In prima ætate Carolo V Cæsari traditus, annos nouem in cubiculo eius egit. qui in puero cum ingenium, rerum maximarum capax, indolemque, ad suprema laudum factam, animaduerteret; dignum censuit, quem cum cura ad res quaslibet capessendas educaret, & instrueret. itaque ad arcana quamuis negotiorum etiam adhibuit; ac frequenter, cum le-

gati prin-

gati principum audiendi essent, clam habenda oratione, remotis cæteris, vnum hunc admisit tamen; & abire vna cum alijs cupienti, *Mane princeps*, inquiebat. Isto modo educatum, cum spem ejus impleuisset, mox honoribus summis auxit. Anno cIↄ Iↄ L vxorem sibi duxit Annam, filiam vnicam, & heredem, Maximiliani Egmundani; Buræ, & Lerdami, comitis: è qua prolem geminam sustulit, Philippum, & Mariam. Ex eo tempore rebus maximis applicatus ætatem egit. Anno cIↄ Iↄ L V. cum aduersus Gallos bellum, discessuro à castris Sabaudo, ipse huic successor datus, qui cum summo imperio esset; annos tantum vnum & viginti natus, & quidem ab aula absens, in qua multi tunc virtute militari celebres viri, Bossuuius, Lalanius, Rossumius, Egmundanus, Megensis, Arenbergicus, aliique; quos Senatus, & regina item Maria, commendabant. quique ob ætatem, adhuc tanto oneri immaturam, aut absentiam, numerumue aliorum, qui imperio isti pares, præteriri non iniuria potuisse, aut debuisse, videretur; magnam adeo in animo Cæsaris spem virtutis suæ accenderat, vt iuuenis, absens, & à nemine commendatus, etiam præter voluntatem, multis aliis præferretur. Itaque cum hac potestate legatus Cæsaris, desinente mense Augusto in castra venit, nouis Germanorum auxiliis pridem aucta. vbi ita sese gessit, vt abunde exspectationi Cæsaris satisfaceret, & inuidiam inimicorum facile vinceret. ac prima sane cura fuit, inchoatam Carolomontij munitionem latius pandere, & ad vallem vsque extende-

cIↄ Iↄ L.

cIↄ Iↄ L V.

cIↃ IↃ re,in qua Galli,propulsatis Cæsarianis,substitissent.
LV. inde medio fere Septembri eductis copijs, tanquam Marienburgum petere destinasset, Fagnolium castellum adortus, quod à Gallis tenebatur, expugnauit, perbenigne militem præsidiarium habens; qua re ipsius etiam hostis laudem obstrinxit. occupato jam Fagnolio, & exercitu præter Marienburgum ducto, Conuinium petijt, vbi aliquod à Niuernio præsidium erat. quo dilapso, turrim ibi munitam diruit, castraque ad Solturium duxit; nec ante mouit, quam Philippopolim contra impetum Gallorum permuniret. quod maioris laudis fuit, quia Niuernius, & Colignius, præstantissimi belli duces, obiecti essent; insuperque exercitum pestis infestaret. His peractis, collocato Carolomontij, & Philippopoli, præsidio, reliquo milite in hiberna distributo, reuocante Cæsare, Bruxellas redijt. Animum enim is induxerat, regna Philippo filio tradere, & vitam porro à regnandi curis liberam, raro principum exemplo, instituere. id, cum magni Auriacum faceret, nisi coram illo voluit; itaque, è castris reuocatum, adesse jussit. quin, quod summi affectus signum omnibus habitum, in consessum cum veniret, ejus humero nitebatur; ceu non parum in fide ipsius, ac virtute, se acquiescere testaretur. & mox item, cum jam regna tradidisset, præcepta imperandi addit, coram ipso, quasi eum in præsens testem, olim vero, si negligeret, etiam monitorem vellet. tum seorsim commendata quoque prudentia, adhortatur; ne in rebus maxime arduis quicquam sine eo gereret, neu consilio quen-

quenquam ante ipſum poneret. Anno cIↄ Iↄ lvi rex Philippus, cum aurei velleris feſtum Antuerpiæ Ianuario menſe ageret, in equeſtrem iſtum ordinem etiam ipſum cooptauit. moxque Cæſar, vna cum Gregorio Sigiſmundo Seldio, qui tunc vicem Cancellarij obtinebat; & Wolfgango item Hallero, qui ab epiſtolis, in Germaniam ire jubet: vt Imperij coronam Ferdinando fratri ferret, cui Imperium iam tradiderat. quam legationem etſi detrectaret, valde obnitens, deprecanſque, & apud Cæſarem, & Mariam, eius ſororem; ne Imperij illa inſignia, egregia progenitorum opera capiti olim ipſius impoſita, auferre ad alium cogeretur: obtinere tamen preces minime potuit; arbitrantibus, ad honorem id pertinere. itaque obſequendum fuit. Verum tamen res dilata in biennium; ſeu quod, poſtquam è Belgio Cæſar diſceſſiſſet, ruptis inter Galliæ regem, & Philippum, iam inducijs, de belli exitu animi ſuſpenſi eſſent; ſeu quod tres tunc è Septemuiris, Palatinus, Treuirenſis, & Colonienſis, recens diem obijſſent; quique ijs ſubſtituti, rebus ſuis ordinandis tenerentur. Anno cIↄ Iↄ lvii. reuerſo ex Anglia Philippo, menſe Iulio, cum Sabaudo, Arſcotano, alijſque, collecto exercitu, ceu Guiſæ obſidendæ, San-Quintini obſidionem, Gallorum clade memorabilem, adiutum iuit. Annus ſequens cIↄ Iↄ lviii per initia ſatis grauis, mox benignior. Luctu eum, & honoribus, varie affecit. Nam & menſe Februario vxorem amiſit, quæ tunc in Bredana arce diem obijt; &, defuncto Maximiliano

 Burgun-

cIↄ Iↄ lvi.

cIↄ Iↄ lvii.

cIↄ Iↄ lviii.

cIↃ IↃ LVIII. Burgundo, in Hollandiæ, ac Zelandiæ, Frisiæque, & Vltraiecti, præfecturam est subrogatus: quin legationem etiam, ante biennium imperatam, & reiectam, vti supra commemoraui, tunc obiuit; ac coronam, Imperij insigne, Ferdinando Cæsari tulit. dein, cum belli Gallicani rex Philippus iam pertæsus, quia iter in Hispaniam cogitaret, finem illi imponere vellet, huius prudentiæ rem commisit. isque, cum rex adeo in pacem propenderet, vt quouis eam pretio cuperet impetratam, nec se magis vllo officio deuinciri ab ipso posse testaretur: Momorantij, & Sant-Andreani, opera tantum effecit, vt de illa mox colloquium haberetur; ad quod ipse cum Albano, Melitensi, Perenotto, Viglioque, delegatus mense Octobri, & negotio per Mariam, Angliæ reginam, quæ
cIↃ IↃ LIX. Caletum reddi vrgebat, interrupto; anno proximo cIↃ IↃ LIX, mense Aprili ineunte, tandem etiam in castello Cameracensi constituta est; quanto cum Henrici damno, tanto cum Philippi honore, atque fructu. quippe illi, & Sabaudo, pro Quintini tantum fano, item Hana, Castelleto, ac Taruenna, loca supra quadringenta, aut, vt hi, qui minimum tradunt, centum nonaginta octo, quæ præsidio tenebantur, restituta. ipsi certe Galli fassi, nullam terræ suæ pacem magis turpem, aut pudendam, fieri vnquam potuisse. Atque vt pacis huius auctor, ac promotor, summus fuerat; ita obses quoque eius, quando sic conuentum erat, cum Albano, Arscotano, & Egmundano item, datus: simul etiam, vt solennibus nuptiarum

Henrici

Henrici filiæ; regi Philippo desponsatæ, interesset Qua de causa dum in Gallia commoratur, clam Henrico cum Albano agitante de tollendis passim omnibus, qui per Galliam, Belgiumue, immo orbem Christianum vniuersum, reformatæ religioni addicti essent; ipsum quoque, qui negotijs tantis additus, nihil horum ignorare existimante; ideoque, de industria conscientiam simulanti, hoc consilium exponente: ille, quam ægerrime ferens homines multos, famæ integros, opibusque in his excellentes quosdam, neci instar victimarum destinari; &, sortem miserorum dolens, subueniendum ipsis ratus, si qua posset, concepto in Hispanos odio, de ejiciendis ijs Belgio toto, cui obstrictum se putaret, cogitare serio cœpit. neque prius conquieuit, quam, Sabauda intercedente, ac fide data, Rhemis sese adfuturum, cum Franciscus, eius nominis secundus, regno inaugurandus esset, redeundi in Belgium veniam impetrasset. Pace ita constituta, cum Philippus in Hispaniam cogitaret, Belgiumque Margaretæ Parmensi sorori gubernandum tradidisset, convocatis mense Augusto in vrbe Gandauensi Ordinibus, etiam hunc adiunxit illi, qui cum Antonio Perenotto, Egmondano, Glaionæo, Barlamontio, Viglioque, fœminam principem, sexu suo, ac natione, Reipublicæ Belgioque administrando minus parem, in negotijs longe maximis sua prudentia adiuuaret: turmæ etiam ordinariæ præfecturam, & tribunatum Hispani militis, quo is cum minore inuidia relinqui in Belgij limite posset, capere iussit.

CIↃ IↃ LIX.

Ac cum

cIↄIↄ CIↄ LIX. Ac cum multa, in perniciem certam Belgij, agi cerneret; obuiam ire malo cupiens, rogare equestris ordinis proceres, & nonnullos è Senatu Belgico, instituit, *Vti Hochstratam convenirent: illic se, quæ rei publicæ expedirent, indicaturum. in discrimen summum adductum Belgium esse, & ciuile illi bellum impendere; se obstrictos sacramento ordinis sui, munerisque ratione, vt prouiderent, ne quid detrimenti capiat. idque in procliui etiam, si remedia necessaria adhibere tantum vellent. ante omnia Granuellani reprimenda esse consilia; eorumque, qui hunc ducem sequerentur: quibus vnum hoc propositum videatur, vti cædibus, relegationibusque, & bonorum publicationibus item, Belgium vniversum perdant. quæ si illi porro agant, neque ipsi obnitantur, eventurum, vt, quibus displiceant ista, ducem resistendi inveniant.* Hæc quantumvis multis explicaret illis, atque eandem Svvartzenburgici, & Hollani, sententiam diceret; qui vterque bene de re Belgica meritus, valere etiam gratia plurimum: tamen obtinere haud potuit. Mox, cum de externo milite removendo ageretur, etsi tribunatu ejus pridem ornatus, operæ multum hic nauauit, cum offensa regis maxima, etsi serio tunc in tempus dissimulata. etenim ille, ceu tuendæ dignitatis maximum hoc momentum esset, vehementer rem vrgebat. idque Granuellanus suaserat; qui ambitionem suam, ac potentiam, armis regijs communire satagebat. sed, dum inde privilegia, juramento confirmata, implorantur; hinc discrimen Reip. demonstratur. ægre quamvis, rex promit-

promittit. Et hujus facti summa sane offensa fuit: decretumque, exspectata occasione, gladio in illos animadvertere, qui libellum obtulissent, juuillentue. quod arcanum, sedulo dissimulatum, à primate quodam Hispano, qui Auriaco, Egmundano, aliisque, clam faueret, indicatum. nam progressus salutatum, cum latrunculis ludentes offendisset, ceu securitatem carpens, *ecquid nulla de libello iam exhibito sollicitudo anxios haberet*, percunctari. cuius dicti negligentioribus cæteris, prudentior Auriacus aduertendum animum ratus, Egmundano, qui familiarius eo vteretur, auctor esse; *vti & officij causa vicissim salutatum iret, & occasionem dicti, ac sententiam, exploraret*. quod cum faceret Egmundanus, ille sine vlla ambage rem exponit; *visum regi, & Senatui, remouere Hispanum militem: sed libellum adeo displicuisse, vt auctoribus, pariter atque adiutoribus, capitis pœna sit statuta. id se, qui faueret ipsis, clam monere voluisse; itaque deinceps providerent*. Ab hoc tempore, alias cautus, magis circumspicere Auriacus, suasque ita actiones instituere, vt nec muneri deesset, nec inimicis se exponeret; vbique obsequij pariter promptus, & insidiarum cauens: nunquam offenso semel regi, etsi valde blandienti, se permittens. Egmundanus, Hornanusque, dum non cauent, circumventi periere. discedente sub hæc rege, anni aliquot ipsi per quietem acti; qua dum fruitur, de secundis nuptijs cogitans, anno cIↄ Iↄ LXI Annam alteram matrimonio sibi iungit, Mauritij Septemviri Saxonis filiam; habitis summa cum so-

cIↄ Iↄ LIX.

cIↄ Iↄ LXI.

B lenni-

cIↃ IↃ LXI. lennitate nuptijs, quibus Daniæ rex Fredericus, & plerique Augustanæ confessionis item Principes, Neoburgi per id tempus congregati, interesse. cIↃ IↃ LXIV. deinde anno cIↃ IↃ LXIV, ambitione, ac superbia, intoleranda in Rep. grassante Granuellano, cum dissimulari vltra res non posset, palam ei cum Egmundano, & Hornano, se opposuit; nec venire in Senatum, nec consilia communicare etiam voluit. quin & apud regem ipsum in Hispania accusauit, effecitque, vt discedere à Rep. juberetur. Atque hæc tempora turbæ ingentes excepere; quibus quia deinceps vitam adeo implicatam habuit, vt sine istis nemo illam scribere possit, eas fusius attexemus. Ergo cum anno excIↃ IↃ LXV. eunte cIↃ IↃ LXV, datis ad Parmensem literis, rex decreta de hæreticis inquirendis, puniendisque, & concilio Tridentino admittendo, vrgeret acriter; atque morem sine vlla exceptione gestum cuperet: illa, cum rem in senatu exposuisset, ac deliberatum esset, etsi Viglius supprimendas paullum literas censuisset, quoad regem de discrimine Reip. monuissent; vicit tamen eorum numerus, qui hanc voluntatem Regis sine mora exequendum sentiebant. itaque die XVIII mensis Decembris ad provincias cæteras scribit, ad Brabantos XXXI, & *mandata regis stricte exsequi* iubet, *neque vsquam vt conniveant, nisi pœnæ, in his expressæ, subiacere ipsi velint*. quod vt magis facile esset, placuit, *vti vrbes quæque vnum è senatu suo constituerent, in semestre permutandum; qui id solum animadverteret, an concilio Tridentino satis fieret. isque saltem*

tem ad trimestre vnumquodque, vt cognosci religionis cIↄ Iↄ
status posset, siue ipsam, siue aliquem consistorij sanctioris, LXV.
huic negotio destinandum, de quibusuis accurate admoneret. tum inquisitoribus mandat, *quæ ad diem* XI *Maij superioris jussi essent, vti facerent.* nempe *in omnes, qui suspecti hæreseos essent, aut prohibitos libros legerent; quiue concionem haberent, aut de sacris etiam literis dissertarent, vt inquirerent, comprehenderent, litem intenderent, castigarent, desecrarent, judici seculari traderent; tum carceribus vterentur, litem quoque terminarent, etsi non seruato ordine. nam sufficere, si consiliarium regis vnum tantum advocarent, qui jus dicere ex ipsorum arbitratu, secundum literas Apostolicas, teneretur. neque etiam necesse esse, vt judicem loci ordinarium, aut diœceseos, exspectarent. quin citare cunctos possent, subditos regis, sine vlla exceptione dignitatis, siue præsides, siue item consiliarios, consulesque, & vrbanos senatores; denique alios, in quocunque tandem munere constitutos; &, exacto juramento, ad respondendum de quæsitis etiam cogere, pœna in nolentes dicta, ceu fautores hæreticorum.* dein præfectis, magistratibusque, imperat; *vt rogati opem inquisitoribus ferrent: aut supplicium, si negarent, idem sibi promtum scirent.* In decretis Tridentinis ista erant. *vti clerum reformarent; tum vt in parœcia sua quisque curio percenseret, quot in ea familiæ essent, & in vnaquaque earum quot personæ, atque ibidem à quo tempore habitassent. si quæ pridem advenissent, à priore curione testimonium secum ferrent, quo probarent, religionem se Catholicam profiteri; inde quando, & quo modo, matrimonium*

 contra-

cIↄ Iↄ LXVI. *contraxissent. porro in confessionibus nomina quoque confitentium, ac cognomina, quasque habitarent ædes, adnotarent; hoc indicio, an perseverarent omnes, cognituri. deinde illos vt inscriberent, qui pro pueris in baptismo fidem suam interponerent, ad eosque, vbi mox adoleuissent, erudiendos ne qui vsquam admitterentur, nisi qui maiorum more sacra colerent. denique vt egenos etiam, quique stipe collectitia alerentur, explorarent, qualem illi religionem sectarentur; item an confessionem, ac rem diuinam, frequentarent: quique hic negligentes essent, ijs vti stipis nihil largirentur.* Archiepiscopus Cameracensis, Synodo prouinciali conuocata, reformationem cleri ægre obtinuit. Machliniensis, pariter atque Vltrajectinus, frustra fuit. Vrbes quoque Brabantinæ, qui prouinciæ tertius ordo, grauiter angi. & in his Antuerpia maxime, quæ libello indicabat magistratui; *hæc contraria ijs literis, quas superiore Iulio à Parmensi accepissent. ac testari, non se modum inuenire, quo immunem à seditione vrbem porro seruent. inquisitionem istam motuum fundamentum esse; & non multo post futurum, vt regionem desolatam, atque inprimis vrbem, habeant. contra priuilegia iri; & infringi introitus læti capita, primum, secundum, tertium, vltimumque. ideoque, ceu tutorem, implorare; vellet de tam obstinata regis sui voluntate certiorem S. Imperij cameram facere, & ad illam prouocare. nam secundum auream bullam, terræ Brabantiæ anno* cIↄ CCCXLIX *datam, & ab Imperatoribus cunctis, in Imperium succedentibus, confirmatam; dein tractatu Augustano anni* cIↄ Iↄ XLVIII, *id licere. huc accedere de religione acta; cum*

Passa-

Passauia, anno cIↄ Iↄ LII: *tum Augustæ*, cIↄ Iↄ LV. *per* cIↄ Iↄ LXV.
quæ omnia neque inquisitione, nec concilio Tridentino, subjacerent. ac potissimum, cum tractatu Augustano anni cIↄ Iↄ XLVIII *pars Imperij facti essent; ideoque priuilegijs, patrociniјsque omnibus, frui necessario debeant, quibus cætera membra Imperij: cui Belgium, quantum duo Electores, contribueret. quam ob rem enixe orare, vti intercedere vellet, hasque à Parmensi literas reuocari procuraret. quod ni fieret, tum querelam sibi ad Ordines referendam.* Eodem modo aliæ quoque prouinciæ questæ; quæ à curijs quæque suis hoc responsum accepere. *nihil noui intentari; ac de inquisitione hoc tenendum, vti illis tantum locis, quibus vsitatum foret, ac recepto pridem more, haberetur. & priuatim Antuerpienses tam ab ea, quam episcopo, liberi essent. quod concilium Tridentinum attineret, id non vltra valiturum, quam mox palam explicarent.* Sed cum vrbes etiam insisterent, voluerunt persuadere; *temere esse, quod Brabanti de nouitate quererentur: quippe dudum inquisitionem illic vsitatam, & Pontifices Romanos inquisitores generales iure, ac merito, quouis tempore in hoc Belgio habuisse.* Hoc responso magis omnes angi vbique; & inprimis, cum aduersos comperirent, quorum erat adiuuare. ideoque nulli operæ, aut pecuniæ, parci esse, vt arcana explorarent. quin & famosos libellos, rhythmos, carmina, quæque talia, passim spargere, & ad loca publica affigere. etiam Parmensi ipsi in manus tradere; *quo edicta, inquisitionem, episcopos, & concilium Tridentinum, inhibere animum induceret.* tum solerter eos, qui muneribus publicis fungebantur, ad-

cIↃ IↃ hortari, *meminissent sacramenti, quo prouincijs dix-*
LXV. *issent; neve, officij sui obliti, contra fidem, patriam-*
ve, quid committerent. ac terrendis minæ additæ.
Ex his omnibus cum Respublica in præcipiti, &
mutatio impendere, videretur; Parmensis, ani-
cIↃ IↃ mis tranquillandis, ad diem XXIV Martij anni
LXVI. cIↃ IↃ LXVI edicit; *quando ab anno eius seculi*
quinquagesimo in Brabantia nulla inquisitio fuerit, ne nunc quidem velle regem, vt illic esset: verum priuilegia sua salua haberet, nec concilio Tridentino, nisi quantum ea ferrent, subiaceret. ita læti rursum Belgæ. sed cum Ordines Brabantini, paullo magis hoc edictum expendentes, ne quis scrupulus superesset, acta à Parmensi peterent, regis nomine subsignata, quibus caueretur ipsis, *non deinceps vllam in prouincia sua inquisitionem fore; neve alium vnquam iudicem de delictis quibuscunque, etiam hæreseos, præter solum secularem, cogniturum; tum edicta vti mitigáre vellet: hæc respondet, cum proceribus aurei velleris, ac præfectis prouinciarum, se acturam.* moxque egit de edictis mitigandis, integra religione, & auctoritate regis, ad sedandos populi animos. fama enim inualuerat, nobilitatem passim concitatam esse. quippe vt sacrorum præsules, ob episcopos constitutos, aliaque reformata, æque ac populus vniuersus, indignari; ita illa pertimere, *ne in neruum res erumperet; & in ipsam, ruri passim habitantem, ideoque iniuriæ expositam, faba quoque cuderetur.* vt timeret, minæ populi faciebant, precibus mixtæ, quibus ille impellere istam satagebat, *vt, quemadmodum deberet, apud*

regem,

regem, non omnino gratiæ eius nil daturum, *interce-* CIↃIↃ
deret. ergo, cum prætextu vario aliquoties con- LXVI.
venisset, fœdus ictum; primo à paucis, mox compluribus, dum amicum quisque suum illuc trahit, subsignatum. adeoque numerus auxit, vt postremo supra quadringentos essent. fœderis autem ista summa. *quando homines peregrini, Deo, regi, ac Reip. inimici, quique vnum istud agerent, vt ambitionem suam, atque auaritiam, sub prætextu religionis asserendæ, & tranquillitatis publicæ confirmandæ, regis, Belgarumque, impensa explere possent, apud regem effecissent, ne edicta violenta, quod pollicitus, mitigaret; dein tyrannicam inquisitionem etiam imperasset, quam mox Belgij omnis vastitas, populi oppressio, fidei quoque Christianæ exstirpatio, regij nominis imminutio, incolarum plane intoleranda seruitus, priuilegiorum ereptio, summa denique Reip. perturbatio, secutura: vt præverterent ex officio malis istis, sacramento sese mutuo obstrinxisse, ne hanc inquisitionem, sub quocunque tandem nomine, vnquam admitterent. nihil vero aut aduersum honorem Dei, aut supremam regis sui potestatem, Ordinumve, agitare; sed inprimis cum Rep. salua hæc velle, ac consilij huius sui Deum ipsum testem capere.* Fœderis eius, quamquam multi subscripsissent, magnum tamen secretum fuit; clamque præstitutus dies, quo Bruxellas, ad libellum offerendum, convenirent. Primi inter eos erant, Brederodius, genus suum ad Hollandiæ Comites referens Culemburgicus, ac Bergensis: Ludouicus quoque Nassouius, Auriaci frater, alijque. Quamquam autem in arcano consilium esset, non

tam

cIↄ Iↄ LXVI. tam occultari tamen apparatus rei potuit, quin proceribus nonnullis aurei velleris innotesceret: ex quibus Megensis primus ad Parmensem partim retulit. quæ non parum consternata, grauiora, quam propositum fœderatis, metuebat; tanquam vrbes, ac munita quædam loca, vti fama ferebatur, occupare agitarent. ea propter, datis passim ad vrbes literis, admonebat: *summa cura, necubi opprimerentur, prouiderent.* Mense Aprili, ad primum, secundum, tertium diem, cum Bruxellas vndequaque satis multi, & in illis Brederodius, sine armis conuenissent, quarto senatum dari sibi à Parmensi postulare. quo permisso, quinto proximo è Culemburgensi domo numero fere quadringenti, in quaternos distributi, ordine omnes processere. in senatum cum venissent, vbi eos & Parmensis, sanctiusque consistorium, proceresq; aurei velleris, & præfecti prouinciarum, excepere; Brederodius, vbi consessum veneratus primum esset, causam aduentus memorare: *vt libellum istum supplicem exhiberent. temere vero facere quosdam, qui seditionis ipsos, à qua quam longissime abessent, accusarent. ideoq; enixe orare, vti illi castigentur.* ac Parmensis, *se libellum cum senatu inspecturam, moxq; responsuram*, edicit. ad quę verba recessere. In libello hoc exponebant; *sat Belgarum in principes fidem claram esse: ac nobilitatis maxime. quæ nec opum, neque vitæ, vnquam parca, laudem hanc tueri certa. qua de causa, cum præsentem rerum statum animaduerterent, maluisse offensam aliquam nunc incurrere, quam silentio damnum regi, ac Reip. conciliare. neque enim dubitare, quin hæc olim inter*

inter merita censerentur. ac quantumuis non ignorent, quæ de inquisitione, decretisque de religione exacte obseruandis, statuisset, recte facta, ad exemplum Caroli patris; qui hæc pridem, publicæ tranquillitati confirmandæ, imperasset: tamen temporis rationem habendam esse, quod haud parum immutatum, & remedia item alia postularet. nam si, dum decreta exequi modice tantum annituntur, turbæ adeo graues ortæ; quantas, si seuere agant, imminere arbitrentur? ideoque se vereri, ne, tam alienis populi vbique animis, in seditionem Belgæ vniuersim concitentur. sperasse quidem hic remedium à prouinciarum ordinibus; verum, quando hactenus illi neglexissent, malo indies valescente, ac præsenti jam periculo, officij sui existimasse, ne diutius tacerent. ac confidere, quod monerent, non id male acceptum iri; siquidem ipsi, ruri ædes, bonaque alia, possidentes, magis cæteris in discrimine versarentur. ad hæc, si mandatis regis ita rigide mos geratur, vitam omnes, fortunasque, ad libidinem delatorum, prout quemque auaritia, aut inuidia, ad calumniam stimularet, in ancipiti habituros. quam ob rem orare supplices, vti malo occurratur. quando autem rei grauitas postularet, ablegari ad regem preces, apud ipsum intercederent, in perpetuum vt prospiceret; idque quia, nisi sublatis edictis, mali causis, fieri nullo modo posset, ea abrogari sinat: quæ seruari, nisi perdita republica, minime queant. ac ne forte, qui in regem suum obsequium inter prima reputarent, legem illi ponere velle, quod maligni per calumniam dicturi essent, viderentur; supplicare quam humillime, vt prouinciarum ordines conuocaret, habitoque cum his consilio, alia rursum, magis Belgio profutura, CIↃIↃ LXVI.

 tura,

cIↄIↄ LIX. Ac cum multa, in perniciem certam Belgij, agi cerneret; obuiam ire malo cupiens, rogare equestris ordinis proceres, & nonnullos è Senatu Belgico, instituit, *Vti Hochstratam convenirent: illic se, quæ rei publicæ expedirent, indicaturum. in discrimen summum adductum Belgium esse, & ciuile illi bellum impendere; se obstrictos sacramento ordinis sui, munerisque ratione, vt prouiderent, ne quid detrimenti capiat. idque in procliui etiam, si remedia necessaria adhibere tantum vellent. ante omnia Granuellani reprimenda esse consilia; eorumque, qui hunc ducem sequerentur: quibus vnum hoc propositum videatur, vti cædibus, relegationibusque, & bonorum publicationibus item, Belgium vniversum perdant. quæ si illi porro agant, neque ipsi obnitantur, eventurum, vt, quibus displiceant ista, ducem resistendi inveniant.* Hæc quantumvis multis explicaret illis, atque eandem Svvartzenburgici, & Hollani, sententiam diceret; qui vterque bene de re Belgica meritus, valere etiam gratia plurimum: tamen obtinere haud potuit. Mox, cum de externo milite removendo ageretur, etsi tribunatu ejus pridem ornatus, operæ multum hic nauauit, cum offensa regis maxima, etsi serio tunc in tempus dissimulata. etenim ille, ceu tuendæ dignitatis maximum hoc momentum esset, vehementer rem vrgebat. idque Granuellanus suaserat; qui ambitionem suam, ac potentiam, armis regijs communire satagebat. sed, dum inde privilegia, juramento confirmata, implorantur; hinc discrimen Reip. demonstratur. ægre quamvis, rex promit-

promittit. Et hujus facti summa sane offensa fuit; decretumque, exspectata occasione, gladio in illos animadvertere, qui libellum obtulissent, iuuissentue. quod arcanum, sedulo dissimulatum, à primate quodam Hispano, qui Auriaco, Egmundano, aliisque, clam faueret, indicatum. nam progressus salutatum, cum latrunculis ludentes offendisset, ceu securitatem carpens, *ecquid nulla de libello iam exhibito sollicitudo anxios haberet*, percunctari. cuius dicti negligentioribus cæteris, prudentior Auriacus aduertendum animum ratus, Egmundano, qui familiarius eo vteretur, auctor esse; *vti & officij causa vicissim salutatum iret, & occasionem dicti, ac sententiam, exploraret*. quod cum faceret Egmundanus, ille sine vlla ambage rem exponit; *visum regi, & Senatui, remouere Hispanum militem: sed libellum adeo displicuisse, vt auctoribus, pariter atque adiutoribus, capitis pœna sit statuta. id se, qui faueret ipsis, clam monere voluisse; itaque deinceps providerent*. Ab hoc tempore, alias cautus, magis circumspicere Auriacus, suasque ita actiones instituere, vt nec muneri deesset, nec inimicis se exponeret; vbique obsequij pariter promptus, & insidiarum cauens: nunquam offenso semel regi, etsi valde blandienti, se permittens. Egmundanus, Hornanusque, dum non cauent, circumventi periere. discedente sub hæc rege, anni aliquot ipsi per quietem acti; qua dum fruitur, de secundis nuptijs cogitans, anno CIↃ IↃ LXI Annam alteram matrimonio sibi iungit, Mauritij Septemviri Saxonis filiam; habitis summa cum so-

CIↃ IↃ LIX.

CIↃ IↃ LXI.

cIↃ IↃ LXI. lennitate nuptijs, quibus Daniæ rex Fredericus, & plerique Auguſtanæ confeſſionis item Principes, Neoburgi per id tempus congregati, interesſe. deinde anno cIↃ IↃ LXIV, ambitione, ac
cIↃ IↃ LXIV. ſuperbia, intoleranda in Rep. graſſante Granuellano, cum diſſimulari vltra res non poſſet, palam ei cum Egmundano, & Hornano, ſe oppoſuit; nec venire in Senatum, nec conſilia communicare etiam voluit. quin & apud regem ipſum in Hiſpania accuſauit, effecitque, vt diſcedere à Rep. juberetur. Atque hæc tempora turbæ ingentes excepere; quibus quia deinceps vitam adeo implicatam habuit, vt ſine iſtis nemo illam ſcribere poſſit, eas fuſius attexemus. Ergo cum anno ex-
cIↃ IↃ LXV. eunte cIↃ IↃ LXV, datis ad Parmenſem literis, rex decreta de hæreticis inquirendis, puniendiſque, & concilio Tridentino admittendo, vrgeret acriter; atque morem ſine vlla exceptione geſtum cuperet: illa, cum rem in ſenatu expoſuiſſet, ac deliberatum eſſet, etſi Viglius ſupprimendas paullum literas cenſuiſſet, quoad regem de diſcrimine Reip. monuiſſent; vicit tamen eorum numerus, qui hanc voluntatem Regis ſine mora exequendum ſentiebant. itaque die XVIII menſis Decembris ad provincias cæteras ſcribit, ad Brabantos XXXI, & *mandata regis ſtricte exſequi* iubet, *neque vſquam vt conniveant, niſi pœnæ, in his expreſſæ, ſubiacere ipſi velint.* quod vt magis facile eſſet, placuit, *vti vrbes quæque vnum è ſenatu ſuo conſtituerent, in ſemeſtre permutandum; qui id ſolum animadverteret, an concilio Tridentino ſatis fieret. iſque ſaltem*

tem ad trimestre vnumquodque, vt cognosci religionis cIↄ Iↄ
status posset, sive ipsam, sive aliquem consistorij sanctioris, LXV.
huic negotio destinandum, de quibusvis accurate admoneret. tum inquisitoribus mandat, *quæ ad diem* XI *Maij superioris jussi essent, vti facerent.* nempe *in omnes, qui suspecti hæreseos essent, aut prohibitos libros legerent; quive concionem haberent, aut de sacris etiam literis dissertarent, vt inquirerent, comprehenderent, litem intenderent, castigarent, desecrarent, judici seculari traderent; tum carceribus vterentur, litem quoque terminarent, etsi non servato ordine. nam sufficere, si consiliarium regis vnum tantum advocarent, qui jus dicere ex ipsorum arbitratu, secundum literas Apostolicas, teneretur. neque etiam necesse esse, vt judicem loci ordinarium, aut diæceseos, exspectarent. quin citare cunctos possent, subditos regis, sine vlla exceptione dignitatis, sive præsides, sive item consiliarios, consulesque, & vrbanos senatores; denique alios, in quocunque tandem munere constitutos; &, exacto juramento, ad respondendum de quæsitis etiam cogere, pœna in nolentes dicta, ceu fautores hæreticorum.* dein præfectis, magistratibusque, imperat; *vt rogati opem inquisitoribus ferrent: aut supplicium, si negarent, idem sibi promtum scirent.* In decretis Tridentinis ista erant. *vti clerum reformarent; tum vt in parœcia sua quisque curio percenseret, quot in ea familiæ essent, & in vnaquaque earum quot personæ, atque ibidem à quo tempore habitassent. si quæ pridem advenissent, à priore curione testimonium secum ferrent, quo probarent, religionem se Catholicam profiteri; inde quando, & quo modo, matrimonium*

 contra-

cIↄ Iↄ LXVI. *contraxissent. porro in confessionibus nomina quoque confitentium, ac cognomina, quasque habitarent ædes, adnotarent; hoc indicio, an perseverarent omnes, cognituri. deinde illos vt inscriberent, qui pro pueris in baptismo fidem suam interponerent, ad eosque, vbi mox adoleuissent, erudiendos ne qui vsquam admitterentur, nisi qui maiorum more sacra colerent. denique vt egenos etiam, quique stipe collectitia alerentur, explorarent, qualem illi religionem sectarentur; item an confessionem, ac rem diuinam, frequentarent: quique hic negligentes essent, ijs vti stipis nihil largirentur.* Archiepiscopus Cameracensis, Synodo prouinciali conuocata, reformationem cleri ægre obtinuit. Machliniensis, pariter atque Vltrajectinus, frustra fuit. Vrbes quoque Brabantinæ, qui prouinciæ tertius ordo, grauiter angi. & in his Antuerpia maxime, quæ libello indicabat magistratui; *hæc contraria ijs literis, quas superiore Iulio à Parmensi accepissent. ac testari, non se modum inuenire, quo immunem à seditione vrbem porro seruent. inquisitionem istam motuum fundamentum esse; & non multo post futurum, vt regionem desolatam, atque inprimis vrbem, habeant. contra priuilegia iri; & infringi introitus læti capita, primum, secundum, tertium, vltimumque. ideoque, ceu tutorem, implorare; vellet de tam obstinata regis sui voluntate certiorem S. Imperij cameram facere, & ad illam prouocare. nam secundum auream bullam, terræ Brabantiæ anno* cIↄ CCCXLIX *datam, & ab Imperatoribus cunctis, in Imperium succedentibus, confirmatam; dein tractatu Augustano anni* cIↄ Iↄ XLVIII, *id licere. huc accedere de religione acta; cum*

Passa-

Passauiæ, anno cIↄ Iↄ LII: *tum Augustæ*, cIↄ Iↄ LV. *per* cIↄ Iↄ LXV.
quæ omnia neque inquisitione, nec concilio Tridentino, subjacerent. ac potissimum, cum tractatu Augustano anni cIↄ IↄXLVIII *pars Imperij facti essent; ideoque priuilegijs, patrocinijsque omnibus, frui necessario debeant, quibus cætera membra Imperij: cui Belgium, quantum duo Electores, contribueret. quam ob rem enixe orare, vti intercedere vellet, hasque à Parmensi literas reuocari procuraret. quod ni fieret, tum querelam sibi ad Ordines referendam.* Eodem modo aliæ quoque prouinciæ questæ; quæ à curijs quæque suis hoc responsum accepere. *nihil noui intentari; ac de inquisitione hoc tenendum, vti illis tantum locis, quibus vsitatum foret, ac recepto pridem more, haberetur. & priuatim Antuerpienses tam ab ea, quam episcopo, liberi essent. quod concilium Tridentinum attineret, id non vltra valiturum, quam mox palam explicarent.* Sed cum vrbes etiam insisterent, voluerunt persuadere; *temere esse, quod Brabanti de nouitate quererentur: quippe dudum inquisitionem illic vsitatam, & Pontifices Romanos inquisitores generales iure, ac merito, quouis tempore in hoc Belgio habuisse.* Hoc responso magis omnes angi vbique; & inprimis, cum aduersos comperirent, quorum erat adiuuare. ideoque nulli operæ, aut pecuniæ, parci esse, vt arcana explorarent. quin & famosos libellos, rhythmos, carmina, quæque talia, passim spargere, & ad loca publica affigere. etiam Parmensi ipsi in manus tradere; *quo edicta, inquisitionem, episcopos, & concilium Tridentinum, inhibere animum induceret.* tum solerter eos, qui muneribus publicis fungebantur, ad-

cIↄ Iↄ hortari, *meminissent sacramenti, quo prouincijs dix-*
LXV. *issent; neve, officij sui obliti, contra fidem, patriam-*
ve, quid committerent. ac terrendis minæ additæ.
Ex his omnibus cum Respublica in præcipiti, &
mutatio impendere, videretur; Parmensis, ani-
cIↄ Iↄ mis tranquillandis, ad diem XXIV Martij anni
LXVI. cIↄ Iↄ LXVI edicit; *quando ab anno eius seculi quinquagesimo in Brabantia nulla inquisitio fuerit, ne nunc quidem velle regem, vt illic esset: verum priuilegia sua salua haberet, nec concilio Tridentino, nisi quantum ea ferrent, subiaceret.* ita læti rursum Belgæ. sed cum Ordines Brabantini, paullo magis hoc edictum expendentes, ne quis scrupulus superesset, acta à Parmensi peterent, regis nomine subsignata, quibus caueretur ipsis, *non deinceps vllam in prouincia sua inquisitionem fore; neve alium vnquam iudicem de delictis quibuscunque, etiam hæreseos, præter solum secularem, cogniturum; tum edicta vti mitigare vellet: hæc respondet, cum proceribus aurei velleris, ac præfectis provinciarum, se acturam.* moxque egit de edictis mitigandis, integra religione, & auctoritate regis, ad sedandos populi animos. fama enim inualuerat, nobilitatem passim concitatam esse. quippe vt sacrorum præsules, ob episcopos constitutos, aliaque reformata, æque ac populus vniuersus, indignari; ita illa pertimere, *ne in neruum res erumperet; & in ipsam, ruri passim habitantem, ideoque iniuriæ expositam, faba quoque cuderetur.* vt timeret, minæ populi faciebant, precibus mixtæ, quibus ille impellere istam satagebat, *vt, quemadmodum deberet, apud*

regem, non omnino gratiæ eius nil daturum, interce- CIↃIↃ
deret. ergo, cum prætextu vario aliquoties con- LXVI.
venisset, fœdus ictum; primo à paucis, mox compluribus, dum amicum quisque suum illuc trahit, subsignatum. adeoque numerus auxit, vt postremo supra quadringentos essent. fœderis autem ista summa. *quando homines peregrini, Deo, regi, ac Reip. inimici, quique vnum istud agerent, vt ambitionem suam, atque auaritiam, sub prætextu religionis asserendæ, & tranquillitatis publicæ confirmandæ, regis, Belgarumque, impensa explere possent, apud regem effecissent, ne edicta violenta, quod pollicitus, mitigaret; dein tyrannicam inquisitionem etiam imperasset, quam mox Belgij omnis vastitas, populi oppressio, fidei quoque Christianæ exstirpatio, regij nominis imminutio, incolarum plane intoleranda seruitus, priuilegiorum ereptio, summa denique Reip. perturbatio, secutura: vt præverterent ex officio malis istis, sacramento sese mutuo obstrinxisse, ne hanc inquisitionem, sub quocunque tandem nomine, vnquam admitterent. nihil vero aut aduersum honorem Dei, aut supremam regis sui potestatem, Ordinumve, agitare; sed inprimis cum Rep. salua hæc velle, ac consilij huius sui Deum ipsum testem capere.* Fœderis eius, quamquam multi subscripsissent, magnum tamen secretum fuit; clamque præstitutus dies, quo Bruxellas, ad libellum offerendum, convenirent. Primi inter eos erant, Brederodius, genus suum ad Hollandiæ Comites referens. Culemburgicus, ac Bergensis: Ludouicus quoque Nassouius, Auriaci frater, alijque. Quamquam autem in arcano consilium esset, non tam

cIɔ Iɔ LXVI. tam occultari tamen apparatus rei potuit, quin proceribus nonnullis aurei velleris innotesceret; ex quibus Megensis primus ad Parmensem partim retulit. quæ non parum consternata, grauiora, quam propositum fœderatis, metuebat; tanquam vrbes, ac munita quædam loca, vti fama ferebatur, occupare agitarent. ea propter, datis passim ad vrbes literis, admonebat: *summa cura, necubi opprimerentur, prouiderent.* Mense Aprili, ad primum, secundum, tertium diem, cum Bruxellas vndequaque satis multi, & in illis Brederodius, sine armis conuenissent, quarto senatum dari sibi à Parmensi postulare. quo permisso, quinto proximo è Culemburgensi domo numero fere quadringenti, in quaternos distributi, ordine omnes processere. in senatum cum venissent, vbi eos & Parmensis, sanctiusque consistorium, proceresq; aurei velleris, & præfecti prouinciarum, excepere; Brederodius, vbi consessum veneratus primum esset, causam aduentus memorare: *vt libellum istum supplicem exhiberent. temere vero facere quosdam, qui seditionis ipsos, à qua quam longissime abessent, accusarent. ideoq́ enixe orare, vti illi castigentur.* ac Parmensis, *se libellum cum senatu inspecturam, moxq́ responsuram*, edicit. ad quę verba recessere. In libello hoc exponebant; *sat Belgarum in principes fidem claram esse: ac nobilitatis maxime. quæ nec opum, neque vitæ, vnquam parca, laudem hanc tueri certa. qua de causa, cum præsentem rerum statum animaduerterent, maluisse offensam aliquam nunc incurrere, quam silentio damnum regi, ac Reip. conciliare. neque enim dubitare, quin hæc olim*

inter

inter merita censerentur. ac quantumuis non ignorent, cIↄIↄ
quæ de inquisitione, decretisque de religione exacte ob- LXVI.
seruandis, statuisset, recte facta, ad exemplum Caroli patris; qui hæc pridem, publicæ tranquillitati confirmandæ, imperasset: tamen temporis rationem habendam esse, quod haud parum immutatum, & remedia item alia postularet. nam si, dum decreta exequi modice tantum annituntur, turbæ adeo graues ortæ; quantas, si seuere agant, imminere arbitrentur? ideoque se vereri, ne, tam alienis populi vbique animis, in seditionem Belgæ vniuersim concitentur. sperasse quidem hic remedium à prouinciarum ordinibus; verum, quando hactenus illi neglexissent, malo indies valescente, ac præsenti jam periculo, officij sui existimasse, ne diutius tacerent. ac confidere, quod monerent, non id male acceptum iri; siquidem ipsi, ruri ædes, bonaque alia, possidentes, magis cæteris in discrimine versarentur. ad hæc, si mandatis regis ita rigide mos geratur, vitam omnes, fortunasque, ad libidinem delatorum, prout quemque auaritia, aut inuidia, ad calumniam stimularet, in ancipiti habituros. quam ob rem orare supplices, vti malo occurratur. quando autem rei grauitas postularet, ablegari ad regem preces, apud ipsum intercederent, in perpetuum vt prospiceret; idque quia, nisi sublatis edictis, mali causis, fieri nullo modo posset, ea abrogari sinat: quæ seruari, nisi perdita republica, minime queant. ac ne forte, qui in regem suum obsequium inter prima reputarent, legem illi ponere velle, quod maligni per calumniam dicturi essent, viderentur; supplicare quam humillime, vt prouinciarum ordines conuocaret, habitoque cum his consilio, alia rursum, magis Belgio profutura,

cIↄIↄ LXVI. *tura, & periculosa minus, substitueret. interim ipsam oratam cupere, dum hæc regi exponerentur, isque etiam consultaret, inhibere edicta vellet. se fecisse pro virili, quod officij sui esset; nec silentij olim omnino culpam vllam impingi posse, si ad turbas inde, aut cædes, quod abominentur plane, veniretur. ac proinde Deum, regem, item ipsam, & senatum vniuersum, conscientiasque suas, testes capere, pro clientum fide egisse.* Cum nobilitas fœderata, hunc libellum oblatura, processisset, Barlaimontius ad Parmensem consternatam, vt erigeret, per contemptum lingua Gallica *Geusios* illos dictitabat; *neque esse, quod metueret.* hoc vocabulo nebulones, ac mendici, apud Gallos nominantur; & deinceps Protestantes ita vulgo nominati. illi vero, cum de dicto hoc accepissent, *non pudori sibi* dicunt, *regis causa, patriæque, isto nomine nuncupari.* tum de collo nummum aureum mox suspendunt, cujus in antica parte effigies regis expressa erat; in postica, fidei signum, manus duæ, inter se junctæ, perque mediam peram exertæ. circum scriptum, REGI AD PERAM VSQVE FIDI. quin è ligno paruas lances, mendicorum vtensilia, pileis nectunt; & subcinericea veste se, familiamque, induunt. Postero die, cum deliberatum esset de responso, reuocati à Parmensi fœderati, ad quos jam Bergensis quoque, ac Culemburgicus, se adjunxerant; ordinatim procedentes, vti pridie, rediere. postquam ventum in senatum, hic Parmensis & libellum ijs reddit, & compellat perbenigne; *inspexisse postulata, ac satisfactum illis cupere: itaque legationem decreuisse, qua præsentem rerum*

rum statum regi exponeret; à quo nihil inclementius ex- cIↃ IↃ
spectare sibi debeant. et jam ante, quam venissent, cum LXV
proceribus, ac senatu, de edictis mitigandis consultasse:
nec restare, quam vt voluntatem regis, sine qua nil ip- cIↃ IↃ
sa posset, super ijs scitaretur. quod de inquisitione inhi- LXV.
benda proposuissent, id in sua potestate minime situm, neque illos ignorare. deinde indecorum etiam, sine aliqua de religione lege Belgium esse. verum, dum ad regem mitteret, mandaturam Inquisitoribus tantam moderationem, vti gratiam ei omnes sint habituri. interim autem se confidere, ita acturos ipsos esse, ne quid noui constituere sit necesse. ac sperare, intercessione sua apud regem effectum iri, ne deinceps inquisitione vlla vexarentur. cujus quidem operæ ipsa tanto magis prompta foret, quod non dubium haberet, quin religionem antiquam sartam tectam secum cuperent. Hæc ad sextum Aprilis acta. die octauo redeuntes, *gratias se Parmensi agere, pro responso tam benigno, magnas* dicunt; *verum optare, vti clarius, ampliusque, istud esset. tum dolere, quod suspendi abs se posse edicta neget; atque orare, quorum id munus, admonere moderationis vellet. se his omnibus, quæ à rege, atque ordinibus, ad sacrorum pristinum cultum conseruandum, decernantur, parituros: & interea vitam procul ab offensa, ac justa culpa, habituros. iterum autem testari, si quid secius Reipublicæ eveniret, quod officij sui esset, sat superque id fecisse; nec vertendum vitio esse. denique, quando accepissent, isthoc aduersarios agere, vt libellum, abs se oblatum, typis vulgent, oratam cupere, vti is typographo regio, nullo apice immutato, excudendus traderetur.* Ad hæc Parmensis, cum deliberasset paulum, *se da-*

cIↄ Iↄ LXVI. *turam apud magistratus omnes, & inquisitores, operam, nè quid vsquam peccaretur; &, si fiat, culpam ipsorum, quam suam, fore. ea propter, quod polliciti, conquiescerent, neque plures ad se trahere conarentur.* rursum illi gratias agunt; & *optare se* affirmant, *vt conventum istum suum in bonam partem se accipere, coram senatu, testaretur.* cumque illa, *ita credere*, responderet; neque tamen vltra mentem explicaret, iterumque hi instarent, *vt sententiam aperiret: nec dum se id posse*, inquit. quibus verbis suboffendi fœderatos cum nonnulli animaduerterent, intercedere, & Parmensi auctores esse, *ne, incommodi euitandi, sic dimittere illos vellet.* quos Christophoro Assonuilio adjutante, tandem placuit, Philippum Lalanium Hochstratanum, velleris equitem, Bertiumque, ab epistolis, ad hos mittere; qui & plenam fidem facerent, *in religionis causa, prius quam responsum à rege accepissent, nihil constitutum iri:* & exemplar literarum item ostenderent, quîs inquisitores omnes, judicesque, & magistratus, *in cujusquam fidem inquirere, aut ob istam qualecunque supplicium capere, dum rex aliud statuisset*, vetarentur; *nisi si seditionem, aut res nouas, agitarent: quo in crimine deprehensi, curiæ suæ judicandi traderentur.* Cum promisso hoc fœderati domum quisque recessere; aliquot prius constitutis, qui in vnaquaque prouincia prouiderent, vt, quæ promisissent ipsi, accurate seruarentur. neque parum nobilitatis fœderatæ tanto studio animi passim tranquillati; jamque omnes maximo cum desiderio, quid rex decreturus esset, exspectabant. ac Parmensis cum proceribus, & senatu.

natu, serio de legatione consultare; qua de rebus à se gestis regem, grauiter ob conuentum nobilitatis jam iratum, partim certiorem faceret, partim oraret, *vti Belgis indulgere aliquid vellet.* & persuasi ægre tandem, Ioannes Bergensis, ac Florentius Monmorantius Montinius, ex equestri vterque ordine, legationem suscepere; quibus formula decretorum mitigandorum etiam data. quæ profecto talis erat, vt his indignationem, illis risum, concitaret. nam pro summo beneficio constitutum; *vt, qui duces Protestantibus se præberent, quive hospitio eos exciperent, aut offensæ causam darent, non iam flamma, quod solebat, sed suspendio; vel, sententiam si mutarent, etiam gladio punirentur: plebs simplicior, ceu seducta in errorem, neque sponte sua peccans, in exilium mitteretur.* Mitigationem istam curia ordinibus, ad quos populus prouocabat, persuadere statim annisa est. ac vocati primum Artesij, Hannonijque, & Namurcenses, inde Flandri, ac Brabanti; subscripsere, clam habere factum iussi. sed Hollandi, & Zelandi, Frisijque, & Traiectini, item cæteri, ceu feroces priuilegijs, nec tam facile consensuri, prætermissi. At quantumuis hæc clam populo agitata, tamen non diu latuere. & hinc rursum turbæ ingentes; ac suspicio, *ordines prouinciarum, more antiquo, minime conuocatum iri.* huc accedere, quod complures, qui ob causam religionis solum verterant, nunc reversi, in carcerem detruderentur; & Ioannes Tuiscanus Aldenardæ, ad octauum Iunij diem, capitis pœna affectus esset. quæ cum ita se haberent, Montinius solus in Hispaniam iter capit;

CIↃIↃLXVI.

cIↄIↄ pit; & Bergenſis, crure læſo, impeditus ne vna
LXVI. iret, mox ſubſequitur. illuc poſtquam adueniſſent, coram rege, ac ſenatu, Belgij turbas exponunt; *& earum cauſam eſſe à literis regis, ſuper inquiſitione, & edictis exequendis, pridem ſcriptis. nec remedium adhiberi vllum poſſe, niſi illam aboleret; iſta vero, prout concepiſſent ipſi, mitigaret: tum præteritorum veniam indulgeret. neque tamen compertum habere, an hæc probaturi eſſent fœderati; qui conſilium adhiberi, & conſenſum, ordinum generalium vellent. nihilominus proceres aurei velleris omnes conſtituiſſe, ſi hæc tria concedantur, pacem, ac quietem publicam, inſtaurare; adnitentibuſque bonis, qui complures in prouincijs paſſim eſſent, malos armis coërcere. nec neceſſe regi fore, nimis iter per incommoda præcipitare.* quæ cum diſceptari cernerent, addunt; *affirmare proceres, ſi hæc tria denegentur, non ſe modum inuenire, quo honeſte aut equum inſcendere, aut arma capere, deinceps poſſent: ſed neceſſitatem imponi à Rep, diſcedendi.* hæc cum regi, & ſenatui, explicaſſent, mox ſeorſim apud amicos conqueruntur, *ſe contemni in Hiſpania; & Hiſpanos in nobilitatem Belgicam, proceresſque, dominatum affectare, quem Neapoli, in Sicilia, & Mediolani haberent: idque non ferendum eſſe.* inter hæc Parmenſis ſcribit; *ſpiſſe magis conveniri, & iam palam conciones ad Tornacum, Inſulaſque, S. Audomari fanum, item Ypras, frequentari; & ſe Gallos concionatores immiſcere. tum Antuerpiæ idem fieri. quam ob rem orare regem, tria iſta vt permitteret; cæteroquin non ſe, proceres, aut ſenatum, tranquillare motus poſſe.* Auriacus, futuri prudens, cum offenſam regis ſciret,

ſciret, & turbarum nullum finem, diſcedendi à Rep. quam perire ſentiebat, conſilium capit. itaque ad xxvii menſis Maij, iterum xiv Iunij, literis datis, commeatum à rege petit. *curam omnem, operamque, à ſe impenſam, quo res Belgicas fulciret; ac dolere, quod nequicquam laboraſſet. atque id æquo animo ferre. nam vim mali, fato adiutam, ſæpe recto prævalere; neque eventum, vt conſilia, in cuiuſquam poteſtate ſitum eſſe. verum ſe, poſt omne obſequium, per calumniam traduci, tanquam motus adiuuiſſet, quos pacatos maxime omnium voluiſſet, non ferendum omnino eſſe. itaque, quando laboraret fides eius, reciperet munera, quæ dediſſet: & abire nunc permitteret, ad res ſuas ordinandas, quæ inprimis illud poſcerent.* Ad hæc die primo Auguſti è Segouienſi ſilua rex reſpondet. *accepiſſe binas literas; & iampridem ad ſororem perſcripſiſſe, quam nil tale animum ipſe inducere debeat. nam profecto, quod non plenam ſibi fidem haberi putet, multum falli; neque cauſæ, cur exiſtimet, quicquam eſſe. ac ſi forte id conatus quiſquam foret, non ſe ita animatum, vt tam temere ad calumniam aures daret. ſatis fidem, & obſequium, exploraſſe; atque hortari, vt in illis perſeueret. tum in literis, olim ſcriptis, ac virtute iſta ſua, conquieſcat; neque ab ijs, qui ad alia inſtigarent, neutri bene cupientes, ſe impelli patiatur. quod abeundi veniam petat, & impoſita munera reddat, dolere ſibi vehementer, eo loco res ipſius conſtitutas; ſed, Rep. ita grauiter laborante, periniquum exiſtimare, vt virtute iſta viri, ac prudentia, & in quibus acquieſceret, ſe ſubtraherent: cum neceſſe potius foret, vt periculo tam inſigni auertendo, ad*

cIↃIↃ LXVI.

cIↄ Iↄ *ad quos illud pertineret, cuncti accurrerent. idque Ant-*
LXVI. *uerpiæ ab ipso factum, adeo sibi placuisse, vt hortetur, jubeatque, ita pergeret; & facturum, plane confidere. atq; vt videat, quam cum ipso aperte agat, non dissimulatum velle, fratrem eius, Ludouicum, ceu turbarum adiutorem, à permultis accusari. quod vt ægre sane ferret, ita occurri ab ipso cuperet; &, si ita videretur, illum, saltem in dies aliquot, remoueri.* Ad Parmensis vero literas, antea commemoratas, *decreuisse se*, respondet, *vti per Hispaniam totam, Belgiumque, pro felici itinere suo supplicationes publicæ haberentur. nam deliberare in præsens, mari id, an per Italiam, institueret. tum ad Cæsarem scripturum. quod ad tria illa capita attineret; placere, ut inquisitio tantum episcopalis, ab antiquo vsitata, non Hispanica, obtineret; & vt formula de edictis mitigandis conciperetur, qua Romana Catholica fides, & majestas ipsi sua, saluæ essent: vt quamprimum constituere aliquid posset. dein permittere, vti ipsa fœderatis, aliisque, nondum culpæ manifestis, veniam pro arbitrio daret. ita tamen, si certa esset, proceres Belgicos religionem, & quietem reipublicæ, adjuturos; tum solutas fœderationes fore, ac conuentus, conciones, cæteraque istiusmodi offendicula, omissum iri. alioquin, si rebelles arma caperent, vim quoque ipsa adhiberet; & præsidia, ac cohortes ordinarias, his opponeret: quin, si opus, nouum etiam militem legeret, cui centuriones suos, præfectosque, vti libitum, constitueret.* Ad hæc blande item ad proceres, senatumque, & vrbes, scribit; *darent operam, dum aduentum maturaret, vt pacata omnia essent.* Nihil aliud hac legatione effectum, & legati per blanditias simulatas detenen; cum

cum interea rerum Belgicarum ſtatus multo peius ſe haberet. nam dum proceres, & prouinciarum præſides, ſenatuſque, in id incumbunt, vt quacunque ratione malo occurrerent; ſperantes regem in tria capita, ſemel iterumque iam commemorata, conſenſurum; deprehenſum, *nobilitati fœderatæ ſolito minus faueri: &, quæ facta ab ipſa eſſent, in peiorem partem trahi.* ad hæc triſtia ex Hiſpania imminere credebantur, cum à fama, tum ipſius regis literis, Madriti ſexto die Maij ad nonnullas vrbes datis; quibus eas ad conſtantiam in obſequio hortabatur, & auxilium, ceu in Belgium mox venturus, promittebat. quam in rem parari claſſis in Zelandia, obuiam illi proceſſura, ferebatur. tum Hiſpanienſes quidam ſclopos longiores inſtar quinque millia coëmiſſe, in Hiſpaniam ſubmittenda, dicebantur. rumor quoque, Ericum, ducem Brunſuicenſem, copias legere; quibus inquiſitionem, nouoſque epiſcopos, inuitis per vim imponeret. quidam etiam imprudentius diuulgabant, *frigide exceptos legatos, aut benignitate tantum ſimulata; dum rex tempus bello inſtruendo exſpectat, mox cum armis adfuturus, & in eos, qui à religione antiqua, atque obſequio, defeciſſent, grauiter animaduerſurus. Granuellanum item rediturum eſſe, & iniurias inimicorum probe vlturum.* His rumoribus partim, ac minis, cum accenſi Proteſtantium animi eſſent, neque quicquam ex Hiſpania boni ſibi exſpectandum exiſtimarent; metu, & deſperatione, ad audendum excitati, vt ſuorum multitudine aduerſarios à vi aliqua cogitanda deterrerent, amiciſque, & fautoribus, ani-

cIↃ IↃ LXVI.

D mos

cIↃ IↃ LXVI. mos adderent, palam inde ad conciones accessere. & initio in Flandria occidentali facto, mox per reliquam prouinciam, tum Brabantiam, Galliam Belgicam, Gelriam, Frisiam, Transiselanam regionem, Hollandiam, Zelandiam, Vltraiectum, agitatum: cum in siluis, tum apertis etiam campis: multis vndique concurrentibus, primo sine vllis armis, inde, ad vim propulsandam, quæ interdum intentata, cum securibus, gladijs, sclopis. & excrescere adeo numerus, vt iam multa millia essent; neque edictis, aut vi aliqua, retineri vltra possent. ineunte mense Iunio, Burgerhouti, in campo Lario, prope Antuerpiam, inchoatum. & inermes primo illuc conuenire; sed, minantibus vim nonnullis, arma adducere; aditusque, obiectis curribus, & excubijs collococatis, communire. Magistratus Antuerpianus contra ire, & Parmensem item orare; *vti illuc sine milite commigrare, ac transferre aulam vellet, tuendæ vrbi, quæ primaria in prouincia ista esset. verum illa respondere, se de re deliberaturam; interim monitos ipsos velle, darent prius omnem operam concionibus prohibendis, aut turbandis.* dein edictum à rege addere rigidissimum, ad XXVI Junij promulgatum: cujus tamen efficacia nulla fuit. quippe ad diem III Iulij regionarij, qui addicti Protestantibus, libello oblato, magistratum vrbanum orare, *daret aliquem concionibus suis locum; quæ non amplius, propter populi multitudinem, in occulto haberi possent: idque vt faciant, ad quietem ciuitatis pertinere. duas autem religiones facile tolerari posse, & exempla in rem istam*

istam plura exstare. tum & priuilegia sua allegare, per quæ ipsis concedendi, quæ orarent, potestas esset. Hunc libellum magistratus ad Parmensem ablegabat, iterum orans, *vt in vrbem commigrare suam vellet.* sed cum illa sine præsidio id facturam se negaret, istud autem magistratus admittendum non putaret, frustra oratio tota fuit. Venerant tunc forte in vrbem Brederodius, & Megensis, sine vllo ab aula mandato; quod non parum ciuium animos concitauit. non ingratus Brederodius; illis maxime, qui fauebant religioni reformatæ: sed Megensis suspicione laborabat, tanquam astu quodam militem, quem jam in propinquo esse, in Campiniensi agro, rumor erat, introducere cogitaret. ideo, eximendo scrupulo, mox discessit. ac Parmensis, cum se sine iusto præsidio credere vrbi non auderet, Auriacum illuc allegandum existimauit; qui, ceu Vicecomes eius, sacramento ipse obstrictus ciuitati, hanc vicissim sibi quoque obstrictam haberet, tum & gratia valeret. Itaque ille ad diem XIII Junij huc profectus, in itinere Brederodium, plurimosque è nobilitate, ciuibusque, obuiam habuit. Vrbem intranti effusus populus, gratulansque, faustis vocibus acclamare, & vitam Geusijs apprecari; quo tunc nomine Protestantes, vt iam dixi, per contemtum appellati. verum ille reprehendere acclamantes; & monere, *vt omitterent: ac mox facti pœnituros.* Hinc, vocato magistratu, literas à Parmensi ostendit; quibus sibi regis nomine ciuitatis ordinandæ potestas data. deinde regionarios vocat, & decanos,

CIↃ IↃ LXVI.

cIↄ Iↄ LXVI. nos, sagittarios, mercatores, ordinemque ecclesiasticum. quos cum recte examinasset, deprehendit, à diffidentia turbas esse. nam nec ciuibus, maxime qui religionem reformatam sectarentur, magistratus; neque ciues, cuiuscunque religionis, metu ne quis vrbi miles imponeretur, aulæ quicquam, aut magistratui suo, fidere: & suspecta, vt in talibus fere suetum, cuncta habere. Illud etiam intellexit, Protestantes, etsi inter se diuisos, ob permissam curioni Kiliano à magistratu concionem, longe numero prævalere; &, quandoquidem in armis essent, vrbem in potestatem suam cogere posse. ea propter vi in illos abstinendum, & blande habendos, tollendamque ante omnia diffidentiam, arbitrari; tum benigne inducendos, vt arma ponerent, ciuibusque ea traderent: è quibus cum mille ducentos legere cuperet, instar militum futuros, irrito conatu fuit; & se illi excubias acturos polliceri. tandem effecit, vti, data securitate, Protestantes arma ponerent, & ad tempus conciones intermitterent, dum mox de re vniuersa à prouinciarum Ordinibus statueretur. Per hæc fama inualescebat, legi à Brunsuicensi militem, & in Frisia bellum instrui; tum succinctum quæsitorem, quem drossardum illi dicunt, aulæ iussu, cum lictorum armata manu, quotdiebus præter vrbem obequitare. quæ res suspicionem dedit, disturbandis concionibus id mandatum; eo magis, quod instructi armis currus, & Machliniæ oneratæ instrumentis belli naues visæ essent. itaque rursum arma capere Protestantes; &, se-

&, ſecuritatis cauſa, locum in vrbe concionibus CIↃIↃ
ſuis petere. & hæc quamuis ita facerent, vt mi- LXVI.
nari viderentur; tamen, verbis partim blande, partim etiam pro auctoritate factis, & promiſſis de vi omni prohibenda, tantum effecit, vt in nundinas, menſe Auguſto celebrandas, per quas ob confluxum extraneæ multitudinis motus aliquis timebatur, ſe differri paterentur. cumque in aulam eum Parmenſis reuocaret, ad conſilia de negotio fœderatæ nobilitatis communicanda; magiſtratus, turbarum metuens, propter imminentes nundinas, intercedere; & orare, *ne deſereret tam periculoſo tempore ciuitatem*: itaque veniam ſibi abſentiæ dari petijt. Sub hæc literæ ad Parmenſem à rege latæ, quibus ille imperare; *prohiberet omnibus modis, ne comitia injuſſu ſuo Ordines prouinciarum vlla habeant: tum vt peditum decem millia, equitum tria, in Germania ſibi legeret, ſolueretque penſiones, quæ in ea deberentur.* Hoc cum vulgo innotuiſſet, turbæ augeri. nobileſque fœderati, cum tumultum vbique populi animaduerterent, & jam paſſim arma capi; nec remedium in promptu eſſe; quin edicta rigidiora, ſine Ordinum conſenſu, promulgari; & comitia, in quîs ſalus Reip., prohiberi: tum promiſſa ludum fieri, ac conſilia ſua omnia in peiorem partem ſumi; vt occurrerent, in Eburonibus, ad Trudonis ibi fanum, conuenire. Hic Parmenſis, cum metueret, ne in ſeditionem aliquam res erumperet, Auriacum, & Egmundanum, miſit: qui cum delegatis horum in Brabantia, Arſcoti primum, inde Dufflæ, expoſtularent;

cIↄIↄ LXVI. *se Montinium, & Bergensem, ordinis equestris viros, in Hispaniam ablegasse; qui, quæ postularent ipsi, regi exponerent: neque interea, quam libellum obtulissent, quicquam abs se, quod ad inquisitionem, aut edicta, attineret, tentatum esse. debere ipsos regi fidere, qui tyrannum nusquam egisset; & præterita obliuisci, atque ignoscere, promptus esset: in eamque rem scripsisse. itaque monitos ipsos velle, promissorum meminissent, & in obsequio permanerent, darentque operam, ne sectarij, quibus Galli se miscere, turbas alibi inceptarent. se hæc iure ab ipsis petere, quum ijdem nobilitatis palam jussa prædicarent. vnde omnibus manifestum, non libellum pro salute Reip. obtulisse, sed prætextum concionibus promouendis quæsiuisse. à qua culpa si abessent, necessario operam impediendis dandum; & re ipsa ostendendum, qui ad eas populi animos concitassent, contra fœdus, & libellum, hos fecisse.* Ad querelam hanc delegati scripto oblato respondere; *gratias se Parmensi agere, pro mandatis ad præfectos, & inquisitores, missis, etsi minime seruatis. nam Tornaci, Insulis, Montibus, Ariæ, Athi, & Bruxellis, Gandauique, item alibi locorum, multos tamen in carcerem ductos; mandatorum, quæ commemoret, nulla ratione habita. se quidem annisos sedulo, vt conciones prohiberent; sed, quod vellent, non potuisse. quippe plebem, dum quid timet, etiam in tutis suspicacem, ex absentia longiore legatorum, ex responsi ab Hispania tarditate, quod promissum intra mensem alterum fuerat, aduersa omnia suspicari incepisse: eo magis, quod comitia vsitata differrentur, & proterue, maxime autem à quibusdam è sacro ordine, minæ passim jacerentur. quod se turbis immiscere Gallos dicat, id ignarum ipsis esse; ac paratos,*

paratos, si res constet, primos certe ascensis equis vim ex- cIↄ Iↄ
ternam propulsare. verum vt in regis subditos, isto qui- LXVI.
dem rerum statu, arma capiant, non consultum arbitrari. de calumnia concitata ad publicas conciones plebis, cupere singulos causam dicere; noxæ etiam dedituros, si qui criminis ejus rei comperiantur. esse quidem inter suos, qui cum Protestantibus sentiant; nihil tamen fidem in regem, & obsequium, religione prohiberi. nec clementiæ item regis se diffidere; verum sic existimare, si in rem præsentem veniat, & vtramque partem audiat, fore, vt benigne multa, & quæ è republica, statuat. nihil autem admisisse, quod obliuione vlla, aut venia, dignum. itaque frustra hæc promitti. nam quod ipsum de his turbis, earumque etiam causis, ac remedijs, monuissent; id se inter summa officia arbitrari. porro queri, *non jam vltra sibi fidi; & incitari passim multos, qui verborum contumelia, quo inuisos plebi redderent, exagitarent; dictitantes, adfuturum breui regem, qui ceu perduelles puniat. dein consortium aurei velleris equites fugere; & hortari item alios, amicitia, aut sanguine, junctos, vt idem faciant; veniamq́ polliceri. qui cum certe ad regem male instruendum multum possint, non se temere in suspicionem adduci. huc accedere, quod frequentes ex Hispania veredarij advenirent; neque tamen ad petitionem suam aliquid responderetur: mandatumq́, ne quæ literæ, nisi regis, perferrentur. tum è Gallia nuntiari, petitum illic à Philippo transitum Hispano militi; auxiliumque, quale ipse, bello pridem intestino, submisisset: & Sabaudum promisisse, se suppetias venturum; ideoque ad Cæsarem nuper transijsse. expensa etiam à sacro ordine quinquies centena millia florenorum, in belli contra*

ipsos

ↀIↄIↄ *ipsos sumptum. neque id ipsorum quosdam clam habere.*
LXVI. *quam ob causam, quando adeo neque ab ipsa, neque ab equestri ordine, vlla spes securitatis appareret; sed consilia aduersum ipsos arcana indies haberentur: se quoque in Germania, & alibi, quod dissimulare nolint, tutelæ suæ, amicos quærere; tamen Gallia, quod impingerent, abstinuisse; nec cum eo regno quicquam communicasse. ista autem auxilia esse, quæ parassent, vt vim à se, subditisque regis alijs, sibi addictis, propulsarent. testari autem, huc necessitate actos; quando rationem aliam, qua se, fortunasque suas, suorumue, saluas porro habere possint, ignorarent. ideo enixe oratam cupere, vt securitati ipsorum media alia, & minus periculosa, expediret; mandaretque equestri ordini, fidem pariter interponat, salua omnia habituros; neque quicquam, ob libellum, aut compromissum, vllo modo cuiquam intentatum iri. tum, arcendæ diffidentiæ, Auriacum, Egmundanum, & Hornanum, quibus rerum suarum statum exposuissent, allegare iterum vellet, vt consilijs eorum vterentur; neque enim quicquam sine his acturos. rogare autem, quo majore cum efficacia prouidere Reip. illi possint, vt cum plena potestate dimittantur, & tutelam quoque ipsorum in se recipere jubeantur; non vlterius valituram, quam dum rex se ratam habere, irritamue, testaretur. atque istud mox post tertiam à responso illo regis septimanam indicandum: quo interea rebus suis prouidere ipsi possent.* tum libellum quoque exhibent, sibi nuper ad Trudonis fanum oblatum à Protestantibus; in quo illi polliceri, *arma se depositiuros, Ordinumque de religione mandatis parituros, si cauere nobilitatem de securitate jubeat; & tute-*

tutelam item curet, si qui forte turbulenti, ante Ordinum decretum, vim in ipsos moliantur: tum è fœderatis quosdam in prouincia vnaquaque esse velit, qui adverterent. hæc monere voluisse, vt provideret, ne Resp. detrimenti aliquid caperet. quod ni faciat, metuẽdum, ne plebs, concitatis animis, Gallos, Belgij semper hostes, introducat. sibi quidem constare fidem, & obsequium, in regem; promptis laboranti patriæ opem ferre. cui si quid triste accidat, se immunes culpæ fore, idque ex animi sententia testatum velle. Hoc nobilium responsum, eorumque, vt videbatur, in negotio Protestantium intercessio, cum Parmensi, tum Senatui, ordinique item equestri, præfectisque prouinciarum, qui Bruxellis tunc conuenerant, metum iniecit. quem augebat porro fama de concionibus, quas in armis plebs vbique frequentabat, passim fanis, & sanctorum imaginibus, comminutis, disiectisque, magistratu nusquam se obijcere auso. itaque visum, componendis istis motibus, desiderio fœderatorum satisfacere & securitatem dare.

cIↄ Iↄ LXVI.

GVLIELMI AVRIACI

LIBER II.

cIↄ Iↄ LXVI. Ed de turbis tunc exortis, res miranda est, & exponi pluribus digna. Iperis, quæ è primis Flandriæ vrbibus vna, mense Augusto, cum plebs metu passim armata conciones frequentaret, quidam, animis feruentes, quasdam propter viam imagines deiecerunt. mox sacella, templa, & monasteria, aggressi, quæ in agris. deinde in oppidis idem ausi, Christi crucifixi imagines, ac diuorum; tum sacraria, aras, tabulas, prout quodque obuium erat, impetu plane incredibili, dissiparunt, fregeruntque: adjutantibus facinus scortis, pessimisque nebulonum. idque factum, cum in aulam Egmundanus, prouinciæ præses, à Parmensi euocatus, discessisset. Neque hîc furor iste stetit. sed, breuissimo temporis spatio, turbinis instar, totum Belgium pergrassatus, nullam fere ditionem, nullam vrbem, non inuasit. & aut omnes violentæ multitudinis insolentiam tolerarunt; aut, ne etiam tolerare cogerentur, vltro ornatum omnem sacrum, statuasque, templis

templis suis amouerunt. alibi ægre, oppositis armis, auerterunt. quodque magis admirandum, tam confusus impetus erat, vt, initium qui fecisset, nesciretur: ac proteruia grassatorum item tanta, vti Protestantes ipsi, qui omnino factum cuperent, illam tamen improbarent. nusquam tamen rabies maior, quam Antuerpiæ. nam postridie, quam Auriacus, à Parmensi euocatus, pariter atque Egmundanus, se Bruxellas contulisset; ceu amoto, quem reuerebantur maxime; cum beatæ Dei matris simulacrum, vsitato dudum more, in supplicatione publica circumductum, & in templi iterum choro collocatum sine vlla turba esset, iamque nihil metuendum putaretur; iuuenes quidam, ante chorum consistentes, verbis contumeliosis quæritare; *ecquid sibi Marietta*, ita diuam per ludibrium appellabant, *formidaret*, *quæ se in chorum tam festine recepisset*. ab alia parte scurræ quidam circa ambonem concionantes ioco exprimere. ac mox quidam è grandioribus, eò ascenso, verba inde ad astantes, ceu pro concione, facere; illis contra illudentibus, & in ipsum obuia quæque iacientibus, tum detrahere cupientibus. quos cum ipse toto nisu propulsaret, fere ludus pugna fieri. & nauicularius quidam, seu quod insolentiam facti minime ferret, seu quod pars quoque illudentium esse vellet, ab alio latere ambonem scandens, concionantem deturbauit. hinc, cum spectatorum quidam se miscerent, tantum non pugnatum fuit. ac qui deturbatus erat, vulnere accepto, vix euasit; abductusque ad magistra- CIↃIↃLXVI.

cIↄIↄ LXVI. tum, cum rem omnem exposuisset, statim templum excubitores iussi adire; &, exacto populo, claudere. atque hæc gesta ad diem Augusti XIX. Ad XX insequentẽ rursum iuuenes, puerique, circa preces vespertinas cum in templum conuenissent, & conuitia pridiana in diuam jacerent, anus, quæ vendendis cereis ante chorum assidebat, indignata, cinerem, puluerem, sordesque alias, in hos mittere. inde rixa. cui cum apparitoribus Immerselius, vrbis prætor, superveniens, vbi hortaretur omnes, templo exirent; pars hortanti morem gerere, pars *post vespertinas preces exituros* respondere. & affirmanti, *nullas illo die fore*; *ipsos ergo peracturos*, dictitare. deinde cantillare quidam; alij pilis, lapillisque, lusitare: atque ad famam multitudo etiam crescere. itaque prætor, cum contemni se videret, nec valere iussa quicquam, templi foribus, præter vnas, obseratis, anxius illinc se proripere. ea res augere audaciam: alterque alterum, ad imaginem D. Mariæ dejiciendam, incitare. idque statim, effracto choro, perpetratum; cunctis simul alta voce, VIVANT GEVSII, acclamantibus. quod ceu signum audendi esset, magno impetu in sacella, simulacra, atque altaria, quotquot essent, inuolatum; mediaque nondum nocte fracta omnia, ac disiecta. nec in templo tam augusto, in quo altaria septuaginta ferebantur, quidquam integrum remansit. nulla claustra adeo firma, quæ depositum tuerentur. inde ad alia vrbis templa, ac monasteria, discursatum. neque diu vllis parcitum. vna nocte, prius quam sol illu-

lucesceret, res peracta; lumen suum commodan- cIↄIↄ
tibus sacris facibus, cereisque, quos in templis LXVI.
inuenirent. quodque fidem pene excedit, nemo in tanta luce notus; nec repertus quisquam fuit, qui iactare admissum facinus diceretur. tum in ista tam confusa multitudine is consensus animorum, & ordo, erat; vt ruinis statuarum, quas tot passim demoliti, lapidumve, aut lignorum, nemo vulneratus fuerit. nusquam rixa, nusquam de præda certamen. adeo omnes conspirasse videbantur. & hæc acta, inspectante magistratu, ciuibusque, idque in armis. verum animis adeo sane perturbatis, vt consilium expedire nullum possent. hinc suspicio, inde metus, distrahebat. qui maiorum religionem sequebantur, concitatam à Protestantibus multitudinem suspicati, metuebant, ne cum hac se coniungentes mox in ipsos incursarent. illi contra, prouidentes, totum hoc facinus sibi imputatum iri, id curandum existimabant, ne ab istis opprimerentur. vtrisque autem communis metus, ne incondita multitudo, præda illecta, & impunitate audax, templis iam, ac monasterijs, deficientibus, effrenem audaciam in cuiusque ædes verteret. itaque serio sese mutuo adhortari, *vt concordes esse vellent, curarentque, ne quid sanguinis funderetur, neue ædes etiam vllæ inuaderentur.* qua in re, quantumuis alias diffidentium, consensus fuit; mox Hispanis hac de causa exprobrantibus, *fortunarum, & securitatis suæ, quam templorum, aut sacrorum, diligentiores esse.* Postquam dies illuxisset, quidam ex istis nebulonibus extra vrbem se proripiunt,

cIↄ.Iↄ LXVI. piunt: & cœnobium Bernardi, ad ſeſqui inde milliare, quæque in agro, ac vicinis circum pagis, alia templa, aut ſacella, eadem audacia mox diripiunt, & deuaſtant. in vrbe vero, toto etiam illo die, biduoque inſequente, direptiones iſtiuſmodi continuatæ, nullo prohibere auſo. tandem tamen in maiore vrbis templo, dum ſimulacrum ingens Chriſti, cruci affixi, auro inductum, magno niſu dejiceretur; idque inſignia equitum ordinis aurei velleris, ſuper exedras opere egregio ibi picta, caſu ſuo confregiſſet, animos indignatio facere: & magiſtratus, atque ciues, qui armati adſiſtebant, templo omnes expellentes, quoſdam arripere, & in carcerem ſtatim abducendos dare. moxque tres ex iſtis laqueo, tres exilio damnati; in cæteros aliter vindicatum. dein à magiſtratu edictum, *vti templis Proteſtantes, in quîs conciones jam habere cœperant, abſtinerent; tum ne quiſquam locis ſacris vim inferre vltra auderet; prædam quoque vnuſquiſque intra horas* XXIV *ad præfectos regionum reportaret. delinquentem pœnas capite luiturum.* ita ſtatim, magiſtratus reuerentia, retractæ è templis conciones, viſque omiſſa, & multa in curiam relata; quin picturæ inſignes aliquot, à quibuſdam collegiorum, operis cauſa, exoratæ, & conſeruatæ. edictum iſtud magiſtratus Proteſtantibus per Iacobum Weſembecium, vrbis ſyndicum, nuntiauit. qui, cum in ſe facti inuidiam deriuari animaduerterent, ad XXIV Auguſti per libellum, quem Iacobo Heideno conſuli offerebant, cauſam dicere; ac teſtari ſummum numen, *ſine ſua voluntate, aut conſcientia rem*

tia rem patratam. cupere quidem, id quod factum; quando omnino, tolli cultum idolorum, ad Dei gloriam pertinere existimarent; modum tamen detestari, & non, nisi magistratus auctoritate, faciendum arbitrari. ac iam operam dedisse, daturosque etiam porro, vti per pastores suos vnusquisque, si quid rapti possideret, id referre moneretur. promptos quoque, insolentiam quamcumque, & vim, reprimere; ac mandatis denique omnibus morem gerere. se hunc magistratum suum, à Deo constitutum, agnoscere; & praestare obedientiam debitam velle, ac tributa, & vectigalia, quaeque alia aerario publico persoluenda, exhibere. pastores item ecclesiae suae, rectoresque, si necesse videretur, fidei ipsis, & obsequij, ex praecepto verbi Dei, jusjurandum dare paratos; ad salutem ciuitatis conseruandam, populumque in officio, & quiete, continendum. maxime autem oratum cupere, vt tutari ipsos velit, concionibusque suis locum aliquem constituere; tum ignoscere, quod quibusdam templis vti, dum deliberaret ipse, instituissent. non se vllam conscientiae alicujus vim parare; verum sat, superque, habere, gratiasque Deo agere, quod pro sua colere porro ipsum possent. denique supplices rogare, edicto caueat, ne quis alteri, ob diuersum in religione sensum, re, aut verbo, contumeliam vllam faceret.

CIↃ IↃ LXVI.

Ita tandem, vti templis consecratis abstinerent, concionem in noua vrbe, sub tutela magistratus, impetrarunt; Augustanam confessionem profitentibus, qui tunc Kiliam obtinebant, vt incommoda aliquammulta arcerentur, simul aemulatio quaedam, & ex ea mox dissidia, inter partes nascerentur, ad Georgij, quod primarium illic tem-

CIↃIↃ templum, concionari callide permissum fuit. de his
LXVI. omnibus & Parmensem, & Auriacum, magistratus statim certiorem facere; illum vero etiam orare, *vt venire in vrbem vellet.* quo negante, & *neglecti nunc consilij pœnas dare*, respondente: habito hac de re senatu, iterum mittere, & supremam potestatem vrbis ordinandæ offerre. *veniret itaque, & excubias constitueret, militesque è ciuitate tota legeret; denique alia omnia faceret, quæ & regi grata fore, & vrbi expedire, putaret: morem se gesturos esse. tantum, ne quid contra priuilegia sua, aut antiquas consuetudines, actum iret.* dum Antuerpiæ hæc geruntur, alibi quoque bellum sacris imaginibus intentatum. In eadem illa Brabantia, in Machliniensi vrbe, turbulenti quidam ausi; & fecissent, nisi eos magistratus repressisset. sed is Liræ cum par prohibendo haud esset, vt periculum anteuerteret, vltro è templis simulacra amoliri. idque passim per Brabantiam actitatum. Siluæ-ducis, Bredæ etiam, & Bergæ ad Somam, eadem fortuna fuit, quæ Antuerpiæ. eadem Gandaui, in Flandria; Iperarum, & Aldenardæ, vrbiumque cæterarum. Valentinianis quoque, & Tornaci, ac per reliquam Gallobelgicam idem factum. Idem etiam Vltraiecti, Amstelodami; tum Lugduni Batauorum, Delphis, Hagæ, Brilæ, & alibi, in Hollandia. Nec Zelandia immunis fuit. Middelburgum, Campoueria, & Flissinga idem passa. Frisia item, & in ea Leouerdia, ac Groninga; quæque aliæ toto illo tractu vrbes. tum trans Isalam quicquid situm: Campi, Suolla, ac Dauentria. In vicina item

Gelria,

Gelriæ, Arenaco, Neomago, Ruremundæ, Harderuico, & Venlonæ, oppidisque circumiectis, tum & pagis, hæc tempestas non pepercit. Middelburgi non deiectæ tantum aræ, & simulacra; fanaque omnia expilata; etsi biduum magistratu, cum vrbanis sagittarijs, resistente: verum plebes, magno numero congregata ad XXIV Augusti, ab episcopo, & magistratu, flagitare, *vt ob religionem capti soluerentur, deinde sibi traderentur. nisi fieret, carcerem se effracturam.* itaque viginti aliquot, prohibendæ seditioni, sanguinique, exoluti; tum, habendis concionibus, templa intra vrbem indulta. Delphis non sufficiebat, magistratum sponte sua simulacra remouisse; verum, quanquam in armis ciues prohibere niterentur, quicquid reliqui, disturbatum. & Franciscanorum quoque monasterium per vim captum, in quo conciones suas exercerent. Hagæ Adrianus Menningus, & Theodericus Iustus, Susium curiæ præsidem, & senatum, item loci magistratum, adiere; veniam expurgandis fanis, statuisque submouendis, postulantes. ac rogantibus, *qua auctoritate id facerent*; alter, pectus manu feriens, *se mandatum, in isto sinu occultatum,* interiorem animi conscientiam innuens, *circumferre respondebat.* ea re perculsa curia, aduocato Hippolyto Persino, Vltraiectinorum præside, qui tum forte illic aderat, & consilio collato, cum negare non consultum videretur, apparitores addidere, qui, seditioni arcendæ, ad sacrarum ædium fores excubarent. ita sine vllo negotio, quod volebant, effecere. quin & alios coëgere, quibus ↄIↄ Iↄ LXVI.

CIↃ IↃ LXVI. aliquid simulacrorum domi esset, vt id traderent, frangerentue. Dordraci, Harlemi, Goudæ item, Roterodami, alijsque in ciuitatibus, magistratus, quod patiendum sibi fore animaduerteret, vt tumultum popularem prohiberet, facere maluit; ac potissimum, cum videret scurras, fures, meretrices, huic rei se miscere. itaque vltro vbique imagines ipse sustulit. Harum rerum omnium nuntius, cum Parmensi, & Senatui, afferretur, vehementer trepidatum est. aula tota, ciuitasque Bruxellensis, ne quid illic tale fieret, arma capere; opponenda, si quis ausus quicquam foret. & Parmensis, sibi metuens, abitum Montes, in Hannoniam, agitare; ac præfectos prouinciarum, equitesque aurei velleris, qui consilium improbabant, & omnino dissuadebant, comitatum postulare. Viglioque nuntiante, *armatos ciues portas vrbis obseruare, nec discessum permissuros*, ægre sane, promittentibus illis omnibus, *si necessitas vrgeret, abitum eius, vel cum vitæ suæ discrimine, adjuturos*, diem distulit. interim Petro Ernesto Mansfeldio præfectura vrbis data. is continuo in basilicam ciues vocat. Ubi Auriacus, Egmundanus, Hochstratanus, & Hornanus, qui huc cum Mansfeldio venerant, alloqui eos; *se Parmensem, plane abire cupientem, retinuiße, cum promisso, effecturos, ne aut vllæ vrbe tota conciones haberentur, aut vis templis, imaginibusue, fieret. ea propter adhortari, atque orare, vti hic quoque operam darent, & Mansfeldio, iam præfecto, morem gererent.* ad quæ illi respondere, *se ob-*

se obsequij volentes, ac cum ipsis viuere, & mori, pari CIↃIↃ
ter certos, Hoc Parmensis confirmatior, aliquan- LXVI.
tisper acquiescere, dum sub vesperam nuntiatur, *decreuisse factiosos ea nocte in imagines impetum facere; Arembergium, & Barlaimontium, interficere; ipsam autem comprehendere.* itaque rursum perturbata, vix sedari animo potuit, cum præfecti prouinciarum, equitesque aurei velleris, affirmarent, *tam frequenti tunc in vrbe nobilitate, non id Bruxellenses posse, nec ausuros.* illa vero concitatior, statim ad regem literas dare, *proditam se ab Auriaco, Egmundano, Hochstratano, Hornano; quam ob rem veniret ipse, aut exercitum ex Hispaniensi milite destinaret, si rem Belgicam saluam vellet.* idem Barlaimontius scribere, & Noircarmius, Vigliusque. Hæc ad diem XXII Augusti gesta. Insequente XXIII, verita ne obsequium in regem Belgium vniuersum exueret, de consilio procerum omnium, senatusque, *conniuere ad conciones, illis locis, quibus eæ hactenus habitæ*, paullum statuit; *ea lege, vt arma ponant, neque offensam, scandalumue, vlli præbeant; neu maiorum religionem, quique eam exercerent, vsquam turbent. ita ipsis nullam vim illatum iri, & indulto hoc fruituros, dum à Rege, atque Ordinibus vniuersis, aliter statutum esset.* cum mandato hoc, ita scripto, signatoque, ablegati tunc, Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hacicurtius, Assonvillius, qui cum fœderatis agerent. quorum nomine deputati, Ludouicus Nassouius, Eustathius Fienæus Esquerdius, Carolus Reuellus Andegrusius, Bernardus Merodius Rumenus, Carolus Notius Risoi-

CIↃ IↃ LXVI. rius, Georgius Montinius Noiellus, Martinus Serclasius Tullius, Philippus Merius Sterbecanus, Philippus Merbaisius Lonneruallius, Ioannes Montinius Vilersius, Carolus Levinus Famarsius, Franciscus Haestenus, Ioannes Sauagius Descoubequius. Inter hos, post multam disceptationem, de capitibus quibusdam, à Parmensi ad XXIII Augusti subsignatis, vulgatisque, sic convenit. In actorum ipso limine præloquebatur Parmensis, *quando plures è nobilitate Belgica mense Aprili per libellum supplicassent, vti edicta de sectarijs inquirendis, vetera, ac noua, rigida nimis, quæque exequi nemo posset, tollerentur; aliaque eorum loco, de consilio & consensu omnium Ordinum, formarentur; ipsam insuper rogassent, vt libellum istum suum Regi arbitrandum mitteret: sese rem communicasse cum præfectis prouinciarum, & equitibus aurei velleris, tum senatu quoque status, ac priuato; moxque Regi, addita sententia sua, significasse: & petijsse, ne in suspicionem illi adducerentur, & libellum, & conpromissum, quæque vtrumque insecuta, Regem in peiorem partem interpretari, vnde oriri turbæ grauiores possent, vt securitatis literas ipsis daret: ac promitteret, nemini vnquam crimini isthoc datum iri. rescriptumque à Rege etiam in rem istam accepisse. qua de causa, cum Remp. in tranquillitate sua, nobilesque fœderatos in officio, & obsequio erga Regem, cui natura, & sacramento, obstricti essent, retinere omnino cuperet; pro concessa pridē à Rege potestate, consilioque cum præfectis prouinciarum, & equitibus aurei velleris, tum Senatu item vtroque, cummunicato, hoc se fœderatis scriptum, manu sua subsignatum, quo securi esse possent,*

poßent, exhibuiſſe. In hoc illa declarabat, *nobilitatem fœderatam ad vigeſimum diem Auguſti abs ſe reuocatam eſſe; vt libello, pridem oblato, reſponderet. atque interea, tempore valde oportuno, à Rege literas accepiſſe; per quas certius, pleniuſque, reſpondere ipſi poßet. quam ob cauſam nunc teſtari, quando illa totum Belgÿ ſtatum Regi oſtendiſſet, ac ſententiam animi ſui, & præfectorum, equitumque aurei velleris, & Senatus vtriuſque, indicaſſet, permittere eum, vt in præſens inquiſitio, de qua adeo quererentur, omittatur; tum vt noua edicta fiant. verum, an per Ordines Belgÿ vniuerſi iſtud vellet, nondum plane ſtatuiſſe. ſpem ſe tamen concepiſſe ex eius literis, brevi decreturum eſſe. huc ſe operam collaturam, & iam tum feciſſe etiam, iterata ſcriptione. quantum ad ſecuritatem, cuius vltimo libello meminiſſent, attineret; hanc præſtare, quantum in ſe, omnino certam. atq; ut cuncta jam in ſua poteſtate ſita habeat, accepto à Rege omni & formæ, & modi, arbitrio, ita ipſis, ne qua animis diffidentia, aut ſuſpicio, inſideret, tanquam aliquid parum bona ſide ad Regem delatum eßet, affirmare; Regem, qui nil magis oderit, quam rigorem immoderatum, pro clementia vſitata, plane cupere, vti in ſecuritatem literæ illis qualeſcunque, & quacunque forma, ac modo, expediantur, quis præteritorum obliuio ſanciatur; dum deinceps, vt clientes, ſubditoſque, facere æquum, quodque toties obtuliſſent, ſidem, & obſequium, præſtent; ac promittant, non ſe quicquam contra auctoritatem Regis, & tranquillitatem publicam, vllo modo tentaturos: verum operam daturos, vti ad officium omnes reducantur, turbæ quoque componantur, plebſque motus ſtudioſa compeſcatur, & à ſacris abſtineatur.*

CIↃIↃ LXVI.

cIↃ IↃ LXVI. *neatur. tum vt omnes sacrilegij, aliarumve rapinarum, aut violentiæ, manifesti, seuerissime puniantur. dein prohibituros sedulò, ne vis vlla sacro ordini, aut justitiæ administris, nobilibusue, aut quibuscunque Regis subditis, intentetur; neue locis in hoc vsque tempus liberis conciones habeantur, neue istic, vbi habere eas liceat, ab armatis conueniatur, scandalumque, aut offensa, præbeatur. tum inprimis curaturos, vt extranei, qui se turbis miscuissent, Regis Belgijque hostes, ejiciantur; plebsque arma, adeo noxia, statim ponat; & decretis, mox à Rege, Ordinibusque, pro republica, & quiete religionis, faciendis, se submittat, & obsequium polliceatur.* Hæc quum, vt commemoraui, ad XXIII Augusti acta essent, addita ad XXV à Parmensi formula securitatis, qua se obstringit, *nil nobilibus, propter fœdus, quod libelli supplicis causa inijssent, aliudue ad id tempus factum, aut dictum, vnquam à Rege, aut se, imputatum iri. idque vtrique sic placere.* tum præfectis prouinciarum, & equitibus aurei velleris, ac senatus vtriusque item præsidi, & præfectis juris alijs quibuscunque, dat mandatum, *vti fidem, ac securitatem istam, sartam tectam fœderatis semper seruent; eaque illos, nullo objecto impedimento, frui sinant: etiam curent, ne quis contra quicquam tentet.* Accepto hoc à Parmensi scripto, eodem die fœderati altero se vicissim obstringunt, *se præscriptum bona fide, quaque vere nobiles deceat, præstituros; daturosque omnem operam, vt & isti, quorum nomine ipsi agerent, idem faciant: qui recusent in hos vi vsuros esse. ideoque fœdus suum, aut conpromissum, quam diu promissa Regis, ipsiusque, seruarentur, irritum ducere.*

quam

quam in rem mox jusjurandum dant Auriaco, Egmundano, Hornano, Hacicurtio, & Assonuillio, à Parmensi delegatis. Hinc Parmensis ad XXVI Augusti in prouincias litteras mittit, ad vrbanos magistratus, iudicesque, quibus certiores faceret; *velle Regem, vti vetus, eaque vera, Catholica religio omnibus locis coleretur; ac mandare, vt præfecti, cæterique magistratus, allaborent, ne quid, dum huc ipse veniat, coram de republica tota cogniturus, vspiam turbarum detur; vtque homines factiosi, qui consilia contra habeant, puniantur.* Secundum ista vbique in oppidis conciones permittuntur, ijs locis, quibus ad XXV Augusti diem, anteaque, eæ haberi consueuissent. quin edicta passim etiam à præfectis magistratibusque fiunt, ad securitatem ciuium, & concordiam, licet in religione diffidentium; quæ tantisper rata essent, dum à rege, de consilio omnium Ordinum, aliter statueretur. idq; factum in turbatis ciuitatibus per Brabantiam, Gelriam, Flandriam, Hollandiam, Zelandiam, Frisiam, & alibi. Ita statim Protestantes, magistratu assentiente, conciones sine armis habuere. quod vt valde lætum vulgo, ita ille magnas Deo gratias agere, cujus summo beneficio Inquisitioni inuisæ, & episcopis, concilijsque, ac decretis, tum immani persecutioni erepti, tandem conscientiarum libertatem nacti essent. Et præfecti in prouincias, ceu composito jam tumultu, revertere; prospecturi, ne quid vsquam contra recens pacta fieret. Egmundanus Flandriam petijt, Auriacus Antuerpiam; istis legibus, quas jam ante commemoraui. quo cum ad XXVI Augusti diem perue-

CIↃ IↃ LXVI.

CIↃ IↃ perueniſſet, ordinare vrbem inſtituit. itaque ſta-
LXXVI. tim Proteſtantes cujuſque linguæ IIII viros, cum
quibus agat, legere jubet. & à Belgis delegati, Mar-
cus Perezius, Carolus Bombergus, Hermannus
Meranus, & Cornelius Bombergus; à Gallis, Fran-
ciſcus Godinus, Nicolaus Viuarius, Ioannes Car-
lerius, & Nicolaus Selinus: ab ijs, qui Confeſſio-
nem Auguſtanam ſequebantur, Ægidius Greuius,
Ægidius Banderius, Henricus Broeckius, & Tho-
mas Gherius. cum his ſtatuit, *vti conciones quiſque lo-
cis certis ſine armis frequentaret; templa quoque, quando
hiems immineret, vtque libera eſſent cætera, ædificarent;
aut idonea concionibus loca alia: tum vt omnes magiſtra-
tui, cujus in tutela eſſent, morem gererent; & injuria, aut
conuitio, abſtinerent. idque donec Regi aliter, aut Or-
dinibus, videretur. qui ſi quicquam contra ipſorum con-
ſcientiam conſtituerent, tum his tempus, quo ſe, fortu-
naſque ſuas, alio transferre poſſent, datum iri. quodque
in præſens ageretur, nunquam exprobrandum eſſe.* In
hæc cum juraſſent omnes, etiam milites, qui è ci-
uibus ad cuſtodiam vrbis lecti, templa duo per-
magnifica, ſumptum cunctis magno animorum ar-
dore facientibus, feſtinato opere ſtructa. quorum
alterum, rotundum, in Gallorum vſum ceſſit. Sic
Antuerpia ordinata, ablegati ab Hollandis, qui
Bruxellis a Parmenſi dari ſibi Auriacum peterent;
cujus prudentia ſua prouincia, aliæque, quîs præ-
fectus ipſe eſſet, grauiter tunc perturbatæ, tran-
quillari iterum poſſent. eam ob cauſam, quamuis
contra Antuerpiani niterentur, nouas turbas, ſi
diſcederet, metuentes; tamen, cum Hollandi in-
ſtarent,

ſtarent, maximeque in his Amſtelòdamenſes, cIↄ Iↄ
Hochſtratano, qui Machliniam compoſuerat, dat LXVI.
negotium, vt Antuerpiam ſe conferret; & interea dum Auriacus inde abeſſet, prout ille inſtituiſſet, vrbem regeret. iſque poſt mandatum acceptum reſpondere, *ſe Antuerpiam iturum, viſurumque, quali in ſtatu ab Auriaco vrbem accepturus eſſet*. tum interrogare etiam, *ſi deinceps ex ipſius inſtituto ſeſe gereret, num in deum deliquiſſe, & regem etiam, cenſeretur. ita enim accepiſſe, quæ ab eo geſta forent, ſic interpretari quoſdam, ceu vtrumque his læſiſſet.* ad quæ illa; *hanc imprimis curam haberet, vt tranquilla omnia eſſent; ac ſalutem publicam vrbis ſummam legem exiſtimaret. ſe Auriaco non ſcripſiſſe, quicquam ipſi contra deum, ac regem, factum; neue contra pacta item cum nobilibus fœderatis. ſed in templis intra vrbem conciones agitari, cæteráque noua iſtius religionis exercitia, contra honorem dei, ac regis, ſuam quoque animi ſententiam, & cum fœderatis pacta, omnino eſſe. ideoque officij ſui crediſſe, vt ad regem iſta ſcriberet, adderetque rationes, quibus ille adductus foret*. Ita Antuerpiam Hochſtratanus iter capiens, cum ad decimum diem Octobris vrbem intraſſet, die vndecimo inſequente, cum ſenatum ampliorem, & mercatorum nationes, conuocaſſet, ipſo Hochſtratano coram, edicere magiſtratui Auriacus, *neceſſario iter ſibi in Hollandiam maturandum; ac Parmenſi eam ob cauſam placuiſſe, vt Hochſtratano vrbem traderet. ea propter monitum velle, vt cum eo operam daret, ne tranquillitatem vrbis, à ſe conſtitutam, amitteret:*

CIↃ IↃ LXVI. *neu quid contra regem admitteret.* ad quæ iste gratijs actis, pro nauata vrbi opera, cum nequaquam Hochstratano defuturum se promitteret; ipse die duodecimo inde abijt. Datum illi in mandatis à Parmensi, *Vltraiectum*, & *Amstelodamum, vrbes præfecturæ suæ omnium primas, vt potissimum ordinaret; quæ si in obsequio regis permanerent, harum exemplo alias confirmatum iri, alias nihil ausuras.* Postquam vrbe discessisset, iterum turbæ; & ad diem decimum septimum multi è plebe in tumultum convenire. metus erat, ne majoris templi turrim occuparent; vnde curiam porro inuadere, sonituque campanarum signum dare socijs, possent. ideoque magistratus, vt præuerteret, collocatas ibi excubias auget statim; & bombardas, pulueremque tormentarium, tum ingentia saxa addit, dejicienda in vim aliquam tentaturos. quod cum plebi gnarum esset, ad tumultum eam accendit; cum prætexeret, arma in turrim contra se congesta esse. itaque, cum bis convenisset, bis disiecta ab Hochstratano, circa vesperam numero maiore accurrit; &, effracto per vim templo, in imagines restauratas pergrassata, rursum ab Hochstratano pulsa, & nonnulli comprehensi. qui, rogati de auctoribus, socijsue, Bergemontium prodidere. isque mox in vincla abductus, facinoris pœnas laqueo dedit; ac cum eo alij quinque. Auriacus in Hollandiam venerat; quam pacare statim aggressus, cum acciperet, Amstelodami res turbatas, & minorum fratrum templum intra vrbem à Protestantibus occupatum: tum per literas

literas, tum legatos è nobilitate quosdam, adhortatur qui auctoritate inter illos primi, vti redderent. ita regem, nunquam istud permissurum, minus multo offensum iri. sed cum frustra id suaderet, conuocatis in Schonhouiam vrbem Ordinibus, mandata exponit; simul monet, si placatum regem cuperent, ne permitterent, conciones intra vrbes vllas fieri. quod cum ipsi promisissent, inde Vltraiectum abijt; & pacatum, quamuis ægre, istud dedit. in propinquo Ericus Brunsuicensis erat, obsequij in regem vetus. cumque ille, quamuis tutelæ prætextu, militem legeret, variæ suspiciones passim ortæ. Vt Auriacus Vltraiectum, & Hollandiam, ita Flandriam Egmundanus ordinare iussus erat. qui, cum illic sexaginta amplius locis ad id tempus conciones haberentur, hoc solertia tandem effecit, vt paulatim minuerentur; alibi tamen templa illis, aut idonea ædificia, blande indulgens. tum severe in imaginum confractores animaduertit. nec ingratum id fœderatis. qui, invidiam amoliri cupientes, ipsi quoque plures laqueo puniuere. ac Ioannes Casembrotius, Backerselius, cum in cœtum Protestantium ad Grammontium incidisset, hos sacrilegos esse dicens, impetu facto, & duodecim interfectis, quinquaginta alios cepit. è quibus viginti ab eo in crucem acti; qui supererant triginta, virgis cæsi; sed id factũ, non tam pœnæ, quam sæuitiæ, instar visum, multis improbatum fuit. Arembergius in Transiselaniam abijt, & pacatam ijsdem legibus omnem dedit. Hochstratanus, Mechliniæ præses, cum Auriaco suffe- CIƆ IƆ LXVI.

cIɔIɔ LXVI. ctus Antuerpiæ ageret, ad diem XVII Octobris ortis iterum illic turbis, & nonnullis templum majus spoliare, atque imagines restitutas deturbare, molientibus, vt facinori obuiam iret, cum vrbano milite accurrens, sex ex illis comprehensos postero die, in terrorem reliquorum, è patibulo suspendit. Alosti quoque, in Imperiali Flandria, quendam, loco alieno concionantem, capitis supplicio affecit. Dum hæc fiunt, Protestantes, qui Antuerpiæ, iram regis metuentes, datis ad Germaniæ quosdam principes literis, orant ipsos, vti intercedere vellent. tum libellum Hochstratano ad XXVII Octobris, quem ad regem deferendum is curaret, in manum tradunt. in hoc prætcritorum offensam deprecari; ac *peccatum magistratus potius culpa* dictitare. *quod armati conciones adiissent, non iniuriæ inferendæ, verum propulsandæ, factum. terruisse lanienam Vassiacenam, in vicina pridem Gallia perpetratam; dum in causa plane eadem suum quoque periculum putant. ita autem existimaret, nulla vi religionem imperari, sed benigni Dei dono animis hominum insinuari. ideoque Gamalielem sequeretur; quam negato, quem probarent ipsi, cultu, & mandato, a quo plane abhorrerent, per rigorem magistratus, & libidinem puniendi, ad sententias de religione impias hominum libertinorum mox compelleret. se doctrinam, sacris literis comprehensam, Symbolumque Apostolicum, & concilia antiquissima œcumenica, proba habere; neque vnguem ab his discedere. tum paratos Synodo alicui generali, aut nationali, in Germania, Galliaue, aut Britannia, conuocandæ, subsignare.*

gnare. interim petere, vt religionem suam liberam ha- cIↄIↄ
beant. quod concedi ipsis posse, exemplis clarum. ita o- LXVI.
lim Imperatores Christianos libertatem Arrianis, & Nouatianis, suam indulsisse. & Iudæos, Christiani nominis hostes, à Pontifice tolerari. Carolum quoque, regis patrem, non Germanis denegasse. denique vicinos Gallos isto beneficio frui. neq; vero à conuentibus istis suis quicquam ipsi metuendum; nec consilia clandestina, quando omnibus paterent, illic capi. spondere autem obsequium omne, & vectigalia, ac tributa, quæ deberent. præter ista, si concederet quæ rogarent, declarandæ gratitudini, tricies centena millia florenorum polliceri. Hæc orantes, & tam magna offerentes, frustra nihilominus habiti; quin illusum illis etiam, *ceu potentiæ ostentandæ, aut auxiliis aliunde eliciendis, hunc libellum exhibuissent. neque supplicationem, sed superbiam, illam esse; &, humilitatis specie comminatos, perterrere voluisse.* Per id tempus rex Segouiæ, febri æger, decumbebat: valde ad nuntium irritatus. réque varie in senatu agitata, multis factum exaggerantibus, tandem vniuersim placuit; *Belgii motus à præsente componendos, ac de itinere instituendo consultandum. interim ita Parmensi respondendum esse, vt silentio, quæ cum fœderatis ipsa statuisset, transirentur: ne laudare, aut improbare, vnde turba iterum alia metuenda, videretur. sed comitia, vti pluries decretum, non permitti, salua conscientia, posse. tum monendam, quod jam ante item factum, vt Germaniæ principibus pensiones suas solueret; idque inprimis niteretur, vt mandatis morem gereret.* Itaque binæ mense Octobri literæ datæ; quarum illas cum senatu, ac pro-

 ceribus,

cIↃIↃ LXVI. ceribus, communicaret; istas vero clam haberet. atque illarum isthoc argumentum erat; *prolem sibi primogenitam, filiamque, natam esse; cui ob natalem diem, S. Claræ dedicatum, nomen ipse Isabellæ Claræ Eugeniæ indidisset. jam Segouia se Madritum proficisci constituisse; inde porro in Belgium iter maturate habiturum. neque autem persuaderi sibi posse, turbas istas per comitia vlla ordinum vniuersorum, se absente, satis tranquillatum iri; itaque omnino aduenturum. interim hortari ipsam, vt principibus per Germaniam in obsequio retinendis operam imperatam daret; tum curaret, vt mandata ejus omnia seruarentur.* Ad hæc apud Maximilianum Cæsarem alijs litteris de turbato Belgio suo grauiter queri; qui, vt animi æquitate, & prudentia, excellebat, singillatim respondere. quin offerre etiam operam, si qua adjuuare posset. *se negotium summa cura expendisse, idq; longe difficillimum inuenisse. multo maxime, cum religionis catholicæ tantum odium plurimos Germaniæ principes inuasisset. qui, vt nobilitati Belgicæ amicitia, aut sanguine iuncti, si vim tentet, arma quoq; coniuncturi viderentur. quæ res non damnosa solum, aut luctuosa, Belgio foret; sed imperium illic ejus in discrimen item summum adductura omnino esset. ea propter vtilissimum, & tutissimum, arbitrari; si benigne, quam seuere, agere vellet. ac, consilium si probaret, se paratum inter ipsum, subditosque, intercedere.* Insuper ad Parmensem quoque eandem ob causam literas dare; quo adjunctæ ad Auriacum, Egmundanum, Hochstratanum, Mansfeldensem, & Hornanum, aliosque è proceribus. verum istæ, quia arbitrio ipsius, & voluntati regis, permis-

permiſſæ, tradi vetitæ. Iam è Belgio multi etiam ad regem in Hiſpaniam ſcripſerant; cum Auriacus, Egmundanus, Mansfeldenſis, Megenſis, Aremberg-gius, Barlaimontij; tum Noircarmius, Raſſingemus, Academia Louanienſis, alijque; pro affectu quiſque ſuo, quæ vbique accidiſſent, exponentes. ſinguliſque perbenigne rex reſpondet; *gratum ſibi obſequium eſſe, & hortari, vt perſeuerent*, tum & præſidem ſenatus, Viglium Suichemum, ſcriptis ſua manu literis, humaniſſime compellat, gratiaſque pro labore, & induſtria, ſummas agit; ſimul rogat, *quanquam graui jam ſenecta, & infirma valetudine, eandem operam, in aduentum vſque ſuum, vt nauaret.* Sed Auriaco, & Egmundano, qui conqueſti apud regem, & amicos in Hiſpania, *varie ſe inſimulari per calumniam, tanquam fidei, atque obſequij, parum certos; eaque in re injuriam ſibi grauem fieri:* à quibuſdam è ſenatu Hiſpanienſi reſpondetur, *ſuſpicionem, ac calumniam euaſuros, ſi ad regis voluntatem, bonam, & ſanctam, ſe componerent. eam vero, ſatis ipſis manifeſtam; & obſequium, ſine noxa. id clientis, ſubditique, officium eſſe, quæ placere Principi ſciat, quamuis in deliberando contra ſenſerit, ea prompte tamen exequi. neque enim conuenire, vt, natura quem ſubmiſerit, ſapientia hic ſe ſupra dominum putet. penes illum imperij decus, penes hunc obedientiæ gloriam eſſe. multos autem arbitrari, ſi allaboraſſent paulum, facile turbas prohibere potuiſſe; atque hanc notam, ſi etiamnum annitantur, deleturos. igitur nulla poſthac ſimulatione, aut conniuentia, res collapſas reſtituerent; aut præſentes, (ſin id poſſent, ſaltem in aduentum regis, ne in peius etiam rue-*

cIↄ Iↄ LXVI.

cIↄ Iↄ *ruerent, stabilirent.* Ex his literis, alijsque, quæ clam
LXVI. indies ex Hispania ferebantur, cum Parmensis sat perspiceret, quam hæc regi, ac senatui, displicerent; ne in regnis ejus cæteris, aut prouincijs, ad exemplum forte ausuris, cultus priscus turbaretur, occurrendum omnino statuit. neque deerant, qui hæc agitantem porro instigarent, homines æmuli, quibus Belgij libertas, priuilegijs tot munita, grauis erat; & occasio euertendæ, per religionis asserendæ speciem, videbatur. ac consilia rex in hanc rem, quæ in præsens sequeretur, submittebat. quem id animo agitare, non diu fuit, cum nobilibus, mercatoribusque, certum; partim literis, inde allatis; partim fama. quin Parmensis fœderatos, quos majorum religioni addictos sciret, clam monere. qui benignis ejus verbis, de propensa in se regis voluntate, fidem habentes, statim ipsi adhærere. vnde factum, cum non pauci regiæ benignitati se permittere, quam extrema experiri, potius ducerent, vt nobilitas fœderata, tertia plus parte minor, ingens detrimentum caperet. qua iam ita astu tali imminuta, ceu supplicium illis parans, qui imagines dejecissent, militem legit. & Megensem legionem vnam cogere, alteramque Arembergium, alias duas è Germanis Ebersteinium quoque jubet: deinde è Gallis tres adjungit, sub Hiergio, Rhetiano, & Mansfeldensi. ad hæc equitatum addit. quîs instructa, mox ostendere vires incipit; conciones, ceu non vsitatis locis haberentur, passim turbans. concionatores quoque alibi oppressos capit, & in captos varia pœna animaduer-

maduertit; vnum etiam prope Alostum in crucem cIↄ Iↄ
agit. tum securitatis literas, pridem datas, aliter LXVI.
interpretatur; ac, *quantumus conciones permisisset, non proinde exercitia, modum istum matrimonij confirmandi, aut baptismi, cœnæ sacræ, funerandi; non synedria, & quæ alia, concessisse.* denique iam palam edicit, *vi coactam, ideoque nec teneri.* Valentinianis imperat, *vt præsidium à præfecto suo admitterent.* Vrbs à Montibus ista prima in Hannonia, ad Scaldim flumen; ampla, ac frequens; florens opibus, & commercijs; vallo, ac fossa, communita; præter cæteras Protestantibus habitata, deinde Galliæ affinis. hinc prætextus, ceu discrimen aliquod esset, ne ex eo regno plures, qui eandem religionem sectarentur, se insererent. recusantibus oppidanis, & priuilegia obtendentibus, ad xx diem Octobris, Noircarmius, tum Querceti agens, spondet, *quod si extra vrbem habere conciones vellent, à præsidio immunes fore.* quam cum illi conditionem, de consensu ministrorum, & synedrij, accepissent; ac Noircarmius, Valentiniana venturus, pacta ista rata facere, concionibusque locum simul assignare, deberet; is, promissi sui pœnitens, postquam magno comitatu ad portam vrbis aduenisset, neque adesset magistratus, aut synedrium, capta offensa, indignabundus retrocessit: multa illis, & Amandi item fano, interminatus. hinc Parmensis ad xxi Nouembris jussa iterans, inobedientiamque criminata, ni parerent, minas addit. cumque ne sic quidem admitterent, & in regias cohortes, apud Saluij monasterium diuerten-

 tes,

cIↄ Iↄ LXVI. tes, tormenta ſua exploſiſſent; tum Carthuſianorum cœnobium, & Vedaſti etiam fanum, diripuiſſent, ad Decembris XIV perduelles pronuntiati, non multo poſt obſidentur. Interea temporis data opera, vt res Proteſtantium indies inclinare cogerentur; concionibus per blanditias, aut vim, paſſim interceptis. itaque eæ, ſiue metu, ſiue propter aſpera hiemis, in Flandria, Hannonia, Hollandia, & alibi, intermiſſæ; verum tamen Amſtelodami, Vltraiecti, Siluæ-ducis, Trajecti ad Moſam, & Antuerpiæ, Gandauique, diutiſſime continuatæ. contra autem in Eburonibus ad Maſecum, & Haſſeltum, ſimulacra deturbare inchoatum; quanquam impetus ab Leodienſi epiſcopo, obſeſſo Haſſelto, mox repreſſus. Eæ res Antuerpianos perculere: qui Henricum Berchemium conſulem, Lancelotum Vrſelium, Nicolaum Rocoxium, Carolum Falium, equeſtri dignitate viros, & Ioannem Ægidium ſyndicum, ad Brabantiæ ordines mittunt, regis literas, die XX Nouembris ſcriptas, audituros; & conſilia, de pacando Belgij ſtatu, coniuncturos. tum mandata illis addunt, *de comitijs omnium ordinum poſtulandis, vt quamprimum prohiberi ad tempus conciones poſſent; ac decerni, quæ ad conſeruationem priſcæ Chriſtianæ fidei, regiæque maieſtatis, & tranquillitatis publicæ, pertinerent: promiſſa interea Proteſtantibus, qui manerent, ſecuritate, ac præteritorum venia; illis vero, qui decretis, jam à Rege, ordinibuſque generalibus, promulgandis, acquieſcere minime vellent, dato ad migrandum tempore. ſi comitia negarentur, cum ordinibus tunc pro-*

uinciæ

uinciæ consultarent, an non denuo quis ad regem ablegandus videretur; qui aut illa impetraret, aut, quo modo componendæ turbæ essent, indicaret: ne cum armis ille in Belgium sibi omnino veniendum, ac vim adhibendam, duceret. quin Parmensis in rem istam intercessionem peterent, & per illam Cæsaris quoque, ac Sabaudi. tum vt ordines Brabantiæ scrupulum omnem, de ordinibus generalibus conuocandis, regi eximere conarentur. idem ordines cæterarum prouinciarum rogitarent, Reip. à periculis imminentibus liberandæ, vti adiutare vellent sed consilium hoc, etsi longe vtilissimum, frustra fuit. proceres quoque, cum offensum adeo regem intelligerent, & Montinium, ac Bergensem, maxima prudentia viros, quibus nulli ad repræsentandum regi rerum statum aptiores, nihil plane effecisse; quin & detineri illic, copiasque militares à Parmensi comparari; sinistra omnia cogitare inceperunt, ac prospiciendum sibi existimarunt. quare Auriacus, Egmundanus, Hornanus, Hochstratanus, & Ludouicus Nassouius, Teneramundæ congregati, super ijs, quæ Montinius de offensa regis scripserat, in commune consultabant. & Auriacus proferebat literas à Francisco Alaua, eius apud Galliæ regem oratore, ad diem XVIII Augusti, alterasque, eodem mense ad XXIX diem, vtrasque autem Lutetiæ datas, & in via interceptas; qui Parmensem confirmabat, arbitrantem, Belgicorum motuum auctores tres hos esse: arcana eius numeri nota Auriacum, Egmundanum, & Hornanum, designare. tum suadebat, *benevolentiam erga illos summa*

CIↃIↃ LXVI.

cIↄ Iↄ LXVI. *industria simularet; diceretque, quicquid Belgij in obsequio permaneret, solis ipsis regem id acceptum ferre. qui tamen mox, tempus oportunum nactus, cum in eos, tum Montinium, Bergensemq́, & Renardum, prout meriti, animaduersurus esset. ac, Madritum cum venisset, coram multis regni magnatibus jurejurando affirmasse; satis se compertum habere, Belgij turbis non se vnum tantum læsum, sed supremum quoque numen, cuius cultum homines impij temerassent. quæ res ita eum offenderet, vti regna potius omnia, cæterasque ditiones, in discrimen summum adducere, quam supplicium perduellibus remittere, mallet. quin iturum ipsum in Belgium; &, si vires puniendis justæ desint, Papam etiam, Cæsaremque, ad suppetias vocaturum.* deinde addebat, *ex his turbis magnum regi, confirmandæ ibi potentiæ, commodum fore; Belgiumque vniuersum, hactenus priuilegijs ferox, ad exactam obedientiam, quam priorum principum nemo obtinere potuisset, perducendi honestam occasionem esse.* Quibus lectis, dum deliberant, quo se modo tueri queant, non consensum est. & Auriacus *ad concordiam* adhortari, *sine qua non libertatem, non fortunas, & nec vitam saluam habituri essent. quippe ingenium Hispanorum, & consilium, sibi gnara; qui in belli occasionem, Belgijque subjugandi, animo intenti, turbas, quam obsequium, vellent.* Contra niti Egmundanus, *neque rigidum adeo regem inducere animum posse vt crederet; ac, si esset, meritis fidere: quibus beneuolentiam eius satis sibi obstrictam putaret. tum fortunas, sine quibus neque vitam tolerare, nec tueri dignitatem etiam posset, vt in eius ditionibus, ita potestate esse. ea propter è*

benigni-

benignitate ejus cum penderet, maxime interesse sua, vti gratiam, siue incolumem, conseruaret; siue offensa aliqua læsam, nouis meritis repararet. qui rigorem formidarent, his suadere, vt discedant. sibi vero nec consultum id videri, nec licere. Sic, colloquio frustra habito, res dilata: cum non desperarent quidam, si repeterent, Egmundanum tandem in sententiam istam adductum iri. Proceres è fœderatis, cum animaduerterent, nunquam regem, aut Parmensem, vt in religione quicquam mutaretur, quamquam simulate id fieret, permissuros; sperarentque, Augustanæ si confessionis titulus sumeretur, non auxilia, aut tutelam, defutura: visum fuit Antuerpiæ, Valentinianis, Tornacique, & Amstelodami, quæ præcipuæ Protestantium vrbes essent, serio eorum delegatos, per Nassouium, aliosque, adhortari, *vt vbique ad præcepta summi numinis se componerent, & obsequium magistratui, quatenus ille conscientiis nil imponeret, exhiberent. tum seruarent, quæ Parmensi, ac fœderatis, proxime statuta essent; neque inconsultis ipsis, aut ignaris, noui quicquam inceptarent. ita omnes Deo, regi, & reipublicæ, facturos satis. res in peius jam prolabi, militemque passim legi; neque dubium vllum esse, aduenturum ipsum regem cum ingenti vndique manu; qua & inquisitionem, adeo reformidatam, constitueret; & religionis reformatæ vsum prohiberet, priuilegia conculcaret, libertatem profligaret, vitam denique aut eriperet, aut acerbiorem ipsa morte faceret. recte igitur, & pro subditis, facturos, si iratum grauiter regem nunc pacare conarentur. non tam sua eum offensa, quam calumnia aliorum*

CIƆIƆ LXVI.

CIƆIƆ LXVI. *liorum, irritatum; ideoque veniæ faciliorem multo fore. darent igitur istic operam, & legitimo principi suo se submitterent; cui quantum promptæ fidei, & obsequij, tantum etiam innocentiæ declararent. porro supplices rogarent, daret aliquid conscientijs, neu religionis suæ exercitio interdiceret; offerrentque, quod jam pridem, si permitteret beneficium, tricies centena millia florenorum: ijsque passim colligendis certos aliquot constituerent. quando vero inimici adeo potentes essent, vt aduersus illos Cæsar, Electores, principesque Imperij alij, imploranti viderentur, qui pro ipsis apud regem intercederent; hique forsan minus prompti deprecandi, nisi pars confessionis Augustanæ esse vellent: è republica, & ecclesia item Dei, existimare, vt quamprimum istud fieret. itaque deliberarent, & mature rem decernerent.* Hæc Nassouius cum exposuisset grauiter, respondere delegati; *semper regi, & magistratui, obsecutos: idque porro, si nil contra conscientiam mandaretur, facere certos. pacta quoque fœderatorum, & Parmensis, quibus locis promulgata, obseruasse; vbi vero nulla promulgatio facta, quando illic ignorarentur, non potuisse. ac facilius libertate, nondum nota, carere homines; quam amittere, postquam semel cognouissent: idque turbas, aut discrimen certe maximum, secum trahere. tricies centena millia, redimendæ religionis libertati, dare paratos: verum edicto à Parmensi, quæ vetuisset, ne pecuniæ vsquam vllæ colligerentur, retineri: itaq; veniam à præfectis prouinciarum postulandam, litterasque concedendas, aut promissa, quibus certi esse possent, sine damno, aut offensa, factum fore. quod suaderet, vt confessioni sese Augustanæ adjungere vellent; minime istud, quatenus ea sacris*

literis

literis responderet, detrectare. sed, cum arduum id negotium, non se inpræsens constituere quicquam posse. dandum tempus, quo deliberarent amplius; & ministros ecclesiarum, ac presbyteria, consultarent. Brabantiæ, ordines etiam apud Parmensem queri; *hactenus se è die in diem exspectasse, uti turbis, ob dissidium religionis excitatis, ipsa occurreret. verum frustra spem fuisse. adeo vero mora invaluisse malum; ut, si porro negligatur, mox, remedio omni maius, pessum Belgium vniuersum sit daturum. nec catholicam religionem, neque majestatem regis, nec commercia, in quis res vertatur publica, salua fore. quandò vero nihil magis expedire videatur, quam vt rex sententiam suam apud Ordines prouinciarum exponere velit, ac cum ijs constituere, quonam modo emendari cuncta possint; orare enixe, vti eos conuocaret, plane vt convocati erant, cum Philippo à patre Carolo Belgium istud traderetur. sin id posset, saltem ipsos advocaret; & consilia, auertendo imminenti infortunio, quod atrocia minaretur, secum haberet.* Hic Parmensis, *vt Prouinciarum Ordines conuocentur, nullo modo, dum abesset, regem velle. quippe tumultum vereri. dein sectariorum audaciam, qui vbique se insererent, summam esse. sed permittere, vt Bruxellis ipsi veniant, quaque è Rep. putent, ibi exponant.* deinde datis ad vigesimum Nouembris literis, ad penultimum ejus mensis conuenire eos jubet. quam rem postquam Protestantes, qui Antuerpiæ, accepissent; Hochstratano, & magistratui, per libellum supplicare: *die Septembris secundo conuenisse inter ipsos, & Auriacum, vt religionis suæ exercitium, dum rex aliter cum prouinciarum ordinibus constitueret, libe-* cIↄ Iↄ LXVI.

CIƆ IƆ LXVI. *liberum foret. ac quantumuis maluissent, Belgioque vniuerso multo vtilius etiam fuißet, in æternum, quam ad tempus, id decretum; tamen, affectu in tranquillitatem publicam, quando hoc requireretur, accepisse conditionem, ac subscripsiße. cumque Auriacus, à Parmensi auctoratus, promisisset, sarta tecta semper pacta habituros; nunc rogare, ne quid statuant, neue statui permittant, quo prouinciarum Ordinibus contra ista quicquam præscripturum esset.* Huic libello alium quoque ad Brabantiæ ordines addunt, & offerri à se petunt. sed rejecti, incassum supplices. Brabantiæ Ordines, cum Bruxellas conuenissent, ac consilium de Rep. ordinanda habuissent, inquiunt; *videri sibi, vt edictum rex proponat, quo religionis nouæ exercitia, cujuscunque tandem modi, prohiberet; dum in Belgium ipse veniat, &, prouinciarum Ordinibus in consilium advocatis, porro de re summa statuat: interim vero, si qui morem gerere nolint, ij, ceu turbare quietem publicam ausi, aut exilio, aut arbitrio judicis, luerent. vtque edicto vis sit major, promptiusque pareatur, ordines prouinciarum consulendos, maximamue eorum partem, arbitrari; qui non alia de causa conuocandi istuc essent, saltem eo ipso modo, quo vocati ante proximos octo annos, cum de nouennali regis rogatione ageretur. tum in conuocatione generali prouincijs ceteris faciendam seorsim fidem, sic Brabantiam, Flandriamque, & Hollandiam, sentire; neque earundem aliquam in comitijs generalibus quicquam mutaturam esse: neu passuram, vt quid aliud agitetur. ac jam nunc spondere id Brabantiæ ordines priores duos, præsulesque, & nobilitatem; atque è tertio cum Louanium, tum Bruxellas; & metropoles minores

minores duas, Thenam, ac Lewiam: Antuerpiam autem, de prioris membri jussu; Siluam-ducis, de prioris vtriusque. neque parum valiturum, si & ipsa, & prouinciarum ordines, adpromittant, regem sese oraturos, vt benigne, quæ delicta hactenus à sectarijs essent, condonare omnino velit. denique si, tuendo edicto, capessendam vim existimet; Belgam militem, quam extraneum, adhiberet. idque minus subditis damnosum fore. Placuit Parmensi hæc sententia; itaque mox, vicesimo quarto Decembris die, edictum concipit in hunc modum. *Exortas præter votum turbas, quæ quidem creuissent adeo, vt sectarij, arma etiam capere ausi, multis locis ædes sacras, comminutis imaginibus, diripuissent. ac sperasse, si benignę obuiam iret, emendari malum posse. sed spe ista excidisse; quin invaluisse tantum, vt potestas prohibendi nulla fuerit. quam ob rem, vt cæterum Belgium conseruaret, coactam tandem cum nobilibus fœderatis depacisci, ac spondere; non se vim intentaturam aduersus eos, qui, religionis nouæ exercitijs addicti, conciones frequentarent; itum vero, reditumque, liberum cuique fore; dum prouinciarum ordines de re tota constituerent. ea tamen conditione, vt, quæ inuasissent, templa restituerent; & Catholicos, sacra sua prisco ritu celebrantes, nullo modo perturbarent nunc, cum multi contra irent, potestate sua vsuram, & in delinquentes pæna.* Hoc edictum cum ordinibus expendendum proposuisset; illi, postquam inspexissent, immutari, quæ notassent, postulare: deinde addere, *quando ipsos in consilium aduocasset, ac, sententia approbata, edictum etiam concepisset; quod, mutatis tantum paucis, bonum omninò*

CIↃ IↃ LXVI.

 visum

visum esset; orare maxime, nisi inutile istud vellet, vti si-
cIↄ Iↄ *ne mora vlla exequeretur. nam periculum ingens esse, ne,*
LXVI. *dum in Hispaniam mittat, rex deliberet, dein comitia habeantur, ordinesque constituere aliquid possint, validum magis isto interuallo malum, aut remedium omne euadat, aut majore cum negotio corrigatur. idque experiundo certum; & turbarum ipsa initia, valde adhuc imbecilla, dum edicta expenderentur, & de mitigandis ijs ageretur, ita mora confirmata, vt, quæ prius componendis satis essent, post momenti nil habuerint. & in præsens magis istud apparere; quando arma, pridem in tutelam sumpta, nunc ad vim haberi cæpta. tum edicta, si confestim exsequaris, deterrere; si protollas, adversariorum astu, varie eludi. vrbes quoque non impensæ, ad tranquillitatem suam defendendam, vltra pares; agris, vnde annona illis, deuastatis: & commercijs, opificijsque omnibus manuarijs, interceptis. quibus malis cum remedium adhiberi omnino debeat, idque peti à prouinciarum ordinibus sit necesse, habenda eorum comitia esse. quod quantumuis, se absente, rex faciendum non putauerit; quia tamen de plerisque satis certo persuadere sibi possit, de edicto asserendo, quod potissimum ille vrgeret, consensuros; causam vllam non videri, cur diutius differantur. itaque iterum rogare, quod necessitas juberet, & illæsa regis maiestate posset, si remp. saltnam vellet, vt permitteret, curaretque.* Hæc Brabanti, etsi frustra; cum Parmensis, varie excipiens, gratias tamen illis quam blandissime ageret, pro affectu in remp. & regem suum, quem factura etiam certiorem esset. rogare porro, *vti in prouincia sua, quantum possent, operam darent, ne sectarij promo-*

promouerent; idque regi, jam propediem adfuturo, gratum fore. In calamitate publica, de remedio publica quoque cura erat; et deliberare omnes, qui euaderent. Fundus ærumnarum erat inquisitio; quam omnino, ad auitam religionem conseruandam, rex inuectam cupiebat. itaque dispiciebant; *an permitterent, anne contra summa sese vi obijcerent. si obijcerent; an id possent, & quo modo: vtrum sine vllis turbis. quod si ea nulla sane ratione cauerentur; vtrum publice, vim opponi, expediret. propulsari autem posse, satis certum existimabant. nam initio regis vires, Belgarumque, inter sese comparandas. illum, nihil sine prompto subditorum obsequio posse; quorum animos cum ab ipso Inquisitio alienos plane faceret, deteri potentiam ejus: ac, quod pejus, tantum auxilij aduocandum, quantum odii inter suos concitauerit. insuper, plerumq; reges, in deliciis educatos, rerum imperitos esse; dum eorum consiliarij istud agunt, vt, effæminatis illis, ipsi regnum administrent. verum nec consiliarios, dum ambitio quemque impellit, conuenire. hinc discordiam, inde impotentiam, nasci. contra, in Belgio multos proceres, ætate vegetos, & prudentia militari, ac ciuili, excellentes inueniri: qui tuendæ libertati, & saluti reipublicæ, vitam omnes, fortunasque, impendere prompti, cum concordia summa agant. non adesse vires tantum, sed, quæ supra has, prudentiam. in prudenti autem concordia non periculum vllum esse, ne abduci sese aliqui, quod perniciosum sibi omnes norunt, patiantur. nam dissidio quod obnoxia multitudo, aut consilijs perturbandis, tardandisue, putaretur, nihil esse. quippe; si hoc metuatur, facile adeo è tam multis, qui virtute, & prudentia, antecel-*

CIↃ IↃ LXVI.

I 2 *lunt,*

cIↄ Iↄ LXVI. *lunt, vnum eligere, cui summam rem committant. & in eo contra reges praeualere, quos imponit pro arbitrio suo Deus, sapientes fatuosue; nec mutare, quod hic licet, fas subjectis.* Haec multorum dissertatio; Auriacus, ita arbitrari: *finem sibi proponendum, justum, & aequum. justius autem, aequiusue, nihil esse; quam spectare honorem Dei: salutem, fortunamque, principis: reuerentiam magistratus, item juris obseruantiam. non mirandum autem esse, neu sumenda etiam arma, quia seorsim Belgae sentiant, & sententiam sine inuolucro exponant, quamuis contra magistratus voluntatem. id à mundi vsque exordio vsitatum, maxime sub regibus illis, ac principibus, qui tam late, vt Philippus, imperarent. & exempla in promptu esse. tum vix aliter fieri posse, quin prouinciae, ijs terris, quae mutarunt religionem, adjacentes, aliquid etiam per commercia inde trahant. huc accedere, quod superiore bello, tam in castris, quam praesidijs, conciones sint permissae. deinde nunc, necessitate impellente, idem factum. cogitandum, non immerito poenas dari; quae majores impenderent, ni remedia, conscientijs subditorum, & vniuersae reipublicae, profutura, maturato quaererentur. eadem vicinos passos: aliosque; qui religionis statum immutassent: & coactos, post aerumnas quam grauissimas, animum tandem hic applicare. atque inpraesens oportere, vt prouinciarum ordines, omniumque, & singularum, apud regem intercederent; vti ea, quae Parmensis concessisset, rata habere ad tempus velit: quando effectum ijs foret, vt jam posita arma essent, ac tumultus desiissent. quos sopitos plane haberent, nisi poenae à rege metus, & armorum apparatus, excitarent. maioresque mox futuros, si vim porro agitaret.*

agitaret. neque vero ita comparatum esse, vt seorsim habitare Protestantes iuberi possint, aut expelli. imo regnum nullum esse, aut ditionem, quæ accommodare sese ad vicinos magis debeat, quam hoc Belgium. ac quemadmodum præstat multo, cum Imperio se coniungere, quam quocunque alio regno; ita oportere etiam, huius instituta sequi: quantum, saluis conscientijs, & auctoritate regis, fieri possit. quæ non parum augeretur, si præteritarum rerum vniuersis veniam Cæsar impetraret; deinde cætera ordinaret, vt quiete sempiterna non prouinciæ tantum istæ, sed Imperium quoque totum frueretur. quod nonnulli arbitrentur, prohibendas conciones, & religionis nouæ exercitia; vimque etiam adhibendam: non consultum id videri. neque enim diuturnum illud fore, & discrimen magnum habere. nam cum sine externo milite perpetrari id non possit; isque nullo in prouincias has affectu, solo quæstus incentiuo stimulatus. ferret omnia, ageretque; sine vlla ratione sontes passim, insontesque, afflicturus: nil effectum aliud iri, quam vt mercatores omnes, Belgæ iuxta ac peregrini, merces inde, seque, transferant; nudas regi has prouincias, ac tantum non desolatas, relicturi. neque rectius arbitrari, qui exilio, redactisq; in fiscum bonis, in alienos à majorum religione animaduertendum putent. non videri quidem iniquum, vti principis sui jussa, aut magistratus, subditi patienter ferant; tamen sic existimandum, multos vitam prius ipsam, quam fortunas, patriamque, amissuros: & venturos rursum ad arma. interimque diffugituros tot opifices, sine quibus Belgium, totum pessum iturum. qui permitti libertatem conscientiarum velint; aut abeundi, saluis bonis, facultatem: CIↃ IↃ LXVI.

cIↄ Iↄ LXVI. *multo hi putari æquiores possent, nisi sectis omnis generis, & , quæ detestanda maxime, impietati, viam sternerent. certum quidem, minime passurum regem, vt religio, præter veterem, habeatur; quam sententiam procerum quoque plurimorum, Hispanorum, Belgarumue, & senatus vniuersi, sine dubio futuram: quorum pars ambitione, & auaritia sua, impulsa: alij, rerum Belgicarum, & affectuum, imperiti, valde impingant. verum tamen, deplorato adeo statu, ad vicinos respectandum; quibus illi se remedijs, cum eodem nuper malo laborarent, restituerint. quippe, prius cuncta experti, ne religio, quam auita, in suis terris vlla esset; nihilominus, ne perirent, sua etiam Protestantibus exercitia indulgere sunt coacti. tum considerandum regi, cum principibus tam potentibus sit vicinus, nunquam illi pacem aliquam certam esse. ac, si bellum oriatur, hostem exulibus contra ipsum tunc vsurum. qui, offensi ereptis bonis, quæ recuperare sperent, nocere quam grauissime velint: & , periti arcanorum, etiam possint. tum & intus, qui mansissent, dubiæ fidei multos fore. itaque vbique, quos metueret, habiturum. quam ob causam, quando cuncta expendisset, nihil magis expedire regi visum, quam vt liberum vnicuique religionis exercitium esse velit, destinatis per prouincias quasque locis; vrbibus etiam, dominisque, aut nobilibus, quibus summa juris dictio, potestatem rei faciat: ita tamen, vt vbique id potissimum caueatur, ne, qui sacra ritu prisco celebrarent, vllo modo turbarentur, aut proterue læderentur. & hac certe indulgentia plus, quam armis, effecturum. quod nonnulli objectarent; nec suadere hæc quenquam regi, neque admittere etiam eum, salua conscientia*

ſcientia, poſſe: his videndum, num permittere tot pro- cIↄ Iↄ
uinciarum interitum, ejus pariter conſcientiæ, atque il- LXVI.
lorum, qui conſulere ipſi vtilia teneantur, onerosum ſit futurum. ſe profecto exiſtimare, non tam graue conſcientiæ regis fore, exercendæ religionis, cum modeſtia imperata, libertatem indulgere; quam per vim periculoſam, cum mederi inſtituerit, malum augere. cui item cogitandum, poſt ſuorum certam hinc & inde cædem, à qua abhorrere debeat, incertum exitum.

IOANNIS

GVLIELMI AVRIACI

LIBER III.

ↀIↃ IↃ LXVII. Nterim Valentiniana à Noircarmio obsideri. quæ iam à Nouembri mense etsi pœne milite circumsessa essent, tamen ciues, sine cætero præsidio, animos plane militares ostenderunt, cum sæpissime excurrentes, tum frumenta circum nata importantes; loca quoque, vrbi iniqua, incendentes: denique hostem varia clade afficientes. Erant Noircarmio peditum cohortes decem, equitum vero ala vna; huic additus Rassegemius, Insulæ, Duaci, & Orchesij præfectus, cum trecentis sclopetarijs, alteraque equitum ala. vrbi autem liberandæ militem Flandri Occidentales conscribebant; cui suum, sub Ioanne Soreauo, Tornacenses adiungebant. sed hæ copiæ, cum, militiæ imperitæ, ducem quoque sat peritum non haberent, à Noircarmio, & Rassegemio, vtrimque impetum facientibus, facile inter Waterloum, & Lanoiam, profligatæ. plures cæsi. Soreauus, crure saucius, vix euasit. alij, Tornacum elapsi. quo Noircarmius,

mius, introducto per arcem milite, mox poti- cIↄ Iↄ
tus, Protestantes illic deprehensos capit, punit, LXVII.
fugat. Valentinianis Galli auxiliarium decem millia, duce principe Portiano, offerebant; sed hos illi, gratijs actis, cum nobilibus fœderatis, qui tunc ipsis vicem magistratus essent, quæ ad liberandam vrbem pertinere existimarent, agere iubent. tum libellum equitibus aurei velleris porrigunt; *in quo perduellionis crimen, quod Parmensis impegisset, remouerent. nam quod conciones habeant, qui istius criminationis fundus, de mandato id illius, ipsorumque, abs se fieri. si Parmensis de præsidio tamen vrgeat, idque necessarium putet, admittere promtos; dum promittat, non vim vllam conscientijs, aut religionis suæ exercitio, factum iri.* Hoc libello nil effectum, nisi quod mox mense Martio, cum adductæ ad vrbem verberandam machinæ, missi ad eos Arscotanus, & Egmundanus, qui cauerent, *si redirent ad officium, salua omnia, veniamque ante actorum, habituros: ac ministris, quoquo vellent, liberum commeatum fore.* quod cum ipsi, nuntio accepto, prope Antuerpiam, alibique, arma liberandis capi, recusassent; mox Noircarmius machinis XXIV muros inter Montanam & Cardanam portam quatere incipit. nec multo post, cum de suorum apud Austeruelam clade, tum quæ gesta Antuerpiæ essent, mox dicenda, accepissent, nulla jam spe liberationis reliqua, consternati, ad XXIV Martij, arbitrio regis vrbem, seque, pollicente beneuolentiam summam Noircarmio, dediderunt. sed is, promissorum negligens, occupatis

K statim

cIↃ IↃ LXVII. ſtatim portis, ciues plurimos, prout dignitate, aut opibus, antiſtarent, primum capit, dein ſupplicium varie ſumit. Herlini vterque, pater ac filius, ceu turbarum primi auctores, gladio cæſi. Guido Breſſius, & Peregrinus Grangæus, concionatores, in furcam acti. mox ducenti amplius alij, diuerſo tempore. Amandi fanum paullo ante ſe dediderat. inde Cameraceſium ducit. ſed ad famam de Valentinianis captis dilapſi ſtatim Proteſtantes, magnam partem à militibus inſequentibus retrahuntur. inter quos Philippus etiam concionator; cui gula, manu prius amputata, laqueo fracta. In Gelria Megenſis gnauus, prouinciam totam ad obſequium reducebat. Elburgenſes, conciones intermittere, templaque inſtaurare, coacti; tum arma omnia, & tormenta, in curiam comportare iuſſi, arbitrio ſe offenſi regis permiſete. Neomagus, Harderuicum, aliæque in præfectura eius vrbes, veniam pactæ. Arenbergicus, cum, aſſumptis Germanorum ſignis quatuor, & equitibus ſexaginta, agri Tranſiſalani vrbes ordinaſſet, Friſiam petijt; in qua prima Leouardia Proteſtantibus tenebatur. qui, ſecuri anni hieme, glacieque minus firma aditum impediente, cum oppreſſi pene eſſent; ac metuerent, ne præſidium, quod in arce, ſe coniungeret, ſtatim ſeſe dedidere. Vrbem ingreſſus, ordines vocat, proponitque; *ne deinceps conciones vllæ fierent, neve fædeta. ac ſi aliqua forte eſſent, vti his renuntiarent. vt miniſtri concionum, tertio ab edicto promulgato die, vrbe excederent, & provincia. qui manerent, quive eos retine-*

tine-

tinerent, capite pœnas daturos. templa quoque, & monasteria, restituerent; ac, religionis nouæ exercitijs intermissis, sacra prisco ritu colerent. tum promulgaturos item edicta omnia, quæ à rege mitterentur. inquisitio, & de ea publicata pridem edicta, nulla forent. immunes etiam, vt prouinciæ omnes aliæ, quæ in potestate regis, haberentur. Ostergoi, VVestergoi, & Seuenvvoldij, obsequij sui obsides darent, quot, & qualescunque, vellet; dimittendos, simul rex, jam aduenturus, de negotijs Belgij coram aliquid constituisset; aut elapso inde anno. Ad hæc illi, paucis tantum immutatis, concedere cætera se testantur. porro rogant, *ne prouinciæ militem vllum imponere vellet; neue supra priuilegia, aut immunitates priscas, eam oneratum iret.* Cumque ad ista Arenbergicus responderet; *ita regi placuisse, cui obsequendum esset: neque abduci militem posse, nisi postulatis eius acquiescerent:* deinde, octauo Februarij, alia quædam rursum offerret, quæ non multum à prioribus differebant; illi etiam affirmare, *se omnino, ne in ista consentirent, legibus patriæ prohiberi:* atque orare; *apud regem, ac Parmensem, sic negotium commendaret, ne prouinciæ priuilegia læderentur.* Inter vrbes transrhenanas nulla magis à Parmensi timebatur, quam Groninga: libertate, opibusque agri, ferox: dudum Protestantibus fauens, &, vicinitate Embdæ, quæ perfugium ob religionem profugis, ad quietem prouinciarum adjacentium perturbandam valde apta. itaque mandat Arenbergico, *daret operam, per blanditias vt præsidium introduceret.* deinde ipsos Groningenses adhortatur perbenigne, *darent isthuc re-*

CIↃIↃ LXVII.

CIↃ IↃ LXVII. *gis gratiæ;qui,obsequij promptitudine delenitus,priuilegijs,quæ prætenderent, & querelæ, quæ aduersus Ommelandos, magis indulturus esset.* Arenbergicus sedulo hic allaborare; & blanditijs partim, ac minis, apud ciues varie vsus, nihilominus frustra fuit. nec Parmensis,apud veteres libertatis,ideoq; animi elatiores,ac præsidij insolentes, aliquid sperare potuit. Erat ibi legatus regis, Ioannes Mepschius; is, auctoritate validus, ciues singulos circumire, ac primores collegiorum, quorum magna potentia esset, vniuersos compellare, *ne obsequium recusarent, regi gratum, sibi vtile.* cumque nihil, persuadendo necessarium, intermitteret; tandem effecit, vt pars major consentiret. pacta quædam, non seruata; vnde facti mox pœnituit. admissa peditum Germanorum signa quatuor, duce Blasio Vegersheimio. Sub hoc tempus iterum Auriacus Hellegati, ac deinde Willebroci, ad rem Belgicam contra Hispanos asserendam summo opere Egmundanum permouere nitebatur. sed cum ille nec periculo communi, neque vlla ratione, induci posset, irritus conatus fuit. quippe arbitrari ipse, *si deinceps conciones vetarentur, tum sectarij, ac turbones, punirentur, sat placatum regem fore; neque pœna quicquam vltra agitaturum.* &, Auriaco adhortante, *spem incertam, cuius postea sine dubio pœniteret, ne teneret; neue pertinacia sua Belgium, seque, perditum iret;* nihilominus, siue meritis nimis fidens, siue opes ægre amittens, & vitæ media vita potiora ducens, animi obstinatus mansit. In discessu, cum supremum vale dicerent,

& *Au-*

& *Auriacum , si persisteret , breui bonis exuendum* CIↃIↃ
Egmundanus affirmaret: ille contra, *ipsum vitam* LXVII.
etiam amissurum esse. atque Hispanis pontem fore, destruendum, postquam per hunc in hoc Belgium exscendissent; &, fuisse verum vatem, res ostendit. Sic libertas prisca Belgij, quam Auriacus vindicatam maximopere cupiebat, deserente Egmundano, cui deuotus fere miles, in discrimen summum venit. Hoc colloquium Protestantes ad res suas confirmandas non injuria pertinere arbitrati, quendam, clam auscultaturum, in cubiculi camino occultasse perhibentur. Porro vt hi duo proceres, ita nobiles fœderati, vti quisque in hunc, aut illum, propendebat, dissidere; & vix tertia pars eorum in fœdere suo permanere. Protestantes in Auriacum respectabant, prudentia clarum, & potentem varia affinitate per Germaniam; quemque Hochstratanus, & alij, secuturi viderentur. verum ille, dum potentiam regis spectat, quem ingenio partim suo, atque instinctu Hispanorum, religionem reformatam, Belgiumque vniuersum, nimia libertate graue, odisse vehementer norat; tum incertum populi impetum, per initia quidem validum, sed mox facile languescentem; dein aduersum Egmundanum, & cum eo militem quoque veteranum, ac pleramque nobilitatem, item clerum irritatum: permoueri, vt se ducem ad vim opponendam daret, minus potuit. qua de causa Brederodius, alijque, inter fœderatos primi, omnia prius, quam extrema, experiri decreuere. hinc per literas à Parmensi veniam acceden-

cIↄ Iↄ LXVII. di ad aulam postulantes, quiritantur: *summam sibi iniuriam fieri, & securitatis fidem, quam dedisset, violari: si concedat, iustam esse querelam suam, ostensuros.* sed hæc, aula interdicens, addit; *suo pridem aduentu, Aprili anni superioris, turbas omnes concitasse.* tum præsidio, quo Bruxellæ tenebantur, mandat etiam, *ne è fœderatis quemquam in vrbem admitteret.* itaque rursum Brederodius ad VIII Februarij Antuerpia scribit, *non libellum, abs se oblatum, sed decreta de rep. confirmanda nimis lenta, item inquisitionem, quaeque alia, nunquam hactenus cuiquam principum vsitata, intentasset, placidos natura Belgas irritasse. nil propositum sibi esse, quam vt de concordia ageret, ac quiete reip. instauranda. quando autem vrbe ipsos prohiberet, alterum se nobilitatis fœderatæ libellum mittere. quo nimirum exponebant, mense Augusto superiore, cum turbatum vbique Belgium, populusque in armis esset, malum impendens prudentissimis decretis propulsatum, ac se fidem liberasse. quod si alibi res successu caruisset, illis istud, qui tranquillitati publicæ minus iusto studuissent, imputandum. inde, cum in melius cuncta manifesto mutarentur, ac decretum quoque regis, de sententia ordinum generalium factum, indies exspectaretur, præter spem mandasse ipsam, datis literis, ne quæ vsquam conciones, neue vlla religionis reformatæ exercitia, haberentur. hinc calumnia se grauari, & à populo malæ fidei accusari; idque è libello eius, quem huic suo adiunxissent, apparere. insuper vim adhiberi, interdictis contra pacta concionibus, & ministris interceptis, nullo adhuc decreto regis, ordinumve generalium. tum & pessime*

ſime habitam eſſe, haberique, nobilitatem fœderatam, iam vocata in dubium fide, ſine vlla ratione. quin proceribus imperatum, vt ipſorum conſuetudine abſtinerent; ipſi vero, regis vrbibus vt excederent. atque intendi capiendis, ſicut regis, patriæque, de quîs tamen aliter meriti, hoſtes eſſent. denique arma, domi, ac foris, etiam capi; cum in ipſos, tum religionis item reformatæ ſectatores, contra datam à ſe pridem ſecuritatem, mox vertenda. quare, cum perniciem certam toti Belgio imminere, vimque contra pacta augeri, animaduerterent, rogare enixe, vt diſertis verbis dicat, an non pactis ſtare velit, ac permittere conciones, quæque ex illis exercitia dependerent, prout ipſi, eius procerumque verbis, promiſiſſent; an non etiam, quam dediſſet nobilitati fœderatæ, ratam eſſe fidem cupiat. quod ſi vellet, vt conſtare beneuolentia magis poſſet, militem exauctoraret; & mandata, contra pacta promulgata, reuocaret. ita Belgium in quiete permanſurum, ſeque in obſequium regis, ipſiusque, vitam ſuam, fortunaſque, impenſuros. ſin vero id quamprimum fieret, metuendum, ne in cædes inteſtinas populus ruat; qui nunc in promiſſis eius, ipſorumque, acquieſceret. hæc ſe in regis, patriæque ſuæ, commodum, cui vtrique obnoxij eſſent, præmonere voluiſſe; orare autem, & benigne vt reſpondeat, & ne diu etiam differat. In libello, quem adjunctum memoraui, queri apud nobilitatem fœderatam Proteſtantes, *quam iniqua, contra datam ſecuritatem, multis locis paſſi eſſent. quare, niſi id mandati à Parmenſi, proceribusque, habuiſſe ſe oſtendant, fraudis factæ manifeſti teneantur. quod ſi hæc ſententia ſtaret, fidem non ſeruandam eſſe,* CIↃ IↃ LXVII.

ſaltem

CIↃ IↃ *ſaltem palam vt cauere ſibi quiſque deinceps poſſet, elo-*
LXVII. *querentur.* Brederodio à Parmenſi decimo ſexto Februarij ſic reſponſum. *ignarum ſibi, quinam è nobilitate libello ſuo participarent. nam pleriſque, qui ad diem* V *Aprilis anni elapſi queſti eſſent, de regis ſuper inquiſitione ſententia, nunc abunde ſatisfactum. ac mirari, quod permiſſa noua ſuæ religionis exercitia affirmarent. neque enim in mentem vnquam id fuiſſe. indulſiſſe quidem populo conciones; verum eas ſine motu, aut offendiculo, vt haberent, edixiſſe. hiſque verbis ſat expreſſe vetita illa arbitratam. ſæpe queſtam, quam errarent, qui conceſſa conſiſtoria, aut collectionem item pecuniarum, ſacramentorumque ritus innouatos, ac connubiorum quoque, exiſtimarent. quin, ſi etiam voluiſſet, tamen valide prohiberi; cum per iſta res humanæ, diuinæque, perturbentur: & majeſtas porro regis, auctoritaſque magiſtratus, labefacta conuellantur. quod implorent fidem publicam, nuper quinto Aprilis datam, demirari impudentiam; qui obtenderent, nunquam ſibi, nunquam regi, cogitata. nam quæ tum promiſſa eſſent, pro ſecuritate libelli tunc oblati, non religionis libertate, fuiſſe. ipſos vero plebis animum contra regem, ſacrum ordinem, ac rem publicam vniuerſam, concitaſſe. hanc ob cauſam officij ſui credidiſſe, quæ remedia expedirent, malo huic adhibere. proin ſerio admonere, domum abirent, vitamque ita illic agerent, vt ſe regi, iam in Belgium aduenturo, approbarent. niſi facerent, pœnam in promptu eſſe ſcirent.* Fœderati, cum jam minimè dubium foret, quid Parmenſis agitaret, eaque ſatis hoc reſponſo mentem ſuam declaraſſet, tum & copias produxiſſet,

jamque

jamque Valentiniana, vti dictum, obſediſſet, mi- cIɔ Iɔ
litemque alium legeret ſub Megenſi, Mansfelden- LXVII.
ſi, Arenbergico, & Erico Brunſuicenſi; de ſumendis item armis cogitare inceperunt. ea propter ad Vianam Brederodius, ad Antuerpiam Toloſanus, alij in Flandria, quas opponant, copias parant. Brederodium inimici per libellos criminari, ceu Hollandiæ ſucceſſorem, & heredem, ſe inſcriberet. oppidum Viana illi, ad Leccam flumen, è diuergio Rheni natum, prope Vltraiectum, ſitum. quod non tantum ad ſe ipſe pertinere; ſed dominium quoque eius, nulli obnoxium, contendebat. nam Hollandiæ olim comites, quorum è proſapia eſſet, id maioribus conceſſiſſe. qua de re cum litem ei fiſci procurator pridem in Machlinienſi curia intentaſſet, atque hæc etiam duceretur, vir ingenio iracundo, contumeliam ægre ferens, pro ſoluto legibus principe ſe gerebat. ac, libellum cum priorem v Aprilis obtuliſſet, nummum æreum excudebat, cujus in antica parte Burgundicæ domus inſignia eſſent; in auerſa, Vianæ ſuæ: atque in illa circum ſcriptum, PER TELA, PER IGNES: in iſta, INSIGNE VIANENSE. nunc repulſam, poſt ſecundum hunc libellum, iterum paſſus, & vim metuens, communita feſtinato opere Viana, arma capere. at Parmenſis Siluam-ducis Petershemium, & Brabantiæ Cancellarium, Ioannem Scheiffium, ablegare; qui clam ciues, melius ita in obſequio retinendos, nouo ſacramento obſtringerent. quod cum palam factum eſſet, motus iterum excitatus, denuoque imagi-

GVLIELMI AVRIACI

LIBER III.

ↀ I Ɔ I Ɔ LXVII. Nterim Valentiniana à Noircarmio obsideri. quæ iam à Nouembri mense etsi pœne milite circumsessa essent, tamen ciues, sine cætero præsidio, animos plane militares ostenderunt, cum sæpissime excurrentes, tum frumenta circum nata importantes; loca quoque, vrbi iniqua, incendentes: denique hostem varia clade afficientes. Erant Noircarmio peditum cohortes decem, equitum vero ala vna; huic additus Rassegemius, Insulæ, Duaci, & Orchesij præfectus, cum trecentis sclopetarijs, alteraque equitum ala. vrbi autem liberandæ militem Flandri Occidentales conscribebant; cui suum, sub Ioanne Soreauo, Tornacenses adiungebant. sed hæc copiæ, cum, militiæ imperitæ, ducem quoque sat peritum non haberent, à Noircarmio, & Rassegemio, vtrimque impetum facientibus, facile inter Waterloum, & Lanoiam, profligatæ. plures cæsi. Soreauus, crure saucius, vix euasit. alij, Tornacum elapsi. quo Noircarmius,

mius, introducto per arcem milite, mox poti- cIↄ Iↄ
tus, Protestantes illic deprehensos capit, punit, LXVII.
fugat. Valentinianis Galli auxiliarium decem millia, duce principe Portiano, offerebant; sed hos illi, gratijs actis, cum nobilibus fœderatis, qui tunc ipsis vicem magistratus essent, quæ ad liberandam vrbem pertinere existimarent, agere iubent. tum libellum equitibus aurei velleris porrigunt; *in quo perduellionis crimen, quod Parmensis impegisset, remouerent. nam quod conciones habeant, qui istius criminationis fundus, de mandato id illius, ipsorumque, abs se fieri. si Parmensis de præsidio tamen vrgeat, idque necessarium putet, admittere promtos; dum promittat, non vim vllam conscientijs, aut religionis suæ exercitio, factum iri.* Hoc libello nil effectum, nisi quod mox mense Martio, cum adductæ ad vrbem verberandam machinæ, missi ad eos Arscotanus, & Egmundanus, qui cauerent, *si redirent ad officium, salua omnia, veniamque ante actorum, habituros; ac ministris, quoquo vellent, liberum commeatum fore.* quod cum ipsi, nuntio accepto, prope Antuerpiam, alibique, arma liberandis capi, recusassent; mox Noircarmius machinis XXIV muros inter Montanam & Cardanam portam quatere incipit. nec multo post, cum de suorum apud Austeruelam clade, tum quæ gesta Antuerpiæ essent, mox dicenda, accepissent, nulla jam spe liberationis reliqua, consternati, ad XXIV Martij, arbitrio regis vrbem, seque, pollicente beneuolentiam summam Noircarmio, dediderunt. sed is, promissorum negligens, occupatis

K statim

cIↄ Iↄ statim portis, ciues plurimos, prout dignitate, aut
LXVII. opibus, antistarent, primum capit, dein supplicium varie sumit. Herlini vterque, pater ac filius, ceu turbarum primi auctores, gladio cæsi. Guido Bressius, & Peregrinus Grangæus, concionatores, in furcam acti. mox ducenti amplius alij, diuerso tempore. Amandi fanum paullo ante se dediderat. inde Cameracesium ducit. sed ad famam de Valentinianis captis dilapsi statim Protestantes, magnam partem à militibus insequentibus retrahuntur. inter quos Philippus etiam concionator; cui gula, manu prius amputata, laqueo fracta. In Gelria Megensis gnauus, prouinciam totam ad obsequium reducebat. Elburgenses, conciones intermittere, templaque instaurare, coacti; tum arma omnia, & tormenta, in curiam comportare iussi, arbitrio se offensi regis permisere. Neomagus, Harderuicum, aliæque in præfectura eius vrbes, veniam pactæ. Arenbergicus, cum, assumptis Germanorum signis quatuor, & equitibus sexaginta, agri Transisalani vrbes ordinasset, Frisiam petijt; in qua prima Leouardia Protestantibus tenebatur. qui, securi anni hieme, glacieque minus firma aditum impediente, cum oppressi pene essent; ac metuerent, ne præsidium, quod in arce, se coniungeret, statim sese dedidere. Vrbem ingressus, ordines vocat, proponitque; *ne deinceps conciones vllæ fierent, neve fœdeta. ac si aliqua forte essent, vti his renuntiarent. vt ministri concionum, tertio ab edicto promulgato die, vrbe excederent, & provincia. qui manerent, quive eos retine-*

tinerent, capite pœnas daturos. templa quoque, & monasteria, restituerent; ac, religionis nouæ exercitijs intermissis, sacra prisco ritu colerent. tum promulgaturos item edicta omnia, quæ à rege mitterentur. inquisitio, & de ea publicata pridem edicta, nulla forent. immunes etiam, vt prouinciæ omnes aliæ, quæ in potestate regis, haberentur. Ostergoi, VVestergoi, & Seuenvvoldij, obsequij sui obsides darent, quot, & qualescunque, vellet; dimittendos, simul rex, jam aduenturus, de negotijs Belgij coram aliquid constituisset; aut elapso inde anno. Ad hæc illi, paucis tantum immutatis, concedere cætera se testantur. porro rogant, *ne prouinciæ militem vllum imponere vellet; neue supra priuilegia, aut immunitates priscas, eam oneratum iret.* Cumque ad ista Arenbergicus responderet; *ita regi placuisse, cui obsequendum esset: neque abduci militem posse, nisi postulatis eius acquiescerent:* deinde, octauo Februarij, alia quædam rursum offerret, quæ non multum à prioribus differebant; illi etiam affirmare, *se omnino, ne in ista consentirent, legibus patriæ prohiberi:* atque orare; *apud regem, ac Parmensem, sic negotium commendaret, ne prouinciæ priuilegia læderentur.* Inter vrbes transrhenanas nulla magis à Parmensi timebatur, quam Groninga: libertate, opibusque agri, ferox: dudum Protestantibus fauens, &, vicinitate Embdæ, quæ perfugium ob religionem profugis, ad quietem prouinciarum adjacentium perturbandam valde apta. itaque mandat Arenbergico, *daret operam, per blanditias vt præsidium introduceret.* deinde ipsos Groningenses adhortatur perbenigne, *darent isthuc re-*

CIↃIↃ LXVII.

ↀ I Ↄ Iↄ LXVII. *gis gratiæ; qui, obsequij promptitudine delenitus, priuilegijs, quæ prætenderent, & querelæ, quæ aduersus Ommelandos, magis indulturus esset.* Arenbergicus sedulo hic allaborare; & blanditijs partim, ac minis, apud ciues varie vsus, nihilominus frustra fuit. nec Parmensis, apud veteres libertatis, ideoq; animi elatiores, ac præsidij insolentes, aliquid sperare potuit. Erat ibi legatus regis, Ioannes Mepschius; is, auctoritate validus, ciues singulos circumire, ac primores collegiorum, quorum magna potentia esset: vniuersos compellare, *ne obsequium recusarent, regi gratum, sibi vtile.* cumque nihil, persuadendo necessarium, intermitteret; tandem effecit, vt pars major consentiret. pacta quædam, non seruata: vnde facti mox pœnituit. admissa peditum Germanorum signa quatuor, duce Blasio Vegershcimio. Sub hoc tempus iterum Auriacus Hellegati, ac deinde Willebroci, ad rem Belgicam contra Hispanos asserendam summo opere Egmundanum permouere nitebatur. sed cum ille nec periculo communi, neque vlla ratione, induci posset, irritus conatus fuit. quippe arbitrari ipse, *si deinceps conciones vetarentur, tum sectarij, ac turbones, punirentur, sat placatum regem fore; neque pæna quicquam vltra agitaturum.* &, Auriaco adhortante, *spem incertam, cuius postea sine dubio pœniteret, ne teneret; neue pertinacia sua Belgium, seque, perditum iret*; nihilominus, siue meritis nimis fidens, siue opes ægre amittens, & vitæ media vita potiora ducens, animi obstinatus mansit. In discessu, cum supremum vale dicerent,

& *Au-*

& *Auriacum, si persisteret, breui bonis exuendum* CIↃIↃ
Egmundanus affirmaret: ille contra, *ipsum vitam* LXVII.
etiam amissurum esse. atque Hispanis pontem fore, destruendum, postquam per hunc in hoc Belgium exscendissent; &, fuisse verum vatem, res ostendit. Sic libertas prisca Belgij, quam Auriacus vindicatam maximopere cupiebat, deserente Egmundano, cui devotus fere miles, in discrimen summum venit. Hoc colloquium Protestantes ad res suas confirmandas non injuria pertinere arbitrati, quendam, clam auscultaturum, in cubiculi camino occultasse perhibentur. Porro vt hi duo proceres, ita nobiles fœderati, vti quisque in hunc, aut illum, propendebat, dissidere; & vix tertia pars eorum in fœdere suo permanere. Protestantes in Auriacum respectabant, prudentia clarum, & potentem varia affinitate per Germaniam; quemque Hochstratanus, & alij, secuturi viderentur. verum ille, dum potentiam regis spectat, quem ingenio partim suo, atque instinctu Hispanorum, religionem reformatam, Belgiumque vniuersum, nimia libertate graue, odisse vehementer norat; tum incertum populi impetum, per initia quidem validum, sed mox facile languescentem; dein aduersum Egmundanum, & cum eo militem quoque veteranum, ac pleramque nobilitatem, item clerum irritatum: permoueri, vt se ducem ad vim opponendam daret, minus potuit. qua de causa Brederodius, alijque, inter fœderatos primi, omnia prius, quam extrema, experiri decreuere. hinc per literas à Parmensi veniam accedendi ad

cIↄ Iↄ LXVII. di ad aulam postulantes, quiritantur: *summam sibi iniuriam fieri, & securitatis fidem, quam dedisset, violari: si concedat, iustam esse querelam suam, ostensuros.* sed hæc, aula interdicens, addit; *suo pridem aduentu, Aprili anni superioris, turbas omnes concitasse.* tum præsidio, quo Bruxellæ tenebantur, mandat etiam, *ne è fœderatis quemquam in vrbem admitteret.* itaque rursum Brederodius ad VIII Februarij Antuerpia scribit, *non libellum, abs se oblatum, sed decreta de rep. confirmanda nimis lenta, item inquisitionem, quaque alia, nunquam hactenus cuiquam principum vsitata, intentasset, placidos natura Belgas irritasse. nil propositum sibi esse, quam vt de concordia ageret, ac quiete reip. instauranda. quando autem vrbe ipsos prohiberet, alterum se nobilitatis fœderatæ libellum mittere.* quo nimirum exponebant, *mense Augusto superiore, cum turbatum vbique Belgium, populusque in armis esset, malum impendens prudentissimis decretis propulsatum, ac se fidem liberasse. quod si alibi res successu caruisset, illis istud, qui tranquillitati publicæ minus iusto studuissent, imputandum. inde, cum in melius cuncta manifesto mutarentur, ac decretum quoque regis, de sententia ordinum generalium factum, indies exspectaretur, præter spem mandasse ipsam, datis literis, ne quæ vsquam conciones, neue vlla religionis reformatæ exercitia, haberentur. hinc calumnia se grauari, & à populo malæ fidei accusari; idque è libello eius, quem huic suo adiunxissent, apparere. insuper vim adhiberi, interdictis contra pacta concionibus, & ministris interceptis, nullo adhuc decreto regis, ordinumve generalium. tum & pessime*

ſime habitam eſſe, haberique, nobilitatem fœderatam, iam vocata in dubium fide, ſine vlla ratione. quin proceribus imperatum, vt ipſorum conſuetudine abſtinerent; ipſi vero, regis vrbibus vt excederent. atque intendi capiendis, ſicut regis, patriæque, de quîs tamen aliter meriti, hoſtes eſſent. denique arma, domi, ac foris, etiam capi; cum in ipſos, tum religionis item reformatæ ſectatores, contra datam à ſe pridem ſecuritatem, mox vertenda. quare, cum perniciem certam toti Belgio imminere, vimque contra pacta augeri, animaduerterent, rogare enixe, vt diſertis verbis dicat, an non pactis ſtare velit, ac permittere conciones, quæque ex illis exercitia dependerent, prout ipſi, eius procerumque verbis, promiſiſſent; an non etiam, quam dediſſet nobilitati fœderatæ, ratam eſſe fidem cupiat. quod ſi vellet, vt conſtare beneuolentia magis poſſet, militem exauctoraret; & mandata, contra pacta promulgata, reuocaret. ita Belgium in quiete permanſurum, ſeque in obſequium regis, ipſiusque, vitam ſuam, fortunaſque, impenſuros. ſin vero id quamprimum fieret, metuendum, ne in cædes inteſtinas populus ruat; qui nunc in promiſſis eius, ipſorumque, acquieſceret. hæc ſe in regis, patriæque ſuæ, commodum, cui vtrique obnoxÿ eſſent, præmonere voluiſſe; orare autem, & benigne vt reſpondeat, & ne diu etiam differat. In libello, quem adjunctum memoraui, queri apud nobilitatem fœderatam Proteſtantes, *quam iniqua, contra datam ſecuritatem, multis locis paſſi eſſent. quare, niſi id mandati à Parmenſi, proceribusque, habuiſſe ſe oſtendant, fraudis factæ manifeſti teneantur. quod ſi hæc ſententia ſtaret, fidem non ſeruandam eſſe,* CIↃ IↃ LXVII.

ſaltem

CIↃ IↃ *saltem palam vt cauere sibi quisque deinceps posset, elo-*
LXVII. *querentur.* Brederodio à Parmensi decimo sexto Februarij sic responsum. *ignarum sibi, quinam è nobilitate libello suo participarent. nam plerisque, qui ad diem* V *Aprilis anni elapsi questi essent, de regis super inquisitione sententia, nunc abunde satisfactum. ac mirari, quod permissa noua sua religionis exercitia affirmarent. neque enim in mentem vnquam id fuisse. indulsisse quidem populo conciones; verum eas sine motu, aut offendiculo, vt haberent, edixisse. hisque verbis sat expresse vetita illa arbitratam. sæpe questam, quam errarent, qui concessa consistoria, aut collectionem item pecuniarum, sacramentorumque ritus innouatos, ac connubiorum quoque, existimarent. quin, si etiam voluisset, tamen valide prohiberi; cum per ista res humanæ, diuinæque, perturbentur: & majestas porro regis, auctoritasque magistratus, labefacta conuellantur. quod implorent fidem publicam, nuper quinto Aprilis datam, demirari impudentiam; qui obtenderent, nunquam sibi, nunquam regi, cogitata. nam quæ tum promissa essent, pro securitate libelli tunc oblati, non religionis libertate, fuisse. ipsos vero plebis animum contra regem, sacrum ordinem, ac rem publicam vniuersam, concitasse. hanc ob causam officij sui credidisse, quæ remedia expedirent, malo huic adhibere. proin serio admonere, domum abirent, vitamque ita illic agerent, vt se regi, iam in Belgium aduenturo, approbarent. nisi facerent, pœnam in promptu esse scirent.* Fœderati, cum jam minime dubium foret, quid Parmensis agitaret, eaque satis hoc responso mentem suam declarasset, tum & copias produxisset,

jamque

jamque Valentiniana, vti dictum, obsedisset, mi- cIɔ Iɔ
litemque alium legeret sub Megensi, Mansfelden- LXVII.
si, Arenbergico, & Erico Brunsuicensi; de sumendis item armis cogitare inceperunt. ea propter ad Vianam Brederodius, ad Antuerpiam Tolosanus, alij in Flandria, quas opponant, copias parant. Brederodium inimici per libellos criminari, ceu Hollandiæ successorem, & heredem, se inscriberet. oppidum Viana illi, ad Leccam flumen, è diuergio Rheni natum, prope Vltraiectum, situm. quod non tantum ad se ipse pertinere; sed dominium quoque eius, nulli obnoxium, contendebat. nam Hollandiæ olim comites, quorum è prosapia esset, id maioribus concessisse. qua de re cum litem ei fisci procurator pridem in Machliniensi curia intentasset, atque hæc etiam duceretur, vir ingenio iracundo, contumeliam ægre ferens, pro soluto legibus principe se gerebat. ac, libellum cum priorem v Aprilis obtulisset, nummum æreum excudebat, cujus in antica parte Burgundicæ domus insignia essent; in auersa, Vianæ suæ: atque in illa circum scriptum, PER TELA, PER IGNES: in ista, INSIGNE VIANENSE. nunc repulsam, post secundum hunc libellum, iterum passus, & vim metuens, communita festinato opere Viana, arma capere. at Parmensis Siluam-ducis Petershemium, & Brabantiæ Cancellarium, Ioannem Scheiffium, ablegare; qui clam ciues, melius ita in obsequio retinendos, nouo sacramento obstringerent. quod cum palam factum esset, motus iterum excitatus, denuoque imagi-

L nes

cIↃ IↃ nes ibi deturbatæ. quam præsidij immittendi,
LXVII. quod trimestre iam conata varijs modis frustra fuerat, iustam occasionem putans, etiam Megensem mittere cum cohortibus peditum decem, equitumque turma vna, non tam vrbem pacaturum, quod prætextum, quam in potestatem eam redacturum. Scheiffius, vt fidem sibi apud ciues compararet, auctor esse, ne Megensem admittere vellent, sed præfectum Petershemium constituerent. quod cum minus Protestantibus probaretur, queis compertum, illum id agere, vt Megensem astu jn vrbem introduceret; & mane quodam, nihil cæteris sentientibus, conaretur; Henricus Agylæus, jureconsultus non ignobilis, qui faueret Protestantibus, id effecit, vt ex ijs octingenti, armis sumptis, in cohortes se diuiderent, ac centuriones caperent. quo peracto, Antuerpiam ad Brederodium missus, petendarum suppetiarum, Hermannus Ruterus. isque Antonium Bombergum legat, virum acrem, & militiæ, duce Lazaro Zwendio actæ, pridem clarum. qui ad diem XVI Februarij cum in vrbem aduenisset, statim ejus munitionem inchoare; ac Petershemium, Scheiffiumque, sub custodia habere. Megensis, astu deprehenso, se ad vim apertam vertit, atque obsidionem incipit; aditusque, prohibendo commeatui, omnes claudit. hinc in arctum mox redacti ciues, animis dissidentes, etiam turbant; & *Parmensi obediendum, ac Megensem admittendum, pars censere; &, dum veniæ adhuc locus, tempestiua pænitentia culpam emendandam esse. si exspectent, dum*

dum commercio, quo vrbs tanta solo alatur, intercepto, nerui omnes incidantur, frustra preces tentaturos. alij contra, *libertatem, quam non vltra legibus possent, armis defendendam esse. neque enim hanc virum quenquam, nisi cum vita, amisisse. itaque opes, animamque, impenderent potius; quamque à maioribus ipsi accepissent, posteris quoque suis traderent; perpetuo eorum conuitio obnoxij, nisi extrema conarentur.* sic diuersos plebis animos cum Megensis accepisset, clam cum ijs, quos fauere sibi sciret, de tradenda vrbe agit. ac conventum, vt nocte proxima in illam partem, in qua ipsi excubarent, impetu facto, admitteretur. idque sic patratum fuit. at Bombergus, qui non amplius vrbem se tueri posse animaduerteret, tam incertis consiliorum Protestantibus, cum stipendium prius sibi, militique, exegisset, sustinens tantisper hostem, dum in tutum oppidani se reciperent, imminenti mox periculo se eripuit. ita, recepto Megensi, in Parmensis potestatem vrbs redacta est. isque inde in Hollandiam, vbi magna fœderati agitabant, copias ducens, suo aduentu eorum consilia perturbauit. interea temporis Tolosanus, & cum eo ex nobilitate quidam, de Vlissinga, Valacriæ vrbe, opprimenda consilium ceperant; Petri Haecquij, Middelburgensis prætoris, opera istic adjuuandi. in hanc rem cum nauibus aliquot postquam Antuerpia soluissent, naue illos oneraria præuertente, monitis ante Vlissinganis, irritus conatus fuit. itaque copias Osteruelam, prope Antuerpiam, retro duxit; indiesque augentibus ijs, se munire illic

CIƆIƆ LXVII.

cIↃ IↃ LXVII. lic ſtatuit, vt propinquitate ſua fœderatis, ac fautoribus, qui in ea vrbe multi, animos faceret; &, ſi quid inexſpectatum eueniret, ad auxilium præſto eſſet. nam momentum in Antuerpia magnum valde; &, ſi hanc in partes traheret, alias vrbes, ac prouincias, proceresque, omnibus illam reſpectantibus, facile ſe pertracturum, neque temere, exiſtimabat. verum etiam hoc conſilium, diſſidente ciuitate, & magiſtratu, cognita regis voluntate, in Parmenſem propendente, ſecus ceſſit. nam à primo vſque initio, vt jam dictum, magiſtratus Auguſtanam confeſſionem profitentibus templum dederat, ijſque ſupra cæteros Proteſtantes fauerat; ceu doctrinam, quæ recepta in Imperio, ad quod marchionatus titulo vrbs hæc ſua pertineret, prohibere minime poſſet. quo prætextu nihil aliud agitabat, quam vt eos, alioquin prævalituros, in diſcordiam adductos coërceret. cui augendæ, hos Martinianos item, iſtos autem Caluinianos, nominibus ad accendendum inter vtroſque odium factis, appellabat. & hic multum adiutare Mathias Flacius, è Germania aduocatus; qui vir, diſceptandi acer, animos, per ſe diuerſos, magis etiam disjungebat. Toloſanus Oſteruelæ, in oppoſito Scaldi aggere, caſtra habebat; loco, & opere, vt putabat, ſatis tuta. Id Parmenſis reip. pernicioſum arbitrata, mox Bruxellis Philippum Lanoium, Mandeuillanum, & Ægidium Villenum, cum cohortis ſtipatorum quadringentis, quibus additus Valentinus Pardeus Mota, caſtrorum præfectus, illuc mittit.

tum

tum cohortes etiam duas Egmundani, quæ Axellæ in Flandriæ erant, & Ioannis Greuij agmen, accedere jubet. qui cum omnes, die XIII Martij, loco indicto conuenissent, Tolosanum improuiso adorientes, copias ejus sine vllo negotio cædunt, dissipantque; ipsum vero, domo quadam occupata, vim quamcunque sustinere illic certum, igne injecto, viuum cremant: ac cum eo Boetzelarium, aliosque è nobilitate plures. isto casu grauiter animis consternati Antuerpienses, etsi studijs diffiderent, neque inter se satis fiderent, arma sumunt. & pars opem Protestantibus ferre cupit; alij rursum, & cum his præfectus etiam, veriti, ne victor miles ista occasione vrbem forte inuaderet, obnituntur: inde illis suspicantibus, procurasse ipsos cædem, idemque in se conaturos. itaque qui ex Protestantibus Caluiniani appellati Meræ pontem, & vrbis portas, occupare; ac tormenta, ad securitatem suam, ex armamentario rapere. toto eo die Auriacus, Hochstratanus, magistratus, & in his Stralenus consul, apud ciues gratia validus, de constituenda pace laborabant. sed conatus, in discordiæ pertinaces, frustra erat. quin tumultuatum adeo, vt è turba quidam Auriacum, sclopo in pectus admoto, nil reueritus, proditorem appellaret. ac postridie, procurante magistratu, etiam Martiniani in armis esse; tum Hispani, Italique institores. Angli publicæ nationis suæ domi seruare iussi, mandata ex vsu accepturi. Catholici Martinianis, qui in ripa collocati, se adjungere. miles forum cur iamque, insidere. omnia CIↃIↃLXVII.

 terro-

cIↄ Iↄ LXVII. terroris iuxta, & metus, plena. ac Caluiniani, armis; cæteri, numero præualere. & futura publica quædam laniena videbatur. quam dum cuncti pertimeſcunt, opera Auriaci, Hochſtratani, & Straleni, adnitentibus Proteſtantium delegatis, ciuiumque prudentiſſimis, conſtituta partium ſecuritate, res compoſita. & ex armis domum quiſque diſceſſere. Vt Antuerpiæ, in Brabantia; ſic turbatum Amſtelodami, in Hollandia. Conſtitutum pridem ab Auriaco erat, vt à curia quidem vnus, duo à magiſtratu vrbano, totidemque à Proteſtantibus, ad Parmenſem mitterentur; quæ probare, ac rata facere, acta ab ipſo, & magiſtratu, in negotio Proteſtantium, rogaretur: atque interea nihil contra iſta fieret: neue miles intra vrbem ſupra numerum, ab Auriaco conſtitutum, legeretur. nihilominus, qui à curia, & magiſtratu, ablegati, ſeorſim, excluſis Proteſtantibus, cum Parmenſi clam egere; ac peractis, quæ volebant, ſoli quoq: Amſtelodamum rediere. Proteſtantes, ſimul rem intellexiſſent, neque in via cum Auriaco quicquam ab ipſis communicatum; ſuſpicati, contra ſe decretum aliquid, feſtinato ſubſequuti, ſuis cuncta expoſuere. Inde turbæ; auctæ etiam, cum reſcirent, clanculum conſcriptum militem, & conſcribi etiam tum. itaque multi ante curiam, in qua magiſtratus erat, conuenire; &, ſe proditos affirmantes, alter alterum excitare. alij addere, Megenſem etiam cum ſignis decem aduentare. quidam item Iuſtum Buyckium conſulem adire, ac ſcitari, *quorſum miles clam allectus, contra pacta*. cum initio is negaret,

quic

quicquam contra pacta fieri; nec quid esse, quod time- cIↃ IↃ
rent: hique instarent, *certo nimis id constare*; rem LXVII.
confessus, *à Parmensi id mandatum*, respondere: *atque ad securitatem vrbis publicam pertinere. certum autem magistratui, pro auctoritate agere.* quo responso irritati, sumptis circa vesperam armis, noctem totam inter ista habuere. Consules, milite ante curiam ordinato, ciues quoque, quos majorum religioni addictos scirent, per apparitores vocant, & adesse in armis jubent; hisque forum defendendum assignatum. Protestantes pontem nouum occupauerant; jamque numero supra nouem millia erant: cum vix duo à magistratus partibus essent. quo comperto, ne accedere quisquam posset, fori aditus omnes obsident. tum armamentarium capiunt, & tormenta inde abrepta in forum ducunt. Consules, vim metuentes, ad blanditias sese vertunt; & Simonem Copsium mittunt, tunc collegam in consulatu, qui turbantibus persuaderet, *vt discedere ab armis vellent, ac libello potius agerent: obtenturi, quicquid justum, aut æquum, foret.* & jam animi inclinabant; nisi prætor, cum militibus trecentis capere armamentarium jussus, grauius iterum concitasset. itaque, summa cum verborum contumelia repulso Copsio, pars in forum, pars in curiam, inuadendum clamitare. ac patrata res fuisset, ni prudentiores quidam repressissent, dictitantes; *non in ciues, consulesue, arma sumpta: verum defendendi sui. ac benigne potius agerent, quam vt sanguine ciuili, ciues ipsi, manus impie cruentarent.* tandem electi, qui adirent magistratum, quiritantes:

ipsum

CIↄIↄ LXVII. *ipsum turbas concitasse, quando & militem contra pacta conscripsisset; & Bruxellis, spretis delegatis suis, cum Parmensi clam egisset; inde prius suspicionem, postea arma, se cepisse: quæ deponerent, si præstare pacta vellet.* itaque placuit, *vti duo è senatu, duo quoque è Protestantibus, Hagam Comitis ad Parmensis delegatos mitterentur; qui mandata ab ea facerent, & inquirerent, quid Auriaco super ijs visum foret. qui si nihil statuisset, tum ad eum statim illi iter caperent; &, exposito vrbis statu, quid sentiret, explorarent. interim cessarent omnia, neque quicquam tentaretur.* id per totam vrbem edictum, ad tubæ sonum; & discessum etiam ab armis. delegati, vt conuenerat, cum Auriacum accessissent, is negare, *quicquam sibi in promptu esse, quam quod pridem statuisset. quod si minime satisfactum videretur, ad Parmensem porro irent, & præcepta tranquillandæ vrbi suæ ab ea peterent.* ita vrbani delegati perrexere; Protestantes, ceu Auriacum solum accedere jussi forent, Amstelodamum retrogressi. Sub hoc tempus Brederodius, quartus ipse, clam aduenit; siue sponte, & negotij sui causa, vt aiebat: siue, vti putabatur, aduocatus. certe ingratus magistratui, contra Protestantibus lætus; qui frequentes apud eum, & consilia conferebant. tum è Frisia, habitu dissimulato, multi accedere. id Parmensi cum significatum esset; hæc Torræum, Vltrajecti cum Megensi tunc agentem, protinus ire illuc jubet; & rogare suis verbis, ac mandare, vt vrbe excederet: quæ quieta, præsente ipso, esse haud posset. quod si nollet, tum Megensem, militemque, adhiberet;

beret; & compelleret ad obsequium. Iussa exequitur Torræus, & contemnit Brederodius. turbant grauius Protestantes; in quis qui præcipui erant, vt componi motus posset, quædam à magistratu petunt, permittenda, si tranquillam vrbem cuperent. isque cum, Parmensis metu, non auderet: ipse quoque à Protestantibus, quædam petit, ad Auriaci arbitratum: qui consentit, & missurum etiam quendam ad Brederodium se promittit, per quem eum certiorem de sententia sua faceret. hæret tamen Brederodius; dum mox, ad exemplum Auriaci,& consilium,vrbe pariter,Belgioque toto, excederet.In Brabantia Protestantes,potiundę jam Antuerpiæ, qui consilij fundus erat, spe dejecti, cætera quoque desperantes, tempori cedendum rati, à conatu deinceps alio destitere. at Parmensi, vt in rebus lætis solet, creuit animus. inde aurei velleris equites, ac prouinciarum præsides,ad religionem auitam defendendam nouo sacramento obstringit; recusantibus id Auriaco, Hochstratano, Hornanoque, & Brederedio. mox & vrbes, & prouincias, nobilesque, singillatim huc perducit; ceu offensam remissuro statim rege, copiasq;, quas jam magnas comparasset, dimissuro; simul res prudentia sua tranquillatas intelligeret. affirmare etiam ausa, *se auctoritate sua effecturam, vti militem, vel ab ipso Belgij limite, reuocaret; nec passuram, vt laboris tam periculosi fructum, gloriamque reip. restitutæ, alter ferat. deinde, virium adhuc satis superesse, si redirent in concordiam, excludendo, aut propulsando, externo militi.* Sic persuasi, in id incumbunt, vt ip-

CIↃ IↃ LXVII.

CIↃ IↃ LXVII. sius postulatis satisfacerent. itaque passim prohiberi conciones, mali fundamentum, cœptæ. templa quoque, & imagines, instaurari. neque omissum quicquam fuit, quod putatum ad placandam regis iram pertinere. tum quæ Protestantes templa tota Flandria exstruxissent, summo animorum impetu rursum diruta. quod Gandaui ædificatum, à militibus intra horæ vnius spatium solo æquatum. ac patibula è materia etiam facta; ad quæ violatarum imaginum, templorumue, reos figerent. itaque sublati plures eo anno; ducenti alibi, trecentique, in vna vrbe: præter illos, qui in agris deprehensi à latrunculatore ad supplicium rapti. ineunte mense Aprili Antuerpienses, cum Parmensi cuncta è voto euenire animaduerterent, ablegatis oratoribus, sic cum ea ad diem VII transegere: *vt cessarent Protestantium conciones, ac, religione majorum restituta, templa quoque instaurarentur, priora edicta seruarentur, nemo ob res ante actas vita, aut bonis, mulctaretur: idque donec aliter regi, atque ordinibus, videretur. exempti tantum, qui aut majestatis rei, aut templorum violatorum, & imaginum confractarum. quorum tamen illa in gratiam apud regem, literis datis, intercedere, veniamque postulare, etiam vellet; vt ad istos pacis item beneficium pertineret.* quas conditiones cum Antuerpienses accepissent, biduo post permisere, vt Parmensis, cum præsidio qualicumque, vrbem intraret. inde conciones vetitæ, & migrare concionatores jussi. qui, petito commeatu, magistratui vale dicunt; acriter verbis castigantes, *ceu ingratum, & mox*

facti

facti huius pœnas luiturum. neque enim dubitandum cIↄ Iↄ
ipsi esse, quin insignem summo deo contumeliam factum LXVII.
iret; qui, iustitiæ rigidus præses, verbi sui ministros, tam indigne nunc eiectos, grauiter vlturus foret. Ita ad diem decimum Aprilis, multis illos comitantibus, vrbe excedunt. Principes quidam in Germania Protestantes à Parmensi postulabant, *saltem vt confessionis Augustanæ sectatoribus mansionem indulgeret*; Maximilianus Cæsar, *vt negotium horum motuum vniuersum sibi componendum daret.* verum illa & huic, & istis, respondere; *non in sua id potestate, sed regis, esse.* Hæc quum ita se haberent, mox Auriacus, qui assertam maxime Belgij libertatem cupiebat, cum nil vltra in commune consuli posse animaduerteret; resque adeo fœderatæ nobilitatis inclinatas, multis palam ad Parmensem deficientibus; alijs discordibus partim, aut consilio destitutis; & Albanum cum exercitu aduentare certus esset; tum Francisci Alauæ literas, supra jam commemoratas, cogitaret: tempestati, quam instare prouidebat, cedendum ratus, ipse quoque ad XI diem Aprilis Antuerpia exit, iter Bredam versus capiens: rebusque ibi constitutis, inde in Germaniam abit: relicto tamen Academiæ Louaniensi Philippo Gulielmo filio, tredecenni: quem ætate, & innocentia, tum Brabantiæ, & Academiæ, priuilegijs satis tutum, etsi opinionis falsus, existimabat. Ejus abitus varie Protestantes habuit; & pars grauiter consternari, pars non multum laborare, quod suasisset Augustanam confessionem: ideoque non fiden-

M 2 dum

cIↄ Iↄ dum arbitrari. plurimi tamen vna excedere; qui,
LXVII. prudentiam ejus secuti, & fortunæ suæ patriam infelicem relinquentes, tutum alibi domicilium quæsituri, vltro in exilium ibant. Paullo ante quam discéderet, delegati clam ab ijs, qui rogarent; ecquid spei, aut consilij, superesset. quibus ille respondere: *se, vt pridem, etiam tum auctorem esse, vti accederent Augustanis; ita auxilium é Germania promptum fore. si id nollent, vt sexcenta aliquot millia florenorum procurarent.* cumque prius recusarent; conscientia prohiberi, affirmantes: alterum vero effecturos se reciperent, modo vsum indicaret; isque exciperet, si emanet, nullum fore; sine fructu consilium fuit. Postera die quam Antuerpia abiisset, cum senatus vniuersus conuenisset, magistratus coram exponere; *iam Parmensi, interceptis concionibus, & excessu ministrorum, morum gestum. ac restare, vt præsidium intromittant; sine quo non vrbs tranquilla, aut commercia salua satis esse possent. nisi faciant, iram regis metuendam; & tot milites, qui immineant. centum signa in prouincijs à Parmensi iam conscripta, præter turmas ordinarias. ab Hispania aduentare Hispanorum decem millia, cum quingentis item equitibus; sex quoque Italorum millia, equitum duo: Germanorum viginti millia, equitum octo. his se pares minime esse.* & responsum à senatu; *porro obsequi regi velle, ac præsidium qualecunque intromittere: sed Parmensem oratam cupere, quando plurimi, venia incerti, passim excederent; ne commercia, desolata tandem vrbe, interci-*

terciderent: apud regem operam daret, ni præterita condonaret, saltem, postquam voluntatem indicasset, mensem vnum indulgeret; quo se illi, & fortunas suas omnes, alio transferre possent. Hæc Parmensi per legatos statim nuntiant. quæ respondet; *gratum sibi obsequium esse; ac venturam, cum præsidio. tum & mensem, quem requirerent, polliceri; præterquam ys, quos responso superiori excepisset.* Mox cohortes sedecim mittit, sub ductore Mansfeldensi; & subsequitur ipsa statim, magno procerum, equitumque mille item quingentorum, comitatu. tum familias vrbis omnes, quæque in singulis arma essent, scribi jubet; inde in vincla multos ducit, spoliatorum templorum reos, aut imaginum confractarum: & nonnullos capite punit. Exemplũ Hollandiæ Antuerpia dedit; ac Amstelodami magistratus, cum hic, & Brabantia passim vniuersa, Flandriaque, intermissas conciones intelligeret, postulare à Protestantibus, *vti idem, auertendæ regis iræ, isthic facerent.* hi respondent, *non id posse. quippe pridem ab Auriaco, & senatu, præfectisque regionum, has permissas; dum à rege, totiusque Belgÿ ordinibus, aliter statueretur: ac firmata sacramento vtrinque pacta. tamen, si necesse putent, se consulibus, & senatui, præfectisque regionum, rem permittere.* mox jejunio, precibusque, indicto die, opem dei, & benignitatem, implorant. iterumque biduo post convocatus magistratus; *etsi Auriacus, ad quietem conseruandam, conciones permisisset; tamen, quia certum esset, maximopere eas regi, & Parmensi, displicere: jamque in Brabantia item, Flandriaque, alÿsque hujus Belgÿ ditionibus, plane*

cIↄ Iↄ LXVII.

CIↃ IↃ LXVII. *ne omitti; rogatos velle, vt exemplum ipsi acciperent: mox cogendi, nisi sponte sua facerent.* itaque tandem, cum spes nulla superesset, consensere. Brederodius, qui huc vsque illic egerat, nunc ad incitas Protestantium res redactas cum videret, & admonitus ab Auriaco etiam esset, Embdam abit; inde ad Iustum Schouvvenburgicum: moxque, anno insequente, in Harenburgensi arce, diem obit. Miles, qui Vianæ, aut circa, ab eo lectus, magnam partem herum statim, signis explicatis, sequi. ac propinquus Amstelodamo, cum in armis ciues essent, & introitu prohiberent, Carthusiorum monasterium, ante vrbem ipsam situm, & Egmundanum, populatus, per Hollandiam borealem facto itinere, Medemlaco postea soluit. Reliqua erant signa tria, sub Renessio, ac Niueldio, & Vchtenbroucquio; quæ, cum Vaertæ imminerent, à Megensi profligata: capto Renessio, & abducto Vltrajectum; vbi postea, in Vredenburgensi arce, caput illi amputatum. Viana deinde ab Erico Brunsuicensi occupata; &, detractis statim portis, pagus facta. Nobiles quidam, in quîs duo Batenburgici, Siffridus Beima, Hermannus Galama, alijque, cum euadere naui vellent, à nauclero suo proditi, ac Mulerto, Arenbergici centurione, comprehensi, Harlingam in arcem abducuntur. Cum discessu Brederodij, qui præcipuos mercatorum, ciuiumque aliorum, secum traxerat, & trahebat indies plures, quum detereretur valde Amstelodamum; Iustus Buyckius, vrbis consul, vt commercijs subueniret, per libellum à Parmensi supplex petit:

petit: *quando Antuerpiæ perturbatæ quædam ipsa pridem, vrbi conseruandæ, indulsisset; eandem gratiam nunc Amstelodamo faceret, & succurreret pereunti.* Hæc respondet; *si rediret ad obsequium, ad Antuerpiæ exemplum, & præsidium à se admitteret; facturam esse, quod Antuerpiæ fecisset.* Qua de causa regi statim se submittunt, & cohortes à Noircarmio quasdam accipiunt; quod & paullo ante fecerant Brugæ, Iperæ, Silua-ducis, & Trajectum ad Mosam flumen, aliæque multæ vrbes. Parmensis, constituta Antuerpia, curijsque prouinciarum; & Hollandiæ præfectura, dum Auriacus inde abesset, in Bossuuium translata, Bruxellas redijt. vbi, retinendis Belgis, qui diffugere, & commercijs confirmandis, blande passim ad vrbes scribit, edictumque à rege proponit. quem per literas dehortatur; *ne, jam tranquillato Belgio, perduellibus castigatis, aut captiuis; vrbibus, præsidio imposito, ad obsequium reductis; militem Hispanum mitteret. id se cunctis promisisse, & promisso turbas omnes composuisse; iterum exorituras, si quid contra fidem à se datam faceret.* Bene illa, ac pro Belgij salute, & regis etiam dignitate; qui, si obsequutus foret, etiamnum tot prouincias in obsequio retineret. verum illum, qui quietem illic nollent, & imperium affectarent, in diuersa iam impulerant; *imparem regendo fœminam, ideoque à rep. dimouendam*, dictitantes. Hinc deliberare incipit, & consilium cum Madriti, tum Segouiæ etiam habet; duplici consulentium adfectu, *vtrum venia, an vindicta, vteretur.* Ruisius Gomesius Silua, Suaresius Figueroa Ferianus, & Bernardinus

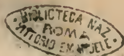
CIↃIↃ LXVII.

guum, at suspectum. ac per mare mediterraneum, longa via, & magnæ impensæ; &, vt per Italiam iter non difficile, ita tamen per Germaniam, propter principes Protestantes, quorum terras transeundum, minus tutum. CIↃ IↃ LXVII. eapropter per Sabaudiam, & Burgundiam, ac Lotharingiam ire placuit. breuior via ista erat, & periculo, etsi non molestia, vacua. cui etiam minuendæ, quia, anno inclinante, transitus per aspera montium in Sabaudia impeditus, à Galliarum rege Carolo commeatum item petit; vtque à foro Iulio copias, vbi exponeret, per Prouinciam, inde Lugdunensem agrum, cælo ibi mitiore, traducere in Burgundiam liceret. cumque ille excusaret, ob frequentiam istis locis Protestantium, per quam transitus militi minus tutus foret; constitutum est, per Sabaudiam iter facere. sed in ea quia commeatus inopia, ad Philibertum Emanuelem, ducem amicum, Ioannem Cunigam, & Franciscum Ibarram, mittit; vt venturo exercitui iste transitum, hic annonam procuraret. eandem ob causam Antonius Mendosa ad Lotharingum amandatus. nec legatio frustra fuit. His peractis, cum rex in procinctu staret, alij, potestatis auidi, suadere *ne iret. castigandos esse Belgas, ipsum natura nimis benignum: insuper, spectare pœnas, principi indecorum esse.* igitur sententiam mutat; & legatum, cum exercitu, ac plena potestate, destinat, dumque dispicit, cui negotium id committat, alij Carolum filium suadent; cujus, ceu legitimi principis, reuerentia facile Belgas ad obsequium reuocaret. alij Medinacœlium; alij Albanum, militiæ clarum: cu-

N ius

IOANNIS MEVRSI GVLIELMI AVRIACI

LIBER IV.

HOc paratu, ad diem x mensis Maij, cum filio vtroque, Friderico, ac Ferdinando, Barcinone Albanus soluit; & febri pariter atque arthritide correptus, curandæ valetudini, Nicææ cum IV triremibus subsistit, cæteram classem Genuam præmittit. inde subsequitur, viribus refectis; & septimo die, quam discesserat ex Hispania, Genuam appellit. ibi vexilla tironum selecta IV veteranis miscet, in Belgium ituris; & Alexandriam profectus, Gabrielem Cueuam Alburquercium, Mediolanensis ducatus præsidem, obuium habet. mox Mendozam ad Pontificem ablegat, renouando consilio, se auctore cum regina ante biennium Bajonæ habito. deinde, militem lustraturus, Ambrosij fanum contendit. id prouinciæ subalpinæ est oppidum, ad Cenisium montem situm; quo Ibarra, aducta annona, conuenire exercitum iusserat. In hoc signa XLIX erant, sub queis peditum Hispanorum paullo minus nouena cIↄ. quorum pri-

cIↄ Iↄ mi ductores, Alphonsus Vlloa, Iulianus Romerus,
LXVII. Sanchius Lodonius, & Consaluus Braccamontius. & Vlloa signa XIX, reliqui X quisque ducebant. his in fronte sclopetarij majores XV additi, pugnæ maximum momentum, vt compertum. equites Hispani, Itali, Epirotæ, in XII turmis, cIↄcc. Lustrato exercitu, & à morbo recreatus, Astam venit; inde porro Poërinum. vbi quædam cum Sabaudo collocutus, Ambrosij fanum, quo exercitum præmiserat, iter capit: mox, Cenisio Alpibusque superatis, Monflorium, in Burgundiæ limite. Exercitum omnem trifariam diuiserat. primum agmen, ipse ducere; medium, filius Ferdinandus: vltimum Cetonæ marchio, Chiapinus Vitellius, belli egregius. In itinere magnæ molestiæ, per abrupta, & conualles difficillimas, quas Arua scindit, streperum flumen, in Isaram, vbi ponte jungitur, se exonerans. ad hæc alia difficultas quoque objecta; quippe sterili admodum loco, sine quiete continuata diu itinera militem defatigabant; fame omnino moriturum, si eodem in hospitio die amplius substitisset. Dum sic per Allobroges ducit, pertimere sibi Heluetij, & vicini Geneuenses; qui auxilia fœderatos, pariter anxios, oratum mittunt; item in Heduos, ad Condæum, *vt periculo communi, arma capiens, opem ferret.* sed hunc metum ipse Albanus statim exemit; cum, itinere festinato, in Belgium tendit. Dum in Burgundia est, adiunxere sese copijs sclopetarij c, cataphracti cccc, à Philippo conscribi iussi. iis præerant, comitatus præses Vergius, & nobilitatis principes,

pes, Cheuereaulxius, Mommartinus, Claro- cIↃ I Ↄ
uallius. Monflorio digreſſus, Fontenaium, in li- LXVII.
mite Lotharingiæ poſitum, duodecimo die attigit. Hinc cum villam Theodonis perueniſſet, in principatu Lutzemburgenſi, à Parmenſi obuiam miſſi Barlamontius, & Noircarmius, mandatorum, quæ à rege accepiſſet, exemplar petunt. eo exhibito, cum tranquilla omnia in Belgio eſſe illi affirmarent, mox Germanicum equitatum, qui in limite præſtolari, ſuo auctoramento ſoluit. Obuius ibi Egmundanus, & aduentum dicis ergo gratulatur. hunc vt eminus venientem conſpicatur, ad præſentes ſe conuertens, clara voce; *en hæreticum*, inquit, *magnum*! audiebat ille elogium, vixque animum perturbatum componebat, cum, benigne mox exceptus, dictum ambiguum in meliorem partem capit. Lodronij legionem Antuerpiam præmittit, & Belgarum XVI ſigna excedere jubet. Bruxellas, ſalutandæ Parmenſi, Ibarram deſtinat. & cum cætero ipſe milite die XI Kal. Septembris vrbem intrat. neque mora, quin præſidia legionibus hic diſtribuit. ac Sardoam Anguiano, Neapolitanam Gandæ, Langobardicamque Liræ; Ferdinandum autem filium, cum quam maximo equitatu, Dieſtæ imponit: ſolam Siculam ſibi ſeruat, & hoſpitia aſſignari à metatoribus illi curat. tum Parmenſem in palatio magno comitatu adit, ac mandata regis explicat; quibus illi armorum ſumma, & religionis arbitrium, item jus in magiſtratus caſtigandos, vel mutandos, denique poteſtas vitæ, ac necis, data:

vrget, ac vrbano magistratui claues adimit. cunctis inminui jus suum indignantibus, Gandauenses, quîs plus animi, per prouinciæ præfectum Egmundanum, de injuria queri ausi, responsum accipiunt; *conquiescerent: se, quod regi expediret, consulturum.* Postquam isthæc pro libidine ita gesta, Ordinum amoto imperio, XII viros rebus judicandis instituit; qui, se præside, imminuta curiarum auctoritate, & Senatus item Belgici, contra omnium prouinciarum priuilegia, de perduellibus, ac sectariis, cum plena potestate cognoscerent. huic Senatui destinati initio erant promiscue prouinciales, & extranei; Arenbergicus, Barlamontius, ac Noircarmius; Hadrianus Marius, Gelriæ cancellarius; Artesiæ præses, Ioannes Porta, Iacobus Hesselius, Ioannes Vergas, Ludouicus Delrio, Belinus Biesius, Ioannes Bosius, cognitor regius; & Iacobus Torræus, qui ab actis esset. Albani vicem præses Vergas assideret, propudium hominis, &, qui, ob illatam vim propinquæ virgini, Hispania exul ferebatur. cuius sæuitiam ipsi quoque Hispani testati, *dignum Belgij carcinomate cultrum* affirmare. Primo trimestri comparere ipse Albanus, ac ius solus pro libidine sua dicere; ceteris tantum consulendi potestas esse. qua iniuria mox nonnulli commeatum postulare; alij, tyrannidem istam detestati, sponte sua emanere. itaque vix tres reperti è duodecim, qui sententijs damnatorum subsignarent; Vergas, Delrio, ac Torræus: tam insigni omnium odio, vt hi TVRBARVM, illi SANGVINIS SENATVM appellarent, cumque initio decretum esset, litem

CIↃ IↃ LXVII.

tiuis appositus miles Hispanus. Re patrata, per cIↄIↄ
Barlamontium, & Mansfeldium, Parmensi nun- LXVII.
tiat; *hoc fuisse in regis literis intellectu subobscurum, & explicari istuc temporis haud consultum. factum, vt, si turbaretur, deriuata in se inuidia, ab odio populi, quem rex ipsi commisisset, & periculo, immunem præstaret.* Animum fœminæ, cum ingenio sexus sui, tum potentia imminuta, multo magis irritabilem, pupugit ista excusatio; qua illudens, tot rebus gestis perspectam fidem in dubium traheret: &, prouincia decedere jussæ, tanquam etiam tum præfectæ, insultaret. Nec his contenta Albani ira, vltra pergit. Mox Ioannes Casembrotius Backersellius, vt consiliorum, ita fortunæ pars herilis, carceri datur. & Lodronius Antonio Straleno, consuli Antuerpiano, opibus iuxta gratiaque inter suos eminenti, in Machliniensi via manum injicit; bona in commentarium referri, ædesque obsignari, mandat. inde capti plures alij, neque loco, neque sorte, inter se pares. Carolus Mansfeldius, qui initio fœderatis se adjunxerat, exemplis territus, siue patri innuenti obsecutus, clam ex aula se subducit; minime tutum arbitratus, aut offensi regis gratiam, aut præfecti seuerissimi amicitiam, experiri. Hochstratanum casus seruauit. nam in aulam dum contendit, Albani jussu, consilia sua collaturus, læso forte per viam crure, emanendi causam inuenit. Ingens Belgas metus cepit; vtque tutam innocentiam habere liceret, hi trans mare in Britanniam, illi in finitimam Galliam, ac Germaniam, isti ad vrbes Ansiaticas, passim fugiunt,

cIↄ Iↄ ſedemque ibi nouam ponunt. Erant item, qui
LXVII. Veſaliam ſe reciperent, Cliuiæ vrbem, Rheno flumini adjacentem. Verum id Albanus poſtquam accepiſſet, Cliuienſem, datis literis, adhortatur; ne ſubjectos regis ſui, perduelles, domicilio, aut patrocinio, adjuuaret. qua de cauſa conuocati à, magiſtratu. cum in capita quædam objecta conueniſſent, jamque vrbem impetraſſent, non contentus Cliuienſis, per legatos capita illis noua offert, ad quæ ſinguli reſponderent. ea quia multa eſſent, tum permultis, linguæ ignaris, minus etiam intellecta, vt expendi apte poſſent, cum deſcribi, & exemplum ſibi dari, poſtularent; ac legati, injuſſu ducis non id fieri abs ſe poſſe inquientes, denegarent; reſpondere. *non ſe quicquam innouatum in religione cupere; verum iiſdem, quîs Veſalienſes cæteri, concionibus vſuros. neque perduelles eſſe, neu aduerſum regem turbas concitaſſe. cujus criminis ſi quis accuſare vellet, magiſtratus Veſalienſis, cujus nunc in poteſtatem tranſiiſſent, judicium accepturos eſſe. porro promptos duci, & magiſtratui ſuo, fidem omnem, & obſequium, exhibere.* Hoc reſponſum, ſcripto mox repræſentatum, legati accipere noluerunt; promittentes, nihilominus, cuncta ad ducem relaturos. qui reſcribere magiſtratui, *vti profugis vrbe ſua interdiceret, juberetque intra menſem emigrare. hæc tempeſtas commorandi ſumma foret.* quo mandato, tam præerupto, conſternati homines miſeri, ſupplicare duci inſtituunt; *beneuolentiæ ſuæ famam effeciſſe, vt ſe, fortunaſque ſuas, ipſi crederent. quam ob*

rem

rem orare enixe, ne hanc spem tot miserorum profliga- CIƆ IƆ
ret; neve, grauiter afflictos, magis premeret. daret pa- LXVII.
cem, & libertatem, conscientiis; idque omnino existi-
maret, vota pro salute eius habituros. quod si impetrare
haud possent, saltem abitum ne præcipitare cogeret, ac
trimestre largiretur. Post has preces, quanquam ægre, venia mansionis data. Captiuos proceres sub custodia III CIƆ militum Gandauum mittit, in arce vrbis asseruandos; jusso prius Egmundano tesseram à præfecto reposcere, & Alphonso Vlloæ tradere, qui cum præsidio illic esset. nobilitas reliqua, pars Viluordæ, pars Bruxellis custodita. postea Antuerpiam Albanus veniens, in suburbio Kiliano, meridiem versus, diruto muro, ac turre antiqua, cui porta Cronenburgica nomen erat, arcem ordinat, arduo opere, & impensa quaterdecies centum CIƆ florenorum. quorum CCCC CIƆ Antuerpiensibus imperata; ex centesima, & vicesima, decimaque, repetenda. præponitur fabricæ Paciottus, simili in Taurinis opere artis clarus. operæ II CIƆ laborem continuantes breui tempore exstruxere. circum propugnacula V. ex his vni à se DVCIS, alterique FERDINANDI, tertio autem TOLETANI, quarto ALBÆ nomen ponit. quintum, in memoriam artificis, PACIOTTVM vocat. inde equitibus CCCC comitatus ipse ingressus, opus inspicit, Gabrieli Serbellono præsidium mandat; tormenta bellica, vrbi erepta, illic locat: magistratum denique lectos, aliaque, quæ præsidio necessaria, curare jubet. in vrbe cum legione Germanica

 Lodro-

cIↄ Iↄ Lodronium relinquit. eo facto Bruxellas repetit.
LXVII. Interim, commota denuo Gallia, Carolus rex auxilia ab Albano poscit, ex fœdere debita, quod Baionæ cum regina clam contraxerat. Legatur fano Quinctini præfectus, cum tribus alijs e primaria nobilitate. nec irrita legatio fuit. quin Albanus, ceu pacatis Belgij rebus, ipsum se ducem offerre. sed suspectus Gallis fauor, nimis obuius; &, *venire in regni penetralia talem, exploratio, non auxilium*, putabatur. ea propter gratias agunt, & respondent; *magis tutum, si auxilia alteri tradat. nam vt ipse ea ducat, Belgiumque nunc relinquat, neutri regum expedire.* tum designat Arenbergicum cum equitibus cIↄ Iↄ; peditibus cIↄ cIↄ, Hispanis ac Belgis; qui, vt patriæ tempestati se subtraherent, in militiam sese dederant. Constitutis Belgij rebus, adfuturus jam Philippus credebatur: ac initio sic statuerat; sed in aula, ac regno, turbæ retinuerunt. Carolus filius, ceu nouarum rerum studio, in custodiam conjectus; & Elizabetha vxor, accita morte, intercepta. tum Maurorum in Bætica compescendi motus. Albanus, vbi comperisset, plurimos Belgas, in Galliam profugos, contra regem arma cepisse, edicto eos, mense Septembri promulgato, reuocare animum inducit. moxque Octobri proximo iterat; vetans, *ne quis patria excederet, aut extraneo etiam principi militaret. qui negligeret, huic crucem, bonorumque publicationem, promptam.* in præsentes passim sæuit, & breui tempore per carnificem interfecti amplius cIↄ Iↄ ccc. Hinc, qui vltro solum verterant, se beatos arbitrari,

ri,

ri; exiliumque, ac paupertatem, grauiore alio- CIↃIↃ
rum tunc miseria, multo æquius tolerare. XIV LXVII.
Kal. Ianuarias regius cognitor, Ioannes Bosius, publice in judicium vocat Gulielmum Auriacum, Ludouicum Nassouium, Antonium Lalanium Hochstratanum, Gulielmum Bergensem, Florentium Pallantium Culemburgensem, Henricum Brederodium, aliosque: & Bruxellis, intra sextam septimanam, adesse jubet. Auriaco beneficia memorat, quosque honores inde Carolus, hinc Philippus, contulissent; tum, objecta ingratitudine, perduellionis reum varie agit. Hochstratani, & cæterorum, eadem fere accusatio. Parmensis, commeatu accepto, ordines Belgij, literis ad v. Eid. Decembres datis, valere jubet; *in regem fidem, in ipsos affectum*, testata serio. simul hortatur, *vt majorum religionem, & regis cultum, quam constanter tuerentur. Animo angi, ob biennij elapsi turbas; quas nonnihil tamen ipsa, Dei gratia, operaque subditorum, collocato per obnoxia oppida milite, tranquillasset. nec restare aliud quicquam, quam vt, malis pœna inhibitis, rex de cæteris pro arbitrio constitueret. huc consilia contulisse. sperare autem, eam curam adhibiturum, qua felicitatem priscam in prouincijs restauraret. & optare, quam cepisset coram illis potestatem, etiam deponere posset. sed mandato prohiberi; & nolle regem, se absente, conueniri*. Non multo post Italiam petit, prosequente paullum Albano. Et reliquit desiderium ingens sui in Belgarum animis fœmina, potestatis exercendæ temperans præ successore. rex prouinciæ bene pridem administratæ gratias egit, aureorum trice-

cIↄ Iↄ LXVII. na c Iↄ florenorum, annua vicena addens. alij quadragena memorant. Captiui proceres, mox aue-cti, angere omnes; & exempla tam illustria nemini veniæ spem permittere. Sabina Bauara, Egmundani vxor, casu adeo violento consternata, dato Nicolao Landæ negotio, virum carcere liberare nitebatur. conatus irrita, *saltem vt aurei velleris equitem, aut Brabantiæ baronem, haberi* supplicat. & libellis pluribus agit, *vt collegis, pro antiquo ordinis jure, judicandus traderetur. vsitatum id fuisse, & Nouocastello, Montagæ, Romonio, Gruythusio, Rauesteinio, Haultbordino, alijsq; factum: quos & ipsos perduellionis reos à principibus ex statutis ordinis sui judicatos. neq; aliter quenquam habitum, nisi prius, de sententia principis, collegijque, ordine motum. quo si excidisset, tamen, per Brabantiæ priuilegia, in quæ rex se sacramento obstrinxisset, quaque reum è prouincia exportari prohiberent, dandum iudicem ordinarium.* Fœminam principem, pro marito recte, & ordine, supplicantem, improba distinctione Albanus lusit; & regem diuidens, non ceu velleris aurei præsidem, sed supremum Belgij dominum, causam cogniturum ait. ac deinceps Landam abstinere jubet. Hic Sabina, de liburnicis paratis fama, metuens, ne è Brabantia pridem auectum in Hispaniam mox transferrent, orare Ordines prouinciæ, *darent operam, ne iniuriam Albanus faceret.* illi rati, æqua adeo postulantem deseri non oportere, intercedunt; *ne migraret leges populi, neue datam à rege fidem violaret.* isque respondet; *ex æquo, & bono, curaturum: nec in nomina tam illustria, fideique, & meritorum, in regem ante id tempus clara, temere*

temere quicquam commißurum. Eadem niti, vna cIↄ Iↄ
cum Hornani matre, apud Cæsarem, Imperij LXVII.
principes, equiteſque ejus ordinis, in Hiſpania, Italia, Germania, alibique. interim cuſtodia nihilo liberior fuit. & IV Eid. Nouembris, juſſu Albani, Vergas, Delrio, Pratiuſque, Hornanum adeunt; ac, ſine vlla exceptione, reſponderi ad interrogata
poſtulant. ſi detrectet, actum iri in contumacem. cIↄ Iↄ
id quatriduum exemit. dein anno cIↄ Iↄ LXVIII LXVIII.
ad diem IV Eid. Ianuarij, coram Franciſco Monteſio, & Antonio Auila, LXIII accuſationis capita Pratius tradit, quibus intra V diem reſpondere teneretur. idem Egmundano factum. Auriacus, futuri prudens, Dillemburgum, in Germaniam, ſe receperat. Hochſtratanus, in Vbijs erat. vterque ſcripto crimen remouent. *fidei ſemper in regem certos, omnia turbis componendis pertentaſſe. falſo in ipſos culpam verti, Inquiſitioni potius imputandam. verum illum Hiſpanorum aſtum eſſe; qui, libidine dominandi, antiqua regionum iura conuellere anniſi, anſam quærerent ſumendis armis, & Belgarum opprimendæ libertati. hinc creatos nouos epiſcopos, & concilium Tridentinum promulgatum, impulſore Granuellano: qui, proceribus Belgarum infeſtus hoſtis, proſapiæ obſcurus, potentia illuſtriſſimum quemque ſupergreſſus, eaque ambitioſe vſus, remp. omnem peruertiſſet. non iudicium declinare; ſi idoneum, & ſecundum equeſtris ordinis iura, daretur.* Aliorum. in eodem hoc reatu, par reſponſum. Interim in Auriaci filium, Philippum Buranum, impetum faciunt; miſſo Verga, qui Louanio eum abduceret, vbi ſtudiorum cauſa

tunc

ↄIↄ Iↄ LXVIII. tunc agebat. nec ætatis innocentia, aut implorata à Rectore Academiæ priuilegia, tredecenni profuerunt. passim etiam in vincula acti prouinciarum, vrbiumque, aduocati, syndicique. omnes crudelissime habiti. inter hos Iacobus Endius, Hollandiæ aduocatus, sæuienti Albano miserrime objectus. virum gratiæ, fideique, inter suos perinsignem, Bossuuius, per Auriaci absentiam prouinciæ præses, ad cœnam vocauerat; eaque finita abiturum, apud se detinuit. inde in illius domum Sandium mittit, ipsi ab epistolis; & Gulielmum Berendrechtum, actuarij curiæ adjuuam: qui & schedia, & scripta omnia, in indicem referrent. inde noctu per prætorem, addita militum aliquot custodia, captiuum Bruxellas mittit. illic, confectus mœrore, anno post in carcere perijt. innocentiam viri Ordines tueri nisi, Antuerpiamque, vbi Albanus cum Senatu suo esse, ablegarunt è primaria nobilitate Assendelfium, ac Mathenesium, & primariarum aliquot vrbium consules; additusq; Ioannes Treslongus, vir forensis eloquentiæ tunc laudatus, postcaque primus in supremo Hollandiæ senatu præses. is cordate bonam causam tuebatur; ac oratio nimis libera pene exitiosa fuit. quippe in cubiculo domus totum diem asseruatus, nemine ad colloquium admisso, cum silentij iuramento vix dimissus; tanto cæterorum metu, ne prehenderentur etiam, vt, mutatis statim hospitijs, re infecta, vrbe excederent. Sub hoc tempus rex Philippus, de re Belgij animi incertus, vniuersam ad Inquisitores defert, ex sententia eorum deinde acturus. ijque

XIV Kal. Martias respondent; *Belgas omnes, cuiuscunque loci, aut ordinis, & diuinæ, & humanæ, maiestatis reos esse. solis his exceptis, quorum in probationibus mentio esset. hos aperte Dei, ecclesiæ, & regis sui, reuerentiam exuisse; illos, cum reprimere sectas, turbasque omnes, debuissent, per initia minus validas, tolerando vires istis addidisse. eidem culpæ nobilitatem affinem videri, quæ, prætextu publicæ tranquillitatis, populum per libellos supplices concitasset.* ratum regi hoc consilium. qui Albano, ad diem III Kal. datis literis, imperare, in sectarum ac perduellionis reos de præscripto S. Inquisitionis vti quæstionem habeat. isque, ne deinceps quicquam, per mollitiem quorundam, in sententijs ferendis peccaretur, abrupti rigoris judices ponit; qui ex placito consilij, quod jam ante SANGVINIS appellatum dixi, noxam, & pœnas, æstimarent. horum licentia cum in innocentissimos quosque grassaretur, nec, tam laxa sanctione, quisquam omnino eximius esset; angi sane vehementer, quotquot dignitate, aut opibus, antestarent. nemo non periculum suum arbitrari. & augere etiam metum miserorum tot spectacula, in præsentes, absentesque, graues pœnæ, & bonorum publicatio. Tam abrupto hoc rigore passim plurimi patria exacti; parsque in Flandria occidentali siluis sese abdidere. vnde facta deinde manu erumpentes, in sacerdotes, monachosque, noctu inuadunt, comprehensis bona eripiunt, & immanitate ea, quam passi erant, nares fœde, auresque, obtruncant. quibus coërcendis miles postquam

CIƆ IƆ LXVIII.

cIↃ IↃ LXVIII. frustra missus esset, rusticos vicatim Albanus sui quemque curionis curam gerere, ac bona erepta, à loci judice æstimanda, restituere edicto iubet; & cauere pro eorum vita deinceps, fortunisque, sine vllo priuilegiorum obtentu. Auriacus, intellectis Albani consiliis, tam inique se ac filium diuexari indignatus, apud Cæsarem, Electores, cæterosque Imperij principes, de iniuria ac vi queritur, & intercedi apud Philippum regem orat. Cæsar, animi valde æquus, litteras, & legatum, mittit, pro Auriaco oraturum, etsi frustra. quippe respondet Philippus; *rerum Belgicarum negotium Albano abs se creditum esse. huic se Auriacus sisteret, perbenigne audiendus.* verum ille, qui sæuitiam Albani nosset, non id tutum arbitrari. igitur ad Imperij proceres, & propinquos, se recipiens, iterum offensam repræsentat; *se defensione sua prohiberi, bonisque euerti. filium in Hispaniam abductum, conculcatis & Brabantiæ, & Academiæ Louaniensis, priuilegijs.* tum iniuriæ priuatæ publicam addit; *priscam Belgii libertatem oppressum iri. passim arcibus, munitisque locis aliis, Hispanos imponi: Belgii, & Germaniæ hostes. alibi arces nouas fieri. miseros Belgas, dum, tuendæ libertati, Inquisitionem auertere annituntur, in ærumnas grauiores incidisse. nec discrimen Belgij tantum isthic verti: sed, subacto prius illo, in Germaniam, solo proximam, & culpa, iram Hispani transferendam. itaque in communi causa operam darent; hominibusque, præter jus & fas oppressis, ne auxilia, maximum libertatis suæ firmamentum, denegarent.* Inclinati hac oratione quidam, religione, aut genere,

re, iuncti, ei militem promittunt. interim apologia cIↄ Iↄ
innocentiam testantur. Sub hoc tempus nobiles LXVIII.
aliquot sæuitiam Albani vlcisci statuunt. forte quadragesima erat, & suadebat pietatem anni tempus. ad eamque exercendam Groenendalium, in nemore Sonio monasterium, proficisci cogitabat. id gnarum alijs, occasionem consilio dedit. Risoirius, & Carlous, è gente Vander-Notia fratres, duces erant. Carlous, vt periculo temporis se eriperet, in hoc ipso monasterio latitabat. parati pedites Iↄ, equites fere Iↄ cc. plerique in castello Ohanio occultati. & patrata res fuisset, nisi insidias miles quidam prodidisset. is domesticus pridem Licquij, ad ipsum defert; ille porro ad Albanum. qui, indicio fidem negans, ceu ausurum nullum crederet, vix differre destinatum pietatis exercitium persuadetur. quidam è conjuratis miles, de cohorte Egmundani, comprehensus fortiter quæstionem excepit, neque conscium quenquam prodidit. Ineunte quadragesima eorum supplicia, qui audierant conciones, Albanus parat; itaque passim in vrbes mittit, qui in vincula noctu oppressos secum abducerent. verum plurimi, suo metu, monituve amicorum, mutatis locis, è periculo euasere. & è prætoribus ipsis nonnulli, tam aperta iniquitate, officium suum detrectabant. inter alios talis Leidæ Joannes Berendrechtus erat. aduentabat in hanc vrbem è mandato Arnoldus Sasboutius, ciues aliquot LXXX prehensurus. ac fecisset, nisi vir honesti animi homines simplices, publicatis pridem à Parmensi literis, & cle-

 mentia

cIↄ Iↄ mentia regis fretos, circumueniri indignum ratus, LXVIII. clam præmonitis fugam, aut latebras, ſuaſiſſet. alibi tamen non ſine effectu imperium fuit; & oppreſſi perquam multi, varia morte perierunt. Vltrajectinis porro inſtat, vt concilij Tridentini decreta recipiant. miſſique præſes Machlinienſis, & decanus Bruxellenſis, Archiepiſcopum adjuturi. ſed eccleſiaſticus ordo hic diſcrimen aliquod facere. *fidei catholicæ profeſſionem, errorum reformationem, cætera omnia, libenter admittere; at de juriſdictione extraordinaria capita, aliaque, ambigui ſenſus, ea nullo modo poſſe. interpretationem factam à Parmenſi ante biennium; illa ſe vſuros eſſe.* cumque vrgeret Archiepiſcopus, deprecatum Bruxellas mittunt; quibus ſeuere Albanus reſpondet, *morem omnino gerendum; idque ita regem velle. nam quæ nuper à Parmenſi indulta ferrent, ea iniquam temporis conditionem extorſiſſe.* ad reſponſum literas addit; & mandata archiepiſcopum exequi jubet, clerum ilico parere. Auriacus amicos, & exercitum, in Germania parare: cum fœderatis clam conſilia ſua habere: &, vix exſpectante Albano, impreſſionem pluribus ſimul locis moliri. tum à profugis, qui in Anglia, Cliuia, & alibi, inſtaurando bello opem, ac pecuniam, corrogare: Ludouico quoque fratri, & Gulielmo Bergenſi affini, mandata dare, prouiderent, ne reſp. detrimenti quicquam caperet. Theodorus Sonoius cum fiduciarijs literis fœderatos paſſim adit, rogitatque, vt præſcripto omnes loco, ad XIV Kal. Maij, adeſſe velint. & ſtitere ſe nonnulli; alijs conſilij ancipitis exitum opperiri placuit, animumque pro fortuna inclinare.

inclinare. dum hæc fiunt, Ludouicus Nassouius cIↄ Iↄ
militem, à se collectum, nauigio imponere apud LXVIII.
Embdanos satagebat. verum illi, etsi clanculum fauerent, tamen palam, Albani metu, prohibebant. In propinquo arx Wedda erat. hanc statuerat occupare, & in agrum Groningensem, reliquamque inde Frisiam, & Hollandiam Borealem, copias mittere. id consilium cum Embdani euertissent, nihilo tamen segnius agit; & Sonoium ad Vesalienses mittit, quîs sponsoribus arma plurima compararet. neque cessare Bergensis; qui, collecto passim milite, Crispinum Zeltbrugium in Gelriam mittit, ac Zutphaniensem agrum. isque Herenbergam capit; & præsidium, à Megensi impositum, pellit. sed, auxilio ab Albano festinato, ne quid hostis, debellari per initia adhuc facilis, mora sese communiret, missa statim legione Longobardica, duce Sanchio Lodonio, non tueri locum potuit. In Gugernis quoque copiæ conuenerant. jamque erant cIↄ cIↄ. sed sine armis. hæc cum incremento etiam exspectabant; sed in alieno solo nimis temere securi, præter spem opprimebantur. Conuentum Albanus intellexerat; quem turbandum statim ratus, Sanchium Lodonium, quinque signis legionis suæ assumptis, Namurcum proficisci jubet: ejusque copijs Sanchius Auila, Nicolaus Basta, & Petrus Montanus, suas adderent. Auila quidem stipatoribus præfectus, Basta equites Epirotas, Montanus sclopetarios ducebat. hi deflectere via jussi, Trajectum Mosæ iter capiunt. ibi, viæ fatigati, cum se paullum recreassent, ex Eberstenij legione

cIↄ Iↄ LXVIII. gione IV Germanorum ſigna ſibi adſciſcunt. cum his Ruremondam mouent, munitam in Cliuiæ Gelriæque finibus vrbem, ad Ruræ & Moſæ confluentes. id dolo pridem fœderati, atque aperta vi, aggreſſi, fruſtra fuerant. itaque ſuburbium, ac templum, populati recedentes, cum tumultuario ponte Ruram flumen tranſmiſiſſent, Waſſenburgum, inde Herculenum verſus, viam habebant. Auila, gnarus vbi agerent, cum equitatu propere vrget, Lodonium cum peditatu ſubſequi jubet. Hic coacti pugnam inire fœderati, aciem ordinant: ſed, non bene inſtructi armis, & aduentu Hiſpanorum inexſpectato conſternati, cum magna clade pedem referunt, ac Dalemum ſe recipiunt. idque mox, ad VII Kal. Maij, auctis per Lodonium copijs, impetu facto, expugnatur. venere in hoſtium poteſtatem ſigna ſeptem. cæſi mille, & ducenti. Villerius, ac Ducus, capti; mox Bruxellas abducuntur. ex Hiſpanis XL cecidere. Franciſcus Verga, in conflictu eo egregius, vulneratus. Lodonius, re præclare geſta, cum V ſignis Ruremondam vrbem ingreſſus, laqueo captiuis aliquot gulam frangit. hinc digreſſus, peſte oborta, Venlonæ, ac Grauiæ, militem imponit. ſigna item alia V, Viluorda miſſa, & Tornaco, per vicina loca diſtribuit. Ad famam cladis miles, qui circa Bergenſem, perterreri, ac dilabi. eodem metu Weſalienſes perculſi, conceſſa prius viris Iↄ arma abnuere. idque Sonoium irritum conatus fecit. inde, cum rumor increbeſceret, nouas in Gelria copias cogi, Albani juſſu, profecti contra eos

Megen-

Megensis, prouinciæ præses, & Andreas Salazarius, arcis Panormitanæ in Sicilia præfectus. his Consaluus Braccamontius signa octo è sua legione jungit, Silua ducis aduocata; & præsidium Aldenardæ. Cæsar Aualus, marchionis Piscariæ frater, ad Grauiam adesse, cum tribus equitum turmis, jussus. vrbs in Gelriæ, Cliuiæque, collimitio ista sita; ac fœderati occuparant: sed, obsidionis metu, paullo post deseruerunt. Inter hæc plurimæ Albano molestiæ. ac sub nundinas Francofurtenses Fridericus Palatinus aureorum centum quinquaginta cIɔ, militum in Belgio stipendijs destinata, Manhemij detinet, vbi in Rhenum Nicer illabitur. ob id factum regis sui nomine multum queri Albanus, Italique mercatores, literas commendatitias ab Emanuele Sabaudo afferentes. Allegare Palatinus decretum Imperij, à nouennio promulgatum; *ne pecuniam è Germania exportare quisquam auderet. insuper fraudem vectigali factam esse.* tandem, implorato etiam Maximiliano Cæsare, prius merces, mox pecunia quoque dimittitur. hanc rem clades magna excepit. Ludouicus Nassouius, infeliciore initio, animum in fortunam obfirmans, collectis copijs, Frisiæ incumbit. in promptu ipsi equites pauci; pedites instar VII cIɔ. armorum titulus, *patriæ, & conscientiarum, libertas*; vexillaque inscripta, AVT RECVPERARE, AVT MORI. Weddam, Arenbergici arcem, situ ac munitione peridoneam, per delectos L statim capit. militem omnem Groningam conuenire iusserat. illic, & vicinis locis, aliquot dies commoratus, cIɔ Iɔ LXVIII.

cIↄ Iↄ tus, Damum petit, Ommelandiæ oppidulum; vbi
LXVIII. copias suas junxit frater Adolphus: inde, ordinibus eius prouinciæ aduocatis, per Tiallingũ Eissingam, iureconsultum, arma postulat, ac pecuniam; subsidia belli, si benigne dare nolint, per vim tamen impetranda. cum rogarent, vt Groesbequio consulendo tempus daret, qui, absente Arenbergico, vices præsidis obtinere, vt obstringeret sibi studia, non grauate id indulsit. Jn metu erant, ne, subsidiorum faciles, in prouincia vndique aperta, & prædæ obnoxia, iram regis concitarent. ac responsum consulentibus, *ne quid temere pactum irent. at pecuniam, in discrimine manifesto, damnoauertendo, darent; eo magis, cum nequicquam recusarent.* nam Groesbequius paullo ante Wittevverum, ad primum inde lapidem situm, festinanter cccc aliquot ducens, militem needum auctoratum, & inermem magna parte, opprimi facilem arbitratus, omnia contra expertus fuerat. Interim Nassouius, allata pecunia, copias suas auctorare; monitusque per Groesbequium Albanus, Arenbergicum mittit, prouinciæ præsidem, recens aduenam, pace in Gallia constituta. addit huic Braccamontium, tum Sardoam legionem, Germanorum signa quatuor, Curtijque Martinengi alam vnam. his accedere Carolus Brimeus Megensis jussus, qui equites Hispanos & Epirotas cccc, pedites cIↄ Iↄ ducebat. Arenbergicus per Hollandiam iter maturat; &, Belgarum signis v aduocatis, Groningam prius, inde Wittevverum tendit, vI tormenta bellica minora secum trahens. vixque adue-

aduenerat, cum Nassouius, gnarus, Megensis ab- cIↄ Iↄ
sentiam haud exiguum victoriæ momentum, ante- LXVIII.
quam jungeret, hostem inuadit. Loco idoneo sclopetarios c Iↄ disposuerat; per quos acriter velitatum, dum pugnantes nox dirimeret. inde Weddam castra mouet. ac postridie fugam eum agitare Hispanus ratus, ne euaderet, ab ardore persequendi non prudentia vlla ducis retineri. quin conuitia etiam in cunctantem jacere; ac *sectarium* dictitare, *& regi suo parum fidum.* ille autem, loci gnarus, auctor esse, *vt Megensem exspectarent, vix diei vnius itinere separatum: cujus vires si adjungerent, sine discrimine victoriam fore.* sed consilij, quam animi, meliorem impetus militis in præceps abripuit. itaque insequitur, prælij aleam experturus. cum Winschotam attigisset, proximum Damo pagum, eminus aciem bene ordinatam, & pugnare certam, prope Heiligerleum videt. paribus vtrinque animis pugna committitur. sed Nassouius, explorato, Arenbergico vix ccc Martinengi equites esse, Germanos c aduersum mittit. ex insidijs scl petarij cccc latus inuadũt, atque dissipatos fundunt. multos prælium, plures loci paludes hausere. Arenbergicus, fortiter pugnans, gloriosa morte occubuit; & cum eo ex Hispanis viri illustres, Aluarus Osorius, Ioannes Peresius à Soto maiore, Petrus Caprarius, ordinumque ductores v ii. è gregarijs c Iↄ Iↄ c ceciderc. qui euaserant, Heiligerleum se recipiunt. id in propinquo monasterium, dum expugnatur, Adolphus Nassouius, inter primos animose oppugna-

cIↄ Iↄ LXVIII. tionem juuans, sclopi ictu interficitur. post quam cladem, captis castris, ac direptis, prædam ingentem victor habuit. & Arenbergico Heiligerslei, Nassouio Weddæ funus factum. Illa strages Groningensium animos perculit; ac magistratus, turbarum metu, in Walburgis arma ponere ciues jubet. postridie Megensis adest, cum Chiapino Vitellio, adducens equitum turmas v, peditumque signa v i i i, adhæc in vrbe iv erant, præsidio relicta. itaque jam satis tuti oppidani videbantur. Ludouicus Nassouius gnarus, recentem hostium consternationem egregiam rei gerendæ occasionem, vt victoria vteretur, non cunctanter copias Groningam ducit, & cœnobium proximum capit. illic dum interdum leuiter dimicatur, suffosso equo, Martinengus in discrimen summum venit. Megensis, ictu sclopi saucius, eo ex vulnere postea obijt. quam cladem vlturi sui, expugnato mox cœnobio, præsidium omne contrucidant. Arenbergici cæde, & exercitus strage, asperior Albanus, ocius Namurcum Hispanos fere omnes, Trajectum Mosæ cIↄ cIↄ pedites, equites Iↄ, proficisci jubet. Maximiliano Hennino Bossuuio, Hollandiæ præsidi, aliorum locorum tutelam mandat. inde ad pœnas animum vertit, Belgioque ob religionem profugos edicto reuocat; non redeuntes, grauiorum metu, perpetuo exilio, bonaque eorum fisco addicit. cumque audiret nouos motus, maioresque etiam indies pertimesceret, ne qui porro quicquam auderent, suppliciis omnes deterrere animum induxit. Igitur extremo Maio, Gulielmo Auriaco

riaco, Ludouico Nassouio, Antonio Lalanio Hochstratano, Florentio Pallantio Culemburgensi, Gulielmo Bergensi, & Henrico Brederodio, qui citati non adessent, exilium indicit. & Bruxellis dirutas ædes Culemburgensis solo æquat. nam illic congregati proceres, de tutanda libertate consilia ceperant; & libellum porrecturi, hinc processerant: vnde pœnam meruisse item visæ. in area columna ingens marmorea posita, quæ quadruplici inscriptione facti causam testaretur. Hæc post annos aliquot fracta, tam manifesto Albani odio, vt abducta quisque frusta, aliquod præclaræ operæ testimonium, ostentaret. Kal. Junijs in captiuos gladium expedit. eoque Bruxellis percussi è primaria nobilitate viri octodecim, Gisbertus & Theodorus Batemburgici, fratres; Petrus Andelotus, Philippus Wingelenus, Maximilianus Cocus, Philippus Triestius, Ioannes Bloisius Treslongus, Bartholemæus Vallæus, Arturus Batsonus, Harmannus Galama, Siffridus Beiema, Iacobus Ilpendamus, Firminus Peletarius, Constantinus Bruxellus, Ioannes Rumaltius, Ludouicus Carlerius, Petrus Waterlezius Altzius, & Philippus frater. atque ex his Batenburgicus vterque, Andelotus, & Cocus, qui prosapiæ dignitate antecellerent; extra portam Scarenbergensem, ad sacellum hierocomij, sine loculis bini vno tumulo conditi. cæteri ad palos fixi, & suspensa supra capita. cum ad mortem ducerentur, ne querela aliqua justa, vel alloquio generoso, spectantis populi misericordiam, aut virtu-

cIↃ IↃ LXVIII.

cIↄ Iↄ LXVIII. tem, atque Albani etiam odium, excitarent, pulsata magno strepitu tympana audiri quenquam prohibebant; intermissa, si silentium, aut majorum in morte fidem, promisissent. denique, turbis inhibendis, circumposita morientibus Hispanorum signa IX. Postridie, eo ipso in loco, simili supplicio affecti Villarius, ac Ducus; infelici ad Dalemum pugna capti. prætor etiam Anguiani, Quinctinus Benedictus, ac Cornelius Menius, eloquentiæ in concionibus claræ. Tot nobilium supplicia proceribus prælusere. III Non. Egmundanus Hornanusque curru Gandauo aduehuntur; illuc antea, sub diuersa custodia, in carcerem missi. captiuos equitum turma vna, peditum signa decem, ducere. in aduectos sententia mortis postridie fertur. crimen vtrique par intentatum *negligentes fidei suæ interturbasse; fæderique subscripsisse. S. Inquisitioni, sub prætextu defendendæ libertatis, restitisse; nobilitatem factiosam patrocinio adjuuisse, ac prouinciam minus recte administrasse: tum sectariorum audaciam, magno religionis Catholicæ detrimento, impie dissimulasse.* Causa Albano exitij maturandi, odium maxime in Egmundanum; vt dignitate, & meritis, parem, ita grauem. tum nutantem clade nupera Frisiam denuo confirmare, àrmisque Nassouij cum omnibus copijs quamprimum occurrere, oportebat. inde metus, ne oppressa per vim prouincia, abducto milite, per absentiam tumultuaretur; &, effracto etiam carcere, tantis belli sui ducibus vteretur. quam ob rem, sublatis illis, nihil sibi metuendum; ac terribilem se futurum, existimare. Venire in

vrbem

vrbem jussus erat Martinus Riethouius, Iprensis episcopus; isque, audita Albani sententia, cum rigorem precibus flectere supplex vellet;ille indignatus valde, *nuntium se in præsens voluntatis suæ, non deprecatorem, acciuisse* ait; *itaque iret; jussaque Egmundano exponeret.* igitur, inuitus quamquam, frustra tentata clementia, sub noctem mediam nuntium captiuo defert. qui initio attonitus, interrogare, *an nulla gratiæ spes restaret.* cum Riethouius negaret, & nequicquam impensam operam memoraret, *ea propter aduenisse, vt præstaret morituro extremum pietatis officium: ergo,* inquit, *gratias Deo, & Albano; quod ejusmodi conciliator mortis mihi nunc obtigerit.* inde animum obfirmans; *atqui nec tam me nocentem, aut offensum adeo regem, arbitrabar. cui quando sic videtur, vnum oro, vt in me deponat iram; vxorem autem, & ætatem liberorum, plane innoxiam, misereatur.* inde ad regem, & Albanum, literas scribit; enixe petens, *pro tot meritis, vt suorum innocentiæ parceretur. se in regem fidei certum, & obsequij, semper vixisse. quicquid contra videretur, à necessitate expressum. sat virtutem ipsi olim approbasse. à qua nuper si aliquantum deflexisset, injuriam temporis, quam malitiam suam, fuisse. quando tamen ita omnino statuisset, mortis legem patienter tolerare; idque egregiæ voluntatis testimonium putaret.* Cum scripsisset, obsignatas Riethouio tradidit; additis precibus, vt recte curaret: quod ille non grauate recepit. inde consilium petenti, quod mox in pegmate sequeretur, idem suadet, *sermone ad populum abstinere. neque enim à multis in-*

ↃIↃ IↃ LXVIII.

cIↄ Iↄ LXVIII. *tellectum iri, ob frequentiam circumstantium Hispanorum: etiam verendum esse, ne quis verba forte non bene intellecta male interpretaretur.* inter has curas noctem egit. Postero die, peruigilio Pentecostes, à Iuliano Romero, & Francisco Salina, ad supplicium producitur. euntem comitabatur, is quem dixi, Martinus Riethouius, pio alloquio solaturus. erat in foro exstructum pegma, injecto nigro panno velatum; & in eo puluilli serici nigri II. ac spicula totidem. item abacus, in quo posita crux argentea. subter quæsitor Spellæus, cum lictore; quem à pedibus fuisse fama erat. circum XIX Hispanorum signa stabant, ne quid populus benignior turbaret. adhæc III alibi disposita. vnum omnes vrbis plateas, reliqua II palatium seruabant. sub meridiem in pegma ascendens, & inambulans paululum, *vtinam pro rege*, inquit, *& rep. mortem hanc oppetere mihi licuisset.* tum Romero interrogato, an spes nulla gratiæ esset; cum is negaret, dentibus frendens, proiecto in terram indignanter pallio, togaque, post pauca cum Riethouio verba, in genua procumbit: crucemque argenteam, quæ in manibus, subinde venerans, fortiter lictorem excipit. abscisso capite, pannus trunco, & effuso sanguini, injicitur. tum productus item Hornanus, multiplicem Dei offensam fassus, ac bene astanti coronæ precatus, cum peccasse in regem suum, hoc quo rogabatur modo, pernegaret, in puluillum subjectum itidem inclinatus, gladio percutitur. capita vtriusque, per horas II spiculis impacta, triste populo spectaculum præbuerunt. tum

tum loculis plumbeis condere corpora ministris permissum. & solenni pompa illud ad Claræ, hoc ad Gudelæ, deponitur. Postea Sottegemum, suum in Flandria oppidum, Egmundani; Campiniam Brabantiæ Hornani auehitur. Vidit supplicia hæc, vti fertur, capto loci alicujus secreto, Mondolcetus, qui tunc regis Galliarum negotia illic procurabat; & regi illico nuntium misit: *ejus se spectasse necem, cuius virtute bis concussa Gallia vniuersa contremuisset.* nimirum clades innuebat, egregia Egmundani virtute, prius ad Quintini fanum, inde ad Greuelingam acceptas. Insignia luctus, more in magnatum funeribus vsitato, pro foribus aulæ domestici statuerant; verum ea, Albani jussu, statim amota: nec lugere palam licuit. Ingenti mœrore perfusa ciuitas. & plerique detestari abruptum rigorem; omnes æque infelicem procerum sortem miserari. quin nonnulli tincta effuso sanguine sudaria, odij, & vindictæ, olim irritamentum, asseruare. maxime autem dolere miles ereptum sibi Egmundanum, virum animi excellentem, & clarissimum belli ducem. quin & populi pars magna, ad occisi loculum effusa, dum in Claræ fano esset, cum lacrymis oscula certatim dabat. Interim in Frisia gnauus operæ Ludouicus Nassouius; indiesque, fama victoriæ, auctæ copiæ. jamque cum equitatu Germanico Iustus Schouvvenburgicus accesserat. quo rerum statu Groningani Ioachimum Panserum legere signum subsidiarium jubent: sed id mox Bartholemæus Entesius Hareni oppressum nocte aggressus, captis plurimis, aut interfectis,

CIↃ IↃ LXVIII.

cIↃ IↃ LXVIII. terfectis, dissipauit. In Germania ab Auriaco, & Hochstratano, item laboratum fuit. sed ijs varia impedimenta. & Sonoius, Ioanne Basio ac Reinero Cantio adjutantibus, etsi via ab Erico Brunsuicensi obsessa, Nassouij ad Groningam copijs cIↃ ccc sclopos curat. inde Franciscum quoque Boshusium, qui, instructus VIII nauibus, in Amasia commeatum prohibebat, in fugam propellit. dum hæc fiunt, ne mora Nassouius robur contraheret, Albanus ipse in Frisiam proficisci statuit. ac Chiapinum Vitellium cum x cohortibus præmittit, prælio abstinere jussum. addit Germanos cIↃ IↃ, qui sub Erico Brunsuicensi Dauentriam conuenerant; & VI alas, duce Roblesio: item militem, ab Hiergio lectum. ac mox ipse secuturus Hispanorum XVII signa legionis Neapolitanæ Gandauo aduocat; relictis tantum arcis præsidio II vexillis. alia XX è Longobardica, Siculaque, Bruxellis, ac Trajecto Mosæ, Siluam ducis ire jubet: & Noircarmium, data leuis armaturæ præfectura, equites cIↃ in Burgundia parare. Croio, ac Blondo, mandat; vt, curato Valentinianis præsidio, in Hannonia, & Atrebatibus, peditem recenserent: Cressonerio, vt Machlinia, vbi publicum prouinciarum armamentarium, tormenta bellica XVII submitteret. inde Siluam ducis iturus, eo consiliarios omnes, de Frisiæ auxilijs consilia daturos, adesse jubet. quamuis enim hujus belli gloriam sibi destinaret, tamen, ceu distractus varie, ideoque ne ipse iret impeditus, voluntatem dissimulabat; vel, vt vano hoc rumore negligentiorem hostem, ceu absfuturo

ab

exercitu imperatore, facilius vinceret: vel, vt per cIↄ Iↄ
aduersa rerum apud regem majus operæ pretium LXVIII.
faceret. itaque Bruxellis v Kal. Quinctiles profectus, cum postridie Antuerpiam venisset, è Lodronij legione sex cohortes vrbi imponit, arci duas, sub præfecto Serbellono. inde Siluam cum vniuersa manu tendit. Hic cum nuntium accepisset, de expugnata per Bergensem Herenberga, Lodonium mittit. isque cum equitum Epirotarum ala I, & cathaphractis L, ac machinis v profectus, locum, à præsidiarijs jam desertum, sine negotio vllo recipit. tum Dauentriam ire Ibarram item jubet, curandæ annonæ, & nauigijs conquirendis; quîs transmitteret peditatum, Isela, Mosa, Vahali, & Rheno, tunc distentum. quæ res, etsi auctis aquis, imbrium frequentia, sat feliciter festinata. Igitur tandem Dauentriam venit, obuio equitum ccc Germanicorum ductore, Ioanne Bernardo. ibi Lopesio Acunæ mandat, ex Hispanico leuis armaturæ equite alam scriberet; Baptistæ Montano, Aurelio Panormitano, & Georgio Macucæ, tantundem ex Epirotis facerent, Italisque, pridem in Gallia exauctoratis. postridie Couerdiam mouet, inde Groningam. apud Couerdiam eum Vitellius cum equitatu Brunsuicano excepit; & mox in itinere Megensis. Groningam aduenit pridie Id. Quinctiles, cum Priore Melitensi. Id gnarus Nassouius, Gemingam versus, ad Amasiam flumen, castra mouet; locum metatus, aduehendo è Frisia Orientali commeatui satis oportunum. illic opperiri hostem certus, aditus omnes propere munit.

cIↄ Iↄ LXVIII. munit:ac parte ab vna fossa ingenti, ab altera se Amasia tuebatur. & in via passim emissaria, pontesque, disiecerat; vti insequentem hostem impediret. Interim cum nauibus captis Delfiliam Sonoius appellit; & intellecto, Nassouium, Groninga digressum, ad Gemingam castra posuisse; postquam Cnocum attigisset, haud procul Embda, nec majores naues flumen ferre posset, lembo vectus, ad eum properat: jussusque annonam procurare, ocius facit. dumque id agit, ab Vnico Manninga, præfecto Embdano, per Gulielmum Niueldium Arentsbergium admonetur, vti sub arcis vrbisque mœnia naues duceret, sua opera tutam illic stationem habituras; oblatoque opportune beneficio vsus, minoribus Gemingam missis, majores illic reponit. Albanus pleno ad prœlium impetu ferebatur; ac tametsi impediret, abruptis vbique pontibus, & restagnantibus aquis, difficilis via, tamen XIII Kal. Sext. Nassouium assecutus est. Mane erat, & multa nebula obscurus aër, quam mox clarior sol discussit. & explorato per Sanchium Auilam, quo res loco sitæ essent, ipsum mittit, ac Monterum, cum nonnullis sclopetarijs pugnæ initium facturos; ac post illos cæteram aciem succedere jubet; sic distinctam, vt in fronte Hispani essent, inde Germani, post hos Belgæ: quos sequebantur CCC cathaphracti, & Ioannis Bernardi ala I. omnes agmine quadrato singulatim incedentes alter alterum sequebantur. nam & iter angustum esse, & plerumque aqua mersum, per quam miles vmbilico tenus interdum ambularet.

erat

erat canalis, in Amasiam se exonerans, ponte stra- cIↃ IↃ
tus. hunc deijcere, &, aggere effosso, aquas immitte- LXVIII.
re, Nassouiani moliebantur. sed hos Auila, Salazarius, Verga, Mendosa, alijque è nobilitate plures, aggressi fortiter, opus inceptum deserere coactos, intra castra compulerunt. in hoc quando ingens pugnæ momentum esset, Nassouius, recuperandum omnino ratus, illico sclopetariorum I V cIↃ his submittit. ij, sociorum turpem fugam correcturi, acrem denuo pugnam instituunt; verum animo, quam fortuna, meliore. nam Hispani, initio pauci, acriter locum occupatum defendentes, auctis per auxilia animis, mox in fugam hostem fatiscentem vertunt. illo conflictu Gabriel Manrices Osorius cecidit. Iulianus Romerus, & Sanchius Lodonius, qui in prima acie erant, victis instant. quos sequuti sclopetarij cIↃ cc, sub Roderico Sapata, & Didaco Caruaiali. Nassouij copiæ in agmina II distributæ. ac dexterum quidem latus eques, sinistrum Amasia flumen claudere. frons obuersa hosti esse; & tormenta ante eam. his explosis, cum ad manus veniretur, Hispanorum paucitate audentiores Nassouiani, extra fossam temere proruunt. sed repulsi à Lopesio Figueroa, suo pauore reliquos percellunt. ac trepidantibus cum equitatu Aualus incumbit: Mendosa, & Mediuilla, cum sclopetarijs. inde totas copias Albanus inducit; ordinesque, jam turbatos, penitus profligat. reliquiæ prælij Aualo mandatæ, & Martinengo; qui fugientes vsque ad IV milliaria persecuti. hac in pugna Nassouium destituit suorum virtus, qui in ipso prin-

cIↃ IↃ LXVIII. cipio refractarij incondito clamore ſtipendium poſtulabant; nihil ducis ſui monitis, nihil proprio periculo moti. ipſe certe, animi egregius, vt ſocordiam cæterorum excitaret, fortitudinis exemplum alacriter dabat; & omnia militis munia capeſſens, incumbentem hoſtem aliquandiu ſuſtinuit. ſed cum fruſtra victoriam tentari, tam obſtinata ſuorum ignauia, ſeque cum paucis in acie reſtare, animaduerteret, exploſis ſupremum ſua manu machinis omnibus, non tam victus, quam deſertus, prœlio exceſſit; paruoque nauigio in objectam Friſiam orientalem euaſit. Iuſtus Schouvvenburgicus in initio prœlij, vbi turbare militem animaduertit, cum pleroque equitatu ſe ſubduxerat. Tanta vero omnium ignauia erat, vt, abjectis turpiter armis, pecudum inſtar mactarentur, aut in flumine mergerentur. A meridie in veſperam continuata cædes; &, vix nocte dirempta, poſtridie renouatur. viæ cadaueribus, & armis, oppletæ. Jn quodam Amaſiæ æſtuario inſula erat, in quam ſe Germani aliquot receperant. hos Figueroa, Hiergius, & Robleſius, ad internecionem cædunt. Vniuerſim VII fere cIↃ cæſi. capta item ſigna XX. & impedimenta omnia. inter quæ & Hochſtratani, qui biduo ante, ad Auriacum profectus, à caſtris abierat. ex Hiſpanis vix LXXX. deſiderati. Geminga, ac Reidani pagi, miſere direpti. abacta pecorum aliquot cIↃ. ruſtici paſſim crudeliter vexati. fœminæ, ac virgines, ad libidinem habitæ. cujus rei Albanus vt inuidiam amoueret, legionem obnoxiam auctoramento ſoluit. Friſiæ orientalis comes, Embdanique, valdè anxij, ne

ne, obtentu hostium persequendorum, inuaderentur, per oppositum Amasiæ aggerem subditos cum armis disponunt. vrbisque præfectus, qui non ita pridem nauium tutelam in se receperat, per aduersa fidei negligens, Sonoium, ac nauarchos cæteros, ad se vocatos, toruum obtuens, acriter increpat; *ipsos pariter, nauesq; raptas, ac Nassouium, ærumnarum causam præbere.* & mox, securior Albani discessu, abire jussis, damnum alibi acceptum objiciens, naues, prædamque omnem, detinuit. Victor Albanus, tanquam hostem fugientem insecuturus, transmittere Amasiam in animo habebat. verum nauium egenus, relictis antea Groningæ pontibus, qui per loca aquosa non sat tempestiue aduehi poterant; tum & crebris nuntijs monitus, aduentare cum ingenti manu Auriacum, mutata sententia, retro pedem Delfsiliam flexit. vbi, cognito loci ingenio, portum maris opportunum arbitratus, vrbem condere omnino statuit; eo magis, vt commercia Embdanorum, qui sectarijs palam addicti, interuerteret. itaque statim fossa ac muris designatis, vrbem futuram Marsburgum appellat; & per Groningensem episcopum, Ioannem Cniuium, templo locum consecrari simul curat. His peractis, Groningam tendit; vbi conuenire Ordines, & aduentum præstolari suum, jubet. mox victoriam ad Gemingam qui Philippo nuntiaret, Andream Salazarium; Pontifici, Carolum Merlum mittit: Ioannem Hoium, Monasteriensem episcopum, per literas certiorem facit. tum de Frisiæ orientalis etiam comite, atque Embdanis, qui

CIↃ IↃ LXVIII,

cIↄ Iↄ Naſſouium commeatu adjuuiſſent, valde queritur.
LXVIII. Cum Groningam aduenisset, Omnielandiæ ordinibus, ac ſenatui vrbano, inquit; *inobedientia ipſorum, & ſectarum nuper introductione, publicisque concionibus, ac ſacrorum priſco ritu conculcato, læſum regem. adhac multos è nobilibus, qui in vrbe, aut prouincia, contra auitam religionem, regiamque maieſtatem, cum Naſsouio conſpiraſse. quin cum perduellibus cæteris arma quoque coniunxiſse. quam in rem cum rex pecuniæ vim ingentem, Arenbergicus vitam ſuam, ipſe autem laboris tantum, ac moleſtiæ, impendiſset; bono iure, ceu armorum vi ſubactis, priuilegia adimi poſse. eam ob rem ſtatuiſse, ne hoc malum negligentia inualeſceret, ſtatim occurrere; idque ſibi demandaſse. idcirco velle, vti Cniuium, pridem à rege, & pontifice, deſtinatum, præſulem acciperent. viſum inſuper, de religionis cauſa noua edicta promulgare: ac, rep. ordinata, innocentium ſalutem, & ſecuritatem, arce munire. de cætero autem Megenſi, qui ſucceſsor Arenbergico in præfectura datus eſset, Cninioque, ſacrorum antiſtiti, morem gererent.* Ad hæc omnes, jus dicentem in armis veriti, grauiter animis conſternati. & arcem quidem Paciottus, ac Vitellius, ſimilem Antuerpienſi, verum ambitu minore, ſtatim delineant, quamuis in annum proximum dilatam. Cumque deinde conſtitutum intellexiſſent, vt in vrbem mox Delfſilia mutaretur; multis precibus, ac Megenſi adjutante, & Albernoſio, qui Albano ab epiſtolis, gratia apud illum inſignis, ægre tandem impetrarunt, vt conſilium, magis ipſis, quam Embdanis, noxium, omitteret. tamen placuit, vt inceptum à Naſſouio propugnaculum

culum

culum perficeretur; ac Marſburgum, deſtinato vrbi nomine, diceretur. quod obtinuit, quam diu potitus Hiſpanus præſidium ibi loci tenuit. Hiſce rebus exacto biduo, per Amſtelodamum, & Vltrajectum, rurſum in Brabantiam tendit. Ac dum Amſtelodami agit, in tribunos, & Sardoæ legionis centuriones, Arenbergicanæ cladis pridem auctores, animaduertit. Hinc digreſſo Vltrajectum, aduenit filius, Fridericus Toletanus, pedites bis mille & quingentos ducens, ac ſtipendium in aliquot menſes. quem cum peditatui mox præpoſuiſſet, & exercitum luſtraſſet, peditum triginta millia, equitum ſex, ſub ſignis comperit. tum laudata vrbani magiſtratus fide, vt terrorem populo inijceret, Diemenam, magnis opibus fœminam, magno natu, annorum octoginta quatuor, quia hoſpitium concionatori præbuiſſet, gladio percuſſit. quæ in pegma ad ſupplicium producta cum eſſet, ad carnificem ſe convertens, ceu jocata in ætatem, cui reuerentia, aut venia, debebatur, virilis animi fœmina quærit; *an bene gladium acuiſſet, nam lentam ſibi ceruicem eſſe.* Vt primum Bruxellas redijt, de Straleni, ac Backerſelij, cauſa cognoſcere aggreſſus, ex ſenatus ſui ſententia vtrunque ſupplicio affecit. ac Stralenum, ob egregia pridem merita, venia dignum ipſi judices pronuntiauerant. ſed immitis animi virum, quem in Belgas proprium odium, regia voluntate munitum, crudelem fecerat, nulla meritorum ratio retinebat. additur pœnæ Alfonſus Lous, Hornano pridem ab epiſtolis, & conſiliorum particeps. dein edicit, *ne* *cum*

CIƆ IƆ LXVIII.

cIↃ IↃ LXVIII. *cum profugis, ac proscriptis, literas quis, aut pecuniam, commutaret; atque in istis si quid regem, aut rem publicam spectaret, morte infami, & bonorum publicatione item, luiturum. si nil tale appareret, tum de causa judici arbitrandum fore. qui eorum quenquam sciret, is aut manum ipse injiceret, aut indicium magistratui loci faceret.* nobiles quoque, qui in fœdus nomen dederant, anno LXVI, in prouincia latitantes, dolo aggressus, vt proderentur, gratiam facti publicis literis denuntiauit. quibus tamen, per sæuitiæ tot exempla, nemo temere fidem habuit. contra multi, quibus vindex patriæ libertatis animus, varijs scriptis, ac libellis, odium populi aduersus eum concitarunt. inter cætera clam vulgata octodecim capita in schedis Vergæ præsidis reperta, quaslibet criminum species complexa; tam immani interpretatione rerum, vt Belgarum nemo fere extra noxam haberetut. ac prolata tredecim alia, à Granuellano; in quibus consilia erant, de constituendo Hispani per hoc Belgium dominatu. sed licentiæ huic edicto mox occurrit, benignum animum, & bonam fidem, specioso valde elogio apud populum testatus. Jnterim Auriacus, comparatis in Germania magnis copijs, amicorum passim opera, oratores ad Cæsarem mittit, qui excusarent; *huc necessitate adactum*; rogarentque, *vt dignitate in familia Austriaca princeps, miserari potius vellet, quam irasci; atque afflicto grauiter Belgio, vnde ipse oriundus, subueniret. florentes olim has prouincias, tranquillasque moderatione Ordinum, Hispanorum nunc aduentu perturbatas. Inquisitionis nomine proceres pariter, & quoscunque*

cunq; opulentos, divexatos; nec sæuitiæ, aut libidini, auaritiæve, modum factum esse. sæpius supplices, semper reiectos; deprecatoribus aut delusis, aut occisis. hac de causa, cum frustra apud regem preces tentarentur, versa in iram desperatione sua, arma sumpsisse, extremam vitæ, ac libertatis, tutelam. quæ deponere paratus esset, simul vim Hispanus omitteret. oratum etiam demisse velle, vt pro miseris apud Philippum patruelem intercedens, vna ea ratione tranquillari Belgij turbas posse ostenderet, si, remoto milite extraneo, & grauissimo Inquisitionis metu, libertas publica redderetur. Auriaci preces non neglexit prudens, ac benignus, pinceps; &, ceu vniuersi Imperij negotium esset, sine mora cum Philippo agendum statuit. & legatio vt momentum ex personæ dignitate aliquod caperet, Carolo fratri, ob priuata tunc negotia in Hispaniam proficiscenti, rem commendat. qui, natura pacis amans, &, distracto Belgij motibus patruele, aduersus Turcam minus præsidij Imperio fore animaduertens, non grauate in se recepit. itaque in Hispaniam profectus, cum negotium serio ageret, respondet Philippus: *nullo modo integrum esse, vt Albanum, aut Hispaniensem militem, reuocaret. se consilium id cepisse præter principum fœderatorum conscientiam; cuius ne tam cito pœnitentiam ostendat, famæ maxime interesse.* Ac sequenti deinde anno, vt inuidiam amoueret, quam grauissimam apud Imperij ordines contraxerat, scripto publico facti rationes dedit. Ludouicus Nassouius, post pugnam Gemingensem, collecto vndecunque milite, ad Auriacum fratrem concessit. qui, etsi turbatis recenti

CIↃ IↃ LXVIII.

S clade

cIↄ Iↄ clade consilijs, copias coactas sedulo mouere, quas
LXVIII. Belgio liberando ducebat. ad harum stipendium ecclesiæ Belgicæ reformatæ, procurante Marco Perezio, ccc cIↄ dalerorum polliciti erant; exhibenda, cum primum exercitum collegisset. extremo Iulio, cum jam in procinctu esset, libello edito, belli contra Albanum suscepti causas exponit. *gloriam Dei, ac commodum regis, proposuisse; item Cæsaris, filiorumq́, qui Philippo sanguine proximi. nec se aliud agitare, quam ut sævientem Albanum ceruicibus innocentis populi, & per vim oppressi, depelleret. ac rogare vniuersos, vt fauore, atque auxilio, institutum tam præclarum adiutum velint.* in castris ejus Germanorum peditum signa XLIV erant; quæ ducebant, Nicolaus Hadstadius Alsatus, vir antiqua nobilitate, & belli clarus: Vitus Schonerus, Balthasarus Wolfius. equitum autem VII cIↄ, sub Hassiæ tribuno, Friderico Rollenhauseno, militiæ in Gallia actæ egregio; Theodoro Schombergio, Iusto Schouvvenburgico, Alberto Nassouio, Burchardo Barbio, Othone Malsburgio, Hermanno Rudesalio, & Adamo Welsio. XVI Gallorum turmis, & sclopetarijs, cIↄ cIↄ, præerant Franciscus Hangestus Ienlisius, Ludouicus Lanoius Moruillerius, Ioannes Raguerius Sternæus, Arcturus Valdræus Mouius, Anglurius Autricurtius, & Rantius. peditatum Poietus ducebat. ex Belgis aderant, Nassouium secuti, Antonius Lalanus Hochstratanus, Batemburgicus, cujus fratres pridem Bruxellis gladio percussi, Warrouxius, Risoirius, Carlous, Hamelius, Boxtelius, Lonneruallius, Ohanius, Opdamius

damius. Sonoius, alij. mox etiam Gulielmus Marcanus Lumæus accessit, cum instructo equitatu; cIↄ Iↄ LXVIII,
qui, affectu in Egmundanum, Hornanumque, non se comam positurum adiurauerat, nisi morte vtriusque vindicata. tormenta illi bellica x. campestria v i. majora iv. vexilla quorundam inscripta erant; PRO LEGE, REGE, ET GREGE. alijs effigies pelecani erat, sanguine pullos nutrientis. nonnulli in galeis rosas ferre, vetus Britannorum insigne, ceu reginæ Elizabethæ auxilium testati. Cum his copijs sub initium Septembris, cælo pluuio, expeditionem instituit; habitoque ad Romersdorfiam in Treueris delectu, Rhenum trajiciens, Viti fanum, suæ ditionis pagum, deuenit. vbi paulum commoratus, à Cliuiensi commeatum postulare. quo negato, Arenberga à Nassouio fratre capta, & præsidium Hispanorum obtruncatum. Eppena quoque, Duram inter & Agrippinam; arx Carpensis, Hormesona, Withemumque: atque in Rheno octodecim naues, in quîs merces multæ Italicæ, quas deinde institores redemere. tum pecunia Aquisgrano imperata, & cohortes ad Noitemum aliquot cæsæ. Quæ cum nuntiata Albano, is, consiliorum incertus, cum hærentem illic videret, ac in Galliam modo iturum, modo Belgio, aut Luxemburgensi agro, imminere existimaret: ne quid Sequani paterentur, etsi ex fœdere ad tutelam eorum Heluetij tenerentur, curata præsidi Vergio pecunia, si vsus foret, postridie Noircarmium, ac Mondragonium, cum copijs omnibus ad suppetias adesse jubet. tum Roblesium cum sua

cIↃ IↃ LXVIII. legione submittit. Antonio Berrio, Didaci Caruaialis signifero, cum Hispanis L, arcem Limburgensem mandat. ipse, munitis ad Traiectum Mosæ castris, defensionem parat, ac flumen ponte sternit; facilius excursurus quocunque, & itinera vel obsessurus, vel vastaturus. vtque cum fluminis transitu prohiberet, vadosis locis murices disperserat. Habebat peditum sedecim millia. ex his Belgarum signa quindecim, Hispanorum quadraginta. Philippus Lanoius Bellouacus sex ducebat; Carolus Arsilius, & Iacobus Briacus, ille Landrecij, iste Marienburgi præfectus, singuli quinque. Hiergius decem, Mondragonius quinque; totidem Roblesius: cui etiam destinatum Ruremondæ præsidium. viginti Germanorum Albertus Lodronius, & Philippus Ebersteinius. adhæc fossorum ingens manus, è propinquis Eburonibus: item tormenta, naues, commeatus. Auriacus in prœlium pertrahere Albanum omnibus modis nitebatur. sed prudens belli imperator, cunctando frangere hostem certus, dubiam aleam detrectare. Sciebat enim, tam varium militem, sine stipendio, non concordem, aut obsequentem, diu fore. dein timebat, ne Germani, queis cum hoste eadem religio erat, aut à prœlio abstinerent, aut in eo destituerent. deinde neque in proceribus ipsis Belgicis plus fiduciæ; qui, quandoquidem metu magis, quam adfectu, obsequentes, victore Auriaco, facile in partes eius transituri putabantur. ijs de caussis cunctante Albano, quod præuiderat, seditio militum in Auriaci exercitu orta, graui eum periculo

culo inuoluit. quippe, dum pacare laborat, ad latus gladij capulus decutitur. Malſburgius, alijque, à turbantibus occiduntur. compoſito tumultu, in Eburones caſtra mouet; &, auxilium à Leodienſibus ſperans, Laurentij ac Margaretæ ſuburbia, & Afrodium pontem, occupat. ſed Albanus, agri vaſtitiem interminatus, oppidanos, ſatis cæteroquin pronos, deterruerat. ac quantumuis pars adjutum omnino vellent, tamen metu, & Groeſbequij epiſcopi opera, qui ad ſecuritatem vrbis ſigna pridem ſex conſcripſerat, conatus oppreſſus eſt. Jgitur ſpe cum excidiſſet, varie exercitum circumductans, vt incertum Albanum teneret, tandem ad diem Non. Octobris ad Stochemum, non longe Maſeca, Moſæ admouens, vadum tentat, muriceſque injectos tollit. inde equitem denſatum, agmine vſque ad ripam aduerſam continuato, in flumine conſiſtere jubet. quo commento impedito ejus impetu, cum inferius jugiter defluens mox decreſceret, peditique peruium etiam eſſe inciperet, exercitum vniuerſum tranſmiſit; obſtupeſcente rem inopinatam Albano, adeoque trepidante, vt quidam exiſtiment, ſi è veſtigio recta in eum copias duxiſſet, hoſtem, plane imparatum, & conſternatum, oppreſſurum omnino fuiſſe. atque ipſe quidem recenti terrore vtendum cenſebat. verum miles, viæ feſſus, & trajecto flumine madens, pugnam abnuere. ac cum mox refectum duceret, fruſtra fuit. quippe Albanus, militem intra caſtra tenens, mora, quam pugna, vincere malebat; certus fore, vt per imminen- CIↃ IↃ LXVIII.

cIↃ IↃ LXVIII. tem hiemem, ſine ſuo commeatu, & ſtipendio, copiæ vltro dilaberentur. Ergo cum neque hoc ſuccederet, explorare Trajectinos ſtatuebat, miſſo tubicine; quem Albanus comprehenſum, ne conſilia oppidani clam miſcerent, in furcam egit. Poſtquam ſæpius velitatum, nec ad pugnam prouocari Albanus poſſet, exiguo commeatu, in Tungros mouet, Eburonum oppidum, ſatis munitum; vbi excluſus, fanum Trudonis retrogreditur, inſequente ſemper Albano, & poſtremum agmen vexante. hic pugnatum acrius fuit, atque egregium virtutis ſpecimen Marcus Toletanus dedit. inde Thenas contendit, ab Hiergio occupatas; quem Albanus noctu præmiſerat, vt vel laborantem Brabantiam, tutaretur; vel nutantem, in officio contineret. ipſe Albanus, in propinquo caſtra munit. poſt quatriduum prope Tilmontium diuiſas copias Auriacus partim vltra flumen ire jubet, partim collem occupare. quem munire dum feſtinat, Albanus, per ſuos interturbans, eum extorquet. ideo, relicto ad dextram Tilmontio, propter Geteram, in Brabantiæ & Eburonum collimitio, iter faciens, traijcere exercitum conabatur. id Albano poſtquam exploratum eſſet; Fridericum Toletanum, ac Chiapinum Vitellium, cum I V cIↃ ſclopetarijs, equitumq; aliquot turmis, tranſeuntem invadere jubet: ipſe cum cætero exercitu ſubſequitur. cumq; anguſtum iter eſſet, ſiluiſq; obſeſſum, Monteſdoca, & Salinas, cum ſclopetarijs IↃ anguſtias occupant; Fridericus, & Chiapinus, cum Gallorum, Belgarumque, & Hiſpanorum, aliquot ſignis, ac nonnullo equitatu, ſiluas

ſiluas circumjectas inſident. ſed eo die, decliui ſo- cIↄ Iↄ
le, etſi vrgente valide prœlium Hochſtratano, res LXVIII.
dilata eſt, propter imminentem noctem; quam vtrimque, exiguo tantum colle diſiuncti, in ſtatione tranſegere. poſtero die incedere agmen Auriacus jubet. atq; Albanus, quo tenderet ignarus, ordinata ocius acie, leuem armaturam præmittit; quam cum omni peditatu Fridericus Toletanus ſequebatur. extremo in agmine ſex Germanicorum equitum turmas locat. inde leues armaturæ, colle occupato, vnde in hoſtem deſpectus eſſet, captoq; ſigno, pugnam inchoant. ac præmiſſis reliquis copiis, cum Germanicus equitatus appropinquaret, viſum Cheuereaulxio, ſclopetariorum equitum duci, vt, quamvis abſente adhuc peditatu, in poſtremum agmen inuaderent; facili victoria, poſtquam hoſtis amne Getera ſeparatus. ſed conſilium perquam vtile dum Albanus, loci imperitia, differt, & exploratorem mittit, egregia occaſio pœne elabitur. itaque Auila, & Braccamontius, cum delectis mille ducentis, anguſtias occupare; Gaſpar Robleſius, cum legione Belgica, hoſtem adoriri iubetur. Acri aliquamdiu pugna, tandem victor Albanus euadit, exigua ſuorum clade. ex Auriaci copiis ſupra duo millia cæſi. Lonnerualius captus, poſtea Bruxellis gladio percutitur. Poſt hanc ſtragem auxiliis Gallicis Auriacus ſe Iodoniæ iungit. ea erant cIↄ cIↄ cIↄ pedites, Iↄ equites. quibus copiis non tam vires, quam annonæ penuria aucta. facto ac cum iſtis per Luxemburgenſem agrum itinere, & direpto monaſterio Andagienſi, incenſoque Huberti fano, vrbibus

paſſim

IↃ CIↃ LXVIII. passim aduersis, castra indies fere mutans, prœlij occasionem frustra quærit. itaque commeatus egens, & stipendij, cum ex CCC dalerorum CIↃ vix XII accepisset, exorto tertium in Gallia bello ciuili, adiungere se Condæo statuit, maxime Gallorum instinctu. id dum prosequitur, ac Quesnæum iam venisset, agro Cameracensi imminens, subsequente vsque Albano, in eum conuersus, profligatis decem Germanorum signis, octo autem Hispanorum, & leuis quoque armaturæ turmis tribus, acceptam pridem cladem vlciscitur; inque eo conflictu Rodericus Lopesius, Sanchius Auila, & Franciscus Toletanus, vulnerati. Cæsar Aualus, interfectus. inde arcem Cameracensem aggressus est; quam egregie, etsi grauiter consternatis oppidanis, Mollinius defendit. In Galliæ limite Cossæus erat, cum bis mille sclopetarijs, & peditibus bis mille ducentis. ac, quamuis rex negotium dedisset, vti Auriacum Gallia arceret, tamen is, supra Quinctini fanum Somona transmisso, Suessiones venit; & aduentus sui causam per legatum, Fanellium Serium, regi exponit. qui præuertens, per Casparum Schombergium quærit, *quid in Galliam cum ingentibus adeo copiis aduenisset. ac mirari vehementer, pro militiæ prisco more, non præmissum fecialem. quod si, vti rumor ferret, in Germaniam transitum peteret, eum minime negaturum, modo ne pro hoste ageret.* ad hæc pridie Non. Decembris Auriacus respondet; *consilij sui certum pridem regem fecisse. neque vero tam vecordem, aut rerum imperitum, esse; vt cum rege tam potente armis experiri velit.*

lit. quin, si ita videretur, quantascunque duceret copias, pro ipso militaturas; cui honorem, & obsequium omne, offerret. sed eorum, qui ob puram religionem, quam amplexi, infestis plurimis, in exitio præsentissimo versarentur, vt periculo subueniret, necessarium existimasse. itaque orare, vt, pro digna sua majestate clementia, misertus hominum, quibus summi Dei gloria, vitæ quies, & fidele in regem obsequium, inprimis cara, promulgata semel edicta violari ne permitteret. Rex Schombergio demandauerat, quo libentius copias Auriacus reducere vellet, vt stipendium militi offerret. isque, dum id sedulo agit, ductorum animis, quos nouisset, exploratis, proposita rerum difficultate, ad defectionem multos clam sollicitat. ita ad expeditionem segnior paullatim miles; & aperta mox querela, *male duci, infesta anni tempestate, sine stipendio, aduersus regem, quem injuria nulla obnoxium reddidisset.* cumque Auriacus porro instaret, vt Condæo se adjungere maturarent, præfidenter pernegabant; &, *se tantum contra Albanum auctoratos*, obtendebant. præterea *cur se, nulla omnino spe stipendij, perditum irent. quod cum exhibere haud posset, aliquot jam mensibus debitum, saltem patriam, è qua eduxerat, reddere vellet. vnum id facile, rege nondum lacessito.* Hoc dissidio concitato, Schombergius recedit. at Auriacus, grauius discrimen metuens, si persisteret, concedendum tumultui ratus, in Germaniam iter vertit. vbi exauctoratis copiis, coacta è supellectile pecunia, vt prompta in posterum studia haberet, pro militia trium mensium equiti soluit. in reliquum stipendium principatum Arausien-

T sem op-

cIↄ Iↄ LXVIII. ſem oppignorat, intra proximos XII annos liberandum. inde ſe Wolfgango Bauaro Bipontino, in Gallaim eunti, cum cIↄ cc equitibus jungit. Exauctoratos magnam partem aſpera anni hiems confecit. reliqui aut Bipontino nomen dederunt, aut, in Galliam retrogreſſi, regi militarunt. Hic belli exitus dupliciter Auriaco infelix fuit. nam & Angliæ regina, Caleti recuperandi occaſionem rata, conſilia cum eo communicare, & opera vti, conſtituerat. ſed, dum famulus legati, qui in aula regis erat, Cardinali Lotharingo literas ad ipſum prodit, iſque reſponſum contrarium reddit, commutanda ſcriptione elapſum tempus hoc conſiliũ penitus euertit. Igitur depulſo hoſte, ſecurus Albanus, in hiberna militem dimittit. Romeri legio Bruxellis datur, & Machliniæ. Lodronij Antuerpiæ, & Valentinianis. Alfonſus Vlloa Grauiam, Bertinium, Siluam Ducis, & Trajectum Moſæ accipit. Groningæ Caſpar Robleſius Billius, Dauentriæ Mondragonius imponitur: Bommeliæ, Vltrajecto, & Gorcomio, Sanchius Lodonius. Tum ex arce Cameracenſi, quo inſecutus Auriacum erat, x Kal. Decembris Bruxellas literas ad Senatum mittit, reique geſtæ ſeriem, ac ſucceſſum, exponit. deinde regi, & principibus item cæteris. Belgis paſſim ſupplicationes mandat, occulto plurimorum dolore, etſi palam lætitiam oſtenderent. Item decurſus ludicrus ordinatur; quo Haurechius crure grauiter ſauciatus. Vbi procerum populique voluptati iſta dedit, ad ſeornandum animum vertit. igitur, tot victorijs clarus, gloriæ ſuæ apud poſteros monumentum,

per-

per Iacobum Iongelingum in Antuerpienſi arce ſtatuam ponit, è tormentis, pridem ad Gemingam captis. ea forma, ac ſtatura, ipſum referre; nudo capite, brachioque dextro inermi. cæterum corpus, armis indutum. ſub pedibus calcabatur homo gemino capite, manibus quatuor; in quarum prima, fax accenſa ; in ſecunda, malleus fractus; tertia, clauam nodoſam; quarta, ſecurim tenebat. è collo ejus, appenſa bulga; è qua ſerpentes proſerpebant. ſubter larua conſpiciebatur, ad cujus aures mendicornm gemina paropſis inde ſcriptum, IVNGELINGI OPVS EX AERE CAPTIVO. inferius paullo, in lamina, topho innixa, FERDINANDO ALVAREZ A TOLEDO ALBÆ DVC. PHILIPPI II HISP. REGIS APVD BELGAS PRÆFEC. QVOD EXSTINCTA SEDITIONE REBELLIB. PVLSIS RELIGIONE PROCVRATA IVSTITIA CVLTA PROVINCIÆ PACEM FIRMARIT REGIS OPTIMI MINISTRO FIDELISS. POSITVM. Vniuerſi operis altitudo pedes xv. Ab vna parte, ara erat; inſcripta, DEO PATRVM NOSTRORVM. ab altera, opilio ſpectabatur, ad paſcua gregem educens: quem lupi, ac leones, fugerent. item aurora, noctis tenebras diſpellens; cum inſcriptione Græca, ΑΛΕΞΙΚΑΚΟΣ ΗΩΣ. Vtrimque, tanquam belli ſpolia, variæ armorum ſpecies cingere. in baſi autem ſcriptum, PIETAS. Hujus ſtatuæ inuidia ingens apud plurimos; etiam Hiſpanos, qui deberi regi potius arbitrari: cujus armis, ac ſtipendio, omnia geſta.

T 2 &de

cIↃ IↃ L XVIII

cIↃ IↃ LXVIII. & de ea conjecturæ quoque variæ, prout animi quisque adfectus. ac effigiem bicipitem, quæ subjecta, Egmundanum, Hornanumque, nuper cæsos, pars putare: alij Auriacum, & Nassouium, Belgio exactos.erant, qui interpretari ordines Belgij, in nobilitatem & plebem distinctos; quos, erepta libertate, conculcabat. Arscotanus, vir liberrimæ in aula vrbanitatis, & gratiosæ, cum Albano eam aliquando spectans, ac rogatus quid videretur, per risum illusisse dicitur; *eorum vultus, quos calcaret, iræ manifestos, si resurgerent, vindictam minari*. idque dictum oraculi instar multis habere visum fuit. & Antuerpienses postea, recuperata libertate, opus istud confregerunt. alij memorant, à successore, Ludouico Requesensio, tolli jussum. Sub id tempus etiam Haurechius, suo vulnere, aut veneno, in vinum eiecto, diem obijt III Eid. Decembres; dolente Auriaco, rebus afflictis eripi virum, animi, & consilij, insignem.

IOANNIS

RERVM
BELGICARVM

LIBER. V.

NITIO anni cum Auriacus in Germaniam recessisset, ceu tranquilliore imperio vsurus Albanus, nunc id tempus existimabat, cum obsequij faciliores Belgas habiturus esset. itaque passim exploratum quosdam mittit, si qui cum eo consilia contulissent, aut se turbis miscuissent. tum vt subditos in officio retineret, de varijs passim arcibus agitat. & Amstelodamenses, non ferre id commerciorum rationem questi, florenorum ducentis millibus immunitatem redemerunt. Groningæ quoque, & Flissingæ, opus interceptum. alibi perfectum. inde episcopos, dato singulis administrandæ diœceseos præscripto, sedibus nouis imponere aggressus est. Caroli Brimæi Megensis opera, qui Arenbergico in Frisia successerat, curia adjutante, etsi Ordinibus repugnantibus, Cunerum Petri Leouardiæ constituit. qui, vel odio populi ingratus, vel impar dignitati, mox ludibrium publicum fuit. plus molestiæ Ioanni Cniuio Groningæ obtigit. sed is prudens, modicusque exercendæ po- cIↃ IↃ LXIX.

cIↄ Iↄ LXIX. testatis, gratiam sibi conciliauit. monasteria duo, Wittevverum, & Adevvartum, maxime aduersa habuit. atque illud quidem mox Pontificis, & Albani, minis cessit, in ecclesiam cathedralem S. Martini mutatum. istud vero fortius restitit, opulentum admodum, neque impensæ vlli parcum. cumque episcopus luxum monachorum argueret, necessario corrigendum; & hoc potissimum telo pugnaret: rogatu ipsorum, abbatisque Clarocampij, venit, propulsandæ iniuriæ, è Burgundia Morimontius, supremus ordinis Cisterciensis inspector, vir auctoritatis primariæ, & virtutis, ac doctrinæ, clarus. isque, vt præterita corrigeret, amoto abbate Arnoldo Lautzio, Arnoldum Kemningum, Muntij ad Amasiam abbatem, administrum ordinat, qui defuncto mox successit. inde, ordinibus adjuuantibus, acriter se Cniuio opponens, tandem effecit, vt assignatis florenorum vɪ cIↄ annuis, contendere porro desisteret. Nec hic desijt cura Albani; &, postquam de episcopis egisset, concilii Tridentini decreta vbiq; promulgare instituit; ac, quanquam interdum obiecta difficultas, imminutis alibi prouinciarum, vrbium, aut monasteriorum, priuilegijs; nemo tamen, metu ne à majorum religione desciuisse videretur, se opponere ausus fuit. varia deinde edicta facit, vrbesque præcipuas priuilegia omnia sua consilio sanguinario exhibere jubet. tum interdicit, *ne quis Belga in extranea Academia, præter Romanam, aut professionem, aut studia, exerceret; neu notarij, actuarij, aut tabelliones aliqui, de rebus turbas præteritas spectantibus acta publica*

lica vlla ſcriberent. qui negligeret, is exilio ſempiterno, & bonis omnibus, mulctaretur. vxores etiam, quæ maritos profugos ſecutæ eſſent, ne redirent; niſi pœnæ ſubiacere ipſæ vellent, quam in eos conſtituerat, qui conſilia miſcuiſſent cum perduellibus, aut eorum neceſſitati ſubueniſſent. copias quoque nullus ſcriberet; niſi regis, aut ſuo, permiſſu: & nec nomen miles daret, niſi mandati prius literas inſpexiſſet. tum ad pœnas ſe conuertens, paſſim captos, aqua, igne, cruce, aut gladio, varie puniendos tradit. tam ingenti populi terrore, vt, dilapſis fere omnibus, breui tempore vaſtum pene, ac deſertum, Belgium fieret; & opificia antea multo frequentiſſima, alіorſum transferrentur. profugorum plurimos Britannia excepit: ob communem ſacrorum cultum, libertatemque conſcientiarum, gratum hoſpitium: &, Oceano interjecto, ac fauore Elizabethæ, tutum omnino aduerſus vim Albani perfugium. hi, cum Belgij jactura, in Anglos hoſpites varium lanæ artificium tranſtulerunt; tanto numero, vti vrbes, paullo ante infrequentes, & collapſas, reſtaurarent. in quibus Noruica, Sanduica, Colcheſtria, Maidſcona, Hamptona, & aliæ: ſic ducentis ante annis, nimia inundatione in eandem inſulam acti, ejus incolas, agri tantum, & pecoris, gnaros, pannos texere docuerunt. Porro Albanus paſſim delegatos mittit, qui depoſcerent ad ſupplicium abſentes reos, & à magiſtratu loci opem quærerent; quam nonnulli, offenſæ timidi, præſtitere. alij, quibus paulo plus cordis, priuilegia obtendentes, ſe difficiles præbuere. Inter cæteros id mandatum Arnoldo Saſ- CIↃ IↃ LXIX.

boutio,

cIↄ Iↄ LXIX. boutio, curiæ Hollandicæ senatori ordinario. ac cum exequi Leidæ vellet, & senatus deliberasset, magistratus recusauit; indecorum arbitratus, alieni judicij ministrum videri. idque Sasboutio repræsentans, priuilegia bina ostendit, capitali sententiæ alibi latæ, & bonorum publicationi, contraria: datum a Gulielmo, Hollandiæ comite, anno cIↄ CCC. XV: alterum vero a Ioanne, Brabantiæ Duce, anno cIↄ CCCC; XVIII. prius illud *soli judici vrbano sententiæ in ciues suos ferendæ jus* permittit: alterum statuit, *ne quis ciuis, vel grauissimi criminis reus, plus florenis* L X *mulctaretur.* insuper veterem consuetudinem allegare, *ne quem, etsi criminis sui manifestum, morte afficerent; nisi reum extra vincula, & tormenta, confitentem nacti essent.* sic Sasboutium dimittunt. Albanus tamen, sine vllo priuilegiorum respectu, in captiuos quosque grassari; adeo contra jus fasque nitens, vt, tutelam si dedisset, judicemue ordinarium, multi facile causam obtenturi fuerint. Vnum memoriæ posteritatis est tradendum. quidam Bruxellis captiuus, ob commune temporis crimen, indicta causa, nec à judice condemnatus, iuris contemptu, an errore, cum cæteris ad supplicium ducitur. posteà autem, cum disquireretur crimen, ac sistendus reus foret, non duntaxat interfectum, sed & nulli culpæ affinem, comperiuntur. quam ob rem perculsis iudicibus, vt firmaret animum Vergas, *nil omnino esse,* inquit, *cur tantopere angerentur; innocentiam animæ viri profuturam.* Groningæ, debellato Nassouio, quatuor Germanorum signa in præsidio ab Albano

no discedente posita erant. ea cum superbe agerent, ad querelam magistratus mense Februario Billius permutare illa jussus, sex Gallorum introducit; minus quidem populo inuisa, sed quæ grauius tamen incumberent, imperatis in septimanam cIↄ cc florenis: quorum tamen necessitatem mox Ordinibus Ommelandiæ imposuit. consules quoque, ac senatum vrbanum omnem, magistratu abire vetitum, annos octo continuauit; fabis nigris albisque ereptis, quibus vti in electione soliti. Postea in Frisiam Occidentalem mittitur Carolus Quarræus, curiæ Brabanticæ assessor, de turbis proximis quæsiturus, & in obnoxios animaduersurus. ibique dato regio cognitori negotio, Groningam profectus, Albani mandatum magistratui exponit, dari sibi collegam postulans, ne imprudens contra priuilegia loci quicquam faceret, aut despectos ipsi se existimarent. Datur munus Joachimo Vbbenæ, consuli, satis præter animi sententiam, tam præsenti ciuium odio. & initio, cum quibusdam operis suis, Ioannes Barnenda, vrbis fabricensis, capitur. qui Franciscanorum templum magistratus pridem jussu purgaturus, collisarum imaginum reliquias inde sustulerat. id crimen capitale erat. quod quantumuis publica auctoritate commissum, pœna tamen à ministris exigenda videbatur, cum inuidiam magistratus declinaret. qui industrie, futuri prouidus, mercedis causam inter vrbis rationes dissimulare quæstorem jusserat. id Barnenda vbi mox compertum habet, effracto carcere, cum duobus criminis socijs, periculum euadit. alij, va-

cIↄ Iↄ LXIX.

cIↃ IↃ LXIX. rie diuexati, & per tormenta culpam faſſi, gladio feriuntur. ea re ingens populi odium magiſtratus concitauit, cunctis æque indignantibus, *quod imperia ipſe ſua, & ciuium obſequium, præter fas punitum iret.* & auxere viduarum, ac pupillorum, aſſidua lamenta; quîs minuendis, ceu commiſeratus eſſet, ex ærario alimenta clam aſſignat. Quarræus, diligens mandatorum, profugis diem dicere pergit; &, niſi intra tres ſeptimanas præſentes ſe Albano excuſent, vita pariter, fortuniſque, exuendos. in his plurimi è primaria ejus loci nobilitate. qui conati priuilegijs ſe tueri, per quæ *extra pomerium quenquam, aut territoriũ, euocare non licebat*; literis ſcriptis magiſtratum exhortantur, *operam apud Albanum daret, ut eorũ ratio quædam haberetur.* ſed cum ille, offenſæ metu, ſegnius publicæ libertatis cauſam ageret, per libellum ab Albano *patriæ leges, judicemque ordinarium,* ſupplices petunt. ad quæ ille reſpondere, *ſe præſentibus ius dicturum; ſi emaneant, ceu in contumaces ſtatim actum iri.* ergo iterum citati, vbi nemo compareret, tanquam perduelles forent, ipſi pœnæ capitali, bona fiſco addicuntur. Igitur vim manifeſtam ad Cæſarem, & Germaniæ principes, deferre placuit; quando vetus Imperij membrum prouincia eſſet, ejuſque tutelæ adhuc nuper a Carolo V commendata, anno ſeculi XLVIII. verum neque id ſucceſſit. Cum Quarræus diſceſſiſſet, ſtatim Robleſius ad arcem inſtaurandam animum vertit: quæ ſuperiore anno a Vitellio, & Paciotto, ita deſignata erat, vt è propugnaculis quinque, in finitimos Tubantes tria, in vrbem duo obuerterentur.

rentur. circum autem fossa, centum pedes lata, du- cIↄ Iↄ
ceretur. sed, deficiente impensa, rursum opus in- LXIX.
termissum. Hoc in Belgio rerum statu, Bipontino, in Galliam paranti, cum fratre vtroque, Ludouico & Henrico, comitem se Auriacus jungit. idque Albanus non ignarus, vt obstringeret sibi regem, suppetias ei Petrum Ernestum Mansfeldium mittit, cum II equitum millibus, peditum signis viginti quinque. Sub id tempus, III Eid. Febr. egregio inter tot probra justitiæ exemplo, Ioannem Grouelsium Spellæum, summum rerum criminalium administrum, concussionum reum, in furcam agit. cui aliquando, extrema quæq; comminanti, Gemma Frisius, studiorum valde clarus, exitum vitæ hunc prædixerat. Pontifex Romanus, Pius V, virtutis collaudandæ, Albano ensem inauratum, & galerum gemmis ornatum, rite consecratum, mittit; non nisi ab episcopi cujusdam manu, post peractos sacrorum ritus, accipiendum. adferebat munus tam insigne Carolus Ebulus Neapolitanus, oblatumque exquisita cæremonia in manum tradidit Archiepiscopus Machliniensis. ac honorum læta Albanus ludis, spectaculisque publicis, est testatus. Non ita pridem, firma, vt videbatur, Belgij pace, ab Anglia turbas Elizabetha dederat. nauis è Cantabria vna, & minores aliæ quatuor, merces pretiosas multas, ac pecuniæ vim ingentem, aduehebant: cumque has piratæ Galli persequerentur, in Angliæ portus confugerunt. & neque illic tuti nautæ, incumbentibus etiam Gallis, ac discessum obseruantibus, legato Hispanico, Gerardo

 Espe-

cIↃ IↃ LXIX. Espesio, periculum suum exponunt. isque statim reginam accedens, rem narrare; *in illis nauibus exercitus Belgici stipendium esse, Albano tunc pernecessarium. & orare, in suis portubus vt periculum prohiberet; deinde commeatum daret Antuerpiam vsque, aut vectoribus arma saltem indulgeret.* nec grauate, æquitatis, & amicitiæ tuendæ, constans princeps postulatis acquiescere. sed responso, dum Albano nuntium mandat, tardiore, à Cardinali Castellionæo edocta, mercatorum Genuensium, non Philippi, pecuniam esse; cui Albanus, soluendis stipendijs, manum inijcere statuisset; ipsa præuertit, suosque in vsus educere jubet; ac Londinum, in ærarium, cistis quinquaginta nouem clausa, deferre. ea ducenta aureorum millia excedebat. Vbi factum Espesius legatus intellexit, grauiter de injuria questus, à regina responsum refert: *in Philippi gratiam factum, vt rapinam imminentium tunc Gallorum prohiberet. quando autem compertum haberet, mercatorum Genuensium, non regis sui, pecuniam esse; extenuato valde ærario, salua dominorum gratia, honesta vsura mutuam sumere decreuisse. idque ius principibus semper vsitatum.* ita dimissus, ocius rem Albano nuntiat. is iræ præceps, vt fortuna fere excelsa juxta, & læta, offensæ facilis, non dissimulandam injuriam regis sui arbitratus, nec consultis prius Ordinibus, nec considerato discrimine commerciorum, sine quibus opes Belgij non constarent, comprehensos per prouincias mercatores omnes Anglos in domo publica Antuerpiæ sub custodia habet, bona describit, & deinde hastæ subijcit: idem à rege in:

ge in Hispania decretum. vicissim in Anglia Elizabetha, vt indemnes suos faceret, Belgas quoscunq; retinere, bonaque sequestrare, permittit. inde iure à se factum, scripto edicit; cui Espesius, se perstrictum in eo sentiens, aliud opponit. inde in Hispaniã ablegat, de Albani qui iniuria conqueratur. *causam omnino nullam esse, cur in Belgio regni sui mercatores, aut eorum facultates, attinerentur. se quidem id pecuniæ fecisse, quam Hispanicæ naues aduexerant, in suos portus à piratis Gallis actæ. eam autem Genuensibus, ad quos pertinere crederet, post aliquot menses cum vsura reddituram. nam vt in vllam regis pecuniam manus injiceret, nunquam in mentem venisse: & legato quoque ejus, vt æquum erat, declarasse. adeo tamen humanitatis, veterisque amicitiæ, oblitum Albanum, vt Anglos suos adeo proterue inuaderet. quod si ille hanc pecuniam exhiberi omnino vellet, quamuis Genuensium propriam, tamen illico facturam; dum suos modo in Belgio subiectos, bonis omnibus restitutis, Albanus dimittat; & amicitiam, integris vtrinque commercijs, rectius deinceps colat.* interea Albanus, erroris pœnitens, cum, translatis Hamburgum commercijs, nihil Anglis, plurimum Belgis noceri videret; ad reginam Christophorum Assonuillium mittit. quem illa, sine mandato regis, admittere nolens, neque vt legatum habens, contemptim ad Senatum reiecit. cumque indignum id is censeret, irritus legationis, domum rediit. ea re irritatior Albanus, pridie Kal. Apriles edicit, *ne quis, donec aliter cautum, vlla cum Anglis commercia habeat: naues quoque, nisi armatæ, Oceano abstinerent.* delinquentibus pœnam addit, publi- ꟾↃ Iↄ LXIX.

cIↄ Iↄ LXIX. publicationem bonorum. &, vt ratum edictum foret, delatores etiam ſtatuit; quîs è bonis publicatis pars dimidia præmium foret. verum munus odioſum, præter exules quoſdam Anglos, nemo fere adire voluit. inter hos erat Ioannes Storius, iureconſultus, ſub Maria Inquiſitoris officio functus; homo egenus, &, mutata religione, odio in ſuos præceps. datuſque vicarius, Gulielmus Parkerus; qui mox, certa gratiæ ſpe, dominum prodidit. quippe in nauem introductum, mercibus Anglicanis onuſtam, dum explorat, nullo fraudis alicujus metu, magiſter nauis, Cornelius Eickenus, egregrio pro patria facinore, expanſis velis in Angliam auectum reginæ ſiſtit; vbi, fracta laqueo gula, tanquam patriæ ſuæ hoſtis, pro ſperato ingenti præmio pœnam invenit. Albanus ad diem XIII Kal. Maias conuocatos Bruxellas Ordines hac oratione compellat. *neſcium nulli, ideo ſe à rege miſſum, vt prouinciarum motum componeret, ac quietem deinceps certam conſtitueret. hac de cauſa, ſimul remp. attigiſſet, in auctores turbarum inquiſitos animaduertiſſe. ac maturius illud factum voluiſſe, vt regi ſuo ſatisfaceret, & gratiam cæteris conciliaret, quorum illi ſimplicitatem circumueniſſent. ſed præclarum hoc conſilium homines ſeditioſos perturbaſſe, quorum arma vt propulſaret, maximam anni partem ſub pellibus egiſſe. quando vero conſideraret, plurimum illos in mutata religione momenti poſuiſſe, quam plerunque ingens populi inſolentia, & contemptus magiſtratuum, ſequeretur; ideoque contra leges, per quas antea reſp. tranquilla, nefaria conſilia agitaſſe; nihil ipſum prius habuiſſe,*

quam

quam vt ex mandato regis reddita quamprimum antiqua religione, leges quoque, ac ſtatuta, reſtitueret. idque etiam præſtitiſſe, ab epiſcopis, & cæteris ſacrorum præſulibus, adjutum egregie. quam in rem cum rex, impenſæ nulli parcus, ærarium grauiter attriuiſſet, deinceps ipſi prouiderent, ne deeſſent paci publicæ, ac ſubſidia neceſſaria deſtinarent. multa cohortibus ordinariјs, & reliquo militi, ſtipendia reſtare. locorum communitiones, militarem annonam, & tormenta bellica, magnam pecuniæ vim exigere. plurimum eſſe, quod mercatoribus deberetur. nihil in caſum præſto eſſe. perpendiſſe diligenter, quibus ſubſidijs vſa quondam reſp. fuiſſet; nec convenientius quicquam, juſtiuſve, deprehendiſſe, quam quod ſuo in prouincias has aduentu rex Ordinibus propoſuiſſet. id quia haud intellectum minus proceſſiſſet, nunc operam dediſſe, ne quis, veluti ambiguum nimis, aut obſcurum, detrectare merito poſſet. quamobrem placere, vt rerum mobilia, quotieſcunque venum irent, decimam; quæ ſoli eſſent, viceſimam penderent: vtraque autem indiſtincte ſemel centeſimam exhiberent. &, quo ſingula commode fierent, modum præſcripſit. Ea petitio Ordinibus permoleſta accidit: & graue alij, *diuitias ſuas*; alij probroſum putare, *paupertatem profiteri*. vniuerſis inuiſa exactio. tamen centeſimam à pleriſque metus expreſſit; quam mox Gelri, Friſijque, redemerunt. in decima vero, & viceſima, cur non item acquieſcerent, cauſas, libello comprehenſas, repræſentarunt. ac communis fere omnium querela fuit, *commercia interuerti, potiſſimum reip. neruum.* ſeorſim etiam Brabanti, Hollandi, Zelandique, *ſibi grauiſſimam decimam* queſti,

CIↃ IↃ LXIX.

cIↃ IↃ LXIX. sti, *cum ob halecum reliquamque piscium capturam; tum propter salem, vinum, pannique texturam; & merces, Balthico mari aduehi solitas. quin tributum potius annuum postularet, quamuis supra veterem modum, pro fide in regem, & obsequio, libentius soluendum. quod vicesimam attineret, eam plane ferri non posse. quippe vsu sæpe venturum, vti ob eundem agrum, domumve, intra annum vertentem sexies centesima solueretur.* Harum rationum Albanus, animi obstinatus, nullam admittens, decimam, & vicesimam, vrgere non destitit. *non certum sibi remp. pessundare, sed felicitatem ejus firmam, stabilemque, reddere. ea de causa indulgere, vt onera sua per libellos testarentur, benigne deinde arbitranda. in præsens vero velle regem, vti postulata concedant; si recusent, aut cunctentur, aliud quicquam tentaturum. nihil esse, cur ita graue existimarent. in Hispania vsitatum, vbi vna sua Alba annis singulis quinquaginta aureorum millia redderet.* Prouincialium causam prudenti moderatione Viglius præses ita tuebatur, vti nec obnixe sese viro propositi rigido opponeret; *considerandum diuersum regionum statum. Hispaniam, late diffusam; agri cultu, & feracitate soli, æstimari: in limite nullos vicinos; montibus tantum, & mari, terminari. Belgium contra angustum esse, pannificioque, ac commerciis, censeri: deinde pluribus populis circumfundi; ad quos ea, si tributis onerentur, commigrarent. id prudenter Philippum Burgundum, Belgicæ felicitatis auctorem, præuidisse. eoque diligenter cauisse, vt portoria, ac tributa, leuia essent, vilisque annona. & externis mercatoribus hac de causa priuilegia indulsisse. nunc, si contra ipse*

nitatur,

nitatur, arceri peregrinos, expelli indigenas, ac commercia interuerti. si exstruere arces vellet, ararij rationem haberet: neque adeo necessarium, nouas fieri; quam, quæ olim in limite fuissent, reparari. nunquam tributa prouinciales continuasse; tantum rogas, quas appellant, concessisse: quales vel requirerent principes, vel facultates suæ ferrent. quis in pace, nimia exactione, nulla in aliquem belli casum subsidia relinqui, nullo modo expedire. si subuentum agricolis vellet, ne propterea mercatores oppressum iret. porro de reditibus Albæ, vt longe maximis, ita plurimum gratulari. ita Ordines, amplius deliberaturi, in prouincias quisq; suas retrocedunt. interim, datis ad præsides literis, instare proposito singulos jubet. *se quidem ea moderatione vsurum, qua in objectis difficultatibus æquum esset. id in sua manu situm. & vel omnia omittere posse, si commerciorum ratio flagitaret*. nonnullis quoque interminari, *nisi concederent, vim adhibiturum. atque regi sic videri. motibus nuperis obnoxios esse, hancque culpam prompto nunc obsequio luendam.* Hannonios, Atrebates, ac Namurcenses, eius noxæ immunes, ut exemplum ipsi cæteris darent, blanditijs, & promissis ingentibus, impellere clam tentauit. reliquis præsidiorum metum injecit. idcirco territi nonnulli, vt euaderent iram ejus, & tot militum imminentem insolentiam, quibus animus per stipendia debita ferox, & occasio tantum prædæ quærebatur, ea lege tributum promittunt, si prouinciæ quoque cæteræ id exhibeant. orant præterea, *vt expensis querelæ momentis, clementer statuat, quod publice vtile sit futurum.* Hollandiæ nobilitas, &, cIↄ Iↄ LXIX.

X prima-

cIↃ IↃ LXIX. primaria vrbs, Dordracum, prima assenserat; cui mox reliquæ ciuitates accesserunt. tantum initio recusare Amstelodamum; & seorsim causas suas allegare: subscripturum nihilominus, si ab alijs acquiesceretur. major vero difficultas apud Vltrajectinos fuit. ij Albano responsum mittunt; *serio omnia petitionis suæ membra expendisse, neque modum inuenire potuisse, quo satisfacerent. exiguam admodum prouinciam esse; è qua, vbi quam latissima, duabus horis exire liceat. mediam partem ingenio loci sterilem valde, alteram vix cum magna impensa fructum ferre. proximis* XL *annis, quibus in Caroli Quinti potestatem transijsset, præter alia quoque tributa, æs alienum centum florenorum millia contraxisse; cujus vsura etiamnum premerentur. insuper præteritis turbis valde afflictos in tutelam cogere militem debuisse, cujus stipendio exhaustum ærarium. inde desertam ciuibus vrbem, & commercia imminuta, ne in pace quidem frequentia. agrum etiam subjectum, in transitum copiarum apertum, amicisque pariter & hostibus expositum, fortunis plurimos euertisse. huc accedere maxima agriculturæ incommoda; exesa passim à muribus sata, aut aggeribus ruptis mersa: ac mortalitatem pecoris. nunc si tributum intolerabile porro flagitet, publicam paupertatem fore. olim regem Philippum, florentissima adhuc prouincia, cum centesimam rebus soli, mercibus autem quinquagesimam indixisset, intellecta territorij angustia, & tributi ordinarij grauitate, tantum* XXVIII *florenorum* cIↃ *in octennium distributa, imperasse. ac sperare, indulgentiam tam laudatam sibi hoc tempore in exemplum propositurum. quia tamen, adfectu in Belgium, quietem ejus, ac* religio-

religionem auitam, maximis omnino impensis conseruasset, vt agnoscere beneficium viderentur, septuaginta duo millia florenorum in sexennium proximum offerre; ita tamen, vt duodecim, jam expensa, ei summæ deducerentur; & interea tributi cæteri immunes forent. deinde etiam, si tempestas alibi aggeres dissiparet, tum illius anni portio in sequentem differretur. non contento his Albano, iterum oratum ablegant. *magno turbas proximas stetisse; & expensa* C *florenorum* CIƆ, *vt obsequium fidemq́ in regem tueri liceret: quam vt porro testarentur, concedere paratos, quantum nulli principum suorum vnquam fecissent. ea propter, præter* XII *illa* CIƆ *quæ soluissent, alia adhuc* C *offerre, sexennio proximo persoluenda.* sed cum vir propositi rigidus, ne sic quidem placatus, *nisi parerent, datam à rege potestatem, & arma,* non obscure minaretur, tertium deprecatores mittunt. *eam sibi spem fuisse, vt honestam orationem obtinerent, præsertim tam ingenti pecunia; quam, obsequij in regem proni, nunquam antea concessam, in summa ærarij necessitate, decreuissent. supra illam nihil posse.* seorsim etiam quinque collegiorum præsules repræsentabant, *suorum bona, sine summi pontificis consensu, sub commercio laicorum nullo modo comprehendi. & in bulla de cœna domini, eos qui tributa permittunt, non minus quam ipsos exactores, vsu sacrorum prohiberi. item proximo cum Carolo V tractatu, quando jus in illum rerum temporalium transferretur, à tributis grauioribus expresso pacto immunes habitos. nequaquam ignaros, datum regi à pontifice, vt dimidiam bonorum partem ditionum suarum ecclesiis imperaret. quæ res quando grauius ipsos, quam secularium quenquam premeret, enixe injuriam manifestam deprecari.*

CIƆ IƆ LXIX.

cIↄ Iↄ LXIX. *precari.* Ægerrime hanc exceptionem Albanus tulit, & bullæ ejus allegationem; quam de oppressoribus loqui inquiebat, non de veris ecclesiæ patronis, inter quos locum sibi minime postremum deberi. inde, accito Antuerpia typographo, cum, Senatu permittente, excusam intelligeret, grauiter illi succensere. moxque certior, factum negligentia Torræi; prius eum aliquamdiu in publicum prodire vetat, deinde in annum munere remouet. Vt autem Vltrajectinos cogeret, quorum exemplo alij quoque jam recusabant, legionem Longobardicam illuc mittit; in qua x Hispanorum signa erant: quîs promiscue, nullo ordinis vllius respectu, hospitia sua ciues darent. neque excusaretur quisquam, præter episcopum, templi Martiniani Decanum, & Wyckerslotium, ad D. Mariam Canonicum; cujus frater regi à cubiculo erat. Eorum effrenis insolentia eo grauior ciuibus incubuit, quia, si non mandatum Albani, certe destinatio fuerat; idque illis minime ambiguum impunitas flagitiorum magis prodidit. sed immite consilium constanti patientia fregerunt; & extremo Nouembri, cum præsidij angustiam ipse miles quereretur, signa duo Amersfortiam sunt translata. quia vero grauem omnibus decimam, & vicesimam, videret; vt inuisa nomina mutaret, *differre propositum velle* ostendit, *si pro ijs vniuersim in annos singulos sex sequentes vicies centena* cIↄ *promitterent, initio facto à die* x *Kal. Septembris, quo vicesimam, decimamque concessissent. insuper, cum tantilla pecunia sumptibus vix suffectura*

fectura videretur, post sexennium, altera centesima cIↄ Iↄ
ærario subuenirent. huic rei deliberandæ mensem LXIX.
dedit. & initio æquior quibusdam visa fuit; sed expediendi ratio, graui pridem ære alieno, perdifficilis censebatur. alij opinari, *temere consensum dici, quamdiu Vltrajectini detrectarent; cum non aliter promisissent, quam si omnes acquiescerent.* erant etiam, qui vicesimam, decimamque, leuiorem existimarent, *per tot profugos, & dissidium Anglicanum, detritis vehementer commercijs.* nonnulli priuatim *amplius rato abs se exigi* quærebantur. *quippe olim institutum, vt pecuniæ, à principibus rogatæ, Flandria trientem solueret Brabantia quadrantem. Hollandia Flandrici tributi quadrantem; Artesia, Hannonia, ac cæteræ prouinciæ, sextantem singulæ penderent. quibus temporibus bellum contra Galliam gestum, placuisse, vt limitaneæ tributi expertes haberentur: nunc pacatis, valde iniquum, vt Flandriæ trientis necessitas, Brabantiæ quadrantis maneat. rectius tributum omnibus legitimum distinctum iri.* contra Artesij, Hannonij, Insulani, Duaceni, Orchienses, ac Namurcenses contendebant, *à maiorum instituto nil omnino recedendum.* His dissidijs difficilior rerum status, ac prouinciarum diuersa studia nouas postea turbas dederunt. quin augente Albani odio, plurimi mutationem exoptabant; etiam illi, qui majorum religionem sequebantur. publica passim querela erat, & perpetuæ seruitutis ingens metus. ac plerique ita sibi persuadere; *post decennium bonis omnibus euolutos, nondum tamen à tributo iniquissimo liberos fore.* angebat magis, quod, suspecta cujusque

 conscien-

CIↃ IↃ LXIX. conſcientia, curas animo occultare, nuſquam profiteri auſi, cogebantur. quippe empti delatores, qui, colloquijs ſeſe hominum inſerentes, innoxia ſæpe verba proderent. In tam iuſta populi querela, aut occulta indignatione, deploratas Belgij res ad Auriacum defert Paulus Buſius, tunc Leidenſis vrbis ſyndicus, poſt Hollandiæ aduocatus; qui alijs ab Hollandiæ Ordinibus Bruxellas legatis collega datus, cum redirent domum cæteri, ſimulato Antuerpiæ negotio, & quibuſdam alijs locis, clam Dillemburgum diu noctuque iter feſtinat; ibiq; Auriacum allocutus, iniquam Albani pertinaciam, & Belgarum communem offenſam, multis exponit. inde biduo quam venerat diſcedens, ſuoſque quantocius ſubſecutus, non multo tardius in Hollandiam redit. atque ex eo tempore crebra illi cum Svvetano, ac Caſſlagio, conſilia; & occulta nonnunquam in Albinianis, vbi ædes Caſſlagius habebat, colloquia fuerũt. exorientis diſſidij fama ingens profugis ſpes affulſit, breui fore, vt, mutatis rebus, patriæ, ac fortunis, redderentur. Auriacus vero, noua de Belgio liberando conſilia agitans, omnia rerum momenta expẽdit, prioris propoſiti fortunam correcturus. &, vt certior ſucceſſus eſſet, cunctandũ aliquantiſper ratus, interim Lancelotum Brederodium Veenhuſium, Albertum Egmundum Mereſteinium, Adrianum Menningum, Bartholemæum Enteſium, Embiſium, Ruichauerium, alioſque, naues bellicas parare iubet; claſſemque vniuerſam Adrianus Bergeſius Olhanus duceret. qui, dum mare paſſim infeſtat, tempeſtate in Fleuum actus, naues prius ſexaginta, quæ è Dania, Sueciaque, adueniebant;

niebant; mox alias XL aggressus, expugnauit: mercibusque direptis, terrore ingenti commercia concussit. eadem alijs quoque mandata. insuper ipse, nullius laboris parcus, passim omnes, quos causæ suæ fauere crederet, orat atque obsecrat; *oppressam grauiter libertatem prouinciarum ne desererent*. per literas quoque vbiuis locorum profugos hortatur; *tam egregiam voluntatem vt pecunia adjuuarent, sine qua frustra quicquam tentari, nec patriam liberari posse*. In hoc proposito præclaram illi operam dabant, Didericus Sonoius, Albertus Vchtenbroucquius, Adrianus Svvetanus, Jacobus Wesenbecius, Ioannes Basius, Reinerus Cantius, alijque. quin vt tuto commutare literas possent, inuentæ arcanorum notæ; quæ neque interceptæ consilia proderent. Elizabetha, Angliæ regina, *Henricus Philippi* dicebatur. Daniæ rex, *Petrus Petri*. Nauarræ, *Antonius Iacobi*. Ferdinandus Albanus, *Paulus Alblasius*. Gulielmus Auriacus, *Martinus Gulielmi*. Megensis, *Vultur*. Didericus Sonoius, *Daniel Santenus*; aut, *Nathanaël Calcariensis*. Albertus Vchtenbroucquius, *Adolphus Sonnius*. Drunæus, *Gerardus Traiectinus*. Dein vrbibus quoque, ac prouincijs, nouata nomina; & appellata Hollandia, *Aes*. Enchusa, *Triton*. Horna, *Pollux*. Medemlacum, *Castor*. Alcmaria, *Pluto*. Amstelodamum, *Saturnus*. Edamum, *Hercules*. Monachodamum, *Rhadamanthus*. Brila, *Vulcanus*. Ager Vornensis, *AEacus*. Delphi, *Apollo*. Haga, *Iupiter*. Leida, *Mercurius*. Woerda, *Satyrus*. Dordracum, *Ianus*. Gouda, *Mars*. Roterodamum, *AEolus*. Delfshauia, *Achelous*. Muda, *Phœbus*. Fleuus, *Titan*.

CIƆ IƆ LXIX.

Texela,

cIↄ Iↄ lxix. Texela, *Boreas*. Vltrajectum, *Proserpina*. Durostadium, *Thetis*. Gelria, *Chalybs*. Transiselania, *Stannum*. Bommelia, *Ida*. Dauentria, *Venus*. Zutphania, *Ariadne*. Campi, *Iuno*. Zvvolla, *Pallas*. Arnhemium, *Io*. Nouiomagum, *Ino*. Groninga, *Astraa*. Embda, *Brunsuicum*. Hamburgum, *Hedelburgum*. Dillemburgum, *Dantiscum*. Wesalia, *Hafnia*. Ac hæc xii Zodiaci signa totidem anni menses erant; dies *gradus* nuncupabantur. Albanus interea, grauiter Vltrajectinis succensens, quorum pertinaciam prouincijs alijs exemplo esse ægerrime ferebat, cum insolenti valde præsidio assensum extorquere frustra sperasset, medio Decembri ad causam dicendam coram Senatu adesse iubet. id cum constanter aliquoties fecissent, multorum precibus, qui gratia in aula, & auctoritate valebant, offensam mitigare conantur. insuper ad centena millia, quæ obtulerant, alia quinquaginta addunt. sed ille, neque sic placatus, sine exceptione parere iussos, *etiam ante actorum veniam supplices postulare* voluit, *& arbitrium exspectare. aliter nec jus remissurum, nec præsidia deducturum.* quod vbi ipsis intellectum, etsi iudicum haud occulta iniquitate, patientiæ obstinati, *jure porro experiri; neque, integra conscientia, infamiam tantam in se, suosque, admittere* statuunt. In cæteris prouinciis id effecerat, vt è vicies centenis cIↄ, in biennium proximum dandis, singulæ partem ratam promitterēt. paucis aliquot, quæ Philippi dominatum pridem acceperant, permissa redemptio, ac Gelri quidem, quingenta quinquaginta cIↄ, Frisij, cxxviii; Transiselani

iſelani & Tubantes, xciv; Groningenſes, lx: di- cIↄ Iↄ
ſtincta in certos annos penderent. Linganis de- lxix.
cem cIↄ dalerorum imperata. per hæc annus ex-
ſpirauit. Indies vero creſcente in Albanum odio, cIↄ Iↄ
vix vltra obſcurus adfectus erat; & clam agitari lxx.
plurima, palam per occaſionem mox tentanda. ſed Auriacus, explorato, pridem per ærarij inopiam ſe conſilij fruſtra fuiſſe; quoſdam etiam parum fidei conſtantes: qui, ſimul in Belgium cum exercitu adueniſſet, vrbes ſe aliquot tradituros, aut auxilio adfuturos, promiſiſſent; iterum incerta caſuum experiri haud conſultum arbitratus, ſymbolam prius vbique rogare; menſibus ſingulis, & ſeptimanis, colligendam: etiam in ipſis Albani prouincijs, vbi terrore cuncta oppleta. A Sonoio juſſi hanc operam concionatores quidam præſtare, qui ignoti per Hollandiam, & Vltrajectinum agrum, verſabantur; & occultis domicilijs apud religionis ſuæ ſocios vſi, vim pecuniæ ſatis magnam corradebant. quippe in communi negotio, vindicandis conſcientijs, patriæque libertati, inſtituto, nulli magis efficaces: cum homines forte haud indiſerti, ſi non eloquentia ſua, at pietate, facile animos commouerent. & fuerunt, qui, affectu in Auriacum, patriamque, ſe quoque ipſos, ſanguinemque ſuum, offerrent. Idem mandatum Leidæ acceperat Petrus Adrianus Weruius, & cum eo Georgius Epo; qui cum illic, tum Dordraci, Roterodami, Delphis, Hagæ, alibique, ſymbolam non contemnendam impetrarunt. In Friſia è ſelecta nobilitate, Petrus & Aſinga Ripperdæ, ac

cIↄ Iↄ LXX. Pompeius Vfkensius, ad diem Kal. Febr. Sonoio nunciant, *nulli se antea fœderi obnoxios; neque quemquam, uti esset, petijsse: tamen bonis spoliatos, ceu communes noxæ forent. itaque patriæ suæ ergo, & libertatis, deniceps, ad vim propulsandam, Auriaco auxilia ferre certos. quæ tametsi nulla ipsis tunc in promptu, in proximam tamen Pentecosten sclopos trecentos parare velle*. Interim ad remp. ordinandam Albanus fertur. ac Dordraci monetæ præfectum, aliumque, adulterandæ administrum, in carcerem conijcit. & illi quidem, pœna capitalis indicta; huic, ob imprudentiam ætatis, multorum interuentu, gratia facta. vtque porro fraudem prohiberet, Id. Martijs edicto cauet, *ne moneta quis argentea qualicunque vteretur, nisi quæ Philippo auctore cusa, aut signata esset*. Res vtilissima publice visa, magis priuatim ipsi quæstuosa. Inde ad religionem animum aduertens, *libris vetitis plane abstinere* jubet; & Theologis Academiæ Louaniensis dat negotium. *vt, notatis auctorum locis, quæ majorum pietatem læderent, indicem facerent*: editum postea, hac cautione, *ne in eo, sine præfecti, aut senatus, auctoritate, quisquam aliquid mutaret*. Additur curæ isti Arias Montanus, vir egregia literarum fama; qui, mandata à Philippo Bibliorum editione, recens ex Hispania aduenerat. Tum typographis quoque, & ludi literarij magistris, leges præscribit. Cameraci, & Machliniæ, synodos habet; in quibus episcopi multa decreuere, secundum concilij Tridentini statuta: a quibus discedere quenquam, fas non esset. item de iudiciis criminalibus multa constituit, in speciem non iniqua;

quæ,

quæ nullo priuilegiorum, legum, immunitatum, CIↃ IↃ
aut consuetudinum, respectu, tantisper obserua- LXIX.
rentur, donec de ijs, scripto repræsentatis, plenius cognouisset. formulam quoque sacramenti proponit, ijs sequendam, qui ad judicum officium, aut aliud aliquod munus publicum, promouerentur. Per hoc tempus, cum comitia Spiræ Nemetum Maximilianus haberet, profugi Belgæ, communicato cum Auriaco consilio, de vi, & oppressione, Albani conquerentes, Cæsarem, atque Imperii principes, supplices orant, *vt suo nomine apud Philippum intercederent.* idem Culemburgensis, Bergensis, Hornana, & Batemburgicus, fecerunt; debitum Imperii clientibus patrocinium implorantes. ac fauentes è principibus multos sane habuerunt; qui & causam adiutare, & orare etiam Cæsarem; *quando pars Imperij Belgium esset, misertus ærumnarum, pacem religionis, qua Germania frueretur, ipsis quoque procuraret. jam semel apud Philippum egisse, nec propositum tam laudabile destitueret. pergeret pacis istud studium præ se ferre; ac suaderet porro regi, ne vim vllam conscientijs in negotio fidei faceret: neve vita, ac fortunis, subditos supplices euerteret.* Et inclinabat in rem æquam Maximilianus; cum legati ab Albano, & Catholicæ religionis reliqui principes, optimum Cæsarem in contraria omnia agerent; *licere regi, in rebelles pro arbitrio animaduertere: neque hanc curam ad Imperium pertinere.* Tunc sententia in Vltrajectinos lata; qua suffragium in comitijs clero iuxta, ac nobilitati ereptum. magistratui vrbano, alijsque ciuitatibus tertij ordinis,

 etiam

cIↃ IↃ LXX. etiam priuilegia omnia. qui, hoc quasi fulmine percussi, ad regem prouocant. idque Albani iram accendit. Igitur deprecatum mittunt in Hispaniam Gulielmum Veuselium, ad D. Petri Decanũ, antiqua pietate, & præstanti eruditione, virum; quamuis periculosa legatio crederetur, recenti exitio cum Montinij, tum Bergensis, aliorumque. isque cordate factam ab Albano injuriam regi supplex repræsentat. sed Albanus, spreta prouocatione, per literas Vltrajectinis nuntiat; *etsi post sententiam latam, omnium in prouincia munerum penes regem potestas esset; tamen singulis magistratum prorogare, donec aliter facto opus videretur. interim prouiderent sedulo, ne quid in jure dicendo, aut ciuibus regendis, resp. detrimenti caperet.* tum prouinciæ quoque præsidem, ac senatum, *comitia deinceps vlla habere, aut ordinum munere defungi*, vetat; Franciscum Bothium, ærarij quæstorem, rationes publicas Bruxellas transmittere, pecunias vero fisci quæstori tradere jubet. Hujus quoque rei certiorem regem faciunt, & quoscunque fauentes sibi in aula ejus existimabant. interim, quia intoleranda Hispanici præsidij ferocia vexabantur, omnino satisfacere Albano, & placare iratum, student. sed illi rei Florentius Thinnius ter ablegatus, re infecta domum redijt. & obtulerant, si comitia antiqua daret, ac præsidium euocaret, florenorum centum octoginta millia. Rex Philippus, pontificis consensu, & consilio Albani, ac senatus, Madriti anno superiore diploma dederat XVI Kal. Decembres, quo turbarum veniam Belgis promittebat; sed tam

lata

lata exceptione, vt paucorum beneficium videretur. illud, hactenus dilatum, nunc Antuerpiæ promulgat, XVI Kal. Sextileis. In foro maximo, ante curiam, theatrum ligneum erectum erat, aliquanto sublimius, panno oppansum. in summo, solium magnifice instratum; regis locum repræsentans. in hoc consedit, fastu nulli legatorum in id tempus vsitato. ad vtrumque latus, depressiore paulo sedili, fœminæ duæ Antuerpianæ, præstanti forma; quod indicium populo erat, *jam placatum regis animum, ac clementer ipsum deinceps esse habendum*. prodeuntem ad gradus vsque stipatores deducebant; forum miles obsidebat. ita cum magno armorum terrore pacem pronuntiat, gratiamque delictorum, minus acceptam, quia paucis adeo vtilem, omnibus dubiam. quamobrem rari confidere ausi domum redierunt, homines nullius fere loci, quos tenuitas fortunæ, numerique infrequentia, tutos præstitit. Mense Augusto Anna Austriaca, Philippi matrimonio destinata, in Belgium venit. proficiscentem fratrum minimi Albertus, ac Wenceslaus, & selecta nobilitas, comitabantur. Deducendam Cæsar dederat Joanni Hoio, Monasteriensi episcopo, & Borussici ordinis præfecto. Sub aduentum, profugi Belgæ Emerica exacti; vbi tunc Arscotanus, ac Noircarmius, erant, honoris ergo obuiam missi. Cum regina Nouiomagum appulisset, solenni ritu in Albani manum traditur. illic Gelriæ, Hollandiæ, Vltrajecti, Frisiæ, Transiselaniæ, Groningæ, Ommelandiæ, ac Tubantum, obuios legatos habet; matrimonium CIƆ IƆ LXX.

ↀIↄ Iↄ LXX. nium nouæ nuptæ gratulantes, tum egregia quoque munera offerentes. inde, Albano deducente, Antuerpiam abijt; vbi regio plane apparatu excepta, à cæteris Belgij sui prouinciis, vltra Mosam, & Scaldim, positis, vota itidem, ac munera, accepit. Hinc profecta in Zelandiam, classem Flissingæ conscendit; ducente Maxiliano Bossuuio, maris præfecto. In Hispaniam abeunti comites ab Albano dati, Ferdinandus Toletanus filius, Rodericus Toletanus, & Christophorus Mondragonius, cum legione sua eam ob causam Dauentriam euocatus. Ipse Albanus, cum & antea successorem dari sibi à Philippo postulasset, id potissimum nunc agebat, vt nouam dominam ad regem maritum deducere liceret. sed obtinere commeatum non potuit. Dum hæc fiunt, sedulo Auriacus de restituendo Belgio agitare. pridem naues plurimæ, ejus jussu, mare commercijs infestum reddebant. nunc de vrbibus quoque capiendis cura erat. itaque clanculum per Sonoium Enchusam sollicitat: isque pene rem perfecerat, occupatis ciuium plurimorum animis; cum obortum tamen aliquod improuiso impedimentum, summo, quòd mirandum valde, consilij secreto, in sesquiannum differre coegit. Interim symbolæ in Hollandia boreali, duorum maxime concionatorum opera, per pagos plurimos institutæ; & conuenticula item crebra, nullo Albani metu, habita. Illi ad populum commeare frequentissime, & periculum alternare: literas ferre, ac referre; quæ interceptæ, ne arcana consiliorum reuelarent, de frumẽto, aut commercio

cio aliquo simili, agere visæ. id vero commercium vrbes erant, Horna, Enchusa, aut Medemlacum. pariter in australi Hollandia de Dordraco occupando, Brila, Roterodamo, Delphis, agitatum. in Transiselania, de Dauentria, Campis, Swolla. Sed consilia hæc, impedita, aut non tentata, irrito in hunc annum conatu fuere. Quia autē naues bellicæ insolentius piraticam exercebant, vt infamiam belli sui emendaret, dato illis præfecto Lumbresio edictis pluribus licentiam adstringit. inter cætera, laudabili virtutis exemplo, *procul ambitione omni, & auaritia, boni tantum publici curam habere* jubet; *neq, militem, nisi famæ integrum, legere: criminique, aut lictori, non obnoxium.* tum concionatorem singulis itē nauibus imponit: qui pietatem, & sacras preces, exerceret. Non multo post, diuersis temporibus, naues circiter quinquaginta, varie onustas, inuaserūt, Ductores dati, Lancelotus Brederodius, Adrianus Menningus, alijque. Valentinianis tria Germanorum millia in præsidio agere, & stipendium, diu debitum, per tumultum flagitantes, Lodronio, ac ductorum nonnullis, vincula injicere. idque Albanus indignatus, stipendij parte per legatum, & venia, data, in auctores clam inquirit. mox Antuerpiam, in spem reliqui, euocatos, cum haud longe ab vrbe abessent, immissis Hispanis, separata tumultus capita ante arcem gladij, aut laquei, pœna afficit; cæteros exauctoratos, sine stipendio, ac commeatu, Belgio excedere jubet. hoc Septembri mense gestum. Nouembri proximo, cum grauissima tempestate rupti aggeres, plurimum passim

cIↄ Iↄ LXX.

cIↄ Iↄ LXX. ſim per Belgium aquarum exundauit; multiplici hominum, ac pecoris, ſtrage. merſa paſſim templa, domuſque, & ager pene vniuerſæ Friſiæ; vix vrbibus ſaluis, quæ aquis vndique circumſeſſæ. triſtis rerum facies erat; pluribusque interceptis, nonnullos ædium quarundam tecta, aliaque faſtigia, aut trabes innatantes, ſeruarunt. In tam magna calamitate egregium pietatis ſpecimen Caſpar Robleſius Billius dedit, prouinciæ præfectus, qui Groningæ tunc agebat. quippe præclaro in miſeros affectu, paſſim nutantibus, aut excelſa quæque complexis, nauigia ſubmiſit, quibus à morte præſentiſſima triſtiſſimas fluctuum reliquias reduceret. inſuper, reip. miſertus, quæ aggeribus, aut cataractis, reparandis juſto grauius premeretur, anni ſequentis tributum remiſit. &, homo Luſitanus, antea odio gentis inuiſus, tam inſigni beneficio, animos omnium ſibi obſtrinxit. Vix æſtimari clades poſſit; & periere in ſola Friſia hominum fere XX cIↄ. nec immunis Flandria fuit. Greuelinga, Dunkerka, Neoportum, Oſtenda, Watervlietum, alijque pagi, experti. concuſſæ vehementer Brugæ. euerſa cataracta Gandenſis, quæ Saſſa vocatur; & Gandauum ipſum vſque, ad Cæſaris portam, aqua excurrit. Minus periculi Brabantia habuit, ſi Antuerpiam excipias, & pagos aliquot, Scaldi vicinos. In Zelandia, præter reliquam pecorum, aggerumque, cladem, hominum cIↄ cIↄ cIↄ abſumpta. Grauiſſime vero Hollandia quoque laborauit. Roterodami, ac Dordraci, alijſque in vrbibus, ad tertium pedem aqua plateas ſupergreſſa eſt. ad Papen-

Papendrechtum; & in insula Crimpensi, septem cIↄ Iↄ
locis disiectus agger, incredibile quantum homi- LXX.
num, pecorumque, abripuerit. Pagos, mari adjacentes, eadem procella inuasit; ac potissimum Sceuelingam, vbi euersæ ædes cxxviii. naues; in littore stabulantes, statione sua ejectæ, per plateas, ceu Oceano, ferebantur. & ingressa templum aqua, supra tertium pedem alta, in ipso sacrario grauem è ferro cistam subuertit. Immane damnum Amstelodamum etiam accepit; & qui Mudam ducit agger, tredecies perforatus. Partem cladis prouincia Vltrajectina sensit, & Hollandia Borealis, insulæque adjacentes. Zypæ è civ ædibus vix relictum quicquam fuit. Caninam siluam, miraculum loci, rupto exteriore aggere periclitantem, interior moles, tam immanis, vix seruauit. Certe Belgio luctuosus iste casus; & qui, præter cæteram jacturam, hominum supra centum cIↄ intercepit. Hispani justæ sanctorum iræ rem asscribere; quorum imagines temere Belgæ violassent. sed simplicius ipsi Belgæ judicare, nec vindictæ eos cupidos arbitrari: nulli tamen dubium erat, irati ob peccata Dei indicium esse. Multum hæc res consilia Auriaci perturbauit. nam de Enchusa capienda, aliisque Hollandiæ vrbibus, cogitabat; iamque in Amasia flumine naues, copiæque, paratæ; & in Anglia item Lumbresius classem instruere. sed, quia tempestas aliquot naues valde afflixerat, & egressæ ripas aquæ incertum nautis alueum fecerant, dilatum necessario propositum. mox obiectum aliud quoque impedimentum.

CIↃ IↃ CIↃ LXXI. Joannes Basius, qui literas ad senatum, & mandata, allaturus exspectabatur, vix IV Non. Decembris Embdam venit. quo tempore, Euro flante, obortum gelu intensum fuit. & Lancelotus Brederodius, qui, negotio in se recepto, cum quibusdam nauibus præcesserat, Texelam insulam occupaturus, eiecta ex imo mari glacie, irritus profectionis, ægre rediit. Entesius, Mentheda, & Ruichauerius, quo euasissent, aliquamdiu ignoratum. ac Ruichauerius, in Fleuum delatus, naues quinque obuias inuadens, redemptionem vectoribus imperauit. Hinc Embdanus, ceu illato ditioni suæ damno, offensam prætendens, naues XI detinuit, ac cum iis nobiles Frisios, Mepsium, & Iensemam, abbatemque Heumelium, quem è Frisia captum abduxerant. insuper Theodoro Bremano vincula injicit, & arctam nauibus custodiam apponit. Hoc rei euentu, vt impensæ minuerentur, retentis nauibus, militem dimittere placuit; sed non spem occupandæ Enchusæ, quæ in occasionem dilata. Adhuc clam consilia erant, neq; quicquam ad Albanum emanauerat: eoq; enixius occultata, ne ille, aliqua suspicione, interea præsidium imponeret, ac successus spem eriperet. Embdani factum Sonoius Auriaco per literas exponit; interimque ex Haio & Vnico Manningis fratribus, vno Embdæ, altero Nordæ præfectis, *rem à Cæsare mandatam* intelligit, *& Embdanum dilaturum etiam fuiße, nisi certo per Monasteriensem episcopum comperisset, eas Albanum inuasurum; aut, gelu impeditas, exusturum. ideoque, quum primum salua existimatione posse videretur*

retur

retur, prævertendum existimasse. maxime, si conuentu CIↃ IↃ
proximo circulorum rata Auriaci mandata haberen- LXXI.
*tur. grauiter conquestum Albanum, quod piratas ad-
iutasset. & libellos septem traditos, quis deberet respon-
dere. insuper, non obseruatam vsquequaque militiæ dis-
ciplinam; &, nulla ductorum reuerentia, in amicos, pa-
riter atque inimicos, incursatum. ac potissimum Basij
culpa id euenisse; qui promiscue, in paucas sæpe septima-
nas, auctorasset homines per egestatem flagitiosos, qui-
que arma in prædam verterent: cumque sacri Imperij
subditi, de illato sibi damno conquerentes, reddi bona
postularent, his ferociter respondisset; alios, ne responde-
ret, elusisset.* Mense Decembri Hermanus Rute-
rus, pridem institor boarius, vir audacia insigni,
solis tribus comitatus, Louestenium, arcem prope
Gorcomium sitam, in Bommeliensi insula, ad Mosæ
& Vahalis confluentes, sub vesperam habitu Fran-
ciscano ingressus capit; ac, præfecto cæso, aliquam-
diu tenuit; dum speratum à Bergensi auxilium ad-
esset, quod gelu impeditum. interim cum XXIV
commilitonibus locum munit. Ad rei nuntium
missus à Roderico Toletano Silua Ducis Lauren-
tius Perea cum sclopetarijs CL, & hastatis X. isque
vbi ad arcem aduenisset, deditione postulata, cum
negaret Ruterus, adductis tormentis, vim tenta-
re. Suorum virtutem egregia oratione Ruterus
accenderat; certumque omnibus, *extrema pati: &
honestam potius in armis mortem, quam infamem li-
ctoris manum experiri.* Primo aduentu, cum pro
muro nullæ excubiæ agerentur, petitis è loco vici-

 no

CIↃ IↃ LXX. no scalis, duplice, quæ interjacet, fossa clanculum superata, præsidiarios intra arcem Hispani compulerant. inde, impetu facto, cominus vtrinque pugnatum est. tandem per appositas scalas ex altera parte irrupere, obuium quemque obtruncantes. Ruterus se in conclaue recipere, sparso in aditu puluere tormentario; ac, romphæa acriter pugnans, irruentes sustinere: ita vt viri fortitudinem ipse hostis miraretur. ad extremum, edita ingenti strage, vulneribus obrutus, injecto in puluerem igne ambustis oppugnatoribus, gloriosa morte occumbit. mortui caput, Siluam allatum, patibulo affixum fuit. capti è socijs decem & septem, atque Antuerpiam abducti; moxque ex his suspensi quindecim, duo in rota excarnificati. Consilium Rutero erat Gorcomium etiam, ac Worcomium, fluuiosque occupare. & è ciuibus nonnulli conjurarant; qui valde angi, ne proderentur. verum id, Ruteri morte, apud quem chartarum indicia nulla omnino deprehensa, occultatum. Adjuuerat negotium inter primos Hadrianus Houelius, vir consularis, tunc in Cliuiam profugus, & Vchtenbroucquio, Wesenbecio, Sonoio, Cantio, alijsque, arcanorum particeps. Circa id tempus res ridicula plane accidit, in qua animi moderati signum ab Albano datum. Louanij declamator quidam ejus laudes, ceu ob Belgas, Germanos, Italos, Gallos, atque Mauros debellatos, putide satis, & ad auditorum nauseam, memorabat. qui cum hominem ingratæ eloquentiæ incondito strepitu explosissent, idque affine contumeliæ videretur, angi animis

mis Academiæ professores. vtque offensam decli- cIↄ Iↄ
narent, Elbertum Leoninum, & Joannem Wame- LXX.
sium, primi loci nominisque jureconsultos, Bru-
xellas deprecatum mittunt. hi cùm factum multis
verbis excusare niterentur, edito ab astantibus
strepitu vicissim turbati, ab Albano dimissi fue-
runt. neque is vlla vltra ira contumeliam vindica-
uit. Anno sequente, explorato quid Sonoius, & cIↄ Iↄ
Haestrechtius, molirentur; apud ducem Cliuien- LXXI.
sem, ac senatum, per literas queritur: *homines no-
xios, & turbarum contra regem irritamenta, in sua pas-
sim ditione tolerari.* Megensis quoque, Gelriæ præ-
ses, senatui nuntiat; *captiuos aliquot pridem per tor-
menta fassos, Vlsæ expugnationem, & Herenbergæ, So-
noium, ac Druniū, adjutasse; illum vero, etiam pecunias,
bello contra regem gerendo, corrogare. ideo petere, vti
pœna crimen afficerent; aut, si negligant, se, quod facto
opus esset, curaturum.* Inde veritus Cliuiensis, ne
consilium inuadendæ Emericæ, vbi agebat Sono-
ius, Albanus caperet; Stephanum Stenium, vrbis
prætorem, capere Sonoium, ac Drunium, jubet.
isque noctu postridie Eid. Febr. quinque lictori-
bus comitantibus rem aggressus, neutrum in ædi-
bus comprehendit. Sonoius, vrbe forte absens, à
Maria Malsena vxore monitus, vt periculum euita-
ret, aliquantisper emansit: grauiter apud Cancel-
larium, Gulielmum Leium, aulæ præfectum, &
Joannem Laurimannum, questus; *se indigenam, &
equestri dignitate, nulla principis sui offensa, præter ius-
que fasque opprimi. permittendum omnino fuisse, vt
anni isto seculo decimi beneficio iuxta alios frueretur.*

 hanc

cIↃ IↃ LXXI. *hanc vero tam justam querelam ad ordinem equestrem comitijs proximis deferre statuisse.* Intercedere etiam Hermannus Nuenarius; litterasque ad senatum vniuersum, ac Cancellarium, & nonnullos senatorum seorsim, scribere; quis effectum, ne quid sequius in Sonoium, in præsens quidem, tentaretur. Mense Martio naues grandiores XXX, quarum VIII commeatum à Ludouico Nassouio acceperant, piratæ inuadunt. In Flandria Miegenus, & Blommartus, per Petrum Ryckium clam officia sua deferunt, copijs in agro Aldenardensi comparandis auctoramentum postulantes. *in promptu magnam prædam, tanta opulentissimarum abbatiarum, aut monasteriorum, per agros circumjectos frequentia. Ronsæ S. Hermetis capulum* C *florenorum* cIↃ *æstimari. in propinquo ingens nemus, vbi occultari copiæ possent, tum illic parari faciles, tum Schorssæ, Marcæ, Meldæ, Edichouij, Quarmontij, & Sulsecæ, quibus locis conciones clandestinæ habebantur. his accessuros quoque alios, qui Gandaui, Tornaci, & Aldenardæ, clam patriæ libertatem agitarent.* sed hic conatus, etsi dato ab Auriaco auctoramento, sine successu postea euanuit. Petrus Arlerius itidem secreto, jussu Auriaci, de Camporum, Dauentriæ, Svvollæ, Zutphaniæ, aliarumque vrbium, deditione cum ciuibus earum agere; quæ non ita difficilis foret, ipso mox cum magno exercitu aduenturo. atque vt is consilia eo dirigere posset multo certiore euentu, pecuniam, aut obsides darent. Sonoius, & Vchtenbroucquius, Vltrajectinorum animos tentant, hortanturque; *considerarent grauissimas ærumnas suas;*

quas

quas iugo excusso, cum libertate commutarent. id præstare, quam tam duræ seruituti obnoxios sese, ac posteritatem, habere. ab Albano nil aliud agi tam immani tributorũ indictione, quam vt, omnibus in extremam egestatem deiectis, resurgendi postea potestatem adimeret. in procinctu Auriacum esse, qui Hispanis vrbem, arcemque, eripere velit; & rationem pridem ostenderit, libenter ipse obsequuturus, si quid rectius, aut facilius, excogitassent. Ejusdem mandato Nicolaus Camerlinus, in Hollandiam profectus, Jacobum Duuenuordium Warmondanum, Othonem Egmondum Kenenburgium, Benthusium, aliosque è nobilitate pariter ac ciues, rogat, in sua idem prouincia facerent, vbi cum exercitu Auriacus adesset. Hæc consilia, non sine ingenti periculo agitata, ita tamen clam Albanum fuerunt, vt egregio post euentu imprudentem plane oppresserint. sed Vltrajectinis, arce munitissima, & præsidio valido, insessis, audacia defuit. omnia extrema patiebantur, concussiones, contũmelias, stupra, latrocinia. quoduis flagitium impune erat. sæpius apud Albanum questi, cum nihil agerent, tum ad regem ecclesiastici querelam deferunt; vtq; semel tandẽ liberentur, supplicant. sed ab eo ad Albanũ rejecti, frustra se esse animaduertunt. jam xx. totos menses quiduis passi, nec spes vlla miseris reliqua; cum tanquã è machina Deus subito casu oppressos liberat. Augeri indies naues bellicæ Auriaci, & ingentem sæpe prædam mari abducere. eam ob causam metuens Albanus, ne in littore locum aliquem occuparent; cohortes aliquot desinente mense Martio Leidam CIↃ IↃ LXXI.

CIↃ IↃ LXXI. Leidam inde, & Alcmariam, ire jubet. moxque reliquas, postridie Non. Maij euocatas, Delphis imponit. &, quia nauibus bellum incœptari, ipse suas item instruit. Ex his vnam, egregie armatam, Sigebertus Franciscus Medemlacenus, & Eligius Rudanus, Auriaco tradunt qui explorato, augeri quotidie Belgarum in Albanum odia, iterum cum illo experiri statuit; & auxilium ab amicis per Imperium totum petit, varieque classem parat. qua instructa, magni aliquid præstitisset; si, quod enixe operam dabat, imperia ejus valuissent. sed homines, odio & licentia juxta feri, leges, & ductores, spernere; veteremque disciplinam conculcare. eoque effectum, vt militiæ tam corruptæ præfecturam nemo in se, dignior paullo, admittere vellet. Sperans autem, si quem alibi à quoquam principe, restaurandis nauibus suis, portum impetrare posset, tum se melius rem naualem correcturum; conniuere, & pœnam differre, coactus fuit. Etiam à principibus quibusdam per legatos aduersus vim Albani auxilia petijt. in Gallia fratre, Ludouico Nassouio, vsus est. in Daniam, & Sueciam, Didericum Sonoium, Hermannum Merium, & Joannem Clusium misit; vetitos tamen, Daniæ regem quicquam rogare: nisi id legato Gallico, Carolo Danzæo, videretur. hique cum Hafniam VIII Cal. Junias appulissent, vt jussi erant, Danzæum consulunt. isque edocet, *nihil à Dano exspectandum, qui Petro Oeckſio ab arcanis vteretur. nec spem esse, qui jam intra regnum agenti extraneo militi commeatum denegaret, eum aliunde aduenienti concessurum:*

cessurum: maxime cum pridem etiam, firmandæ veteri amicitiæ, ab Hispano legatus adfuisset. insuper armare naues, quæ aduersus piratas quosuis mare suum, cuius fines quam latissime ipse extenderet, tutarentur. quamobrem auctor esse illis, vt discessum maturarent. quem adjutans, naui Rupellanæ eos imposuit. itaque auecti in Sueciam, Stocholmium, vbi aula regis, postridie Kal. Junias venerunt. cumque ab vrbe rex abesset, vnaque cum eo Pontus Gardius, cum quo consilia communicare jussi erant; Sonnebenum, Gardij pagum, quo vocatum ad epulum regem post biduum adfore intellexerant, abierunt. vbi quid venissent effatos, ceu minus idoneo epuli tempore, Stocholminm rursum, quo rex breui reuersurus, discedere suadet. solum Clusium apud se retinet. IV Eid. missus a Gardio Joannes Moinius ipsis nuntiat, *certum de legatione regem; sed decernere nihil posse, nisi gnarum, quo loco res Moscouiæ essent: & bellum illa, an pacem, agitaret. ab ea sua consilia pendere; nec militem alias necessarium dimitti integrum. difficile insuper, annonam nauibus procurare. cum fratre Carolo tamen conferre, eiusque affectum clam explorare velle. &, quando nuper ab Hispaniæ rege, atque Albano, legatus amicitiam orasset, tutius fratri persuasurum, vt negotium totum in se reciperet.* Pro hoc beneficio prolixe Gardio gratias agere Moinium rogant; & nonnulla, vtiliter apud regem differenda, suggerunt. *ac si, palam Anriacum juuare, anceps putaret; quod periculi minus haberet, fratre Carolo vteretur.* ad hæc literas ad Gardium addunt. Interim cum Sonnebeno Gardius redijsset,

CIƆ IƆ LXXI.

cIↄ Iↄ LXXI. nec rem diligenter ſatis accuraſſet, per Moinium conqueruntur. *illudi ſibi, fruſtraque tempus eximi, in negotio tanti momenti, & maturando.* id poſtquam ei relatum, vt culpam amoueret, x v Kal. Iulias Svvertzium eos ad regem abduxit. illic admiſſos rex interrogat, *clam, an palam, audiri vellent.* cumque, *clam malle*, reſpondiſſent; juſſo ſecedere comitatu, præter Mareſchallum, & Gardium, literas ab Auriaco exhibent. quas cum legi ipſi orarent, rex reſpondit, *legationis teſtimonium ſe agnoſcere; iamque ante edoctum eſſe, ab Auriaco oratores aduenire.* tum, Latine allocutus, ſi quid vellent, paucis enuntiare jubet. itaque, data fandi copia, ſupplices exponunt; *virtutem ipſius effeciſſe, vt rem æquiſsimam, & orbi Chriſtiano vtilem, Auriaci mandato orare auderent. non dubium eſſe, quin de Albani, primi antea Maurorum inquiſitoris, in Belgas crudelitate audijſſet. adueniſſe cum magnis copijs Hiſpanorum, & militum exoticorum, quibus oppreſſas Belgij prouincias adeo grauiter vexaret, vt nullum ſæuitiæ genus eſſet, quod non paſsim intentaſſet, nullo populi, aut procerum, diſcrimine. tyrannidi autem, vt tanto licentius grasſaretur, violatæ religionis culpam prætexere. atque hoc crimine regi ſuo omnino imponere. quin, firmandæ tam iniquæ dominationi, in vrbium pleriſque præſidia, aut arces, poſuiſſe; contra Belgij iura, ac priuilegia, quæ rex à maioribus tradita ſacramento confirmaſſet. Igitur coactum ſumma neceſsitate optimum principem, quando ſæpius tentatus Philippi animus nullum rationi, aut precibus, locum faceret, occurrere Albano; &, reſtaurandæ libertati, arma aduerſus tyrannum ſumere.*

quando

quando autem animus ejus erga remp. Christianam, & cura, in aperto essent, eamq́; ob causam facilem afflictis, ac benignum, fore confiderent, supplicatum aduenisse, ne desereret justam adeo piamque causam, quæ ad omnes orbis Christiani principes pertineret. quippe Albanum, subacto Belgio, cætera quoque, quamuis longe dissita regna, eodem religionis prætextu, inuasurum. idque ex fœdere Baionensi anni LXII *satis manifestum esse.* Ad hæc verba rex respondet, *& amare se Auriacum, & calamitatem Belgij deplorare. ratum autem, Philippum regem, principum aliorum monitu, clementius multo acturum fuisse. quod quando aliter euenisset, eum Carolo fratre deliberaturum, sine quo nil constituere posset: ac responsum intra octiduum Stocholmium missurum. interim, si videretur, ad eum proficiscerentur, & consilia conferrent; nec id sibi ingratum fore.* Illis dicentibus, *etiam hoc Auriaci mandatum esse, atque ad ipsum literas ferre,* rex rogare argumentum; cumque responderent, *commendatitias tantum esse*, honeste dimissos è familia sua nobilem, arcisque præfectum, comitari jubet. jamque in procinctu erant, cum per aulæ præfectum mandat, *si quid vltra iussi essent, ipsi exponerent: aut, si mallent, per literas significarent, quo rectius negotio animum aduerteret.* igitur ad regem scribunt, *cum antea legationem summatim tantum enarrassent, id nunc pluribus facere certos, ac denuo submisse orare, si palam ipse auxilia mittere non consultum existimaret, Carolo fratri partes traderet; qui, illustri virtutis exemplo, egregiam famam in prima ætate ad exteros transmitteret. idem proximis Galliæ bellis quosdam Germaniæ principes fecisse. quod si ne-* cIↄ Iↄ LXXI

cIↄ Iↄ *que hoc expedire regni sui rebus videretur, hominibus*
LXXI. *extraneis, quorum certa fides, consilium permitteret, à quibus naues impetrarent. tum militem quoque peregrinum, & portum Elfburgensem, concederet.* x Kal. Julij Nouicopium ad Carolum venerunt; ac postridie ad eum admissi, eadem, qua apud regem fratrem, oratione vtuntur. *notam orbi Albani tyrannidem, cui obijcere se Auriacus pararet. sed cum vires egregiæ voluntati impares essent, auxilia oratum ablegasse, quem bene sibi velle, & reip. Christianæ ex animo studere, confidebat.* Laudare orationem Carolus; &, *gratum esse Auriaci judicium. jam diu Albani superbiam, ac ferociam, fama accepisse, & Belgij ærumnas commiseratum. quas si quid leuare posset, cum rege fratre consulturum, ad quem iter instituebat.* Cum recessissent, eo ipso die redire jussi, ac mandata plenius referre, postridie apud Carolum verbis pluribus legationem repetunt. ac seorsim plus duabus horis Sonoius cum eo colloquium habuit. Cum Stockholmium venissent, Carolum illic exspectaturi, Gardium iterum, & Carolum Mornæum Varennium, accedunt; quibus ante discessum, datis ab Auriaco literis, negotium commendauerant. ibi cum Mornæus diceret, *constare sibi voluntatem, nec bono publico quicquam anteferre;* Gardius interpellauit, *vidisse capita, quæ misissent; & multum de iis cum rege sermonem fuisse: cui naues concedere visum non esset, ob Erici prædecessoris æs alienum, quod in regni perniciem contractum. dein, si Scotis in solutum naues daret, è vestigio alios quoque debitum*

debitum flagitaturos. atque hunc contrahendi modum cum contemptu regis conjunctum esse. tamen naues permissurum, si de pecunia, in diem certum repræsentanda, mercatores cauerent. ad commeatum quod attineret, eum curare minime posse. ita pridem, cum in Prutenos duæ mitterentur, penuria reuerti coactas. quod portum Elsburgensem peterent, eum bona fide promittere. postridie reuersis, *non propositum se mutare* Mornæus ait; *& adfuisse ductores Scotos, qui rogarent, daret operam apud regem, vt stipendij reliqua,* LXXX *dalerorum* CIↃ, *soluerentur. respondisse autem, percontaturum ipsos, si naues tres quatuorve rex daret, an, quod Scotis placuisset, transferri in se illas vellent.* Biduo post nuntiare Gardius, *nolle regem ipsis naues dare, velle Scotis. Igitur cum illis primum agerent. ac nisi inter se conuenirent, ne eos quidem accepturos.* dicente Sonoio, *in alieno territorio, sine principis voluntate, legere militem non licere, eoque prius veniam à rege impetrandam*; respondere ille, *visum ipsi, vt cum Scotis transigerent.* itaque cum ijs actum, vt si tres quatuorue naues bello instructæ in portu Elburgensi sisterentur, has acciperent eo pretio, quod Stocholmij, a delectis vtrinque arbitris, æstimaretur, Auriaco deinceps militaturi. & equites IↃ C pedites CCCC imponerent. ac illis quidem, qui plerique è nobilitate, etsi pedestri militia, equestre tamen, nouem in mensem dalerorum, stipendium daretur: itidem ductori peditum, & legato. quippe tale a Sueco habuisse. & singulis trimestribus exhiberetur, cum primum vrbem aliquam, aut portum, occupassent. sed post colloquia plus- CIↃ IↃ LXXI

 cula,

cIↄ Iↄ cula, cum promissis multiplicibus varie res pro-
LXXI. tracta fuisset, tandem Erbouillius, aulæ Caroli præfectus, & Lubbertus Couelius, consiliarius, XIII Kal. Augusti, Caroli nomine denuntiant; *dolere ipsi, quod destinata Auriaco auxilia negare cogeretur. perturbatas res Liuoniæ, quibus succurrendum esset. insuper imminere etiam cum Poloniæ rege bellum. ea propter naues vllas, militemve auxiliarem, dare non posse.* Ad verba sua Caroli etiam literas addunt; quîs se ille apud Auriacum excusare. Postero die ad Petrum Brahæum Wissinxburgium, & Nicolaum Guldensternium, cancellarium, vocati accedunt. ibique, segregato comitatu, Wissinxburgius illis exponit, *accepisse nuper regem de afflicto Belgij statu, cui suppetiæ ab Auriaco postulatæ. nec alienum ab his animum. sed tam bonam voluntatem antiquum cum Hispaniarum rege fœdus impedire, necdum sibi violandum. huc accedere ingruens bellum, per quod justa excusatio. cætera benigne erga Auriacum affectum esse.* Sic dimissi, de portu tamen Elsburgensi cum serio agerent, ejus vsus per tempestatem, aut aliam quamuis causam honestam, vix permissus. In discessu Clusium illic reliquerunt, cum thalassiarchi vicario acturum, qui per Joannem Coloniam centurionem Auriaco fidem operamque suam obtulerat. ita irrita legatio fuit. Nec cessare tamen Auriacus, & auxilia vbique locorum sollicitare. ac nonulli, Albani odio, si exercitum ad vrbes adduceret, vt facilior expugnatio ipsi esset, ædibus suis ignem sese

injectu-

injecturos polliciti erant. Gulielmum Blosium Treslongum, qui post prœlium ad Gemingam in Edsardi Embdani familiam se dederat, duas naues armare jussit. isque, petito ab Edsardo commeatu, Embdam profectus, & ab Anglo quodam nauem bello instructam v c I ɔ florenis mercatus, cum, Robollio in Angliam misso, qui inde abduceret, ipse Embdæ rebus ordinandis hæreret, magistratum per literas Edsardus comprehendere hominem jubet. qui ocius obsequens, in vincula conjectum Lerortium mittit. ibi per trimestre amplius, arcto admodum carcere detentus, spondente Agatha Beninga Oplewertia, injussu Edsardi Embda non se exiturum, vix dimissus, post trimestre amplius alterum, de injuria, & vi, questus, quia non judicaretur causa, clam discessit. Ante vrbem aliquot Auriaci naues erant. has præfectus maris Boshusius mox inuadit: & vrbani Lumæum quoque ejecerunt. Vltrajectini, etsi euocato præsidio, metuebant tamen, ne sub hiemem, profligatis Auriaci nauibus, reduceretur; quod futurum rumor ferebat. hanc ob causam, vt periculum anteuerterent, quando occlusæ Albani aures, per Veuselium, nuper in Hispaniam profectum, id ne fieret supplices a rege petunt. *obsequio in ipsum, & patrem Carolum, gratiam faceret, cujus exstarent præclara exempla; ac pridem Megensem cum vniuersa legione tutelæ causa vltro in vrbem recepisse. postea Albanum Longobardicam imposuisse. cujus licentia, ac superbia, omnino summa; quam flagitiorum impunitas etiam* c I ɔ I ɔ LXXI.

cIↃ IↃ LXXI. *etiam auxisset, impensa in hanc c c florenorum* cIↃ; *adeoque ærarium suum attriuisse, vt cætero tributo par non esset. præterea in vrbe, longe à limite remota, & quam arx munita satis in officio contineret, præter præsidium ordinarium aliud nullum opus esse. itaque ne innoxios homines, & obsequij constantes, grauius premeret.* Et rex iustis precibus motus Albano mandat, *ne subditos suos sine justa causa præsidio vexaret; maxime Vltrajectinos: quibus ea res perniciosa. id pergratum sibi fore. si necessitas tamen exigeret, negotium omne præsentis ipsius arbitrio permittere.* Ante biennium pro vicesima, decimaque, imperata vicies centena cIↃ florenorum in annos duos obtinuerat. id tempus cum nunc fere elapsum, consilia priora reuocare ad animum statuit. Explorata quidem illi Belgarum odia; sed, vir rigidus, & offensæ, dum metueretur, securus, propositum vrget; recusandi audaciam tot iam arcibus, & præsidiis, sat coercitam arbitratus. Igitur pridie Kal. Sextileis idem edictum, sed in speciem moderatius, denuo proponit. id cum summa querela exceptum; quam annonæ, rerumque omnium, maxima caritas aggerabat. &, *quo tempore vitam tolerare perdifficile, tributa intendi, iniquissimum* videbatur. Existimarant *decimæ loco vicies illa centena* cIↃ *suffectura.* sed dicere Albanus, *id in Hispania aliter acceptum; magisque regi concessam semel decimam placere.* Hic cum Viglius, Schetus, aliique, reponerent, *non omnino ab Ordinibus consensum: insuper periculum esse, ne hac ratione secundæ centesimæ quadragies centena* cIↃ *amitteret,* stomachatus, *verum*

illos

illos dicere negauit; iterato aliquoties juramento, *inuitis omnibus exacturum. consiliarios, qui populum contra concitarent, aut defenderent, instar perduellium esse. interesse regis, ne, noxio principibus exemplo, illusisse majestati suæ populus, & promissa per ludibrium immutasse, cognosceretur. daturum consilio sanguinis negotium, vt ceu de perduellibus cognosceret. magnam omnibus, ac potissimum Flandriæ Ordinibus, qui Auriaco, aut Egmondano, non minus peccauerant, factam gratiam. placando regi decimam fuisse, quam promisissent. longe plus conquisiturum, si, quod jure optimo posset, bona cujusque sub hastam misisset.* Plurimum id Hollandiæ Ordines anxios habuit; &, indictis Hagæ comitijs, deliberarunt, quo pacto Albanum à proposito diuertere possent. Amstelodamenses, admittere promulgationem primo dubios, tamen Albani metus impulit. nihilominus referri per apparitorem curant; *edictum publice vniuersis, sibi priuatim maxime graue. ex quo in superiorem indictionem consensissent, damna plurima terra marique à præmiatoribus, & piratis, tum ab aquis, anno proximo mense Nouembri, accepisse. deinde extraneos quoque principes naues, mercesque, varie detinuisse. ad has clades accedere rerum caritatem, & reliquum æris alieni, adhuc pendendum, vt ab arce, & milite Hispano, liberam commercijs urbem præstarent. præter hæc si decimam etiam, & vicesimam, exigere pergat, saluam amplius ciuitatem esse non posse. quamobrem promulgationem alia lege admittere non posse; quam ante biennium, cum cæteris Hollandiæ Ordinibus, fecissent.* Id Albanum valde offendit, & ad prouinciæ curiam in jus voca-

CIↃ IↃ LXXI.

cIↃ IↃ LXXI. tos aliquot florenorum cIↃ mulctari voluit. Egerunt causam Joannes Treslongus, & Nicolaus Diertius, vterque celebri tunc in foro facundia: sed per judices metu obnoxios secundum Albanum lis pronuntiata, & reis XXV florenorum cIↃ mulcta indicta. à qua sententia cum ad senatum Machliniensem prouocarent, isque ad Albanum rejiceret, consultum non rati, eundem actorem judicemque experiri, negotium intermisere. sed tam rigidam Albani voluntatem obortæ statim turbæ mutarunt, aut impedierunt. Cæterarum prouinciarum eadem querela erat. & per legatos deprecari singulæ, *ne propositum exequeretur. quod si faceret, breui remp. nullam habiturum. potius aliud tributum imperaret, minus publice perniciosum.* quædam exceptione vti, *non aliter se indictioni acquieuisse, quam si communis consensus foret. nunc quando Vltrajectini recusarent, nec se teneri.* Vrgere nihilominus edictum Albanus, & vehementer succensere Vltrajectinis, cum quod nouo se tributo opposuissent, tum quod de sententia lata ad regem prouocassent; & de ipso, pariter ac præsidio Hispanico, conqueri apud eum ausi fuissent. Præterea soli etiam legatos ad hæc comitia mittere neglexerant; quod grauiter interpretari, ceu exemplo audaciam aliorum excitassent: cum consilia tamen nusquam contulissent, & aliam prouinciæ suæ rationem crederent, quæ nuper sponte in Caroli V potestatem certis conditionibus venisset. itaque sine regiarum literarum respectu, per quas parcere illis jubebatur, quamuis nullo circa vr-

bem

bem hoste, & infesto per Auriaci naues littore Hollandico, Harlemo, Delphis, Leida, Brilaque euocatos Hispanos Vltrajectum commeare jubet. Erant vniuersim signa VIII. sex priora, è legione Ferdinandi Toletani; septimum, Consalui Braccamontii; octauum, Roderici Toletani. Hæc per literas ad diem v Kal. Nouembris recipere in vrbem, & ciues profugos reuocare præcipit. itaque redit antiquum præsidium XIV Kal. Decembreis. Binis literis deprecati, responsum accipiunt; *imperatam militi modestiam, quam si migret, in promptu pœnam fore.* etsi tamen ille non minori licentia postea grassatus. Queri Vltraiectini, *& ærarij publici, & ciuium suorum egestatem; neque exhaustos suppeditare necessaria posse. deinde iniquum, quatuor pridem vrbium præsidia, quarum aliquæ, magnitudine pares, opibus superarent, vni suæ per vim imponi.* Sed obstinato consilii Albano, cum nil nisi perniciem manifestam exspectarent, iterum frustra apud regem conqueruntur. mansitque ad III Non. Aprileis anni sequentis, cum recuperandę Brilę emitteretur. Auriacus vbique suppetias rogare; &, firmata in Gallia pace, Colinium, maris præfectum, cum proceribus religioni reformatæ addictis, fratris Ludouici opera, in suas partes pertrahere. quin eo ventum est, vt ad regis quoque conscientiam res deferretur; non inuiti, vt præ se ferebat. iamque, ceu vetere gentis odio, honestus belli prætextus quærebatur; & iusta satis causa videbatur, *vel recuperatio vrbium Belgicarum, quas olim Galli tenuissent: vel contumelia nuper facta in morte sororis, quam*

CIↃ IↃ LXXI.

Philippus veneno procurasse certis testibus ferebatur.

cIɔ Iɔ LXXI. Ludouicus Nassouius, vt rem promoueret, quæ, non satis tuta literarum fide, nisi coram rege agi non poterat, quasi in Belgium iter adornaret, mutata veste, cum Francisco Lanouio, Carolo Telinio, Ioanne Hangesto, in aulam venit. Erat tunc rex Luminii in Bria, venationibus intentus. hic cum eo de bello Belgico totos VI dies priuatim occultis colloquiis disserit. eius gerendi vtilitatem, ac necessitatem, deinde rationem ostendit. ac placere oratio regi: sed, quando inconsulto Colinio, quem belli ducem destinabat, statuere nihil quicquam posset, *maturare reditum* iubet, *ac Colinio suadere, vt ad se accederet.* tum Auriaco literis valde benignis mandat: *legeret militem, quemcumque in Germania posset: neque quicquam, Belgio liberando necessarium, omitteret.*

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMI AVRIACI

LIBER. VI.

INeunte anno à Sueciæ rege ad Edsardum Embdanum le atus venit Pontus Gardius, cuius supra mentionem fecimus, XVI equitum, & III rhedarum comitatu. Is Edsardus Sueciæ regis sororem duxerat; & sponsale pactum erat, vt Embdanus comitatus ipsi cederet. sed id compositum inter fratres videbatur, quo facilius regiæ affinitatis honore alter potiretur: quandoquidem, illis celebratis, ius suum transferre in fratrem Ioannes nollet. Hæc initio legationis causa credita. cum vero tres amplius septimanas apud Episcopum Monasteriensem hæreret, & Saxoniæ Electorem, quem impedijsse vnum opinio erat, ne Auriaco ab rege Sueciæ, ac fratre Carolo, auxilia vlla submitterentur, suspicione non exigua aduentus hominis, cujus versutum valde ingenium compertum haberent, laborauit. tum etiam, quando per Belgium in Galliam iturus ciↄ Iↄ LXXII.

 fereba-

cIↄ Iↄ LXXI. ferebatur, ipso rem hanc adjuuante, metus erat, ne in transitu Auriaci consilia, & legationem nuperam, nimis mature Albano aperiret. Igitur diu, quidnam agitaret, anxie exploratum; sed cognosci nihil aliud potuit, quam quod palam fama ferret. Vltrajectinos præsidium reuocatum nihilo, quam pridem, insolentius affligebat; & nec magistratui parcebat. Joannis Tatij Amerongij consulis filius in ipsa excubiarum statione grauiter vulneratus: ipse, domi suæ pene occisus, cum vbique periculum timeret, apud cæterum magistratum causam testatus, vt saluti consuleret, vrbe exiuit. Hæc incommoda cum minuere Albanus deberet, augere insuper, & tot injurijs nouam aliam grauissimam addere; priuilegia vrbis, & statuta, postulando: archetypa omnia per præsidem exhibere jussis: id, quia iniquissimum foret, cum negassent, iterum jussi, descripta offerunt. quæ cum præses recusaret, literas ad Albanum mittunt, per quas factum excusarent. His Albanus irritatior, omnino mandata exequi jubet: &, *ni pareant, minas addit, se præsidiarium militem adhibiturum*. tribuno etiam Hispanico mandat, *præsidem, si vsus foret, adjuuaret*. cumque necdum morem gererent, ad terrorem congregari miles cœpit. vimque etiam intentasset, nisi, delinito præside, in diem posterum res dilata fuisset. tunc cum vincula cunctis parata, & inuitis extorquenda omnia intelligerent; metuerentque, ne insolens miles, cui jam fere XIX mensium stipendium deberetur, occasionem vrbis diripiendæ inuaderet, ægre tandem, minis

minis armisque coacti, cesserunt. Tam egregia tamen nonnullorum constantia fuit, vt *extrema omnia pati, quam imperio iniquissimo obsequi,* mallent. inter plures Henricus Valckenarius fuit, cuius ea sæpe vox audita; *vitam potius, si obnoxiam regi putarent, quam priuilegia sua, amitterent.* Instrumenta omnia in arce Vredenburgo reposita, & in Ludouici Requesensij aduentum, qui Albano datus successor, asseruata; isque, regis iussu, reddidit. Per prouincias cæteras decima, ac vicesima, non minore seueritate exigebantur. & quantumuis varie deprecati Ordines, publicam difficultatem quererentur, viciesq; centena cIↄ annua continuanda offerrent, cum nil tamen obtinerent, nonnulli ad regem oratores ablegare; quos Albanus, ne auderent proficisci, capitis supplicio deterrere conatus fuit. cumque in vrbe Bruxellensi, quam cum tot Hispanis ipse insideret, promptissimum per arma obsequium speraret, præsentissimo tamen periculo odium eius, studiumque libertatis, præualuere. Igitur quicunque panem, cereuisiamue, coquerent, clausis officinis, ab opere cessare. lanij quoque macello abstinere, neque alij institores merces vllas venum dare. quamobrem vim coërcendis adhibere animum inducit; ac noctu præcipuos tumultus auctores è foribus ædium, aut fenestris, quemque suspendere. iussusque lictor cum laqueis XVII, & scalis decempedalibus, præsto esse. Iamque in armis miles erat, ac Fridericus Toletanus Viglium accesserat, pronuntiatam in reos mortis sententiam relaturus; cum de Brila

cIↄ Iↄ LXXI.

cIↃ IↃ LXXII. Brila capta nuntius, admodum inexſpectatus, eoque magis animum percellens, cruentum conſilium mutare coëgit. Vt increbuit rei fama, inuiſus antehac Albanus, nunc contemni etiam cœpit. iamque verba libera magis palam audiri. Id Auriaco non ignarum, qui, clam comparatis copijs, inuadere ipſum inopinato moliebatur. neque armorum apparatus Albanum latuit. verum is, ſecurus nimis, negligere hoſtem, tanquam ſemel debellatum; &, ſi reſurgeret, opprimi facilem. Ac paratæ Auriaco quidem copiæ idoneæ, ſed adhuc ſtipendium deerat. nam pecuniæ, quas collegerat, etſi magnæ, ægre recenſendo militi, & auctorando, ſufficiebant. neque ad cæteram militiam reliquum quicquam futurum erat. huic difficultati á rege Galliarum ſubuentū; à quo, bello maturando, c c aureorum c I ɔ mutuo primum, mox dono, accepit. Gulielmus Treſlongus, iuſſu Auriaci, nauem vnam ſibi inſtruxerat; quam, I V Eid. Febr. Fleuo egreſſus, in inſulam Texelam ducere ſtatuerat. ſed gelu obortum ad Wieringam in Martium proximum ſtare coëgit. id Boſſuuius cum reſciſſet, Auriaci loco ab Albano Hollandiæ præſes conſtitutus, Ioannem Rollium cum ſignis IV expugnare eam miſit. iſque adeo improuiſus ſuperuenit, vt Treſlongum, qui cum maiore militum parte in inſulam exſcenderat, fere interciperet. ſed euaſere tamen omnes, præter vnum, qui ſua ſponte ad hoſtem dilapſus. inde nauem aggreſſus, dedi poſtulat. ſed Treſlongus, vir animi militaris, impetum facientes fortiter reppulit. longe hoſtis numero maior; &,

ior;&, obſeſſa glacie, nauis tantum non captiua teneri. tamen, illo acriter exploſis tormentis propulſato, hac aperta, vno tantum ſuorum amiſſo, integram in mare primum, inde vicinam Angliam, eduxit. quo tempore collecta ibi ſociorum multitudo in Albani gratiam, à regina Elizabetha inſula prohibetur. Inde maior illi ſpiritus, itaque ad Belgij libertatem euertendam animum firmat; ne deinceps priuilegia vlla, aut iura, obtendere poſſet. & egregie ſibi pacem munijſſe exiſtimabat; cum arrepta ecce arma, per XXXIV annos continuanda. quippe bellum, hactenus vix anxijs miſerorum votis, & conſilijs magno metu occultatis, agitatum, robuſta audacia palam cœptum eſt. ac cæteris prouincijs libertatis vindicandæ, excuſſo iugo, prima ſignum Hollandia ſuſtulit. cauſa rei maturius tentandæ Elizabethæ edictum. nam perfugium vbi denegatum fuit, in virtutem profugis deſperatio vertit. Primi libertatis patriæ vindices ſub Lumæo fuerunt; is, quem dixi, Gulielmus Treſlongus, Bartholemæus Enteſius Mentheda, Iacobus Cabeliauius, Gulielmus Grauius, Nicolaus Ruichauerius, Marinus Brantius, Omius Heddingus, alijque. hi, in nauibus XL interdicto littore ſoluentes, in Texelam iter dirigebant, quatuordecim, quindecimue, Albani liburnicas illic profligaturi. & in via ex Hiſpania aduentantes duas capiunt. alij Hollandiam borealem. & Enchuſam, cogitabant; aut vbicunque exſcendere commodum. ſed vento aduerſo in Moſam acti, vbi iunctis Rheni aquis Oceano incidit, in ipſo oſtio Kal.

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ Aprilibus contra Brilam classem applicant. Mirati primo aspectu oppidani, mercatores esse crede-
LXXII. bant, contrario vento illuc compulsos. nulla cogitatio erat, bellum aduehi. Maselantslusa, qui pagus, Brilæ oppositus, flumine interluitur, Ioannes Petrus Coppestocus in vrbem aduersam mercatores aliquot ducens, conspecta nauium multitudine, id quod erat ratus, socijs desertis, recta in classem nauigium vertit; ibique de Treslongo sciscitatus, cum adductus in aspectum eius esset, aduentum gratulatur. is Lumæo hominem sistit, commendatque, ceu rebus suis perquam vtilem. itaque ad Brilanos mittitur; annulumque Treslongus addit, satis notum à patre Casparo, qui præturam oppidi, & insulæ, pridem gesserat. Aduenienti porta recluditur, & ad curiam contendentem circumfusus populus comitatur, cupidus scire quid afferret. inter eundum varie habent, pro ingenio quisque suo. pars benigne alloquuntur, pars conuitia homini dicunt. in curiam, & cœtum magistratus, cum venisset, à Lumæo & Treslongo nuntiat, *binos darent ad colloquium, extra vrbem, idque innoxium ipsis fore. quippe ideo venisse, vt à decima grauiter pressos liberarent.* tum, qui fides verbis esset, notum omnibus annulum ostendit. ac de modo copiarum inquirentibus, inconsulta libertate in immensum omnino extollens, instar quinque millia dicit. qua re consternatis cunctis, vix inuenti, qui prodire in colloquium auderent. quos Lumæus *in Auriaci manus, regij per prouinciam præsidis, vrbem seque dedere* iubet. tum deliberando duarum horarum tempus conce-

concedit; atque ita illæsos, vti promissum erat, remittit. Tantus autem omnes metus occupauerat, vt, propere conuasatis rebus, per portam australem tumultuaria fuga erumperent. interim è nauibus exscendere miles, & vrbem accedere; atque in muris quos viderent oppidanos percunctari, *vtrum portas aperire, an vim exspectare, mallent.* Cunctanter admodum respondere magistratus. quippe cum dilaberentur, quotquot ciuium potiores; alijque recipere aduenas liberatores vellent; illorum metu, horum studio, ipse quoque impulsus diffugit: adeo vt vix vniuersim quinquaginta remanerent. elapso deliberandi tempore, cum etiam tum cunctarentur, veritus Lumæus, ne se forte communirent; nil morandum arbitratus, copias bifariam diuidit. ac Treslongus ad portam australem partem ducit; ibique Ioannem Duuenuordium, ærarij quæstorem, è fuga comprehensum retrahit; atque, interfectum pæne à militibus, è periculo præsentissimo oportuno aduentu eripit. borealem Robollius exurit, & effringit; ac per hanc Lumæus ingreditur. Qui vrbem ceperant, ducenti quinquaginta erant; cæteri classem seruabant. ciui nulli vis illata; tantum sacrum ordinem inuadunt, odio quod calamitas temporis animis hominum profugorum tunc inieceratt. Postridie in templis omnibus comminutæ, aut direptæ, imagines sanctorum, reliquaque ornamenta. prædam omnem in naues inferunt, tanquam rursum discessuri. & Lumæus nihil aliud animo agitasse visus, quam, direpta vrbe, & insula, vt abiret; cum diffiderer, im-

cIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. petum irruituri mox Hispani cum tantillis adeo copijs sustineri à se posse. sed Treslongo, ac centurionum alijs, quibus cognitum, *locum bello inchoando opportunum*, aliud consilium fuit. Igitur suadent, *daret ad Auriacum literas, & suppetias postularet.* tum de oppido defendendo fœdus ineunt; & tormenta è nauibus inferunt. Nullum loco præsidium erat. duo antea Hispanorum signa fuerant; quæ æstate superiore, cum alijs aliquot euocata, Albanus Vltraiecto imposuerat: nulla quidem necessitate, sed vt vrbem, contra decimam magno animo nitentem, grauius vexaret. Gratus ejus rei nuntius Bruxellanis, apud quos summa tunc vi Albanus decimam exigere conabatur. iamque turbantibus supplicia parabat, cum hic casus virum iræ præcipitem inhibuit. itaque præsentem pœnam, dum differre ille cogitur, isti euadunt. Albanus vero, etsi oppiduli vnius iactura haud valde moueri; gnarus tamen, *exigua quamuis principia, si neglexeris, incrementum, & robur sæpe magnum, mora accipere*, Maximilianum Henninum Bossuuium, qui præsidium Vltraiecti tunc habebat, cum cohortibus decem Hispanicis Ferdinandi Toletani, belli initia profligatum ire iubet. Sic vna Brila, tenue per id tempus oppidulum, duas Belgij maximas vrbes, Bruxellas, & Vltraiectum, illas decima, hoc grauissimo Hispanorum præsidio liberat. ac Bruxellæ, vbi ipsa principis aula, & terroris domicilium, tam egregio libertatis præludio concussæ, faustum patriæ vindicandæ omen fuerunt. Vltraiectinis, quod variæ ac diuturnæ preces, & promissa florenorum

centum

centum octoginta millia, obtinere non potuerant, casus inexspectatus dedit. idque valde opportune. quippe miles, qui XVIII mensium stipendium flagitabat, clam creato nouo Electo, ita vocant, quem in ejusmodi turbis ipsi sibi præficiunt; & tribuno ac centurionibus captis, diripere vrbem constituerat. id consilium eo ipso die detectum, quo allatæ Albani literæ, quæ excedere vrbe iuberent. quamobrem, vbi res comperta, nocte proxima magistratus Electum futurum comprehendit, moxque crimen confessum strangulat. inde sub diei auroram ante curiam corpus collocat; & Hispanica lingua elogium etiam addit, quod supplicij causam exponeret. Mos Hispanis illa nocte, quæ subsequitur feriam quintam magnæ hebdomadæ, vt, vicatim discursantes, multis ad cereos deducentibus, nuda terga deflagellent; adeo vt, perforata cute, largus sæpe sanguis emanet: idque ipsis magnæ pietatis instar. illud tempus incœptando huic facinori designatum. sed meridie, qui hanc noctem antecederet, exire ad recuperandam Brilam iussi, etsi, coniuratione iam detecta, nihil ausuri viderentur, magno vrbem metu liberant. Maselantslusam, ac Schiedamum, cum venissent, flumen transgressi, nauibusque in Bernissa relictis, in insulam Vornensem, vbi Brila sita, nullo resistente exscendunt. Lumæani, numero longe inferiores, cum insula prohibere haud possent, vrbem tueri statuerunt. idque vt facilius esset, suburbium, quod ad portam australem, igne iniecto, exusserunt. Hispani recta Brilam petere; sed appropin- ↄIↄ Iↄ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. quantes oppido collocatus per arbusta suburbana miles sclopetis excepit: ac ciuium quidam, in profluentem insiliens, effractoque noui agri emissario, tantum aquarum intromisit, vt, planitie inundata, in editiorem aggerem se recipere cogerentur. cumque oppido nihilo segnius ad australem portam incumberent, explosis intus crebris tormentis, fortiter repulsi discesserunt. Dum hæc geruntur, Treslongus, & Robollius, clanculum egressi, naues, Bernissæ relictas, quibus in insulam Hispani transmiserant, partim incendunt, partim perforatas mergunt, alias in flumen propellunt. quod vbi illi resciuere, cum immensum aquæ crescerent, veriti, si permanerent, ne per eas pereundum ipsis foret, temere se in fugam dedere. ac pars nauibus adhuc reliquis in oppositam Beierlandiam euasere; pars amotas, atque in aquis fluctuantes, nando ægre consectati. alios gurges, lutumue, hausere. Ac sine vllo sane negotio magnam stragem Lumæani edidissent, nisi ciuium, & profugorum ex agris hominum, incerta fide, egredi oppido inconsultum existimassent. Hac victoria, vti assolet, animi illis, copiæque, accreuere. itaque postridie Paschatis, habito insulanorum censu, fidem inter se obstringunt; atque Auriaco, regio per Hollandiam præsidi, sacramento omnes dicunt: in ejus fide, atque obsequio, oppidum pariter insulamque, strenue propugnaturi. & prior quidem jurare Lumæus, quem mox reliqui secuti. tum lembos ad prædandum instruere, quibus flumen percursarent, insigni quotidie præda. campanas etiam

etiam tota insula turribus detrahunt. nec multo post aliquot monachos, vsque ad nouem miliaria euagati, iuxta Worcomium comprehendunt, ac statim viris innocentissimis, homines arma, & sanguinem, spirantes, impotenti Albani odio, indigna contumelia ad mortem protractis, gulam frangunt. Vbi Auriacus Brilam captam intellexit, etsi rem quam maxime optaret, Lumæum tamen eo tempore injussu suo tentasse nolebat. namque, bello necdum instructus, verebatur, ne consilia, minus tempestiue prodita, Albani socordiam excitarent. quia tamen summa loci vtilitas erat, auxilia promittit, & alicunde etiam ab amicis curat. ac Lumæo, vndequaque profuga nobilitate, copiæ indies augebantur: quîs Delfshauiam, portu valde opportunam, in aduersa Mosæ ripa, facile capit, nullo in habitatores delicto. Hispani autem, postquam turpi adeo fuga Brilam, & insulam circumiectam, deseruissent, festinato itinere lassi, dein ab aquis, per quas euaserant, etiam madidi, lutoque obruti, Dordracum venere. sed, negato in vrbem introitu, Bossuuius veritus, si è tractatu illo discederet, ne vrbes vicinæ, Albani odio, deditionem item facerent, Roterodamum se recepit. sed & illic vix admissus, circumuento magistratu, præter fidem per vim vrbem occupauit. nam metuentes oppidani, ne quid præter voluntatem paterentur, arma sumpserant, vt excluderent aduentantes. id gnarus Bossuuius, quia vi admitti posse desperaret, ingenium ad dolum vertit. itaque cum nobilibus paucis intromissus, CIↃ IↃ LXXII.

petijt

cIↄ Iↄ LXXII. petijt à magiſtratu, vt militibus ſuis tantum tranſeundi copiam daret: alio enim ducere velle. at oppidani, recte dolum ſuſpicati, præter vrbem tranſire poſſe reſpondebant. tandem, vbi deliberatum, id videtur, vt manipulatim tranſeant. ita ingreſſo primo manipulo. cum occludi porta deberet, reliqui omnes, impetu facto, irrupere. erant ad portam exiguæ excubiæ, nec reſiſtere ſatis validæ. in his faber ferrarius quidam, vir manu promptus; quem, præ cæteris repugnantem, ſtricto pugione Boſſuvius occidit. id quaſi audendi ſignum eſſet, nobiles, quia circa eum, ac milites alij, in excubitores verſi, portam invadũt; ac partem cædunt, partem extra vrbem propellunt. deinde in obuios quoſque graſſati, ciuium pene CCCC interficiunt. ſexum ſequiorem pro libidine habent, tam nefaria ſane licentia, quamdiu vrbem tenuerunt, vt felices putarentur, qui, incurſu primo cæſi, nec ærumnas patriæ ſuæ intueri, nec grauiſſimam ſeruitutem experiri cogerentur. Hoc facinore Boſſuuius, vir primariæ inter Belgas nobilitatis, ſatis hactenus populo gratus, omnium odia irritauit. Roterodamo ſic potiti, mox Delfshauiam, paullo ante à Lumæanis occupatam, noctu inuadunt, ſumma in victos ſæuitia. loco capto præſidium imponunt, & Caſparum Vræam præfectum. inde pagos circumjectos populantur. Exeunte Februario, cum Vltrajectini de inexorabili Albani rigore diu regem interpellaſſent, ad eundem reijciuntur; *ex æquo, & bono, jus dicturum. quod ni fieret, tum de ſingulis iterum monerent; operamque datum iri*

tum iri, ne à ratione quicquam alienum paterentur. CIↄ Iↄ LXXII.
Sed displicuit responsum, nulla spe juris obtinendi apud præfectum adeo offensum, vt nemo causam oppressorum agere auderet. Tamen, anxij supra modum, iterum in aulam mittunt, qui negotium cum quibusdam communicarent. in his Viglius, vt prudentiæ, ita moderationis clarus, indicat Albano datum successorem, Ludouicum Requesensium, ac quamprimum adfuturum. quamobrem tantisper rem differrent. Brila capta, Flissingam, Zelandiæ vrbem, arce communire statuit. itaque euocatas è Brabantia VIII Hispanorum cohortes sub Osorio Angelo mittit. Jam fundamenta jacta erant; eaque re magis in se ciuium animos concitauit. sed ille odia, & querelas, pariter spernens, maiore præsidio rem gesturus, cum duntaxat pauci illic Belgæ essent, metatorem misit; qui Hispanis, mox venturis, hospitia curaret. id valde indignati ciues; & nonnulli palam dicere: *seruitutem longe pessimam sibi parari. neque vlli Belgij vrbi magis arcem, militemve, grauem fore.* Aduenerat paucis ante diebus Joannes Cuyckius Herptenus; qui se passim immiscens ciuibus, si qui rebus nouis studerent, eorum audaciam clam accendere, & ad libertatem vindicandam instigare, hortarique; *palam edicerent, non se vltra Hispanum militem recepturos. præsto esse vindicem Auriacum, cum magnis copijs, qui aduersus Albani tyrannidem Belgium assereret.* nec ingrata multis oratio: qui, periculo exaggerato, viri conatum adjuuare. adeo vt tandem postridie Non. Apri-

CIↃ IↃ leis Belgæ præsidio expellerentur. cumque eo
LXXII. ipso die in portum Hispani adnavigarent, orto tumultu, idem Cuyckius omnes hortari, *virtutis suæ meminissent. quod si Hispanos in vrbem admitterent, de vita, & bonis, actum scirent. ejecisse semel præsidium; ideo majestatis reos, nec deinceps gratiam sperari posse. Egmundanum, Hornanumque, ob oculos ponerent; meritorum, & dignitatis, juxta claros: quorum quando ratio nulla habita esset, ne quid temere sibi promitterent.* Inter hæc verba quidam è turba, potu largiore audacior, si quis duos cereuisiæ cantharos daret, in aduentantes machinam aliquam è muris vrbis explosurum se pollicitus, tribus à Cuyckio florenis acceptis, rem perfecit. idque ita Hispanos perculit, vt, abruptis retinaculis, vela dantes Middelburgum protinus naues dirigerent. Antonius Burgundus Capellus, prouinciæ præses, vbi rem gestam intellexisset, Middelburgo illuc profectus, qua auctoritate erat, coërcere initia turbarum statuit. itaque populum ante curiam conuocatum, vir non adeo indisertus, blandis verbis demulcere conabatur. *nihil ita præter spem sibi evenisse, quam hunc motum; cujus culpam pœnitentia eluere possent. igitur ad obsequium redirent, facili adhuc apud benignum regem venia. se promitttere etiam operam, vt delictum dissimulare Albanus velit.* Et fortasse suadis verbis animos nonnullorum impulerat, quos post tumultus temeritatem regiæ potestatis aspectus percellebat. sed immixtus turbæ Cuyckius, ad astan-

astantes; *egregium*, inquit, *oratorem, qui verborum hoc lenocinio vnum id agit, ut simplicitatem vestram circumveniat.* ita irritati cum interturbarent, impetrato iterum silentio, prosequi orationem cœpit. *considerarent rem præsentem. ingens nimium facinus esse, vrbe expellere missum præsidium, & excludere. ignorare potentiam regis; cui, si animos obstinarent, resistere nullo modo possent. neque enim impune laturos. deinde vires suas expenderent. nulla belli instrumenta, nullum militem, aut stipendia, in promptu esse. ac, si essent, tamen belli incertam aleam vrbes sæpe potentissimas, & prouincias, euertisse.* Plura conantem, iram vultu ostentantes, & verbis etiam interminati, illico vrbe facessere jubent. Inde ejectis, qui nouam arcem moliebantur, initia inuisi operis, quod jam quartum pedem supra terram exstabat, protinus diruunt. Mox in vrbem Paciottus venit, ratus Hispanos, qui præmissi ab Albano, ab oppidanis receptos esse. simul in terram egressus esset, nauem, qua vehebatur, inuadunt, ac diripiunt. id, inopinatum omnino, hominem perculit; nam de rebus anteactis nil acceperat. inquirenti de Hispanis, nemo respondet. Dederat in mandatis Albanus, vt præsidio, & arci, præesset. dum autem priuatum ejus instrumentum investigant, fertur inter schedarum occulta repertus index, qui designatas adhuc per Belgium cædes proderet. Eo rerum statu Cuyckium ad se magistratus vocat, & de offerenda libertate consilium rogat. isque auxilium à Lumæo petere auctor, ad ip-

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ ad ipſum miſſus, cum Dordracum applicuiſſet, è
LXXII. veſtigio per fidum quẽdam tabellarium, primo Weſaliam, inde Dillemburgum, deferẽda ad Auriacum tam læta rerum principia curat. tum Brilam pergens, à Fliſſinganis literas Lumæo tradit. qui initio difficilior, cauſabatur, *exiguas ſibi copias eſſe: nouitium militem, qui indies afflueret, parum adhuc armis inſtructum.* ſed cum Cuyckius reſponderet; *viros daret, ipſos arma curaturos*; ſubmiſſurum, ſi vſus foret, auxilia promiſit. nec multo poſt Treſlongum mittit, qui tribus nauibus CC aliquot ſubuehebat, homines templorum ſpolia indutos, & quibus caſiolæ pro loricis; aut ſimilis ſacrorum ornatus. quippe ea temporis iſtius fortuna erat, vt homines magna pars profani, impetu magis quam conſilio, religionis libertatiſque reſtaurationem per ſacrilegia, ac rapinas, conarentur. ſed diuinæ prouidentiæ vſitatum, in illis rebus, quas ſine conſilio homines gerunt, ſua ſæpe conſilia oſtendere. Cum ad vrbem acceſſiſſent, datis armis, habitoque delectu, in præſidium recipiuntur. ac ſtatim Treſlongus Paciottum in furcam agit, & ſupplicij ſocios duos Hiſpanos addit. Ægre mortem Paciottus accipere, & vitæ pretium ingens offerre. ſed Treſlongus, morte fratris aſperior, quem Albanus anno cIↄ Iↄ LXVIII capitis ſupplicio affecerat, vt injuriam vlciſceretur, nullum gratiæ locum dare. & ſe maxime Albanum lædere exiſtimabat, ſi munitionum artificem tam inſignem, belli egregium miniſtrum, & propinquo ſanguinis nexu, tempore tam alieno eriperet. Cum ad mortem duceretur, ſupplex

ſupplex furcæ ignominiam deprecari. *nobili ſe pro-* cIↃ IↃ
ſapia natum, itaque gladij ſaltem honorem morituro LXXII.
indulgerent. Claudius quidam, è ciuium numero, capti gladio latus cinxerat;&,cum è ſcalis tam anxie ſupplicem eminus audiret, ratus hunc ab ipſo repeti, homo facetus; *at tu, domine,* (ita contemptim Hiſpanos Belgæ appellabant) *ſecure*, inquit, *crucem aſcende : ego illum recte ſeruabo.* Suſpenſo cum detraheretur veſtis, torques aureus, ſubter occultatus,decidit; quem Treſlongus, à Roberto Coco Nerinio quæſitore redimebat. Iam alea iacta quiduis audendi pro libertate recuperanda. jtaque gnari, non impune facinus fore, cuncta hoſti excipiendo neceſſaria parant. ociuſque in Germaniam ad Auriacum, in Galliam ad Ludouicum Naſſouium, rerum geſtarum nuntium mittunt, & auxilia ſimul poſcunt. interim feſtinatis operibus, quantum pote, ſeſe muniunt. Mox Hieronymus Tſerartſius, è familia Auriaci, ejuſque ſtabuli præfectus, a Naſſouio è Gallia cum aliquot Gallorum copijs, Walacriæ præfuturus, ſubmittitur. & ab Anglia miles aderat. Per hæc itaque adeo illis animus creuit, vt bellum exſpectare iſtis viribus non contenti, plus auderent; ac vicinis, qui Albani partes ſequi, ipſi inferrent. Ceperant Brilani piſcatores quoſdam Verianos; hiſque per literas libertatem ſine pretio Cuyckius obtinuit; ac præterea commeatum Lumæus dedit libere exercendæ capturæ. & beneficium id, cæteris etiam piſcatoribus mox indultum, adeo omnium animos flexit, vt, exuto Albani obſequio, in Auriaci fidem

 recipi

cIↄ Iↄ LXXII. recipi exoptarent. quod vbi Tserartsio & Cuyckio compertum, ambo Veriam, insulæ totius armamentarium, cum militibus LX postridie Kal. Maij abeunt; ac, relicto ante portam comitatu, oppidum ingressi, à magistratu petunt, *vti se vindici libertatis Auriaco dederent, & præsidium aliquod admitterent.* illoque negante, cum Tserartsius discessisset, Cuyckius in hospitio remanens, conuocatis, quibus pridem libertatem impetrauerat, eadem vespera id effecit, vt horum opera piscatores alij persuasi oppidum promitterent. nec res differtur. Postero die, adducta ad terrorem cohorte, ipsi quoque armati, nequicquam resistente magistratu, deditionem faciunt. rebusque ex tempore ordinatis, cum præsidium non sufficeret, petitum ex Anglia supplementum virorum CXXV, quos ecclesiæ illic Belgicæ stipendio Cuyckius legit. Fama rei Albanum perculit, etsi vir prudens, atque animi ingentis, metum dissimularet. quippe domi odia prouincialium nouerat. foris in Germania Auriacus, in Gallia Nassouius fœdera quotidie noua tractabant. vbique præludia magni motus. itaque copias sedulo parare, quas conatibus tantis opponeret: & sollicite explorare, quid Nassouius moliretur. Amstelodami, & Enchusæ, per Bosshusium naues aliquot bello instruit; vt, Mosa flumine occupato, & Lumæum coërceret, & nutantem Enchusam assereret. id oppidum, in australis freti faucibus situm, vbi obiectam Frisiam habet, & in ea Staueram, olim commercijs florentissimam, qua naues Dania, & toto illo tractu, aduectæ,

transire

transire debent; aditumque in fretum subiectum aperit; quia maximum belli momentum videretur, vario conatu, ac valde obluctante magistratu, ægre tandem, pronis ciuium studiis, Auriaco deditur, cuius iussu tradita Sonoio præfectura. isque Brema Embdam profectus, festinatis diu noctuque itineribus Enchusam ingressus, magno per viam prope Medemlacum discrimine, ne à Gallis auxiliaribus interciperetur, statim rebus ordinandis animum appellit; &, oppido quadrifariam tributo, excubias disponit. tum ad Auriacum nuntium mittit, & suppetias poscit, quibus reliquum borealis Hollandiæ tractum, facili adhuc per initia successu, in tanta animorum aut consternatione, aut fauore, ad partes traduceret. Inde rumor, hostem molas extra vrbem incendere velle, ac proditionem agitari. ideo Ioannes Coltermannus, rem exploraturus, noctu emittitur; dumque inquirit quid geratur, ab excubijs vulneratur. mox, vbi tuta satis omnia, ad vrbes vicinas animum applicat; ac centuriones Cabeliauium, Ruichauerium, Robolliumque, & ciues aliquot, Medemlacum mittit; qui magistratui persuaderent, vti se Auriaco adiungeret. sed arcis præfectus, Cornelius Riswicus, rem impediuit. paucis tamen post diebus vrbem capiunt. cumque in arcem ciues fugerent, illinc vim facturi, eam oppugnaturi victores, vxores eorum, liberosque, contra in prima acie locant. quod vbi obsessis conspectum, vt occurrerent pignorum suorum periculo, deditionem statim faciunt. Deinde III Eid. Iunias, etsi successu perdifficili, armatis contra se oppidanis,

CIƆ IƆ LXXII.

vero actum erat, vt, si bene consilia caderent, victor Carolus armorum pretium maximam Belgij partem acciperet, qua se id cis Rhenum extenderet: Hollandia, Zelandia, Frisia, Vltrajectum, Auriaco cederent. in eam rem ipse militem in Germania legeret; Alenconius, regis Caroli fratrum minimus, cum Colinio archithalasso, ac delecta suorum manu, è Gallia impressionem faceret. hunc conatum classis quoque, Broagij instructa, sub Philippo Strossa, & Polinio Garda, adjutura putabatur. item in Hetruriam missus Joannes Galeacius Fulgosius ad Cosmum Medicem; qui, Senæ suæ ab Hispano metuens, distractis per hanc occasionem ejus armis securior futurus, c c aureorum c I ɔ mutua daret: in Germaniam profectus Caspar Schombergius, cum Imperij principibus ad vim pariter inferendam repellendamque fœdus icerat; ea lege, vt Germanicas omnes copias Friderici Palatini Septemviri filius, Joannes Casimirus, duceret: & Christophorus, natu minor, honorarium, ordine suo & familia dignum, acciperet. idem negotium rribunus equitum Momorantius in Anglia apud reginam Elizabetham egerat; & decreta vtrinque auxilia, vel si religionis causa arma forte sumerentur. Per hæc Nassouius confidentior, cum Lanouio, & Iensilio, de Montibus opprimendis deliberat. ea vrbs Hannoniæ prima, augustis ædibus, curia prouinciæ, & antiqua arce, insignis. mœnia solida, è lapide quadrato; atque in illis turres crebræ, & propugnacula. circum fossa triplex ambit. ab hac initium audendi factum, vt quantum

c I ɔ I ɔ LXXII.

CIↃ IↃ animi ad vindicandam libertatem adferret, illustri
LXXII. exemplo in ipso statim principio ostenderet; & de reliquo conatus egregij successu prouincialibus spem, aut conjecturam, daret. Et accesserat pridem Antonius quidam Oliuarius, fecialis, pictorque; qui, cum veniam ab Albano impetrasset, ceu res Gallicas exploraturus, animum ejus sollicitauerat; asseuerans, si cum copijs saltem exiguis ad vrbem accederet, oppidanos amplius septingentos fore, qui se adjungerent. Igitur cum quingentis aliquot leuis armaturæ equitibus, sclopetarijsque mille, clam sub vesperam ad vrbem venit; copijsque in silua vicina occultatis, duodecim selectos milites, casum tentaturos, emittit: qui, dissimulato habitu, ceu vinarij mercatores, idem diuersorium ingressi, inter cœnam hospitem rogant, quæ aperiendæ portæ hora solita. esse ipsis vini plurimum, ob solis æstum noctu aduehendum. atque is, ignarus doli, quartam dicit. attamen, si maturius vellent, aliquid custodi offerrent, non grauate præuersura. ita summo mane illum accedentes, cum spe pretij portam is maturius aperuisset, hominem obtruncant, clauesque eripiunt. inde vrbem è vestigio cum equitibus quinquaginta Nassouius inuadens, eos per vicos disponit; ac, sicubi ostia, aut fenestras, aperiri conspicerent, illuc sclopos explodere jubet. & vociferari interim, *ne timerent, aut hostile quicquam tentarent. adesse libertatis auctores, & Auriacum in propinquo; qui decimæ tributum, grauissimasque Albani exactiones, auerteret.* Id aliquot horis tam incondito clamore actum.

ctum, vt vel milleni in armis esse viderentur. Vrbe capta, dum sic domus obsidentur, neque reliquæ copiæ procederent, ocius se Nassouius proripit, cogniturus, quid morarentur. itaque per siluam oberrantes equites Iↄ, qui singulos à tergo pedites veherent, in vrbem ducit. inde, curia occupata, portas claudit; ac per vallum excubias statuit. tum magistratum conuocatum blande affatur. *non hostem, sed amicum, venisse: ac proinde illæsam vrbem habituros. aduentare Auriacum fratrem, cujus nomine rem tam magnam incæptasset. nihil aliud agitare, quam vt Belgium, longe pridem florentissimum, contra Albanum adiuuaret.* ea oratione deliniti, se, suaque, omnes illi vltro permisere. Deinde incertis obsequij ciuibus arma adimit; alios consueta artificia, aut commercia, exercere per tubicinem jubet: suos proterue agere vetat. Inuenta ibi arma multa, & cætera belli instrumenta; ærarium ingens. sed, vt in vrbe limitanea, commeatus exiguus. gaza plurima, plurimum sacræ supellectilis, & ex auro, argentove, imagines sanctorum. quas vicinæ abbatiæ, & monasteria, fama captæ per Lumæum Brilæ territa, ceu in loco maxime tuto, asseruandas deposuerant. triduo post sclopetarij cIↄ cIↄ accessere, festinantem Nassouium subsecuti. mox Junio mense, sub Lorgeo Mongomerio, equites cIↄ cc. pedites cIↄ ccc. Eodem tempore capta à Lanouio, & Famarsio, Valentiniana. sed quod in arce præsidium erat, valide repugnare. eique suppetias ferre jussus Joannes Mendosa, leuis armaturæ præfectus, duas

cIↄ Iↄ LXXII.

cIↄ Iↄ equitum turmas, Aldenarda euocatas, & quas
LXXII. Cheuereauxius colligebat copias, eo ducit. ac, armato propere tirone, pridem conſcripto, ſumptis ex armamentario Tornacenſi armis, in arcem duo Belgarum ſigna introducit. reliquos in aduerſo colle ponit. vtque major oppidanis, qui aſpicere inde poterant, numerus videretur, lixas, ac calones, miſcet. tum, ceu Hiſpanicæ copiæ eſſent, more gentis tympana pulſare jubet. idque obſeſſis metum injecit. quamobrem Famarſius, digreſſo pridem Montes Lanouio, cum juſtæ illi vires deeſſent, & oppidanorum ſtudia deficerent, irruentibus præſidiarijs, deſerere vrbem, & vi erumpere, coactus fuit. ac fugam ejus ciues, animis conſternati, tam frequentes ſequebantur, vt in exitu, portæ anguſtia, plurimi obtererentur. Albano grauis Montium jactura viſa, propter ingens loci momentum. & magis turbabat tam inexſpectata clades. quippe Naſſouium non ita pridem Lutetiæ viſum, ac ſe pila oblectantem, per exploratores, acceperat. & nuntium cladis tam impatienter tulit, vt detractum capiti pileum, iræ immodicus, conculcaret. Culpam in reginam matrem, Catharinam Mediceam, conferebat; ſtomachatus, *ab Etruſca muliere ſe deluſum; cui pro lilijs Florentinis breui Hiſpanicas ſentes daret.* Sed hanc offenſam laniena Pariſienſis mox placauit. Colinius, hoc initium rebus gerendis opportunum ratus, vrgere vehementer regem; *tam bonam occaſionem inuaderet, & Hiſpano bellum indiceret. quod, quam diu occultatum, minus ſtrenue gereretur; timentibus è nobilitate*

bilitate plerisque, ne, per præliorum incerta comprehensi, pro latronibus, transfugisque, punirentur. His rationibus in speciem victus, cum initio spem fecisset, idque ad occultanda arcana consiliorum necessarium existimaret; nec indicere tamen bellum, aut Philippum regem lacessere, animus esset: ne, affectum recusatione prodens, aut offenderet, aut suspectum sese redderet; quod inter offensam, & suspicionem, medium, eximere callide tempus statuit. ac præ se ferre; *nihil isto bello gratius. tamen, declinandæ inuidiæ, cupere vt senatui probetur. quamobrem rogare, vt sententiam, scripto complexus, inquirendam ei proponeret; ne quid in tam graui negotio nimis præcipitanter actum homines maligni sugillarent.* Ille igitur prolixas ad regem literas scribit, quibus consilij sui rationes exponit. easque rex collaudatas, vt nulla fraudis suspicione cunctaretur, Ioanni Moruillerio, viro augusti collegij principi, quem Colinio aduersum sciret, serio expendendas tradit. isque acceptas mense Iunio, cum ad castrum Bononiense rex venisset, tertio ab vrbe lapide, accurata oratione refutat. qua disceptatione dum res protrahitur, commeantibus ad Colinium internuntijs, qui Castellione ad Loniam erat, de deletis Ienlisij copijs nuntius fertur. Id sibi acerbum rex egregie simulare; & ad Claudium Mondulcetum, qui tunc res ejus apud Albanum procurabat, statim scribere; *daret operam, vt capta eo prælio nobilitas Gallica dimitteretur*: Colinium autem, qui interea, etsi præter amicorum consilium, fiduciæ plenus, in aulam venerat, in limite copias, quantas CIↃ IↃ LXXII.

 vellet,

cIↄ Iↄ vellet, conſcribere iubet. Nihil vltra bellum Bel-
LXXII. gicum Carolus iuuit, perniciosa Galliæ ſuæ ſimulatione, magno antea ſtudio incitatum. Albanus, manifeſto iam ſatis plerorumque in Auriacum fauore, rebus omnibus relictis, quamprimum Montes recuperare, & Naſſouium opprimere ſtatuit; tam egregium belli ducem coërcere, ſibi maxime glorioſum, cæteris omnibus terribile, ratus. Ac dum hæc in Hannonia fiunt, in Hollandia multæ indies vrbes deſciſcunt; & tantum non ſponte apertis portis Auriaci nomine præſidia recipiunt. tam graui enim odio Albanus laborabat, etiam apud eos, quibus certum à maiorum religione non diſcedere, vt decimæ cauſa rerum nouarum occaſionem optarent. Iam Hollandia borealis, præter Amſtelodamum, tota defecerat. in auſtrali prima Audevvatra, vrbs ad Iſelam flumen ſita, ad Auriaci partes acceſſit. quam XIII Kal. Iulias Adrianus Svvitenus cum exigua manu cepit. dieſque paucos commoratus, cum nouas ſibi copias paraſſet, relicto illic exiguo præſidio, cum L aut LX aliquot militibus Goudam petit. ac, per fautores porta aperta, vrbem ingreſſus, forum occupauit. oppidani excubias in curia agebant; ex quibus cum vim tentandam quidam putans explodere in illos ſclopum vellet, inhibentibus aliјs, ſtatim citra vllum ſanguinem facta deditio. Svvitenus ductor in prima ſuorum acie verſari, cumque ſequi Vtenengius, è nobilitate Vltraiectina iuuenis, & Wenceſilaus Tzerclaſius Hagienſis. Ducto circum curiam agmine, cum initio vix ſexageni eſſent, pronis in patriæ

patriæ causam ciuibus, adeo statim auxit numerus, vt mox fere I ɔ cc essent. Conuocato magistratu, in Philippi regis, & Auriaci præsidis, verba singulos iurare iubet. inde ad præfectum arcis, Cornelium Mylium, Gerardum Franciscum Kegelingum, & Cornelium Reinegomium, intimos viri amicos, mittit; postulatum, *vti ad vrbis securitatem ad* XXV *præsidiarios, quos mandato Albani habebat, totidem alios à se acciperet: nisi faceret, alia necessario ausurum.* Is autem, vbi captam vrbem acceperat, famulum, clam ex arce dimissum, Vltraiectum properare iusserat; qui rem illic nuntiaret, & suppetias simul posceret. sed hunc oppidani retraxerunt. Igitur initio difficilior, cunctando protrahere tempus nitebatur. at cum famulũ interceptum, & vim parari intelligeret, quamquam inuitus, conditionem accepit; placuitque, vt liber omnibus accessus esset. mox cum plebs tumultuaretur; nec vltra ei præfecturam credi permitteret, ex arce in vrbem commigrauit. inde per ædes singulorum inuestigatum, quantum quisque annonæ haberet. cumque vix in solum octiduum suffectura inueniretur, missi illico mercatores, qui necessariam à Dordracenis pretio peterent. & illi, etsi adhuc Albani partes sequerentur, vicinæ vrbi non grauate subuenerunt. cumque Hispani, qui Roterodami præsidium agerent, Iselæ ostium obstruxissent, appositis ad securitatem liburnicis suis, Crimpenum vsque frumenti plurimum nauigio deuexerunt; vnde Goudani, curribus impositum, porro in vrbem adduxerunt. Interim necessaria omnia Svvitenus curare, &

cIɔ Iɔ LXXII.

CIↃ IↃ LXXII. re, & sacramento fidem oppidanorum obstringere, ac præsidium etiam loco ordinare. tum, ductis Leidam copijs, cum non ita pridem, misso à Sonoio Gulielmo Grauio Gandauensi, hominem extraneum recipere magistratus noluisset, opera Pauli Busij syndici, aliorumque ciuium, statim admissus, Ioannem Eilofium Groningensem cum cohorte vrbi imponit. Dordraceni, iam dudum affectus in Auriacum proni, quia impetu quorundam præcipitata consilia infeliciter cecidissent, palam eius partes amplecti hactenus distulerant. sed hoc rerum statu non vltra deferendam remp. rati, aduocato Bartholemæo Entesio, qui in propinquo sub Lumæi auspicijs cum bellicis aliquot nauibus agebat, VIII Kal. Iulias Albanum hostem renuntiant. statimque ijs ab Auriaco Ioannes Hornanus Boxtelius, cui etiam comitatus Burani, Lederdami, Bredæ, & Isselsteinij cura commissa, præfectus destinatur. paullo post Harlemum quoque ad partes venit, Gulielmi Berkerodij, Ioannis Coltermanni, & Petri Kiesij, insigni opera. illi enim cum mandata ab Auriaco ostendissent, restare initio magistratus, & deliberationem petere; qua negata, cum ciuium studia animaduerterent, hisce legibus vrbem dedunt, *vt sacramentum, Philippo olim, & Auriaco præsidi, datum, ne mutarent; magistratu, saltem ad Auriaci aduentum, nemo amoueretur. Albanus vero hostis publicus haberetur. cunctis vita, ac facultates, saluæ essent. clero, aut monasterijs, nulla vis fieret. milesque nullus, extra Ruichauerij cohortem, nisi arbitrio magistratus, vrbi imponeretur.* Tam fausta fœde-

fœderatorum initia Gorcomium auxit, & ſe quoque vi Kal. Julias dedidit. atque arce per vim expugnata, eius præfectum cum vxore ac filia captum Brilam abduxerunt. inde, dilapſo per metum præſidio, caſtrum Loueſtenium capitur; & per noctem oppreſſa Lieſueltia. tandem Schonhouia, & Woerda quoque, armis Lumæi cedunt. iamque Hollandia tota in Auriaci partes tranſierat, nec præter vnum Amſtelodamum quicquam reſtabat. id in Albani obſequio perſtitit, ægre auulſum anno demum LXXVIII. Dum hæc in Hollandia à Lumæo geruntur, Gulielmus Bergenſis, Auriaci affinis, in vicina Gelria ſumptis armis comitatum Zutphanienſem inuadit. &, cum paſſim ſine præſidio oppida eſſent, plurima cepit. inter hæc Zutphaniam ipſam, Dotecomium, & Dusburgum. in Velauia eius legatus, Zacharias Gliſenbergius, Hardervvicum VII Eid. Iulias cepit. moxque etiam Herenbergam, Hattemum, Elburgum; in Tubantibus Oldenſaliam, Goriamque. Per hæc Bergenſis, vbi lætum conſiliorum euentum, & propenſa populi ſtudia, comperiſſet, occaſione vtendum ratus, in ditione Tranſiſelana Campos obſedit. eam in rem miſſa à Sonoio auxilia, & triremes item ſeptem. ciues nonnulli cum Andrea Arlerio pacti erant, vrbem ſeſe dedituros, ſimul cum copijs Auriacus adeſſet: & effectum horum opera, vt deditio promiſſa fieret. Svvolla, Haſſeltum, & Stenvvica, exemplum ſecutæ. etiam Gelmuda, ac Vollenhouia. arx Tautenburgum per centurionem, à Sonoio miſſum, capitur. mox, tranſlatis in Vltra-

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ ie&tinam diœcesin armis, Amersfortia occupatur;
LXXII. vnde excursionibus crebris totam ditionem infestāt, sæpe ab ipsis Vltraiectinæ vrbis portis abducta præda. Postquam autem pars magna Gelriæ etiam defecit, odio Albani, siue fœderatorum armis; in Frisiam quoque occidentalem transitum est. ibi Doco Martina cum nobilitate profuga de occupanda Leouardia, prouinciæ metropoli, consilium ceperat. & mandatum id, ab Auriaco acceptum, exequi hactenus non potuerat. nunc autem opportunum ratus, à Sonoio, Hollandiæ borealis præfecto, cohortes quatuor quinque poscit. sed is, quia missis iam Bergensi auxilijs, & varijs præsidijs, copias distraxerat, vnicam tantum Frisiorum cohortem, Holzone Buma ductore, submisit. Bergensis autem Nedervvormterium, Frisiæ agrique Groningensis præfectum, supplere defectum iussit. isque, centurionibus aliquot constitutis, breui cohortes tres quatuorve comparauit; ac cum ijs Cundertam aggressus, diffugientibus Belgis, qui in præsidio, sine negotio occupauit. quo successu auctis animis, inde in Frisiam perrexerunt. Hiergius, quem in Frisiæ præfectura Megensi successorem Albanus dederat, Arnhemij in Gelria morabatur. & ab Auriaco, qui cum magno tunc exercitu illuc venerat, plurimasque vrbes ceperat, obsessis vijs, præfectura excludebatur. quamobrem Casparum Roblesium Billium Lusitanum, qui Groningam cum legione Belgica tenebat, Leouardienses, vt prouinciæ laboranti subveniret, datis literis, euocarunt. isque postquam aduenisset, inprimis

mis vrbem communiuit; &, mutato arcis præsi- cIↄ Iↄ
dio, pro Germanis Gallos imposuit. in Harlingæ LXXII.
ac Staueræ arces è legione sua lectos misit. Wilhusium venerat Adolphus Holsatus, qui Albani iussu militem auxiliarem collegerat; &, stipendij inopia, cum vlterius progredi non posset, destinatam sibi ab Albano pecuniam submitti postulabat. ac quando, loci interuallo, consuli absens Albanus minime posset, & periculum mora longior allatura videretur, è Megensis thesauro, qui in arce asseruabatur, mutua sumere IX florenorum cIↄ placuit; ex pecunia, ab Albano assignata, mox refundenda. sed cum illic vix V cIↄ reperirentur, reliquum aliunde suffectum est. Iam animi alieni signum Sneca dederat; ac timeri, ne in nouas etiam partes inclinaret. placuit ergo vt animos Billius exploraret, aliquid fortasse viri auctoritate valitura. isque cum curiæ senatore Petro Fritema, eo profectus, intromitti postulauit; de affectu oppidanorum coniecturam hinc facturus. Et præmissus Fritema, vt euentum tentaret. ex quo cum mox Billium adfuturum acciperent, clausis portis, armati in mœnia prorumpentes, saltem cum domesticis recipi postulantem reiecerunt. quin auditæ voces quorundam, qui sclopeta minarentur. Fritema, vt dimitteretur, vix blanditijs impetrauit. Per id tempus, ambigua etiam Bolsvverdiæ fide, vt experiretur Billius, literis benigne scriptis, percunctatur; *an non in tutelam vrbis aliquod præsidium cuperent*. sed illi eadem humanitate viro respondent; *gratam sibi pro salute publica curam, cæterum*

 præsidio

cIↄ Iↄ LXXII. *præsidio opus non esse. curaturos, ne quid detrimenti caperent.* hoc responso satis manifestus affectus. tum de Franekera etiam laboratum; sed nec quemquam eo mittere, aut literas dare, visum fuit, antequam ipsorum Leouardiensium studia cognoscerent. iccirco decretum, vt exquirerent, an in fide erga regem oppidani permanerent. inde in vrbem annona plurima, & commeatus belli illatus: edictumque, vt quicquid in subiectis agris, aut monasterijs, abbatijsve, esculentum, id in vrbem comportarent. & consulibus mandatum, vt quos ciuium minus certa fide scirent, eorum nomina exhiberent. tum, repetito sacramento, arma omnibus imperata; additæque cohortes quinque Germanorum. quibus vt stipendium esset, senatorum collegio, & ditissimis aliquot prouinciæ nobilibus, VI florenorum cIↄ indicta: eique continuando conscripti prouinciæ delegati, indictionem recusarunt. *nimium hactenus impensæ fuisse; ac supra tributum ordinarium, pro quo regis ad prouinciam defendendam obstricta fides. extra ordinem quinque prius, mox sex etiam* cIↄ *dedisse. inde, honorarij vicem,* CXXVIII cIↄ. cumque publica necessitas obtenderetur, nihil minus pernegarunt. *neque rem in sua potestate esse, plenis comitijs pertractandam. hoc tamen anniti velle, vt, prouincia quiete constituta, in cohortium quinque stipendium, quas parasent,* XXIV cIↄ *curarentur.* Porro ciues quinquaginta, obsequij inuitos, aut incertos, eiecerunt; vltimum supplicium comminati, si redire, præter curiæ voluntatem, vnquam auderent. Snecani, legato excluso, certi

ſo, certi offenſæ, ne annona deeſſet laborarunt. cIↄ Iↄ
itaque è vicinis abbatijs, ac monaſterijs, vi abrep- LXXII.
tam in vrbem tranſtulerunt. nec multo poſt à fœderatis præſidium admiſerunt. & exemplum mox ſecuti Bolſvverdiani Nedervvormterium aduocarunt. tum Doccomium, auctis per hæc copijs, inuaſerunt. Erant in præſidio vrbis Belgæ aliquot, & hoſtibus facile ſuperiores, niſi ciues conſpiraſſent. ij fortiter repugnantes, è feneſtris ædium ſuarum ſclopis terga ferire aggreſſi, incuſſo metu, in fugam propulerunt. atque ita in victoris poteſtatem vrbs venit. ſed homines militiæ ignari, & qui per tumultum arma ſumpſerant, nec timere hoſtem didicerant, neglectis excubijs, mox iterum à victis per noctem oppreſſi, nullo adhuc victoriæ fructu, vrbem amiſerunt. ac interfecti ferè quinquaginta. cæteros tenebræ eripuerunt. Victores irati recentem contumeliam rapina, & incendio, vindicant. &, quia munitionem adiuuare ruſtici pridem recuſaſſent, in pagos quoque proximos ſæuiunt. Adiunxerant ſe fœderatis nobiles eius prouinciæ plurimi. inter eos, Doco Martina, Sidius Botnia, Titius Hottinga, Siffridus Galama, Petrus Camminga, Auguſtinus Oetſma, alijque; quibus cognita locorum regio, & occulta ciuium multorum in nonnullis vrbibus ſtudia. Eorum opera ad auſtrale fretum Stauera, Enchuſam aduerſam ſpectans, occupatur. verum arcem è legione Billij Belgæ tenuerunt. quam obſidentes tormenta admouere, Sneca, Bolſwerdia, & Franekera aduecta. & auxilia à Sonoio miſſa. Dum ita

cIↄ Iↄ LXXII. arcte obſidentur, afflicta valetudine Billius, conuocato ad ſe ſenatu, *momentum loci, & neceſſitatem obſeſſorum*, repræſentat; ſimulque hortatur, *ne tam egregiam militum fortiſſimorum fidem, ac virtutem, deſererent. ſibi auxilia præſto eſſe. ſed, educto per hanc rerum neceſſitatem præſidio, abſente ipſo operam darent, ne quod vrbi incommodum eueniret. tum etiam docerent, qua via tutiſsime militem duceret.* Igitur placuit, *vti copiæ per legatum quidem Coudomam, aut Bolcam, nauigio ſubueherentur; ipſe autem, vrbe ne exiret. id neque morbum eius ferre, nec ciuilis prudentiæ legem. per belli incerta, ſi quid accidat aduerſum, grauius multo periculum fore. in eius capite ſalutis publicæ ſummam verti.* quamobrem miſſæ quinque cohortes Belgarum, duæ Germanorum, aduentu inexſpectato adeo obſeſſores terruerunt, vt majores longe copias aduentaſſe exiſtimantes, turpi fuga arcem ſimul, vrbemque, deſererent. Poſtea cum ſe ad Galedamum collegiſſent, iterum irruentes hoſtes, cæſis centum quinquaginta, reliquos diſſiparunt. Coudomam autem, quo confugerant, populati, idem Staueræ mox fecerunt; ac deinde, igne iniecto, exuſſerunt. machinas captiuas in arcem liberatam tranſtulerunt. atque ita cum ingenti præda læti Leouardiam redierunt. Interim annonæ caritas Leouardienſes premere, coactis ruſticis circumiectis frumentum omne in fœderarorum vrbes conuehere. quamobrem Billius Franekeram inopinato inuadere ſtatuit; aut, ſi conſilium non ſucceſſiſſet, Berlicomium, opportunum ſitu pagum, opere, & præſidio, communire. inde

Biltam

Biltam copias ducere, & quicquid illic frumenti esset, Leouardiam deuehendum accurare. Igitur noctu cum cohortibus quinque egressus, alias Harlinga accedere iubet, statuta hora ab vna vrbis parte arma concitaturus, vt, seductis illuc præsidiarijs, ab altera facilior irruptio esset. sed, obseptis itineribus, cum conatu excidisset, ad Angumam, Berlicomium, & Lidlumam, castra metatus, loca opere festinato munit. vtque incommodum Franekeranis aliquod daret, opplere fossam Snecanam jubet. Circa id tempus cum cohortibus VIII Germanicis in Frisiam Iustus Schouvvenburgicus venit, ab Auriaco præses prouinciæ, ac Groningæ, agrique Groningani, destinatus. Posito vero Franekeræ domicilio, multa à Nedervvormterio statuta immutauit. Deinde curiam iuri dicendo nouam instituit, ad quam Snecca, Bolsvverdia, aliaque loca, quæ fœderatorum partes amplexa, pertinerent. Varie vtrinque velitatum est; & pagi aliquot, monasteriaque, prædæ obnoxia, armis, & flammà, deleta. Albano autem vndique nuntij minus grati perferuntur; quibus etsi angeretur, egregie tamen curas dissimulat. Vexabat animum successoris cogitatio, cui se, vt pridem iactauerat, tranquillam prouinciam tradere posse desperabat. insuper de Galliarum rege, ac regina matre, querebatur; à quibus Nassouio clam auxilia destinata, aut permissa. neque aliunde magis sibi metuebat. itaq; inprimis obsidere Montes statuit, antequam plures copiæ accederent, aut Auriacus cum exercitu adueniret. tunc enim vires, adhuc integras, varie distractum iri.

cIↄ Iↄ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. iri. quamobrem, conſcriptis tribus legionibus Belgicis, Fridericum Filium cum IV cIↄ peditum, CCCC equitibus, obſidioni inchoandæ præmittit; ipſe, ſimul res alias ordinaſſet, cum copijs maioribus ſecuturus. & is Iulio deſinente profectus, proximum vrbi monaſterium Bethlehemum ſtatim occupat, atque aduerſus vim communit. oppidani, nihil territi, vrbem ſeque hoſti excipiendo parant. Premebat Albanum ærarij anguſtia. nam & plurimum Hiſpanis debebat, quorum iam militia vti cogebatur. inſuper copijs nouis opus; neque decimæ, aut viceſimæ, ſpes ſupererat. quamobrem, quod temporis ratio poſceret, inuidioſum nimis tributum differre ſtatuit; dum, qui in Hiſpaniam miſſi à prouinciarum Ordinibus, in impetranda indulgentia laborarent. vtque animos alienos demulceret, remittere decimam, ac viceſimam, velle edixit; dum modo alias rationes pecuniæ colligendæ oſtenderent. idque etiam Hollandiæ Ordinibus Boſſuuium præſidem proponere iuſſit. & ſeorſim ad eos quoque literas dedit, quibus in XVIII Kal. Sext. comitia Hagæ habenda indiceret. Sed eo iam illic loco res erant, vt mandatum contemneretur. tamen in præſcriptum diem Dordraci, in primaria Hollandiæ vrbe, conuentum ordinant; vbi de rep. deinceps adminiſtranda decernerent. eius rei Auriacum certiorem faciunt; & legatum, qui interſit, mitti poſtulant. vbi præſcriptus dies illuxit, conuenere ad libertatem vindicandam ex equeſtri ordine Iacobus Wingardus, & Arnoldus Duuenuor-

uenuordius, Lumæi legatus. ex vrbibus delegatos cIↄ Iↄ
miserunt Dordracum, Harlemum, Leida, Gouda, LXXII.
Gorcomium, Alcmaria, Oudevvatra, Horna, Enchusa, Medemlacum, Edamum, & Monachodamum. reliquis voluntas, vel audacia, defuit. Interim in Hispania res decreta. & post longam supplicationem facta tandem indulgentia. Hopperusque conuocatis regis nomine hæc denuntiat: *ita eum erga Belgium affectum esse, vt priuati commodi causa nihil vnquam intentauerit. sed hoc tantum voluisse, vt resp. illis quieta, ac religio salua maneret. id persuasum omnino habere; semper Ordines, fidei atque obsequij præclaros, in rebus omnibus, & consilijs, Dei gloriam, publicamque vtilitatem, spectauisse. quamquam autem in responso decimæ, vicesimæque, indulgentia non diserte exprimeretur, hanc sententiam esse tamen. inuolucro ideo vsum, vt apud subditos ipsi maiestas, legato auctoritas, integra esset.* Post hæc verba, qui curandæ rei missi, pro affectu tam benigno magnas sese regi gratias agere dicunt; idque reduces apud Ordines testaturos. Iam Auriacus iustas copias comparauerat, in tres menses auctoratas, aut quam diu vsus foret; ea militiæ conditione, vt, quia pecunia in stipendium non sufficeret, pignoris vicem vrbes acciperent, quibus soluenda assignaretur. Collegerat peditum millia quindecim, equitum septem. cum his se Nassouio fratri adiungere animus erat. ac quandoquidem Hollandiæ Ordines ad destinata in medium Iulium comitia legatum postulassent, Philippum Marnixium Sancto-Aldegondium mittit, multa rerum peritia vi-

cIↄ Iↄ rum, qui consilia adiuuaret. is cum xv Kal. Sext.
LXXII. aduenisset, postridie, mandatis exhibitis, ita Ordines alloquutus est. *Satis Auriaco, à quo missus, cognitum pridem ipsorum affectum; & nunc re manifestum esse, quando tanta animi constantia cum ipso, legitimo prouinciæ præside, se Albano opponerent, ad vindicandam patriæ libertatem, quæ oppressa aliquot iam annos ab Hispanis; quorum libidini, aut sæuitiæ, necdum adhuc factum satis. orare vero, tam præclaram voluntatem ne mutarent. egregia semper erga Belgium fide fuisse, ac Hollandiam potissimum, & cæteras curæ suæ prouincias. eam ob rem doluisse vehementer, tam immania dudum passas. neque in votis magis quicquam habuisse, quam vt felicitatem antiquam restaurare aliquando posset. ideoque non labori, aut impensæ, pepercisse. quin triennium nunc esse, cum, exercitu collecto, meliore animo, quam fortuna, vindicare libertatem publicam tentasset. ex qua clade quicquid facultatum reliquum, nunc postremum patriæ impendere. nec de libertatis studio quicquam per successum aduersum decessisse: eundem illi animum mansisse, qui huc vsque per consilia ista inquies continere se non potuerit, quin, paratis denuo copijs, virtute inuicta, iterum euentum tentaret. quando autem, tam diu oppressi, reuocassent animi antiquum robur, hostemque Albanum pronuntiassent; nihil prius habuisse, quam vt porro spiritus tam generosos incitaret, & auxilium postulantibus præstaret. ac tam bonæ voluntati cum, exhausto patrimonio, vires minime responderent, promissumque ab ipsis esset, si exercitum modo adduceret, se stipendia curaturos, id nunc tempus esse scirent, in promptu militem, sed ea condi-*

conditione lectum, vt, priusquam moueret, prioris trimestris stipendium acciperet. aut, si fieri id non posset, saltem vnius mensis darent, de cætero vel nonnulli principes, vel quædam Belgij vrbes, cauerent. Horum prius impossibile; alterum difficile omnino, neque vtile. namque si ad Galliæ regem, aut reginam Angliæ irent, periculum esse, ne obnoxias ista ratione prouincias sibi subijcerent: quippe illos, nisi oppigneratis vrbibus, ne teruntium expensuros. itaque apertum aditum iri, ægre postea possessa dudum loca relicturis. idque exemplis manifestum. igitur aliud nil restare, quam vt vrbes aliquot fidem apud ductores, & turmarchas, interponant: insuper C *aureorum* CIↃ *statim expediant. hæc ab Auriaco exponere jussum: & sperare, pro affectu in remp. quam inprimis saluam cuperent, non grauate concessuros.* Quamobrem, quia vrgeret necessitas, & maturato opus foret, illico decretum, *vt* C *illa aureorum* CIↃ *à nonnullis ditioribus, reliquisque prouincialibus, mutua peterentur: & corrogaretur quicquid auri, argentiue, aut cæteri mundi, quisque haberet. tum tributa ordinaria quæstores tradere iuberentur, etiam deinceps continuanda, & inuitis imperanda. item reditus templorum, monasteriorum, aut collegiorum; & quæ præterea ornamento magis, quam vsui, occuparentur.* deinde, *vt pro stipendio cætero vrbes cauerent,* conuenerunt. Posthæc Aldegondius alia quoque mandata exhibet; ad quæ Ordines respondent: *Auriacum se Hollandiæ, Zelandiæ, VVestfrisiæ, & Vltraiectinæ ditionis præsidem agnoscere, qualem olim rex statuisset. & apud Ordines aliarum prouinciarum annisuros, vt, rege absente, præsidem ac patronum acciperent, ceu præci-*

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ *puum Belgij principem, atque ad tutelam eius iure, ac*
LXXII. *ſacramento, obſtrictum. vt autem naualis belli ratio corrigeretur, omnis ei poteſtas traderetur; iſque, exauctoratis omnibus, ſummum maris præfectum, poneret, de conſilio vrbium maritimarum centuriones nouos lecturum. cumque in prædam hactenus miles arma ſua habuiſſet, nunc ſtipendium poneretur. ac conſtituerentur item, qui de rebus maritimis cognoſcerent.* Tum ad Lumæum magiſtratus Dordracenus, Leidenſis, & Enchuſanus, ablegantur; qui militiam terrreſtrem ordinarent, & licentiam lege adſtringerent, ne deinceps prouinciales vexarentur. Placuit etiam archiua aperiri, quæ in arce Goudana, & priuilegia inſpici; reliquaque libertatis inſtrumenta, ad Hollandiam pertinentia: & in indicem referri, ac deſcribi, diſtribuique magiſtratibus, vt ſecundum ea deinceps reſpublica adminiſtraretur. Hoc negotium, ſed Auriaco prius conſulto, & permittente, ex ordine equeſtri, Ianus Douſa Nordouicus, vir ingenio & litteris excellens; ex vrbibus, ſinguli deſtinati ſuſcipere iubentur. Viſum & a Lumæo petere, *daret ante omnia operam, ne quid cameræ rationum, commentariorum, ordinum, curiæue actuarij, turbarentur; deinde inſtrumenta omnia, reip. maximopere neceſſaria, ſtudioſe aſſeruarentur.* Inde fœdus mutua fide vtrinque initum: *neque Auriaco inconſulto, aut inuito, Ordines quicquam; neq; Auriacum, præter Ordinum voluntatem, cum ipſo rege, eiuſue legatis, de rep. pacanda acturum.* Eam in rem, fidei ſymbolum, datæ dextræ; & Aldegondius pro Auriaco, à quo legatus, iuramento ſe obſtrinxit. Decretum

porro

porro, *vti alias quoque vrbes, scriptis literis, ad commune patriæ liberandæ fœdus inuitarent*; quod quia vicini Delphi recusarent, mandatum Leidensibus, vrbis situ opportunis, vt nauigia Waterlandiâ prohiberent. Amstelodamum quod attineret, Auriacus à Daniæ rege, vrbibusque Hanseaticis, Ordinum Hollandiæ nomine peteret, *quando publicæ libertati aduersa esset, ne quæ ei in posterum merces subueherentur: ac Hornam potius, aut Enchusam, vrbesque proximas; vel Dordracum, vbi par commoditas foret, per Mosam flumen, transferrentur.* Porro exponit Aldegondius, *placere Auriaco, vt religio libera esset: publiceque in ijs locis, quæ decerneret magistratus, sine turbis exerceretur: clericis autem nemo vim, iniuriamue, vllam faceret, nisi forte contra remp. niterentur.* Inter hæc Lumæus venit, & prouinciæ præfecturam ab Auriaco sibi mandatam in comitijs exponit. cumque literas protulisset, lectis ijs, ex præscripto obiturum, admittere placuit.

CIƆ IƆ LXXII.

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMI AVRIACI

LIBER. VII.

cIↄ Iↄ LXXII.

SIC arma ſub Auriaco præſide pro libertate Hollandia ſumpſit. & Zelandiæ quoque bona pars Albanum pro hoſte habere. iamque audendi initium Fliſſingani fecerant; quibus, miſſo in auxilium Tſerartſio, aucta virtus: adeo, vt, infeſtis ſignis Middelburgum contendentes, hoſtem vltro prouocarent. cumque is prœlium detrectaret, neque tutum obſidere putaretur, retrogreſſi, ſe per vicos diſtribuerunt, arcemque Souburgum, non procul Fliſſinga, occuparunt. mox autem Middelburgenſes, ne timuiſſe viderentur, Souburgum verſus nocte intempeſta copias, machinaſque, ducunt. In præſidio Galli erant, qui in hoſtem animoſe erumpentes, fortiterque repulſi, cum ſuppetias Fliſſingani fruſtra duplici velitatione tentaſſent, arcem deſerunt. quam Hiſpanus occupatam, repetentibus Fliſſinganis, cum defendi poſſe deſperaret, iterum dedit. Creſcere illis indies copiæ, &

piæ, & per eas animi robur. itaque mari bellum instruunt. & Antuerpiam profectus Theobaldus Worstius, puluerem tormentarium, quæque præterea bello necessaria, clanculum emit. nec multo post, cum insignis è Lusitania classis aduheretur, mercibus plurimis pretiosis auroque onusta, turbarum ignara, & mutationis, vi aggressi naues exonerant; mercibusque distractis, ingentem inde pecuniam contrahunt, atque in suos vsus applicant. tum vt Middelburgum subigerent, vrbem insulæ Walacriæ primam, liburnicis exstructis, commeatum prohibere conantur. iamque naues centum quinquaginta armauerant, quibus mare obsidebant. & infestis valde animis decertabant. vtque Albanus, nullo personarum discrimine, milites, ciues, mercatores, ceu perduelles, supplicio extremo afficiebat: ita illi, quemcumque Hispanum capiebant, statim in crucem sublimem agebant;neque vllum vitæ pretium capiebant.cumq; plures captiui essent,binos, colligatis brachijs, in subiectũ vrbi mare è propugnaculo præcipitabant. indigna quidem illa sæuitia, sed exemplo irritata. Veriæ cum postridie Non. Iun. epulum magistratus haberet, in templum irruentes quidam præsidiarij, imagines sacras, & altaria, hactenus illæsa, subito impetu confregerunt. dein progressi in chorum templi, in equitum aurei velleris insignia, illic suspensa, idem ausi, cum res ad Tserartsium deferretur, ille, vt intererat epulo, accendente iram vino, statim ad templum se proripiens, stricto gladio duos improuisus occidit; porro alios occisurus, nisi inter

ↃIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. intercedentes quidam impetum viri cohibuissent. Id vbi cætero præsidio gnarum, adeo omnium animos offendit, vt cum armis ante ædes conuenirent; pontificium, ac latronem, per conuitium appellantes: & facturi erant paria, ni Rollæus, prætor vrbis, Herptiusque, motum sedassent. ac profecto ex eo tempore inuisus militibus, tandem quoque per tumultum interficitur. Flissingani, distractis classis Lusitanæ mercibus, Anglicanos ad se mercatores plures, militesque, pertraxerunt; qui militiam, luculenta spe stipendij, quæritare. itaque, auctis valde copijs, vicinæ Flandriæ arma inferre statuerunt; Ostburgoque, & Ardemburgo, occupatis, dedere se Brugenses iubent. verum illi, quia nondum satis bene res ipsorum constitutas, & momenti ad hæc parum in militia tumultuaria existimarent, etsi inclinarent aliqui, tamen motum nullum audebant. quare, frustra hic conati, in templa, & monasteria proxima, arma vertunt. inde Gandauum progressi, cum neque illic res felicius successisset, veriti ne interciperentur, in Walactiam reuertuntur. Ioannes Cerda Medinacælius, Albano à rege successor datus, cum bis mille Hispanorum nouis copijs jam in Belgium aduentabat. id vbi Flissinganis cognitum, Balduinus Eobaldus, Ioannes Morus, alijque, circa Flândriæ oram inuadunt. Necdum Cerda intellexerat, tantam Auriaco classem esse; ideoque negligentior, hosti se obnoxium fecerat. Naues ipsi quinquaginta quatuor erant. ex his viginti sex maiores, Belgis ereptæ: minores reliquæ, quas Assa-
bres

bres Cantabri dicunt. Has adorti magno impetu, cIↄ Iↄ
facile ſuperant, fugantque. & ex maioribus vix LXXII.
tres ſaluæ. Cerda cum minoribus aliquot, vix elapſus, Sluſam appulit. alij Rammekenum, & inde Middelburgum, euaſerunt. victoribus ingens præda obtigit;in auro argentoue ſignato, ducenta aureorum millia: in mercibus, quingenta millia æſtimata. Sluſa Cerda Brugas abijt; hinc Bruxellas, ad Albanum; infauſto per principia augurio minus auidus deſtinatæ præfecturæ: quam mox etiam deprecatus, in Hiſpaniam receſſit. quippe vir Albano diſſimilis,& prudens rerum æſtimator, qui turbatis bello prouincijs non ſine opprobrio deceſſurum animaduertebat, alienæ culpæ, quam corrigere non poſſet, ſuam exiſtimationem inuoluere inconſultum arbitrari. Tamen naues Cantabricas XX bello parat; & Machlinia tormenta ænea XXIII, curruſque aliquot, cum pilis, ac puluere nitrato, mittit: quæ, in Flandria occupata, Fliſſingani in ſuum armamentarium transferunt. inde alijs ſubmiſſis inſtructæ naues, ferente vento Sluſa Rammekenum deuehuntur, tribus ex his in itinere interceptis. hic cum eſſent, arcis præſidio, vt putabant, ſatis tutæ; Theobaldus Worſtius, vir promptæ audaciæ, vi aggreſſus, nequicquam arcis præſidiarijs propugnantibus, omnes capit, inceditque. milites plurimi trucidati, pauci nantes euaſere. hoc ſucceſſu, vt in rebus lætis ſolet, creuit animus Fliſſinganis, placuitque porro fortunam experiri. Eſt in propinquo Zuitbeuelandia, & Tergoeſa, inſulæ metropolis; inque ea etiam ali-

cIↄ Iↄ quot clam amici. Igitur, cum pridem frustra in LXXII. Flandriam conati essent, ad hanc occupandam tendunt. Tserartsius cohortes aliquot, cum duabus machinis bellicis, nauibus imponit. cumque in insulam appulissent, præmissis in proximum pagum Gallis, & excubiis oppressis, reliquum militem obtruncare destinauerat. verum illi, cognito adesse hostem, per tenebras in vrbem euaserunt. ad quam cum adductis copijs deditionem postularet, ac reijcerent oppidani, vt portam conuelleret, tormenta admouit. sed, laboris sui irritus, neque satis ad obsidionem instructus, saucijs paucis, retro cessit. discedentem erumpentes præsidiarij sequebantur, vt postremum agmen carperent; at, composito recte agmine incedentem, nihil lædere potuerunt. Animus Tserartsio erat, donec necessaria mox submitterentur, eminus obsidionem facere. sed rumore de aduentu Friderici Toletani, qui Antuerpia magnas copias falso ducere ferebatur, consternatus; metu potius, quam periculo, insula excessit. Illud vero adeo ingratum Flissinganis, vt redeunti portam occluderent, & euentum imputarent. Hinc per vicos circumiectos palans miles licentius agere; donec, re composita, & stipendio numerato, in vrbem admissus, ad tentandam iterum obsidionem emitteretur. tunc, vt certius res succederet, petitis à Lumæo auxilijs, cum tormentis bellicis nouem, alijsque obsidionis instrumentis, insulam repetit. cumque in illam exscendisset, atque ad vrbem aduenisset, ducto circum castra vallo, tormenta collocat. Erat

ea situ

ea situ magis, quam opere, munita; & præsidiarij Galli, Hispanique, octingenti tuebantur, sub præfecto Isidoro Pacieco; qui, virtutis egregius, animum ad defensionem obfirmabat, & Albanum rerum suarum certum fecerat. Obsessores, verberatis diu muris, media nocte impetum in ruinam faciunt, fortiterque repelluntur. dumque ab vna parte id fieret, & præsidium distraheretur, ab altera, conscenso muro, à tergo opprimere propugnantes destinatum. sed hoc, scalis breuioribus, frustra fuit. sic fortuna hostium virtutem iuuit. Iam septima hebdomas agebatur, & obsessis deerant multa, cum de vrbe lib[e]randa mox Antuerpiæ consultatur. idque per aquas, si maturarent, obsessa nauibus bellicis insula, perdifficile censebatur: si differrent, periculum erat, ne, fractis animis, aut virtute fatigata, præsidiarij sese dederent. Mondragonius, vir animi ingentis, tentare, aqua recedente, liberationem statuit. quippe olim iuncta continenti insula, cum dirempta inundatione esset, vadum reliquerat. id quia exploratum ipsi, etsi magno interuallo, & trium amnium concurrentium profundo alueo, transitus periculosus videretur; tamen discrimen contempsit. Igitur gnarus, quantum apud militum animos exemplum ductoris posset, ne quid cæteri re insolita trepidarent, omnium primus vadum ingreditur. & transgressus, IX tantum desideratis, quos errantes interiecti amnes hauserant, excitatis ignibus, Auilæ felicem transitum, & obsesso Pacieco aduentum indicat. tum madido, & defesso, militi dat refici-

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ endi tempus; quo si eum obsessores inuasissent, in
lxxii. procliui victoria erat;& post eam vrbis deditio.sed id neglectum tanta cum securitate, vt initio ad famam rei ludos facerent. postea autem, cognito transmisisse hostem, & ad quartum tantum miliare abesse, derelicta obsidione, in fugam effusi, adeo trepide naues petunt, vt tormenta vix abducerent. plurimique impedimentis desertis, dum inconsiderate properāt, fluctibus mersi, indigna viris morte pereunt. ac secutus fugientes Paciecus, cum militibus quadringentis, à Mondragonio submissis, Porresio, Balleio, & Saluaterra ducibus, magnam in extremo agmine str[illegible]em edit. deletique vniuersim Iↄ ccc. Huius cladis tanta omnium offensa fuit, vt Tserartsium passim proditorem dicerent, quod conuitium cum non ferret, abdicata præfectura, ad Auriacum se recepit. &, vt culpam remoueret, duello, aut iure, decus suum tueri velle pręse tulit. tum libello quoque edito quoscunque accusatores prouocans, sistere se intra mensem iubet, coram Auriaco causam dicturus. ac quantumuis nemo quidem compareret, tamen odium, aut calumnia, non cessare. In Hollandia Hispani Roterodamum adhuc tenebant. cumque annonam vrbes vicinæ, Auriaci partes amplexæ, interciperent, penuria pressi, Amstelodamo petere statuunt. Igitur Rodericus Sapata, à Ferdinando Toletano Haga missus, assumpto Ioanne Cepeda, cum delecta ccc manu, & carrorum magno numero, Delphos Hagamque prætergressi, Sceuelingam, pagum Oceano adjacentem, acie instructa iter capit. inde iuxta

I Littus

littus ducens, & Harlemum propter transiens, occupato Sparnodamo, vbi Robollium ductorem cepit, Amstelodamum peruenit. ibique frumento conquisito, eadem via retrogressus, Roterodamũ illæsus rediit. In reditu pauci, milites pariter atque agricolæ, turba plane tumultuaria, & armorum imperita, prope Catvvicũ, tormentis minoribus duobus adductis, & lorica tenui adeo excitata, temere se objicere ausi, turpiter mox, conspecto hoste, diffugerunt. Albanus, qui suarum rerum omne momentum in Montibus poneret, vrgere valdę obsidionem; & ex Hollandia reliquas copias aduocare. Itaque Roterodamo etiam, & Delfshauia, mense Iulio deducta præsidia. quod Svviteno, vrbis Goudanæ præfecto, Ienninus Riuius, vrbi à secretis, statim per literas indicauit; simul obtestans, *daret operam, vt clementer boni ciues, grauia ab Hispanis passi, haberentur.* Is porro ad Lumæum scripsit; qui non multo post vrbem vacuã occupauit. Sub hoc tempus parum abfuit, quin Harlemum proderetur, obnoxium insidijs, propter vicinum Amstelodamum, quod in fide Albani manserat. Prætor vrbis epulum aliquod instituerat, eoque etiam magistratum aduocauerat. & Ioannes Coltermannus, etsi inuitus, interesse. dum conuiuium est, hora decima vespertina accensus quidam esse ad portam Grauium nuntiat, intromitti cupientem. consul Theodorus Rampius ire in curiã hominem iubet, sub puluillo indicato, portæ aperiendæ, claues inuenturũ illud, nisi se præsente, factũ iri Coltermannus cum negaret, vix dimissus, Grauium, intra vrbem admissum, in di-

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. in diuerſorium deducit. inde excubias luſtraturus, in portis Sparvvoudana ſimul & Schalcouicana, qui excubaret, vnum tantum deprehendit. & hæc quidem aperta erat; ac cohortes à Boſſuuio quinque miſſæ aduentabant, vti vrbem occuparent. feciſſentque, ſi ad horam præſtitutam adfuiſſent. qua neglecta, caſus eam, & Coltermanni virtus, ſeruauit. quippe is portam, excitatis ciuium proximis, ſtatim occludere; & cohortem Ruichauerij aduocare. itaq; excluſi Hiſpani Sparnodamum receſſerunt. Poſtridie vero conuocato magiſtratu, Coltermannus cum Berckenrodio & Kieſio collegis interuenit, confirmandis ciuium animis, eo magis perturbatis, quod eodem forte tempore Rodericus Sapata, qui cum cohorte Hiſpanica Haga aduenerat, prope vrbem ad auſtralem portam eſſet. Viſum autem, vt Enchuſan Coltermannus ad Sonoium, auxilij petendi, proficiſceretur; & Svvitenum Berckenrodius, literis datis, cohortem vnam mitti rogaret. Ac Coltermannus, vbi ad Sonoium venit, auxilia obtinuit: miſſique ſuppetias milites Iↄ c, ſub ductoribus Lazaro Mullero, ac Cornelio Euerdingo. hiſque ſe, præclaro in patriam affectu, ciues multi Alcmariani, & Hornani, ſponte ſua adiunxere. qui cum Beuervvicum vſq; perueniſſent, ad ſecundũ Harlemo lapidem, Hiſpanos Haga cum Hollandicis ſenatoribus, & magiſtris rationum, commentarijs, omnibuſq; inſtrumentis, ac ſupellectile, prope vrbem acceſſiſſe nũtiatur. quare ocius à Sonoio copias maiores petunt. iſque, recens è Tranſiſelania acceptas, collectaſque à Zacharia Gliſen.

Glisenbergio, eaestigio submittit, datque rusticis mandatum, vt annonam illuc propere comportarent. Postridie Mullerus suos sub auroram ad portam arenariam ducit, nuntiatque oppidanis, vt se ipsi quoque jungerent. vix aduenerat, cum cohortes quinq; ab arce Cliuiensi in eum tendunt. quas aggressus, nulla fere suorum strage, profligauit, ac Sparnodanũ fugere compulit. sed victoriam istam clades mox excepit. quippe qui in silua Hispani jam prœlio fessos inuadentes, etsi fortiter pugnantes, vincunt, atque in fugam agunt. cæsi instar septingenti. victores Vltraiectum profecti, vbi cohortes aliquot Germanicæ in præsidio. sed oppidani, acerba pridem ab ijs passi, recipere in vrbem noluerũt. id ægerrime ferẽtes, in suburbia, & vicinos circum pagos, iram vertunt; igne, & ferro, omnia vastantes: donec postea, ab Albano in Hannoniam reuocati, discessere. Tum Hollandici senatores, & magistri rationum, qui cum ijs eo venerant, immigrantes, ibi sedem posuere. quanquam illis munus pene sine functione esset; cum præter Amstelodamum, Mudam, Wesopum, & in Brabantico limite Heusdam, tota prouincia defecisset. Interim Auriacus, accepta è Gallia aliqua pecunia, & ab Hassiæ Lãdgrauio, pignorato patrimonio, in Germania exercitum scripserat; equitumque septem millia, peditum quindecim, ac Belgarum tria habebat. Duces primarij Burchardus Barbius, Ernestus Mandesflous, & Henricus frater. hunc, transmissio in Gelria Rheno, prope Dusburgum, ad Aldekercam, & Essenam, lustrat. In Gallia Ienlisius, de Nassouij, & cæte- cIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. cæterorum ducum ſententia ablegatus, à rege auxilia,& promiſſa, impetrauit. Colinius copias in limite parauerat, quas ipſe duceret. erant peditum IV cIↄ, ſub Rentio, Iumellio, & Bellingeruillio. equites CC cataphracti, & leuis armaturæ turmæ II. præcurſoribus Petrobuſerius Geniſſacus præerat. reliquum equitatum Philippus Lanoius Bellouacus ducebat. Monitus erat, cum diſcederet, iterumque mox per literas, à Naſſouio Ienliſius, *vt per agrum Cameracenſem facto itinere ad Auriaci fratris copias ſe adiungeret: nam vt recta Montes duceret, periculoſum valde eſſe, neque ſibi expedire.* Sed ille, animi ferocior, cum ſuis ſe copijs liberare obſeſſos poſſe confideret, ne in iſtius gloriæ partem quiſquam veniret, ceu contrario Colinij imperio, vtile admodum conſilium neglexit. Interea temporis leuibus ad vrbem prœlijs certatur; & cum v Eid. Sext. ad meſſem colligendam præſidiarij exijſſent, cum magna ruſticorum manu, pugna ſatis atrox oborta eſt; in qua profligati obſeſſi, incumbente Bernardino Mendoſa, amiſſis plurimis, retro cedere in vrbem coguntur. ex obſeſſoribus cæſi pauci leuis armaturæ equites. Chiapinus Vitellius, & Rodericus Toletanus, leuiter vulnerati. Iam augmentum caſtris acceſſerat, turmæ equitum Arſcotani, Mansfeldij, Boſſuuij, Barlamontij, Noircarmij, & Altabrugij: ac è legione Rutiana cohortes VII. tum exſpectari quoque legio Nicolai Poluillerij; & è Neapolitana, quæ Traiecti, ſigna v. Didacus Zunica, Philippi apud Carolum, Galliæ regem, orãtor, qui ejus conſilia ignoraret, ſæpius egerat, *ne auxilia per-*

perduellibus Belgis mitteret ; & acrius etiam expo- CIƆ IƆ
ſtulauerat, *fœdus* obteſtans, *quod violatum ſupremi* LXXII.
numinis vindictam irritaret. nec Philippum ita meritum, qui diſtractum bellis ciuilibus contra ſubditos perduelles adiutaſſet. Carolus factum excuſare, &, *inuito ſe admiſſum: idque minime obſcurum, proſcriptis nuper, qui in Belgium ſuppetias irent. ſed in regno, necdum à turbis ciuilibus quieto, labefactata maieſtate, non omnia poſſe. multa neceſſario diſſimulare, quæ, potentia iterum firmus, prohiberet.* Ita ambiguo reſponſo, gratiæ, & offenſæ medius, Zunicam dimittit. Sed eodem fere tempore nobilis quidam ex aula ad Albanum miſſus, per viam ad Fridericum Toletanum deflectens, eum de Ienliſij conſilio, numeroque copiarum, & itinere toto, inſtruit. iſque equites CCCC, ſclopetarios IƆ CCC, Cameracum verſus mittit; qui res hoſtium, inter vrbem & Landrecium inſidentes, explorarent. Jenliſius, cum recta Montes ire inſtituiſſet, per Boſſuuium iter habuerat; & inde Quieuregium, ſeſquimilliari ab vrbe: non ſine fraude, cum viarum imperiti à ductoribus proderentur. In eo itinere magna paſſim iniuria facta ruſticis Hannonijs: vnde animi, antiquis odijs ſatis infeſti, longe magis acerbati. Delatum ad Toletanum erat, Jenliſium ſecum equitum quatuor, peditum decem millia ducere. illud, ſiue rumor finxerat, in huiuſmodi rebus validus; ſiue aſtu ducis erat diuulgatum, vti hoſtem perterreret; intrepidus tamen Toletanus, qui & optime numerum copiarum ſciret; &, ne ſine vllo prœlio in prouinciam hoſtem admitteret, famæ ſuæ intereſſe exiſtima-

ꟾↄ Iↄ bat, aggredi aduenientem omnino statuit. & vere-
LXXII. batur, si detrectaret, *ne metus, aut desperationis, manifestus, collapsam valde patris Albani auctoritatem porro destrueret; Auriaco sine dubio, qui cum exercitu copioso imminebat, nutantes passim Belgarum animos impulsuro.* itaque, vt periclitantem Bruxellis patrem confirmaret, factu optimum, necessariumque, duxit *quamuis cum periculo aliquo, belli aleam experiri.* Hoc consilio præmissis Bingiū impedimentis, cum iam intra Galliæ limitem auxiliares recessisse nuntiarentur, ad XVI vsque Kal. Sext. subsistit. deinde vbi exploratum, quatuor vix milliaribus separatos, positis prope Hanam castris, pontem struere; legatum Bernardini Mendosæ, Antonium Figueroam, cum XX equitibus mittit, & Franciscum Ferdinandum Auilam, arcis Groninganæ præfectum, cum Garciæ Valdesij equitum sclopetariorum turma; qui seorsim copias hostium, & consilia, explorantes, è vestigio ad ipsum referrent. ipse eos subsecutus est. Belgarum, & Hispanorū, peditatus omnis promiscue incedebat, duce Iuliano Romero; cui Licquius, & Cheuereauxius, additi erant. Vitellius, etsi ex vulnere imbecillis, à fossoribus in lectica portabatur. pars equitatus tripartita ad dextram ire: reliquum, tribus item agminibus distinctum, in extrema acie esse. quam claudebant sclopetarij Hispani CCC, & ala Bernardini Mendosæ; qui præsidiarios, tergum forte inuasuros, sustinerent. ita ad vrbem vsque promotum. tum, mutato ordine, eques, qui in vltima acie erat, in primam vocatur. sic itum ad Giselini fanum. vbi cognito;

nondum

nondum Gallos Hanam transmisisse, confestim in cIↄ Iↄ
eos equitatum Toletanus mittit, peditatum sub- LXXII.
sequi iubet. Primam aciem Romerus ducebat; qui, simul hostem conspicatur, Ioannem Salazarium Sarmientum cum sclopetarijs grauioribus LX inter sepem, & salicetum, collocat; qui, dum vtrinque veles concurrit, latus infestaret. Primo impetu cessere Hispani. quibus submissi è legione Cheuereauxij Belgæ CC; quos ipse Cheuereauxius, & cum eo Deluaiius, duceret: & mox totidem, duce Licquio; cui comites Mota, Bergius, & Fremenantius. hos leuis armatura subsequi, cum peditibus Hispanis CC sub Francisco Bouadilla, Ferrandino Agnasco, & Didaco Caruaiali. post eos cum reliquo peditatu ipse Toletanus agmen claudere. Galli à tergo Alterragium vicum habebãt, cui planities non magna subiecta; silua, & riuo, vndique cincta. quos à fronte adortæ Hispanorum cohortes duæ, Alfonsi Monteri, & Garciæ Valdesij, leui pugna præludebant. in prima acie cum octo signis Rentius erat; totidem medius Iumellius ducebat. postremum agmen, quia magis hosti apertum, cum Rhingrauio, & Genissaco, Ienlisius ducebat. interque dumeta itinere valde angusto incedens, equites centum, duce Rentio, de hoste cognituros, præmisit. in hos, simul silua egressi, decliui iam sole, cum ala sua Lupus Sapata impetum facit; & post eum Philippus Sancto-Aldegondius Noircarmius, cedẽtibus fortiter incumbens, in fugam propellit. itaque in suos versi pedites, vnde minus periculi Ienlisius putauerat, turbatis ordinibus, exercitum soluunt;

cIↄ Iↄ LXXII. pontem versus, quo Hanam transmiserant, fugientes. sed ne per hunc euadere possent, occupata vlteriore ripa, Antonius Figueroa prohibuit. itaque, transitu non permisso, per Tornacum, Condatum, & Athum, Valentiniana vsque effusi, dum abiectis armis per siluas huc illuc passim palantur, infestis rusticis, plurimi spoliati, cæsique, miserrime perierunt. Eo conflictu cecidere amplius cIↄ cc. in quibus Rentius, & Rhingrauius. Jenlisius, Iumellius, & Schonevvallius, capti in custodiam abducuntur; ille Antuerpiam, iste Tornacum, hic Aldenardam. ac Ienlisius non multo post repente exanimis repertus in lecto, nullo morbo præcedente, etiam in funere ignominiam passus est. Jumellius autem, ac Schonevvallius, diuersa sorte liberati. Olhanius saucius cum centum circiter in vrbem venit, nec multo post è vulnere moritur. Bellouacus, noctis beneficio elapsus, in cœnobio Spineleuiensi à Poieto præfecto excipitur. Ex Hispanis cæsi tantum Alfonsus Lombralis, & Antonius Zero, cum VI peditibus, equitibus XII. Lupus Sapata, graui accepto vulnere, euasit. Duabus horis depugnatum est. in conflictu gregarius miles egregium virtutis specimen dedit. nam lancea transfixus, alia è terra arrepta, quæ forte obuia, equitem irruentem excepit, strenuè pugnans, donec, eiecto per vulnus sanguine, vires animi adhuc integrum, destituerent. Toletanus, reuocatis ab hoste copijs, sub vesperam ad Giselini fanum redijt. è pugna Gallicæ cohortes decem ad proximam siluam se contraxerant, contra quas postridie multo mane Cheuereauxium

mittit;

mittit; sed mox, relatis xxx signis, suos cohibuit. cIↃ IↃ
Hac suorum clade deiectos oppidanorum animos LXXII.
fore arbitratus, per tubicinem dedi sibi vrbem postulat; sed reiectus, demandata Philippo Lalanio obsidione, Bruxellas ad patrem Albanum contendit; cum statim post prœlium in castra venisset Nicolaus Poluillerius, adducens peditum signa tredecim, & Hispanos quingentos, Vltraiecto euocatos, cohortibus quatuor ex Eberſteinij legione suffectis. insuper tres equitum turmæ, quas Nicolaus Basta, Aurelius Panormitanus, & Georgius Macuca, pridem in Italia legerant. Albanus III Non. Sext. indictis Bruxellis comitijs pecuniam ab Ordinibus poscit. *ex Hispania misisse regem* CCCC. *aureorum* cIↃ, *nec præter ista exspectari quicquam posse. quæ cum summa si militiæ suæ onera compararent, nullo modo suffecturam deprehenderent. hinc stipendium ordinandum* XV *equitum* cIↃ. *peditum autem Germanicorum* XII *legionibus, & cohortibus Hispanorum, Belgarumue,* CCL. *huc accedere cæterum belli apparatum, naues plurimas, ac tormenta. Igitur annua vicies centena* cIↃ, *& centesimam, expedirent. se, ita instructum, intra bimestre Belgio toto hostem profligaturum esse.* Mox, cum Medinacælio profectus, Montes petiti; ipse vrbem expugnaturus. & ad conuellenda mœnia tormenta maiora XXIV, minora VIII secum trahit, Bruxellas Arscotano mandat. Ante vrbem cœnobium Spineleuiense erat, quod cum CC defensoribus Poietus tenebat. id tentatum acri pugna. atque egressæ ex vrbe cohortes à Francisco Salazario fortiter repulsæ. egregie tamen defensus à Poieto

 locus,

cIↄ Iↄ locus, capi non potuit. itaque rursum mox adorti
LXXII. Rodericus Sapata, & Alfonsus à Sotomaiore, tormenta admouent. editaque ruina, cum impetum facturi essent, præsidiarij, non vltra vires periclitari à Nassouio iussi, in vrbem se recipiunt. loco capto Molemius imponitur, cum Belgarum IV signis, è Cheuereauxij legione. Eodem die, Espernio duce, XIII peditum signa venere. ac postridie Albanus ipse cum Medinacælio. moxque Salentinus Isemburgicus, Archiepiscopus Coloniensis, cum equitibus cIↄ Iↄ. Ioannes Roda cum CCC. & ab Archiepiscopo Treuirensi Iↄ C missi. Vt primum aduenit, Valentinianis, Auenisque, tormenta aduehi; Cheuereauxium, Rutiumque, cum suis legionibus vicum Menium insidere iubet. ipse vero castra vndique communiri curat, vt aduersus obsessorum, & auxiliatorum, vim tuta essent. Dum vallum vrgetur, leuiter pugnatum est: vulneratique Alfonsus Messia, Christophorus Coruerus, & Fr\u00e3ciscus Valdesius. nocte proxima XXVI tormenta admota. Interea Auriacus, transmisso Rheno, Mosam petit; positis ad Hellenradium, prope Ruremundam, castris. vbi petito commeatu, cum negarent oppidani, incensis portis, pridie Non. Sext. vrbem expugnat; in qua, indigna militum sæuitia, plurimi cæsi: inter illos œconomus, & hierophanta, Carthusianorum; cum presbyteris aliis duobus, ætate senecta venerandis. Paulus Waelvvicenus, qui episcopo sacrorum minister, in cœnobio crudeliter occisus. adeoque in ipso templo, sine vlla loci sacri reuerentia, diaconus quidam trucidatus;

& ante

& ante sacrarium Reinerus Linterius. Ibi dum paucos dies subsistit, venere ad eum Hollandiæ Ordines, c c florenorum clɔ adferētes, & de aliis item c c c cauere. Cumque nuntiatum esset, *in ea prouincia indecore militem grassari, maxime in monasticum ordinem*, edicto publico vim repressit. simul ad remp. totam ibi loci constituendam animum aduertit, præscripto edito ad diem v i i i Kal. Septembris. inde, aperto in Brabantiam aditu, ineunte Septembri, Louanium versus copias ducit. portaque incensa, obuiam ab vrbe legati venere; pecunia oblata, vim, & præsidium, redimentes. inter eos, vir patriæ diligens, Elbertus Leoninus, tunc in Academia illa antecessor, postea Gelriæ Cancellarius; cuius etiam ante meminimus. Machlinia, neutram partem amplexa, odium inter, & obsequium, missum ab Albano præsidium recusauerat; nec Auriacum admittere audebat. hanc Arnoldus Dorpius capit; & Bernardus Merodius Rumenus, cum vi peditum signis, equitibusque Iɔ, præsidio imponitur. moxque aliæ vrbes, affectu, aut metu, sese dedunt. In Hornani ditione, suffossis muris, Weertium occupant; cuius arcem Ioannes Montelius Caias, & Franciscus Mendosa, seruabant. inde in Flandria Teneramunda, & Aldenarda, Iacobi Blommartij astu, in potestatem redigitur. & Teneramunda Dorpio mandata. Aldenardæ grauiter sæuitum est. prætor, Iustus Corteuillius, capta vrbe, in arcem fugerat; qua expugnata, hominem, multis vulneribus confectum, per fenestram in flumen subiectum crudeliter præcipitant. cIɔ Iɔ LXXII.

tum.

cIↄ Iↄ tum quæſiti ad cædem ſacrifici; & paſſim viri, nulla
LXXII. iniuria obnoxi, auitæ religionis odio, indigne interfecti. Ioannes Apoſtolus, Pamelæ curio, qui, periculo euitando, huc confugerat, alijque ex eodem ordine xv, manibuſque pedibuſque colligatis, in flumen proiecti, ſubmerſique; præter vnum, ætate debilem, Iacobum Ambaïnum: qui forte in ripam aduerſam delatus, mortem euaſit. neque templis, aut cœnobijs, parcitum fuit. & vim paſſæ imagines ſanctorum. etiam in ſepulcra ſæuitum, nec quieſcere mortuis datum. Ea res infamem valde militiam fecit; quique prius Albani ſæuitiam deteſtati, nunc Auriacum etiam odiſſe. tamen vrbes multæ in fidem eius ſeſe tradidiſſent, ſi id ei conſilium fuiſſet. ſed, relictis rebus omnibus, hoc præcipue vnum agebat, vt, Albano profligato, Naſſouiũ fratrem liberaret. quamobrem iter ſuſceptum vrgens, dum in eo eſt, Dieſtam, & Tielmontium, capit. Niuellę, quia, ſpe ſuppetiarum, tranſitum negauerat, commeatum, & annonam, imperat. Cheuereauxius cum legione ſua, & ſclopetarijs Hiſpanis Iↄ cc, Menium procedere iuſſus erat, vt illic aditum intercluderet. ſed, cum hoſtem iam Peronam aduenisse accepiſſet, qui vicus duorũ milliarium interuallo Montibus abeſt; & vereretur, ne auxilia inde in vrbem per Genapum traiecto Hana mitterentur, reuocato Cheuereauxio, contractiſq; propius copijs, magis obſidioni incumbens, vallum ad marginem foſſæ ducit. & vndique caſtra anxie munit; prœlio omni abſtinere, & ſola mora hoſtem debellare certus. Poſitis in colle vi tormentis ad portam Berte-

Bertemontiam, vrbem ſubiectam grauiter verberat. reliqua binis locis diſtribuit; quæ & portam Bertemontiam, & exterius propugnaculum, infeſtarent. eaque biduum totum exploſa, proximas turres, etſi oppido perforatas, nondum tamen dejicere potuerunt. dein, in ripa collocatis VIII tormentis, murorum minas dextra læuaque dejicit. cætera exterius propugnaculum quatiebant. cuius parte anteriori tandem diruta, in poſteriori, ducta foſſa, aliquot præſidiarij manſere. etiam turris S. Andreæ, crebris ictibus terebrata, defenſores occultare non vltra poterat. contra vrbani editam interdiu ruinam noctu rurſum múniebant. & Lanouius ante murum in munitione CC collocat; tum L alios deſignat, qui reliquam propugnaculi diruti partem tuerentur; ipſe cum C è nobilitate, & delecta haſtatorum ſclopetariorumque manu, ruinam defendendam capit. dein foſſam interiorem ducunt; &, excitatis vtrinq; tumulis, tormenta quinque, ac colubrinas duas, ſtatuunt; quæ exploſa ſine intermiſſione in tentoria, plurimum hoſti incommodi afferrent. inſuper, ſæpe erumpentes, opera quoq; interturbabant. Cum vero Albanus fruſtra aquam è foſſa deriuare tentaſſet, tandem obductas pluteis ſcaphas, quæ contra ſclopeta tutæ eſſent, parari iubet. tum dolijs plurimis aſſeres colligatos inſternit, per quæ pontis inſtar miles è ſcaphis in ruinam exſcenderet. &, ne quem aditum auxiliares haberent, validis ſtationibus vallum firmat; collibuſque geminis, in via quæ Genapum ducit, militem imponit. in altero etiam munitionem

CIↄ Iↄ LXXII.

cIↄ Iↄ lxxii. quadrangularem, ad ſtellæ inſtar, ex conſilio Bartholemæi Campocaſſij Medinacælius excitat: in qua poſita ſigna duo Germanorum, & machinæ totidem: datumque præterea Romero negotium, ſi vſus foret, vt cum binis itidem Hiſpanorum ſignis, & cohorte Salazarij, præſto ad ſuppetias eſſet. in ſubiectis vallibus equitatū locat, iuſſo Cheuereauxio foſſam Menio circumducere. Poluillerio, Licquioque, ſtationem defendendam; Eſpernio, cum cohortibus Eberſteinij, tormenta cuſtodienda aſſignat. tum, diſpoſitis ita agminibus, Hiſpanos pedites ſelectos Iↄ c, qui laborantibus opem ferrent, ante ea procurrere iubet. Auriacus, Perona progreſſus, vi Eid. Septembris cum toto exercitu ſub meridiem in conſpectum vrbis venit. ſed tormentis eminus tantum dimicatum, læſo maxime ab vrbanis Albani equitatu. Hoc præludio extractus dies. inſequenti, eodem ordine iterum progreſſi, prœlium tentant. Albanus porro, qui Genapi munitum caſtra Auriacum crediderat, occupando loco Fridericum filium cum Hiſpanis Iↄ c miſerat. quod Auriaco inſperatum, cum non leuiter perturbaret, nec ſat tuta copijs ſuis ſtatio eſſet; peditem Gallicum, qui potiſſimum exercitus robur, in duo agmina diſtributum, præcedere iubet; & Genapum iter capit; quo tunc etiam Sanchius Auila ab Albano miſſus venerat. ibi oborta acris pugna. Prodibant è vico Hiſpani; duceſque erant Franciſcus & Marcus Toletani, Rodericus Sapata, Ioannes Ayala, cum delectis centum. hos Texeda cum cohortibus alijs ſequebatur; & cum eo Iulianus Rome-

Romerus, ac Ferdinandus Toletanus. ſubmiſſi deinde Petrus Taxis, & Salazarius, cum equitibus cataphractis ſexaginta, ac Ioannis Croij Rutij ala. Initio Auila Gallos propulſare; mox, victoria alternante, incumbente cum equitatu Henrico Naſſouio, victi Hiſpani, amiſſo ſigno alæ Taxianæ. inde, reſtaurato prælio, adeo anceps fortuna fuit, vt ipſe Albanus, quique aderat Medinacælius, ſequeſtrata dignitate, ceu gregarij depugnarent. tandem datum receptui ſignum. & Auriacus, cui infeſta valde munitio, rurſus Genapum ire pergit; ſi forte Albanum ad certamen protrahere poſſet. ſed is, auxilia arcere contentus, incertam belli aleam iacere, non conſultum ſibi ducere. itaque Auriacus, fruſtra eſſe hunc conatum animaduertens, eodem die caſtra mouens, Fermeriam abijt, tertio inde lapide ſitam. vbi poſtridie commoratus. quia fanum Floriani Poluillerius tenebat, inde in vrbem auxilia mitti poſſe ſperabat. verum eo ſtatim Albanus Bernardinum Mendoſam mittit, treſque equitum alas addit, & cohortem ſclopetariorum vnam; quos mox Marcus Toletanus, & Rodericus Sapata, cum ſexcentis ſclopetarijs, equitumque Hiſpanorum alis quinque, inſecuti. Auriacus iam à Floriani fano ſeſquimilliare abierat; cumque occupare Arminium vellet, vbi Mendoſam conſpexit, quoſdam præmiſit velitaturos, dum tentoria ponerentur. & paullo poſt Albanus adfuit cum Medinacælio, Philippo Noirkarmio, & Iuliano Romero. ac, Mendoſa admonente, opportunum inſidijs locum; de inuadendo per noctem hoſte conſilium capit. Igitur

CIↃ IↃ LXXII.

CIↃ IↃ LXXII. negotium filio Friderico mandat; qui cIↃ Hispanorum, vt se dignoscerent, interulas albas armis superinducere iussos, eo ducit: Cheuereauxium, Licquiumque, cum peditibus ducentis, equitumque turmis septem, in itinere vicum occupare iubet; quo recederent, si consilia hosti explorata essent. ipse vt cum Noirkermio locum accessit, hortatur milites, *meminissent priscæ virtutis, nec occasionē egregiam destituerent.* tum non longo interuallo collocato Friderico Toletano, & Garcia Suaresio, cum CL sclopetarijs, Iulianum Romerum, Marcum Toletanum, Ioannem Salazarium, Antonium Moxicam, & Rodericum Sapatam cum CCCC, in hostium tentoria impetum facere iubet. à Friderico Toletano, & Suaresio, ad IↃ circiter passus, cum alijs CL Christophorus Quixada, & Casparus Vrea, constituti. paullo propius Franciscus Toletanus, & Martinus Erastus, cum CC. ante hos Rodericus Peresius cum hastatis L. Romerus, alijque, impetum primum facere iussi, hostem adorti, stationarios trucidant. inde exorto tumultu, antequam armati adesse ad signa possent, intra horam plus CCC occiduntur. iniectus quoque tentorijs ignis, tum receptui signum datum. Antonius Moxica, cum LX longius progressus, quam vt se recipere posset, interceptus, obtruncatur. Existimauerat Fridericus Toletanus, non temere egressuros hostes; ratos omnem Hispanorum equitatum in se duci. quo consilio à Mendosa plures tubicines simul canere iussi erant. Verum, vbi per incendium excitatum colluxisset, deprehenso astu, audentius in recedentes irru-

irruerunt. inde, postquam noctem reliquam in armis egissent, postridie, vasis conclamatis, Auriacus suos Machliniam reducit. moxque ad Rhenum exauctoratis, cum præsenti vitæ periculo, ob stipendia non soluta, Campos venit; vnde Enchusam, in Hollandiam, transmisit. Interim fratrem Nassouiũ monet, quando vrbi, tam arcte obsessæ, auxilia nulla inferri possent, vti rebus suis consuleret. Is tum æger lecto tenebatur. Igitur Lanouius, cæterique Gallorum duces, consilia cum illo conferunt. placuitque vniuersis, vti honestis conditionibus vrbem dederent. idque factum XIII Kal. Septembris. nec tam aut discessus Auriaci, aut rerum angustia, hominum fortissimorum virtutem impulit, quam allatus è Gallia nuntius de laniena Parisiensi. is Gallorum, quorum potissimum in præsidio robur erat, animos dejecit. Interea autem, dum Montes obsidentur, Hollandiæ Ordines, Harlemi congregati, de prouincia contra vim Albani defendenda serio deliberant. tum de belli etiam medijs, & Amstelodami obsidione; quã Lumæus valde vrgebat, ceu multorũ in illa vrbe pronis animis, qui se proderent, simul hæc tentata foret. Petebat insuper, promouendæ rei, XL florenorum CIↃ. & promissum ab Ordinibus, quantum suffecturum esse existimarent. Placuit autem, vt obsidio terrestris esset; cum Sonoius, alijque, profligandas freto australi naues putarent. quod quantumuis vtilissimum, tamen, ob ærarij angustiam, tanquam sumptuosum nimis, est omissum. quamobrem Lumæus cum legione Lazari Mulleri, alijsque copijs, ad vrbem accedens,

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ capto Carthuſianorum cœnobio, caſtra munit. id
LXXII. Boſſuuio, qui tunc Vltraiecti, obſeſſi nunciant, & auxilia etiam petunt. Lumæus literis perbenignis ad deditionem oppidanos ſollicitabat; ſed illi nec accipere eas dignati, inſolenter in tubicinem ſclopum explodunt. tunc Lumæo tormenta maiora XII miſſa. At Boſſuuius, ſuppetias obſeſſis laturus, Vltraiecto cum cohortibus IV venit, Nardeno vnam, tres reſiduas Amſtelodamo impoſiturus: ſed Nardeno iam propinquus, cum intromitti poſtularet, LX ſclopetarij, è Bergenſis legione, qui paullo ante forte aduenerant, excluſerunt. idque eum grauiſſime offendit. cumque vim tentare non poſſet, ſine bellico inſtrumento; ne cunctando tempus perderet, porro copias Mudam ducit, vnde nauibus Amſtelodamum mox deuectæ. His ſubnixi oppidani, porta Vltraiectina erumpunt; ſed repulſi, ac capti XVI. At Lumæus, cum de vrbe expugnanda deſperaret, mox obſidionem ſoluit; de Ordinibus multum queſtus, *quod pecuniam, & promiſſum commeatum, non miſiſſent: nec ſoluendæ obſidionis aliam ipſi cauſam eſſe.* ſed in ipſum, & neglectum diſciplinæ militaris, alij culpam referebant; animis omnium per ſæuitiam alienis, qua in clerum toties vſus, & auitæ religionis ſectatores. Eo ipſo menſe Auguſto, quo hæc geſta, Hadrianus Duyckius, Woerdæ præfectus, quæ vrbs in Hollandiæ limite agro Vltraiectino obiacet, cum vrbano magiſtratu in Auriaci partes tranſit. Montibus captis Vaulxius ab Albano imponitur, cum Belgarum ſignis IV. cæteræ copiæ Rutio ſe coniungere iuſſæ; qui cum ijs Aldenardam,

dam, Flandriæ vrbem, obſideret. & præmiſſus Teneramundam Mondragonius. Bruxellas redux, poſtquam paullum quieuiſſet, eductis IV è legione Sicula cohortibus, Machliniam contendit. &, præmiſſo filio Friderico, in itinere Tilmontium, ac Louaniũ, recipit. Machliniæ IV ſigna peditum, equites CC erant; quos Auriacus diſcedens præſidio reliquerat. primo impetu capta ſuburbia, eoque conflictu vulneratus Ferdinandus Toletanus; quod Albani iram acuit. &, tormentis aduehi iuſſis, vim parabat; cum dilapſum metu præſidium, nulla liberationis ſpe, vrbe deſerta noctu euadit. Poſtridie Kal. Octobr. clerus vrbis cum ornatu omni ſacro, crucem vexillumque præferens, extra muros procedebat, vti veniam miſeris ciuibus ſuis precibus impetraret. ſed Hiſpani, ſpretis precibus ſacerdotum, infuliſque, pars per portas, pars trans mœnia aſſcendentes, introrumpunt; tanta rabie, vt immania quæque facerent. In introitu cæſi plurimi; imminutæ multæ virgines, etiam ſacræ. neque matrimonijs parcitum. ſub parentum quoque aſpectu, & maritorum, expleta libido. nullus ordo immunis habitus. inſuper direpta omnia; aurum, argentum, monilia, veſtes; denique quælibet ſupellex. neque quicquam miſeris relictum fuit. ac quadragies centum CIↃ florenorum ea præda æſtimata. vtque pœna, non flagitium, putaretur; pridie Nonas publicato Muſæ edicto, cauſam Albanus proponit. & poſtridie *bona eorum, qui præteritis ſeſe turbis miſcuiſſent, intra triduum deferri* iubet. Svveuegemio præfecturam vrbis mandat; Ioannem Mendoſam cum leui

CIↃ IↃ LXXII.

ↀ I Ↄ Iↄ leui armatura Liram, Germanicos equites Louanium in præsidium mittit. At Mendosa, vbi Arscotum aduenisset, cognito fugisse hostem, vestigia premens, in siluæ introitu vltimum adhuc agmen carpit; vacuamque, dilapso præsidio, Diestam recipit: cui, aduersus vim inualidæ, ideoque minus noxiæ, pro supplicio mulctam imponit. Teneramunda VIII cIↄ florenorum se redemit. Aldenarda Rutium accepit; quique in præsidio fuerant, Ostendam digressi, inde in vicinam Zelandiam, aut oppositam illi Angliam, euaserunt. Embisius, naui in vadum impacta, cum iam capiendus esset, & in mare desilijsset, suffocatus. Blommartus, Grauius, Riuius, alij, meliore via Zelandiam petentes, noctuque in hospitio oppressi, cum se in vincula dedere nollent, igne iniecto, periere. plures gladio percussi, aut strangulati. Antonius Vtenhouius, quia maiorum religionem exuisset, ad palum viuus igne circumposito exustus. sed Blommartus, sæuitiæ immanis, & in capta pridem vrbe crudelissime grassatus, Grauiusque, auaritiæ inexplebilis, nec templorum sacra reueritus, & ob flagitia carcerem in Hollandia passus, non indignum vitæ exitum habuisse videri possunt. aliorum, nisi aduersæ militiæ, nulla culpa. His peractis, Albanus Mosæ Traiectum abit; ibique Germanici equitatus maximam partem, ceu vrbibus obsidendis inutilem, quod tunc animo agitabat, exauctorat. tum tormenta Licquius cum cohortibus quinque Mosa deuehit; moxque ipse subsecutus, cum Vahalim attigisset, reflexo contra Rhenũ itinere, aduerso flumine ad Mosam venit.

LXXII.

venit. vbi Grauiæ præfectus, Caspar Gomesius, CIↃ IↃ LXXII.
pontonibus magnis apparatis, pontem struxit. ibique exercitu transmisso, & tormentis, terrestri itinere Nouiomagum petit; Friderico filio in Auriacum ducere iusso, tormentisque aduerso Vahali Arnhemium missis. Illic dum est, à varijs vrbibus legati supplicatum veniunt; *ignosceret crimini, cui necessitas, non voluntas, obnoxios fecisset. quippe Auriacum vel recipere, vel pecunia, commeatuque, adiuuare, per vim coactos: omnia etiam amissuros, si cum armis imperanti pauca negassent. nunquam animo desciuisse, & fortunæ meliori nunc se lætos gratulari.* quibus omnibus, quia necdum tempus pœnæ opportunum, dissimulata in præsens offensa, veniam delicti dedit. In Hollandia boreali Franciscus Boshusius nauibus suis valde Enchusam infestabat, & extra portam septentrionalem domos incenderat. eratque animus oppidanis infestam classem semel inuadere. sed repressus impetus fuit, cum timerent, ne relicti intra vrbem, qui Albano bene vellent, egressos excluderent. quin & operam piscatores obtulere. sed Sonoius, cum periculum displiceret, Sanredamum Lazarum Mullerum mittere, vt occupato emissario id muniret. Dein aggeribus Waterlandiæ, qui oppositi Amstelodamo, milites custodes imponit, emissariumque etiam nouum firmat; tum triremes item addit, Horna, Edamo, ac Monachodamo, missas; quæ munitionem eam tuerentur. contra illas naues XVI ab Amstelodamensibus missæ, maiores X, minores VI. & ab vrbe effusi multi, prœlium, ceu victoria certa, spectaturi. sed euentus

CIↃ IↃ LXXII. spem fefellit. semelque victi, cum pugnam postridie restaurarent, nauesque IV incensas triremibus exurendis immitterent, peiore exitu, conatus irriti discessere; ac nauium aliquæ perforatæ periere: quædam, ancoris abiectis, tormentisque, difficulter euasere. Hinc creuere victoribus animi; & bello naues instrui cæptæ: quîs commercia Amstelodamensium, occupato freto Australi, infestarent. Non multo post res fœderatorum retro labi, Albani victorijs, & licentia militari, quam Lumæus non compescere. iamque multis sub Hispanis pridem seruitus non iniquior videbatur; & tædebat dominum mutasse. hanc ob causam rogatus Auriacus vt aduentū maturaret, ac remp. ordinaret. tum vrbani magistratus per subiectos sibi vicos singuli inquirunt, quidnam quisque proximis à Maio mensibus tribuisset; quidue à ducibus, aut militibus, exactum fuisset. porro de templorum thesauris inuestigant, quibus eos tradidissent. VI Eid. Octobris noua repente stella exorta est, sub Cassiopeæ asterismo: quæ nec fixa, nec erratica, crescere & decrescere visa, totos IↃ XXXII dies apparuit. id phænomenon terruit omnes. euocatusque ab Albano Nouiomagum Gemma Frisius, vir tunc astronomiæ clarissimus, à Christo nato nihil tale illuxisse affirmabat. alij vero ei stellæ comparabant, quæ ex oriente magos Bethlehemum vsque duxerat. nec minus mira in Hispania Hieronymus Nunius, linguæ Hebrææ, & matheseos, Valentiæ professor; & in Austria Fabricius Polus, Thaddæusque Hagesius, Viennæ prodiderunt. Eo tem-

tempore etsi Auriacus in Hollandiam festinaret, cIↄ Iↄ
varie tamen impeditus, minus voto iter promouet. LXXII.
itaque Sonoio XVII Kal. Nouembris per literas nuntiat, *breui affore; & per Campos Enchusam venturum. interim vrbibus animum firmaret; ac bene de rep. sperare iuberet.* etiam ad Ordines scribit, *vt cum primum prouinciam attigisset, ocius ad ipsum conuenirent, de re summa consulturi.* paullo post cum famulitio, & exiguo equitatu, Campos venit. Hinc triremibus Enchusani accersitum læti accipiunt. vbi paullum commoratus naues fabricandas ordinat, quibus classem hostilem freto australi expellerent. tum ad portam item australem excitare propugnaculum nouum iubet; quod à ciuibus tanta alacritate actum, vt, rigida hieme, intra diem decimum septimum totum absoluerent. Inde lustratis proximis vrbibus, rebusque illic constitutis, Harlemum abijt. vbi congregati Ordines, aduenientem cum ingenti gratulatione excipiunt. Dein commemorant, *quo affectu animorum, cum summo rerum suarum discrimine, patriæ libertati vitam, ipsi obsequium, deuouissent. vix esse, vt hostem tam potentem, tunc etiam victorem, excipere possint: itaque adflictis admodum rebus solamen, & consilium, daret.* isque adeo animos omnium confirmauit, vt *cum ipso extrema pati velle* dicerent. Et profecto opportunus aduentus fuit, cum fracta pene cunctorum virtus; quique hactenus pro libertate quiduis ausi, deserere patriam destinauerant. quapropter statim ad remp. animum vertit; & militiam, Lumæi negligentia valde corruptam, inprimis corrigit. Dein literas cum Hispanis

 mutare,

cIↃ IↃ LXXII. mutare, & commeatum efferre, vetat. tum prouinciæ quoque curiam, dilapsis Vltraiectum consiliarijs, iterum ordinat: jurique dicendo constituti, Adrianus Houffius, qui solus prouinciam, munusque pristinum, non deseruerat; Nicolaus Valckesteinius, Petrus Meranus, Theodorus Nieuburgius, Gerardus Wingardus Benthusius, Cornelius Bronckhorstius. curia ipsa, quia Hagæ minus tuta, propter ingruentia Hispanorum arma, Delphos, vrbem proximam, translata. dicique illic ius cœptum anno sequente IV Eid. Febr. inde aucta quoque illa; additique Arcturus Brederodius, Hieronymus Borrhæus, Leonartus Casembrotius. Iustus Menenius, fisci aduocatus; Paulus Houius, cognitor publicus constitutus. Tũ rationibus quoque desertis alij præfecti. & in Zelandiam, ordinandæ ibi prouinciæ, Batenburgicus ablegatur. Interim in Gelria Fridericus Toletanus strenue rem gerere. Ad primum aduentum Lochemum capit, & Dusburgum. inde Zutphaniam arma promouet. ea vrbs ad Iselam sita, opere satis munita erat. nec præsidium iustum deerat, sed discordia inter ciues minus firmum. negata initio deditione, tormenta XIII muris admouet. editaque ruina, præsidiarij, parsque ciuium, noctu diffugiunt. ideo cum dedere vrbem cæteri postridie vellent, obsessores, rati egregiam prædæ occasionem esse, hi per portas irruentes, illi per ruinam enisi, cæsis obuijs, varieque iniecto igne, captiuam vrbem misere diripiunt. ciues crudelissime habitos alios ex arboribus suspendunt, alios

in

in profluentem præcipitant. milites è fuga retra- cIↄ Iↄ
ctos prono capite in furcam agunt. trucidati plus LXXII.
Iↄ. reliquis tributum graue imperatum: tanta crudelitate exactum, vt felices illi denique viderentur, quibus occidi contigisset. etiam libidine varia virgines violatæ, ac matronæ. Christophorus Vasquius cum præsidio imponitur. Ea re territus Bergensis, cum vxore, liberis, supellectile, ac præsidio, Campis profugit in Westphaliam. pari terrore vicinarum vrbium, munitionumque, præsidia correpta: itaq; homines, non sua virtute, sed hostiũ absentia, antea audaces, abiectis armis, animisque, Gelria tota, & Transiselania, profugere. victorq; Fridericus Toletanus, vt priorem infamiam deleret, vrbes deditas clementer habuit; nec præter mulctam quicquam indixit. Campis quidem tria signa Germanorum; Svvollæ, ac Dauentriæ, cum suis cohortibus Poluillerium imponit. Vicina Gelriæ Amersfortia, in terræ Vltraiectinæ finibus, etiam se Bossuuio dedidit. cui Vltraiecti agenti per tumultum claues vrbis præsidiarij detulere. Erant præter equites aliquot quinquaginta, peditum in ea duo signa, Andreæ Putmanni, & Gisberti Brouckhusij: pro quibus alia duo Bossuuius reposuit. vrbe egressi, facto Nardenum versus itinere, illic intromitti postulabant; sed reiecti à magistratu, Vltraiectum discesserunt. Idem in Frisia occidentali terror fuit, quam Iustus Schouvvenburgicus tenebat. is, nuntiato aduentare Albani copias, cum signis aliquot XIV Kal. Decembris Franekeram deserens Maccumam abijt, vi-

CIↃ IↃ LXXII. cum in littore freti australis; quem munire opere festinato statuerat, vt recessus inde tutus in Hollandiam aduersam esset. sed, imperfecta adhuc munitione, à Billio oppressus, in vicinos Tencteros fugit. mox quoque Bolsvverdia, & Sneca, desertæ; captusque præfectus Nedervvormterius, Leouardiam in arcem abducitur. earumque vrbium magistratus, Leouardiam profecti, claues Billio obtulere. qui cum singulas mox intraret, ciues vtriusque sexus in genua prouoluti, iunctis manibus, veniam ante actorum petiere; quam vir animi benignus concessit, militemque Gallicum imposuit, Germanis vicatim distributis. sed Albanus mœnia deijci, fossasque impleri, per literas iussit. Ita Frisia, Gelriaque, quasi Panico metu actæ, sese Albano reddidere. Sed Hollandiæ, ac Zelandiæ, ad tuendam libertatem, plus virtutis, ac constantiæ. Inuitauerant Enchusanos, aliasque in eo tractu vrbes, Campenses literis valde blandis, vt redire ad Albani obsequium vellent. at illi latoribus, si redirent, laqueum minati. Medemlaci leuiter turbatum, hac de causa. Iuuenis quidam mœnia transcenderat; idque in vrbe limitanea capitale interpretatus Iacobus Cabeliauius centurio, vincula inijcit; etiam intercedenti patruo, ac dimitti postulanti. quod atrocius ciues rati, in arcem captiuos abducere cupienti se opponunt. inde concitati milites arma sumunt: item ciues. qui superiores facti, partim vrbe milites expellunt, partim arma ponere jubent. Cabeliauium, in curiam elapsum, arce præsidium deducere

cere cogunt. Et diſcrimen habitura res videbatur. cIↄ Iↄ LXXII.
ſed Auriacus, miſſis eo Hermanno Merio, & Nicolao Ruichauerio, priuſquam ingraueſceret, in principio tumultum compoſuit. Zutphania ſubacta, & cætero illo Gelriæ tractu, Fridericus Toletanus, iam Amersfortia quoque tradita, in Hollandiam copias ducere. in cujus limite Nardenum erat, juxta freti auſtralis littus, oppidulum nec ſitu, nec munitione, firmum. Kal. Decembris equites centum regis nomine deditionem fieri jubent, & Boſſuuij militem admitti. reſponſumque ab oppidanis; *hactenus à ſe regi ſuo ſeruatum oppidum, & ſeruandum etiam deinceps.* Aderat in mœnibus præmiator; vt alij ferunt, homo mentis parum ſanæ: qui tormentum illic poſitum ſua ſponte, non oppidanorum juſſu, in eos exploſit. illud crimen tot mox cædibus vindicatum. Poſtquam equites iſti digreſſi, illico loci magiſtratus quoſdam emittere, qui puluerem tormentarium emerent; item alios ad Sonoium, qui cum claſſe in propinquo freto auſtrali, vt auxilia implorarent. à Bartholemæo Enteſio, Lumæi legato, qui haud longe cum copijs aberat, *cohortes duas mitti* petunt; *& Auriaco Lumæoque, rerum ſuarum neceſſitatem indicari. nam, ſiquidem longæ obſidioni impares eſſent, maturari auxilia debere. commode vero liberari ſe poſſe, ſi Mudam Sonoius, Enteſius VVeſopum occuparet.* miſſus quoque ad Mullerum nuntius, qui Schellincvvoudam tunc tenebat. ſed promiſſa vbique auxilia, nuſquam prompta. ideo deiectis animis, vbi aduentare hoſtem cum omnibus co-

pijs

cIↄ Iↄ pijs intelligerent, cujus vim sustinere non possent,
LXXII. ad Toletanum mittere visum, qui vrbem dederent, & gratiam præteritorum peterent. Id negotium consuli, & senatori, datum; qui Amersfortiam profecti, vbi tum Toletanus agere, colloquio prohibiti, Bussemum ire, proximum Nardeno pagum, jussi sunt; illic responsum accepturi. sed consul, dum redit, apparatu viso territus, rheda descendens, ceu onus alui positurus, periculo se instanti subduxit. Id senator vbi vidit, valde indoluit. veruntamen vir animi præstans, qui vxorem, & pignora liberorum, ciuesque carissimos, deserere nollet; optimus ciuis, maritus, pater, tristis rei nuntius perrexit. & Bussemum, vt iussus erat, Toletanum secutus, cum interroganti, Bossuuio, an milites oppido excessissent, affirmaret; alios postridie oratores adducere iubetur, atque ita dimittitur. Igitur ipsis Kal. Decembris venere in castra Lambertus Hortensius, rector scholæ, vir doctrinæ fama clarus; alijque è senatu, populoque. qui cum alloqui Toletanum postularent, ad Romerum reijciuntur, cui omnem potestatem is dedisset. cum hoc igitur paciscuntur, *oppidum se Toletano traditur os ea lege, vt ciuibus vita, fortunæque, saluæ essent; tantum denuo fidem iuramento obstringerent, solique ex Hispanis centum, quantum semel sumere possent, oppido efferrent. vltra nulla præda esset*. Hæc, ter porrecta Hortensio, dextra, rata fore pollicitus Romerus, cum eo, aliquot XX Hispanis comitatus, oppidum ingreditur. è vestigio ad tympani sonum ciues, iusiurandum daturi,

turi, in valetudinarij templo conuocantur. & conuenerant pene omnes; cum homines antiquæ simplicitatis, innocentia sua, & fide ab hoste data, securi, nihil sibi mali metuerent. pauci quidam, quod euenit præuidentes, inter templi laquearia, locisque abditis, se occultauerant. Interim Hispani, desertis mœnibus, &, constricta glacie fossa, transcenso etiam vallo, frequentes intrauerant. dumque miseri ciues conueniunt, futuræ lanienæ ignari, vxores eorum militibus aduenis conuiuia curabant. Aliquamdiu ante templum cum Hispano sacerdos quidam inambulabat; qui ad ciues mox conuersus, illis moriendum edicit. illicoque, apertis foribus, irruentes milites inermes homines pecudum instar miserrime trucidant. Toletanus ipse, vt exemplo suo miles plus auderet, consulem cædit. Dein, igne iniecto, reliquias comburunt; &, vicatim discurrentes, obuios mactant; oppidumque vniuersum in sanguinem, cineresque, vertunt. Quidam, annos LXXII duos natus, qui prætura, & consulatu, olim functus, diu è morbo decubuerat; alterque, textor, ex hydrope æger, in lecto confossi. in xenodochio, præter duos, senes omnes annorum erant LXXX, aut XC. nonnulli seculum superabant. nec ætatis habita ratio: sine discrimine cæsi omnes. in mendicum quendam stultum, & mutos duos, etiam sæuitum. ægre Hortensium Bossuuius seruauit. qui tamen filium Augustinum, organistam, crudelissime obtruncari, & occiso cor euelli, ante oculos vidit. Qui inter templi laquearia se absconderant, illinc

cIↄIↄ LXXII.

Mm quoque

cIↄ Iↄ quoque ad cædem protracti. quamuis facile ipsi
LXXII. quidem euasissent; si vel ianuam, per quam aditus, obserare ausi fuissent: satis tuti futuri tenebris loci, & angustia; quam vnus aliquis contra plures nullo negotio, aut periculo, defendere potuisset. sed homines, tristi suorum spectaculo consternati, omnem salutis spem amiserant; parsque nolle tot charis nominibus superesse. Postquam viri latrocinio defuere, iram, & libidinem, in fœminas vertunt; quarum plures vario cruciatu enecant. quandam grauidam strangulatam mox in puteum præcipitem agunt. aliam, quæ pepererat pridie, cum partu suo oppido expellunt. puellæ XII, aut XIII, annorum constupratæ. & in mortuos quoque sæuitum. nudaque occisorum cadauera, passim per plateas disiecta, ne humare quisquam auderet, pœna indicta. itaque per XX dies insepulta jacuere. insuper omnia miserorum bona direpta: nec relictæ segetes quidem, nondum excussæ; quas Mudam auexere. Narratur etiam aliud quiddam, valde crudele, & miraculo sane affine. ex oppidanis quidam locupletior putatus, vt celatas opes proderet, crudelissime diuexatus, cum se occultasse quicquam pernegaret; quod cruciatu omni maius, vxor eius ante oculos violatur. quam iniuriam multo maximam vbi conuitijs. quæ sola misero arma supererant, vindicaret; in conspectu vxoris occiditur. eamque tunc aggressi, ingenio sexus molliorem, eoque minus tormentis parem, vt, quod scire vellent, extorquerent, manibus in tergo vinctis, prono capite, ex

pede altero ad palum alligant, coram filio admodum puero. qui cædis paullo antè paternæ, & maternæ iniuriæ, ſpectator, etiam vinctus, nec ſuccurrere illi poterat. ſed cum neque ſic proficerent, & in fœmina ſupra ſexum conſtantiam experirentur, tormentorum feſſi, ceu mox fame morituram, ita ſuſpenſam relinquunt. iamque biduum totum pependerat; & cruciatu, ac inedia, tantum non enecta erat. Puer quoque deficiebat; nec ſpes vitæ vlla reſtabat. cum egregia forma iuuenis, nihil tale exſpectantes ſolatus, vinculis liberat; &, exhibito pane refectos, in Deo confidere iubet: breui ipſis melius fore. Atque hæc talia Toletano nondum ſatis ſupplicij viſa. Boſſuuio imperat mœnia demoliri, & præfecto arcis Mudanæ, Paulo Loo, negotium dare, qui ruſticorum ad hoc opera vteretur. cumque initio differretur, repetitis ter quater literis, tandem extremo Decembri ſcribit; *niſi fieret, cohortes aliquot immiſſurum, quæ pagos circumiectos exurerent.* Itaque, nullo vltra moræ prætextu, diſiecta mœnia, & ſolo æquata. Hoc crudelitatis exemplo, contra quam Albanus putauerat, nihilo magis timeri cœpit. quin effectum, vt Hollandi, Zelandique, obſtinatis deſperatione animis, quod grauiſſimum inter oppreſſos vindictæ genus, iuſta contra eum odia, nec vnquam deponenda, ſumerent. tanta quidem omnium offenſa, vt Turcis quidem, ſi fors ferret, quam Hiſpanis, ſeruire mallent. ipſe clerus, quique maiorum ſacra colerent, cum religionis priſcæ, aut innocentiæ, nullum fuiſſe diſcrimen ac-

CIϽ IϽ LXXII.

cIↄ Iↄ ciperent, pari adfectu sæuitiam tantam execrari.
LXXII. Per hoc tempus naues bellicæ, quas Hollandiæ borealis vrbes instruxerant, necdum in stationes reductę, impediebant, ne exire Amstelodamēsium vllæ possent. idque vt magis etiam facerent, quasdam, longo vsu inutiles, ante vrbem in Ya amne saburratas demerserunt. mox exortum acre gelu ingens ijs periculum attulit. nam & glacie quasi captiuæ inuasioni obnoxiæ esse, & annonæ egestate fremere miles, ac deserere eas velle. sed mox submissus commeatus; & vocati vndique rustici, qui, quod factu vix possibile, diffissa glacie, educere eas niterentur. tentatum varie, vana opera. aliquando consilium erat, tormenta educta in aquis mergere, ne in hostis potestatem ea venirent. jamque fere humanæ opis nulla amplius spes restabat, cum è machina deus juuit. ortus repente vehemens boreas, auctis supra modum aquis, alias certe defecturis, glaciem diremit; viamque aperuit, per quam naues educerentur. quodque magis mirari omnes, è vestigio, reflante vento, vt præsentem deum agnoscerent, iterum, subsidentibus aquis, glacies coijt. Circa hoc tempus res longe indignissima accidit. Cornelius Musius, cœnobio D. Agathæ apud Delphenses præpositus, vir optimus, innocentissimusque, & literarum laude egregius, annos LXXII natus, dum Hagam proficiscitur, à militibus Lumæanis interceptus, Leidam abducitur in Cornelij Venij ædes; quas Gulielmus Oldevlietius, tabellio publicus, inhabitabat. eoque duo à Lumæo missi, cum

ipsius

ipsius concionatore, quæsitore, & carnifice, torquendo viro locum poscunt. cumque vxor Oldevlietij se opponeret, & huic rei publicum vrbis carcerem esse dictitaret; homines ebrij, incitante vino proteruiam, per vim facinori locum capiunt. & tormentis longe plurimis pene enectum, nulla iuris obseruantia, & causa indicta, ad horam quintam vespertinam introductum ante nonam propere strangulant. inde furca statim deducunt in Lochorstianas ædes. tum, pudendis amputatis, ventrem dissecant; &, vt corpore erat obeso, abdomen eripiunt, ne ad sæuitiam quicquam deesset. id Lumæus, cum isti ordini maxime infestus, tum graui priuatim in eum odio, imperasse ferebatur. vtque flagitio culpa aliqua prætenderetur, vulgo iactatum, *veneno Auriacum tollere voluisse*. quod crimen tamen inter tormenta exquisitissima constanter ipse pernegauit, neque bonus quisquam credidit. & ipse Auriacus, simul captum intellexit, Leidamque ad Lumæum abductum, quod euenit veritus, statim ablegare aliquem, qui dimittere virum iuberet. verum ille, vbi ad portam ab Auriaco nuntium adesse accepit, vt mandatum anteuerteret, aperiri eam, nisi facinore perpetrato, non permisit. quod Auriacus, Ordinesque, grauiter ferre. cumque postea id captiuo inter cætera obijceretur, *iure factum videri* respondit; *hominemque, qui iureiurando se obstrinxerat, nunquam vrbe egressurum, nec minus tamen cum thesauro ingenti ad hostem transire ausus esset, ceu periurum, & perduellem, delicto proprio, non suo odio, pœnas dedisse.* cIↄ Iↄ LXXII.

M 3 IOAN-

GVLIELMI

AVRIACI

LIBER VIII.

cIↄ Iↄ LXXII. Ridericus Toletanus, Nardeno capto, Amstelodami interquiescens, de Harlemo obsidendo consilia capit. Ea Caninefatum metropolis, magnitudine nulli cæterarum inferior; templo, curia, foroque insignis: structuraq; ædium satis decora. mediam Sparnus amnis perluit; qui ex Ya profluens, haud longe infra vrbem in lacum vicinum se effundit. boream versus, ad primum lapidem, Oceanus adiacet; vnde abundans piscium captura magnum ciuibus commodum affert. ad meridiem lacus ingens, qui ab vrbe vulgo Harlemensis dicitur. in propinquo elegans silua. circum ager fertilis pariter & amœnus. Igitur illam Toletanus, vt dixi, obsidere voluit. priusquam tamen aggrederetur, animos experiri placuit. quocirca quidam ab Amstelodamensibus missi cum literis, qui pro vicinia, & vetere sua amicitia, officij eos admonerent; redirent ad obsequium regis. cumque animi magistratus angeretur, res amplissimo senatu III Non. Decembreis acta. & consilia varia erant,

ria erant,prout studia. Pars *auxilia ab Auriaco ad-* cIↄ Iↄ
uocanda; pars *petendam ab Albano veniam* censebant, LXXII.
quando gratiæ spem haberent. neque enim Auriaco iustas vires esse, quas potentiæ Hispanicæ opponeret. & peruicit hæc sententia, placuitque; *vt ad Toletanum aliqui legarentur, qui deliberando quatuor quinque dies peterent: interim rerum suarum statum Auriaco exponendum curarent.* Legati ergo Christophorus Scagius, vir primariæ nobilitatis; Theodorus Frisiûs, consularis; & Adrianus Assendelfius, vrbis syndicus: qui clam profecti. id vbi Ripperdæ præfecto gnarum, eo ipso die à meridie in hortum sagittariorum ciues conuocat; quibus adfuere Lancelotus Brederodius, Adrianus Iansenius, prætor vrbis; Gerardus Stuuerius; alijque ciuium ductores. Tum, manu imperato silentio, omnes compellare; *aduenisse Amstelodamum Fridericum Toletanum, obsidionemque agitare. ac literas ad magistratum dedisse, quibus, si illico sese dederent, veniæ spem superesse nuntiaret. atque illum quidem, etsi iuratum, nihil quicquam se, ac* VII *primis ductoribus, ipsisque omnibus inconsultis tentaturum, Theodorum Frisium, aliosque, clam legasse, qui de vrbis deditione agitarent, ac veniam supplices impetrarent. quæ quidem qualis futura ipsis esset, facile sane considerarent, si Machliniam sibi proponerent, aut Zutphaniam, vel vicinum denique Nardenum, adhuc fumans: perque tristes viduarum, ac pupillorum, eiulatus cœlo Deum vltorem inuocans. Hortari igitur, ne se decipi paterentur. nihil aliud agere hostem; quam, quorum virtutem armis vinci posse desperaret, horum antiquam simplicitatem vt compositis verbis falleret.*

cIↃ IↃ *leret. adhæc memores sacramenti esse vellent, quo Au-*
lxxii. *riaco pridem dixerant. id migrare vti semper inhone-stum: ita sæpe perniciosum. se pro ipsis, publicaque liberta-te, guttam sanguinis vel supremam impensurum. itaque illud suum studium, seque ipsos, ne desererent.* post quæ verba à plerisque alta voce acclamatum; *extrema omnia pati malle, quam perfidi hostis incertæ clementiæ se permittere.* Ita virtute oppidanorum excitata, Auriaco per literas præsentem rerum statum indicat. dein à Mullero petita auxilia; qui pridie Non. è sua legione cohortes IV Iacobi Steinbachij, Christophori Vaderi, Lamberti Wirtembergensis, & Martini Prusij, in vrbem mittit: cum VI reliquis Leidam profectus. Hoc præsidio confirmati oppidani, quicquid vrbi defendendæ necessarium, apparare. quod vbi Amstelodamensibus cognitum, deserta hac occasione castra, & Sanredamum, recuperant. tum apertum maius templum, & amotæ diuorum imagines, religionemque reformatam amplecti cœperunt. Ipsis Nonis Christophorus Scagius, Adrianusque Assendelfius, è legatione rediere. Theodorus Frisius, siue responsum à collegis exspectaturus, siue futurorum metu, apud Toletanum mansit. ac reduces quidem comprehensos Ripperdæ iussu, Gulielmus Bardesius, aliique, Leidam primum, inde Delphos ad Auriacum abducunt. & Leidæ Scagius, negligentiore custodia habitus, facile euadere potuisset; sed vir animi innoxius, quique negotium, à senatu demandatum, non se detrectare debuisse existimabat, eoque securus, effugere noluit. verum Auriaco aliter visum;

visum; qui id clanculum, & Ripperda primisque vii ductoribus ignaris, ac præter iusiurandum factum, vehementer indignari. moxque Assendelfius ix Kal. Ianuarias gladio percussus, spiculoque impactum caput per horas duas populo spectare datum. Scagius, vti ferebatur, per tormenta expressam animam in carcere reddidit. Auriacum, Ordinesque, res Harlemensium sollicitos habere. quippe vrbem, qua non alia tota Hollandia magis contra vim inualida, sustinendis Albani copijs, nisi cum ingenti præsidio, imparem norant; & à magni præsidij onere alienos oppidanorum animos fore metuebant. ergo per literas exhortantur, *fortiter hosti se opponerent, ac iurisiurandi meminissent, quo cum socijs vrbibus pridem se Dordraci obstrinxissent: ipsos vicissim auxilia omnia, &. quod liberandis opus, curaturos. tum impensæ quicquid ex illo tempore fecissent, aut facturi porro essent, id omne ex ærario publico reddituros.* Postridie Nonas Sparevvoudam hostis venit. Non longe ab vrbe, ad Yæ ostium, vbi Sparnus sese eripit, pagus iacet, inde Sparnodamum dictus; quod aggere obiecto, & emissarijs, obruituram alias aquam depressioribus campis arceat. is locus adeo opportunus, vt, nisi eo expugnato, vix vrbem obsidere possent. quamobrem arduo opere munierant; &, quia præsidium minus firmum, Martinum Prusium cum ccc propere imponunt. Deinde alios quoque mittunt, qui, vt obsidio difficilior hosti esset, perfosso aggere, aquam in campos circumiectos intromitterent. sed cum, non satis perforatum, Hispani statim repararunt. vi

CIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ Eid. venit legatus ab Auriaco Philippus Marnixius
LXXII. Aldegondius; qui postridie magistratum mutare aggressus est, primo testatus, *non se quicquam contra priuilegia niti; atque hoc tantum propositum esse, vt præsenti reip. necessitati occurreret.* Idcirco datis in custodiam, qui, implorandæ veniæ auctores, ad Toletanum mittendum censuerant, magistratum vrbis ordinat. Quæ nox secuta est, ea tam rigidum gelu fuit, vt constrictæ aquæ omnes grauissima etiam pondera ferrent. itaque Hispani, occasionem optimam nacti, tentatum pluries Sparnodamum, anni hieme cæloq; adiuti, iterum animose oppugnant. Fecerat glacies, vt inuadere vndique possent; quæ res præsidium, vbique occupatum, tanto magis fatigabat. Videbant eminus oppidani, & laborantibus grauiter socijs cohortes duas submittebant. sed priusquam subuenire illæ possent, iam munitionem hostis ceperat. In eo certamine Martinus Prusius, vir belli egregius, fortiter occubuit; & cum eo milites plurimi. multos quoque fugientes aut insequens hostis, aut hians alibi glacies, intercepit. cæteri Beuervvicum, aut Assendelfium, alioue euasere. auxilia submissa, in vrbem illæsa recessere. ex Hispanis, quando acriter præsidiarij repugnarent, cæsi non pauci. Rodericus Sapata, cuius ductu captus locus, sinistrum brachium ictu tormenti amisit. III. Eid. vrbem Hispani circumsedere: & à Didaco Caruaiali cum Iↄ sclopetarijs valetudinarium, Lazaro sacrum, occupatum est. tum deditio postulata. sed oppidani, dubia Hispanorum fide, consensu vnanimi obstinati, *potius pugnando*

pugnando pro aris, focisque, gloriose cadere, quam in turpem lanienam pecudum instar sese dedere. Ergo propius copias mouet, ac castra disponit, tutiore per nebulam opere. Erant in exercitu toto signa peditum LXXV. Hispanorum XXXVII, Belgarum XXII, Germanorum XVI, quæ ductore Eberfteinio Hemstedam, ac siluam, tenebant. Toletanus Cliuiam arcem occupauerat. equites Teutonici tantum CC, & sclopetarij alij totidem. euocatæ insuper alæ Ioannis Pacieci, & Antonij Toletani; quæ Alcmariensem viam, ac proximum littus, insiderent. Ad capti Sparnodami nuntium Leida egressus Lumæus, copias aliquot in vrbem ducere, ac siluam occupare voluit; ignarus hostem præuertisse. qui aduentu eius cognito, peditum aliquot III clↃ, equites IↃ c obuiam mittere. ijque incautum derepente adorti, in fugam vertunt, & IↃ c amplius cædunt. Munitis castris, tormenta adducta XIV. quæ qua parte disponi deberent, & vbi pulsanda vrbis mœnia, aliquamdiu consultatum. ac peritioribus visum, *ab ea parte qua silua adiacet, vti decussatim fieret; quia & murus ibi infirmior, & facilior multo ascensus. sed incommodum, quod & transferri tormenta, & mutari hospitia deberent. nec sub dio, aut tentorijs, tam aspera hieme, militem haberi posse.* Vtile consilium Toletanus non tam rei difficultate, quam contemptu hostium, omisit. quippe sic existimabat, homines militiæ rudes per mollitiem impares fore obsidioni, & labori militari: præsidium vero, aliorum exemplo, simul tormenta admouisset, dilapsurum. sed vir Hispanus, qui

cIↃ IↃ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. gentem suam nimis æstimaret, perque tot victorias ferox, quam non recte de virtute Batauorum iudicaret, euentus docuit; cum obsidio, quam dierum non multorum fore arbitratus erat, in VIII mensem protracta est. Igitur, nulla ducta fossa, XIV tormentis ad S. Crucis portam, & munitionem obuersam, verberare mœnia incipit. totoque triduo continuati ictus cIↄ Iↄ XV. Deinde edita ruina, sedulo eam oppidani, repletis lana saccis, lectis, lignis, saxisque aggestis reparare. Ante omnes operæ egregius consul Vlietius, qui cum famulo laborare ipse maxime, & ciuibus suis animum addere. Post concussa triduo mœnia impetum in illa facere placuit; &, quamuis dissuadente Romero, nec pilis ferreis, neque puluere tormentario sat instructi, XIII Kal. Ianuarias Hispani, ac Belgæ, ducente Francisco Varga, bis animose irruentes, egregia oppidanorum virtute repelluntur. Bartholemæus Campocassius pontem artificiosum struxerat, per quem in murum enisi plures, cum Steinbachio depugnabant, interque eos Alfonsus Galeacius. ex obsessoribus cæsi plurimi fossam vrbis, & pomeria proxima, implebant. & dispersa passim arma, cassides, gladij, sclopeta, sarissæ, magnam partem in oppidanorum potestatem peruenere. interfectus Lucas Soinagus, cum signifero Andrea Brotio. Romerus, Varga, Lama, Touilla, Benauides, Galeacius, vulnerati. ac Varga quidem in fossa relictus, vix postridie educi potuit. ex obsessis, vix duodecim cecidere. plures saucij. & Steinbachius, etsi in manu accepto vulnere, ta-

men

men suos excitare; *vrgerent prælium, ac viri essent: se quidem, nisi corde perfosso, nunquam ipsos desertu-rum.* Hic successus, vt prospera initia plurimum valent, obsessis animos incitauit; & Hispani per tres proximas septimanas nullam amplius vim tentarunt: partim sese colligentes, partim vallo, ac cuniculis, intenti. Sub finem mensis Hieronymus Tserartsius sclopetarios auxiliares IↃL introduxit; quos Cognatus, Michaelius, Vimiusque ducebant. Per hoc tempus legati in Angliam abiere, Ianus Dousa Nordouicus, Gulielmus Niueldius Arentsbergius, alijque: qui reginæ Elizabethæ patriæ ærumnas repræsentarent. *Albanum præter ius omne, fasque, Belgium oppressum ire; ideoque arma sumpsisse, vt se, vxores, liberosque, contra vim, libidinemque, tutarentur. ac venisse supplicatum, vti, sortem tam iniquam commiserata, milite afflictos, & stipendio, adiuuaret.* Anno proximo turbæ datæ à Lumæo, & Bartholemæo Entesio; qui annonę ab eo pręfectus, Delphis queri; *militi non stipendia solui, neque annonam procurari.* dein conuitium ad querelam etiam addere, Ordinesque proditores appellare. cuius rei quia Entesius causa fuisse cognosceretur, ne quod grauius malum accideret, placuit Auriaco, vt Lumæum, Entesiumque, ad se vocarent, & modestiam imperarent. idque factum. sed Entesius, maiore verborum licentia vsus, nulla Ordinum reuerentia, attineri in vrbe iussus. quod Lumæus ad se reuocans, vi educere eum voluit. Benigne Auriacus rem compositam maluisset, præsentis temporis, & futuri, prudens arbiter. At Lumæus ra- cIↃ IↃ LXXII.

CIƆ IƆ tioni consentaneum nihil velle; nec auctoritatem
LXXII. suam, vti par erat, Ordines amittere. ergo Non. Ianuarijs mandato publico armati ciues manum vtrique iniecere. moxque, varia accusatione Ordinum, in ordinem redactus, dignitate, ac munere suo, Lumæus amouetur; & mandata eius omnia edicto publico reuocantur. Mense Maio, postquam è custodia emissus, aliquid iterum machinari aduersus Ordines exploratum est; igitur denuo comprehensus, in arcem Honingam, Roterodamo vicinam, compingitur. è qua elapsus, Roterodamum sese contulit; remque Ordines dissimularunt. IX Kal. Sext. de iniuria quiritari; *eum se nimirum esse, qui impensis suis, naues, copiasque, & reliquum belli apparatum, in Hollandiam intulisset. qui Brilam etiam occupasset; & , post deum, primus libertatis publicæ auctor fuisset. cuius exemplo aliæ quoque in Hollandia, & Zelandia, vrbes Albano sese subtraxissent. qua de causa etsi gratiæ ei immensæ deberentur, contra tamen euenire; ac turpissima ingratitudine contumeliam, carcerem, infamiam denique, pro tantis beneficijs reddi. nec legitimo tamen iudicio crimen vllum pronuntiatum.* Hanc querelam, scripto etiam consignatam, propter curiam, in corona frequentissima, recitari per tabellionem iubet; inde magistratui offert: qui respondens, *nihil ad se pertinere*, rei gestæ Auriacum certiorem facit. isque, seditionem veritus, mandat, vt accederent statim; ac sine armis, & amoto famulitio, in custodiam ciuibus quibusdam traderent: verum & hic recusare; *nam vix credere, tam alieno à se animo Auriacum esse. qui id mandaret: quando*

quando vero non omnino eleuare magistratus fidem posset, summo iure indignari. satis hactenus contumeliarum fuisse. præterito Ianuario, incognita causa, munere, quod gerebat, exutum; &, mutato interdum carcere, ceu nullius loci hominem, ac nefarij criminis reum, in custodia indigne habitum: & nunc etiam in vrbe agere, quæ imperio eius pareret: vbi, si quis cuiuscunsque tandem criminis accusaret, iure secū experiretur. quamuis quidem, adempto iam legati munere, ceu Romani Imperij comes, nulli vltra obnoxius esset. At Ordinibus, iure agere neutiquam visum. non quod necdum sat nocentem existimarent; sed quod, tali rerum statu, meritas de eo pœnas sumere, non consultum animaduerterent. Culpæ variæ ferebantur. inprimis contemptus Ordinum, & verborum magna superbia. nam iactauerat, *esse militum* cIↄcIↄ cIↄ *& liburnicas* LXXX, *quibus cogere Ordines posset.* tum eosdem, quia iniqua petentem reiecerant, proditores appellauerat. etiam prouinciales crudelissime diuexauerat; sacerdotes, solo ordinis eius odio, hominesque alios innocentes multos, nulla causæ cognitione, morte mulctauerat; inter quos Cornelium Musium, & Iustum Tollium: vtrunque virtutis, & fidei in patriam, præclarissimos. adhæc nefaria militum flagitia nulla pœna coercuerat. Ob hæc talia etsi grauia quæque meritum, Ordines tamen discedere impune permiserunt, intercessu maxime Auriaci; qui illustri viri familiæ parcendum ratus, ac custodiam diuturnam pro supplicio imputandam. Itaque abijt, & suffectus in locum eius Gulielmus Bronchorstius Batenburgicus. Dum

cIↄ Iↄ LXXII.

cIↄ Iↄ LXXII. cus. Dum Lumæus remp. turbat, intentus in occasionem Bossuuius ad Delphensem consulem scribit, *lætum de Lumæo capto accepisse; itaque petere etiam atque etiam, vti in fide erga regem perseueraret; daretque operam, qui Auriacum comprehensum sub certa custodia in castra ad Harlemum mitteret. præmium ipsi, adiuturisque, magnum fore; & delictorum omnium gratiam.* Literas has captiuo militi curandas tradit; isque Batenburgico defert. qui apertas, cum legisset, recta illico Delphos ad Auriacum mittit. ille statim hominem vocat, literisque à Bossuuio prius lectis; *atqui,* inquit, *non te talem ego, consul, vnquam credidi, qui hostem ante patriam poneres.* respondenti, *non in sua manu esse, quid Bossuuius, aut cui scriberet. sibi quidem fidem in ipsum, & remp. semper certam. igitur,* ait *operam dato, vt Bossuuium per insidias capiamus.* cum negaret, conscientiam id permittere; iterum Auriacus: *nec Iuditham tamen, vt Holofernem, hostesque Dei, perdere posset, extremum discrimen detrectasse.* cumque etiam sic negaret, domi manere captiuum iubet. Interim cœptam Harlemi obsidionem vrgere hostis; cui quo pacto succurrere posset, serio Auriacus deliberare. vtque obsessoribus commeatum prohiberet, missas Saxenhemum copias castra ibi collocare, & Sonoium ab altera parte cum iusta manu insidere viam iubet: ne quid tamen temere tentet, interdicit. Hispani, primo impetu fortiter ab obsessis repulsi, cum spes dedendæ vrbis fefellisset, vt operæ pariter ac tempori consulerent, suasu Campocassij architecti fossam rectam ducere instituunt;

&, defixis

&, defixis vtrinque palis, transuersa tigna, ac re- cIↄ Iↄ
fertos lana saccos, superimponunt; duplici artifi- LXXIII.
cij vsu, vt contra tela defensorum tutam latebram miles haberet; &, si opus, pontis instar aliquando esse posset. ex eadem fossa aliæ duæ producebantur, vnde machinæ continuatis ictibus explosæ. Vallo iam ad vrbis vsque fossam ducto, cum propinqui obsessores obsessique adeo essent, vt rem comminus etiam gererent: propugnaculum, S. Crucis portæ adiectum, de industria oppidani deseruere. Auriacus autem, vt commeatum adiuuaret, primis XV diebus rhedas frumento & puluere tormentario onustas CVII submisit; tum auxiliaria item signa duo, sub ductoribus Mandaresio, & Casparo. Vltraiectini Toletano pilas ferreas aliquot CCC, & vasa tormentarij pulueris XXXVI, via Amstelodamensi mittebant; sed Woerdani præsidiarij intercepta, maximam partem Auriaco misere. Ringi vero Toletanus, victorem se hactenus hic suspendi; Frisioque succensere, qui deditionem promptam, aut expugnationem facilem, promisisset. itaque ille, iram eius pertimescens, vt periculo se subduceret, clanculum conscensa naui, Hamburgum abijt. VI Eid. oppidani, vt annonæ subuenirent, leges frumentarias condunt, pretiumque pani suum, & pondus, ponunt; tum & vetant, *ne quis emeret, supra quam necesse haberet. qui migraret, ei mors supplicium esset*. Nocte proxima valde obscura missi auxiliares cIↄ cIↄ, cum densæ nimium tenebræ essent, nec viam tenerent, aberrarunt. parsque ad arcem Cliuiam venere,

cIɔ Iɔ pars in propinqua sabuleta deflexere; plerique ad
LXXIII. castra retrogressi: pauci admodum, igne in turri animaduerso, auditoque campanæ sonitu, ægre in vrbem peruenere. tum Scalcouicana porta erumpentes, multos cædunt, vulnerantque. & complures fugientes Sparno mersi. XVII Kal. Febr. caput quoddam, à corpore abscissum, in vrbem Hispani insolenter iaciunt, cum elogio; *id Philippi Regij esse, qui cum* cIɔ cIɔ *auxiliaribus liberator aduenisset*. Hoc facinoris alio longe immaniore mox obsessi vindicarunt. captiuis XII in furcam actis, XI capita, barba pariter capilloque ad mendicorum modum rasis, (quando ita fœderatos per conuitium appellabant,) in vas compacta, è propugnaculo in Hispanorum castra deijciunt, cum inscriptione ista; *quando ob decimam non solutam bellum hoc Albanus gereret, ipsosque oppugnaret, istud illi vasculum ferrent, in quo* X *capita haberet; & pro vsura, ne de mora quereretur, additum vndecimum.* Tum de rebus suis literas, & obsessæ vrbis typum, Auriaco mittunt. ac postridie aduenere cum frumento rhedæ LXV. quas cũ auxilio Schramus Brunsuicensis ducebat. quamobrem instauratis animis, facta per Scalcouicanam portam eruptione, Rustemburgum, quæ munitio Germanorum, inuasere. & aquatili molectrina occupata, incensaque, reliquam quoque castrorum partem diripuere; cæsis omnibus, aut fugatis. ex obsessis signifer quidam alteri hosti signum prius de manu extorsit, inde etiam hominem confodit. mox, deserto propugnaculo, quod ad S. Crucis portam, maiorem molem forma semi-

ſemiluna ri excitant, cuius cornua vetere vrbis cIↄ Iↄ
muro hærerent. idque opus, valde arduum, ſum- LXXIII.
mo ſtudio ocius promotum. nam promiſcue adiuuare conſules, ordinumque ductores; ciues, milites; viri, fœminæ; ſenes, iuuenes; opulenti, egeni. vniuerſim nemo laborem detrectare; neque ætas, ſexus, dignitas, opere quemquam abſtinere. Inde ex ædilium ordine ablegatur ad Auriacum Adrianus Berckenrodius, qui annonam, reſque alias, procuraret. additi comites, qui deducerent, equites aliquot, & Iↄ c ſclopetarij; qui per viam vicis quibuſdam iniecto igne, excubias illic poſitas diſturbarunt. & diuerſa parte egreſſi alij in crepidine lacus domos amplius cc exuſſere. inde in vrbem pluribus diebus ad menſem extremum ccix circiter rhedæ commeatum intulere; quibus additæ cohortes iv Simandi, Balfurij, Margotini, & Verdurij Magiſtratus vrbanus veritus, ne per longam anni hiemem annona deficeret, auenam ſecalæ, hordeumque, miſcere ſtatuerat; ſed id, indignante populo, intermiſſum. deinde pretium bouillæ carni conſtitutum. mox vicinæ vrbes, Delphi, Leida, Gouda, aliæque, egregio humanitatis exemplo, per literas petunt; ſi qui illis ætate, ſexu, aut morbo, ad bellum inutiles eſſent, eos vt ad ſe tranſmitterent, paratos alere, ac curare. Pridie Kal. ductis cuneis, iterum impetum facere viſum eſt. atque ita quidem inſtructa acies. Ferdinandus & Rodericus Toletani, ſinguli cum cohortibus v, ad dextram, læuamque, muri verberati partem inuaderent; eoſque cæteræ legionum ſuarum cohortes

cIↄ Iↄ LXXIII. ſequerentur, ac ſupra foſſam, pontis inſtar conſtratam, tranſirent. Dein Braccamontius, & Romerus, ſuas etiam legiones ducere iuſſi. ad S. Ioannis propugnaculum, Caſpar Billius ordinatur. Eberſteinius, cum Germanis, atque Belgis, iuxta ſiluam collocatur. peractis precibus, ſignum datum eſt. & Rodericus Toletanus, ac Laurentius Perea, primi irruunt. iamque in propugnaculum euaſerant; cum id, cuneis ſubter ductis, oppidani igne iniecto euertere. qua ruina plurimi periere. pari ſucceſſu Billius fuit. eoque conflictu cecidere Didacus Pereſius, Alfonſus Magius, Laurentius Perea, Stephanus Illauius, militeſque delecti ccc. Rodericus Toletanus grauiter vulneratus. ex obſeſſis ſauciatus Lambertus Wirtembergenſis, mox è vulnere diem obiit. Et obſeſſis duplex quidem victoria obtigit. nam eo ipſo pugnæ tempore alia parte CLXX rhedæ in vrbem illæſæ peruenere; quas ccc ſclopetarij, equiteſque LXX, deducebant. quæ iuxta ſiluam copiæ Germanorum erant, ad prœlium inſtructæ, oppugnare commeatum; ſed conatus fruſtra fuit. In Brabantia hoc ipſo menſe triſte diluuium Louanio accidit. Dilia fluuius, auctis aquis alueum egreſſus, ſupra muros vrbis excreuit; &, perrupto tandem aggere, ſtragem ſane immenſam edidit. quippe magnum ædium numerum plane euertit: aliæ ad XII vlnas exſtantes aquas difficulter ſuſtinuere. ingens paſſim pauor erat, omneſque in ſumma ædium eniti; muroſque, ac tabulata, perfringere. & ſcalas, naueſque, inconditо clamore ſibi poſcere. fœminæ, ac pueri, triſtibus

bus lamentis cuncta implere, vbique tectorum, ar- cIↄ Iↄ
borumq;, ruentium horrendi fragores audiri. do- ILXXII.
morũ contignationes totæ, capsæ, mensæ, lecti, culcitæ, aquis ferri. & imagines templis erutæ, sepulcrisq; effusa mortuorum ossa. ac periculum ingens erat, ne vrbs tota absorberetur; cum, effracta altera porta, magno cum strepitu se exonerat. portenti instar res hæc habita, vt & micans exhalatio; quæ, ceu chasma, in cœlo apparuit. Februario toto nihil ab Hispanis fere gestum ad vrbem obsessam; &, toties repulsi, non vltra vim tentare statuunt, melius arcta obsidione oppidanos ad deditionem compulsuri. ac plerisque discedendum videbatur. sed Toletanus, patris monitu, qui famæ interesse censebat, perseuerauit. Ideo, vt naues vrbe arcerent, ad VII moletrinas munito loco Sparnum occupant; & tormenta campestria duo, excubiasque, illic ponunt. oppidanique iterum tunc annonam ordinant, panibusque è secale, & hordeo, pretium minus triente ponunt. dein incendio restinguendo scalas, hamas, cæteraque instrumenta parant; & habere lumen pernox ciues iubent. cumque rumor percrebuisset, ad cœnobium S. Bernardi, in crepidine lacus positum, ab Hispanis pontem strui, quo commeatum aduehendum prohiberent; equites sex & triginta vrbe egressi, cum sexcentis sclopetarijs, comperto nullum illic hostem esse, captiuis duobus, ædibusque aliquot incensis, recessere. mox, in cuneos iniecto igne grauiter valde obsessores affecere; ipsi autem commeatum centum tredecimq; rhedis accepere. Nec multo

 post,

cIↃ IↃ post, vbi gelu remitteret, solutis aquis, præmissa
LXXIII pridie naui singulari, XL duplicarij cIↃ cIↃCCXL frumenti modios deduxere. iterumque nauis vna è maioribus, & minores viginti octo, annonam aliam aduexere; deducente Christophoro Gunthero, cum militibus duplicarijs CCCC. tum Dordracum tormenta VII; alia XII, pilasque, & puluerem, Leida submisit. XII Kal. Mart. triremem, pedes LXXXIV longam, oppidani in lacum subiectum produxere; cum de successu obsessores desperarent. sed contra ab Albano submissa legio Poluillerij, & è Sicula cohortes IV, quas Toribius Zimbro ducebat. Mondragonius totidem è sua mittere iussus. adhæc Bossuuio datum negotium, vt, instructis bello nauibus, quascunque comparare posset, lacum inuaderet, eiusque vsum obsessis eriperet. cumque perfodere alibi aggerem tentasset, fortiter obsessi repulere. IV Kal. acriter pugnatum. quippe missæ ab Amstelodamensibus XIV naues, in lacum venerant: quod vbi eminus conspexit Gerardus Iunius, maioris triremis præfectus, nimis temerè solus oppugnare ausus, tandemque victus, ac cum paucis, vulnere accepto, scaphæ ope vix elapsus, triremen suam in hostium potestate reliquit. Id vbi cæteris ducibus gnarum, summo impetu vniuersi, ac potissimum, qui minori triremi præerat, Iacobus Antonius, in hostem feruntur. & captiuam duas horas nauem, victoribus victis, fortiter recuperant. insuper aliam, dum fugientes insequuntur, ipsis eripiunt. eoque prœlio cæsi plurimi, pauci tantum aliquot capti; in ijs vir nobilis, domo Loua-

Louanienſis, Raueſcotus. victores Fucam conceſ- cIↄ Iↄ
ſere; aggeremque, aperiri ab hoſte cœptum, ob- LXXIII.
ſtruxere. Rigida valde hæc hiems fuit, & ab ea obſeſſoribus multum incommodi: quos & aëris inclementia, & labores continuati, fatigare. at hæc talia Toletanum nil mouere. non diſcedere, niſi capta vrbe, certum. & vir animi elatioris, hactenus victor, indignari multo magis; vrbem inualidam, quam vno octiduo expugnaturum ſe iactauerat, iam tres menſes reſtitiſſe ideo rem etiam nauibus, quod iam dixi, gerere inſtituit: & Auriacus contra niti; ac Sonoio dare negotium, quando incertus belli exitus, ſine mora Alcmariam muniret: in quam hoſtis, ſi Harlemum caperetur, ducturus copias videbatur. tum inſtruere naues iubet, quibus commeatum arceret. ipſique obſeſſi triremes binas emiſere. & Sonoius exiſtimabat, perfoſſo aggere, qua Ya amnis per emiſſaria interiecta in lacum illabitur, munimentum aliquod ab Auriaco excitatum iri, ad vrbem liberandam multum momenti habiturum. ſed id factu impoſsibile, euentus docuit. Sonoius caſtra Egmondæ habebat, & vicinis aliquot pagis; ſed ſuorum immenſam licentiam vix compeſcere ſatis poterat. vnde ipſi, & ductoribus quoque cæteris, mandare Auriacus, ne diſciplinam militarem profligari paterentur. Inter omnes Michaël Crocus ferocia alios antecellere. quem, ſæpe monitum, cum præter verba nil præſtaret, & Scagenſem curionem occidiſſet, accuſantibus cohortalibus, & ductorem vltra indignantibus, comprehendere ocius iubet;

cIↄ Iↄ Inde capitis ſupplicio afficit. Per hoc tempus per-
LXXIII. tæſus moræ, & impenſæ, Albanus, quando vires non procederet, aliam viam tentare ſtatuit, an blanditijs vrbes quaſdam ad obſequium reducere poſſet. Igitur ad S. P. Q. Amſtelodamenſem literas mittit. *clementiſſimum regem eſſe, quem calumnia impudenti perduelles traduxiſſent; idq; perſuaſas vrbes plurimas, fidei ſe eius ſubdidiſſe. contrarium tamen ſatis clare apparuiſſe in proximo agro Vltraiectino, tum Friſia, Gelria, & Tranſiſelania; quæ benignitatem expertæ. idem illis, ſi exemplum ſequi vellent, certo promittere. falli autem, ſi eas ſibi vires putarent, quibus regi, omnium principum potentiſſimo, reſiſtere poſſent. ac peſſime ſibi conſultum ire, ſi, iniuriæ pertinaces, vltima exſpectare vellent.* Harum literarum exempla ad vicinas vrbes tranſmiſſa; ijſque publico ſcripto reſponſum. *nunquam male de rege ſenſiſſe; ideoque nec vim legibus, priuilegijſq;, factam imputaſſe. immo contra exiſtimaſſe, optimum principem, iuriſque & æqui obſeruantiſſimum, nunquam permiſſurum fuiſſe, multo minus imperaturum, vti homines peregrini Belgij ſui felicitatem conculcarent; cuius populum, ſupra cæteros ſubiectos, fidum eſſe exploraſſet; maxime nupero bello Gallico, quod quadringenties centum millibus florenorum adiuuiſſet. idcirco credere, regis nomen falſo ab Albano prætendi. nec verum eſſe, per calumniam eum peti. quippe in vrbibus vniuerſis, quæ deſciuerint, neminem ſane reperiri, quin pro dignitate eius defendenda facultates omnes ſuas, ac vitam denique, impendere ſit paratus. tantum hoc propoſitum fuiſſe, vt Albani, & Hiſpanorum, crudelitati ſe opponerent. idque ad extremam vſ-*

mam vsque sanguinis guttam facere certos. tum exem- cIↄ Iↄ
pla multa allegant, quæ deterreant. *quod vero cer-* LXXIII.
tissimo promittere videri velit, ludum esse, & fraudem meram. neque ipsos adeo fatuos, vt fidem omnino vllam habeant. potentiam regis quod proponeret, eam longe maximam scire, nec se profecto pares putare: at nec illum tam iniquum, vt clientes, subditosque, obsequij deuotos, perditum ire adeo inclementer velit. porro ciues exhortantur, *ne remp. suam deserant, immo contra annitantur, vt acceptam à maioribus libertatem posteris tradant.* Dum hæc ad Harlemum geruntur, sæpius in Zelandia pugnatum; gensque ad patriæ libertatem asserendam animosa, naualibus prœlijs multa fortiter cum felici exitu ausa est. Quadam nocte Antuerpiam deuecti, naues aliquot ad crepidinem fluminis alligatas, catenis diruptis, abduxere. dein Middelburgum, & Rammekenum, obsedere. cumque Albanus liberandis Sanchium Auilam classem adornare iussisset, & is, imperata exequens, cum LVI nauibus desinente Februario oram soluisset, aduentantem ingenti prœlio fuderunt. eaque pugna naues minores fere omnes periere; quæ maiores, ægre Antuerpiam refugere. Tam insignis victoriæ nuntium, datis VII Kal. Mart. literis, Auriacus Hollandiæ vrbibus mittit, gratum omnibus, & Harlemensibus opportunum; qui erectiores animis, ineunte mense Martio rem tormentis agere statuunt. Ante vrbem obsessores magnam molem excitauerant, valde sane obsessis infestam; sed Ioannes Cuningamus Scotus, Balfurij legatus, crebris ictibus die non toto vniuer-

cIↄ Iↄ ſam diſiecit. xi Kal. Aprileis inſtar cIↄ cIↄ cIↄ
LXXIII. frumenti modij nauigio in vrbem importati. ac triduo poſt è præſidiarijs erupere Iↄ ccc, & cum ijs egregij adfectus ciues aliquot; qui, hoſtem pluribus locis adorti, magnam ſtragem ediderunt, cæſis amplius Iↄ ccc, & tentorijs incenſis plus ccc. abducta inſuper ingens præda; tormenta bellica minora VII, pulueriſque copia magna. ſigna IX. equi XXX. cæteri pecoris magnus numerus. veſtes plurimæ; & argentea, atque aurea, ſupellex. item arma omnis generis, militibus multis ſuffectura. inter cæſos Caruaialis, & Creſſonerius, rei tormentariæ præpoſitus, cui ſucceſſit Valentinus Pardæus Mota. vulneratus Franciſcus Toletanus. ex oppidanis tantum VIII deſiderati; in his Derdenius, ordinum ductor, manu ſtrenuus: ac biduo poſt legatus Lanceloti Brederodij, Theodorus Braſſemannus. Cum vero iam, ſoluta glacie, ad vicinas vrbes exitus redituſque multo difficilior eſſet, Mutinenſium olim exemplo, columbis vti incœpere; quæ exportatæ, cum literis ſubter alas affixis, reuolarent. Vt autem obſeſſis, ita quoque obſeſſoribus grauis obſidio; & diſcedere caſtris certe voluiſſent, verum Albanus vrgere grauiter, filiumque Toletanum magis etiam confirmare, miſſo Cheuereauxio cum ſua legione; adhæc promittere aliam Lopeſij Figueroæ, & XXV ſigna Hiſpanorum. id enim regem ducatus Mediolanenſis præſidi, Ludouico Requeſenſio, imperaſſe. nec multo poſt Lopeſius Acuna venit, cum legionis Longobardicæ ſignis XII, & alijs XIII Figueroæ. tum etiam

Bernar-

Bernardinus Mendoſa adfuit, ab Albano miſſus, qui eius iuſſu in plena militum corona Toletanum ad cœptam ſemel obſidionem forti animo exequendam concitaret. *nam ſi deſereret, ipſum ſe, quantumuis ægrum, mox in caſtris adfuturum. &, ſi valetudo vetaret, vxorem ſuam, eius matrem, ex Hiſpania euocaturum; potius quam expugnandæ vrbis gloriam amitteret. igitur, virtutis memor, patrem cogitaret, & tot trophæa, quæ ne per ignauiam nunc corruptum iret.* Exin crebræ eruptiones, & euerſi cunei plurimi, cum multa obſidentium ſtrage. ac ſic occiſi Ioannes Verga, primus centurio legionis Neapolitanæ, Sanchins Lodonius Braccamontianæ, Stephanus Quixada, & Bartholemæus Campocaſſius, ingenij clarus, & caſtrorum muniendorum inſignis. vulnerati Goignius, Noircarmius, & Ioannes Ayala. IV. Kal. ab Amſtelodamenſibus inſtructæ naues XLIV lacum occupant, perfoſſo aggere, vbi in eum Ya influit. præterea ad Fucam, vt ſtatio illis tuta eſſet, locum muniunt, ac Guletę nomen faciunt. quamobrem obſeſſi, vt viam aliquam vi aperirent, triremem tertiam, ducibus Binchorſtio & Maureginaldo, Cagam mittunt. vnde poſtea v. Eid. Aprileis Auriaci naues centum numero Fucam venere. cumque duodecim oppidani emiſiſſent, aduerſo conatu, ægre milite reducto, eas hoſtibus permiſere. Nec magis tamen conſternati quartam mox triremem inſtruunt, CVIII pedes longam, eamque ad diem XVII Kal. Maias produxere. Interim Auriaci claſſis Hemſtedam venit, vbi cum militem exponendum oppidani rati eſſent, miſere, qui ſup-

CIƆ IƆ LXXIII.

cIↃ IↃ LXXIII. petias ferrent, IↃ CCCL. sed, hoste fortiter repellente, cum accedere propius non liceret, recessere. quo certamine Steinbachius, ac Vaderus, a suis vulnerati. nec multo post alio loco cIↃ cIↃ expositi; sed cum tardius oppidani erupissent, re infecta iterum discessum est. sed hoc egregio Balfurij facinore mox pensatum. is noctu egressus cum Scotis suis, ciuiumque nonnullis, camisijs supra arma indutis, Rustemburgum expugnat, victorque signa captiua IV in vrbem refert. & postridie annisi locum recipere Hispani, maiore etiam suorum strage repelluntur. nec successu meliore iterum biduo post conantur. Extremo mense, cum cuneus incensus obsessores aliquot sustulisset, explosis vicissim tormentis, interfecti Hadrianus Iansenius, ordinum ductor, & Christophorus Scagius. ac postridie, facta eruptione, stipatorum Auriaci ductor, Margotinus. Per hoc tempus nummos argenteos obsessi cudunt, & insignia vrbis suae, gladium binis vtrinque stellis interstinctum, in antica parte exprimunt; in postica symbolum suum, VINCIT VIM VIRTVS. In peruigilio Pentecostes rursum obsessores caput, à corpore separatum, trans mœnia iaciunt, & inscribunt: *Antonij Oliuarij esse, qui ad Montes inuadendos Ludouicum Nassouium sollicitasset*. is ab Amstelodamensibus interceptus, dum aggerem, qui Nardenum ducit, ne subuehi inde commeatus posset, perfodere cum delectis aliquot moliretur. & pretium necis ab Albano positum fuerat, idque Toletanus soluit. Iam angusta annona erat, intercluso commeatu. igitur o-

stiatim

ſtiatim inquirunt, quid quiſque domi occultaret. cIↄ Iↄ
deinde vero etiam ordinant, ac diētim viris qui- LXXIII.
dem libram panis; fœminis, pueriſque, ſelibram decernunt: ſcortilla, ac lixas, placentas è buna edere iubent; quibus reliquam quoque famem alii ſaturarent. dein cereuiſiæ pretium ponunt, & floreno meliorem coqui vetant. Nec propterea tamen illis animus fatiſcere, donec poſtea Auriaci claſſis profligata, captæque naues XXI. huc accedere, quod in Anglia pax firmata inter Philippum & Elizabetham, ſpem auxilij in ea inſula impetrandi perturbaret. Tum in Fucam verſa arma; quam egregie diu defenſam, ter repulſis obſeſſoribus, cum deficeret commeatus, tormentariuſque puluis, nec ſuppetiarum ſpes reſtaret, ægre tandem dediderunt. Auriacum valde res angebat, & cura aſſidua de ſoluenda obſidione. Hanc ob rem Ioannem Cluſium ad Sonoium cum literis mittit, omnemque operam nauare iubet. atque is, vt in remp. erat egregius, parere promptus, cum copijs aliquot, & foſſoribus, Diemenum aggerem, qui Amſtelodamum & Mudam interiacet, improuiſus hoſti occupat; & conuulſo emiſſario, magnaque vtrinque ducta foſſa, milites Iↄ CCC imponit. tum foſſores multos addit, qui locum opere feſtinato communirent. Deinde, relictis in præſidium triremibus V, & nauibus alijs, protinus Edamum abit; auxilia iuſta, foſſoreſque, & commeatum, curaturus. ac dum id agit, Amſtelodamenſes, qui rei nuntium iam acceperant, gnari, quantum in eo loco momentum eſſet, & impeditum obſeſſoribus com-

 meatum

cIↄ Iↄ meatum deinceps fore; cum XXII nauibus hostem
LXXIII aggressi, triremes duas, nauesque alias quatuor capiunt; reliquis fuga vix elapsis, ac sub aggere se tuentibus, & tormentis auxiliarium. quamuis illi grauiter quoque oppugnati; dum via Amstelodamensi signa tria, Mudensi vnum, à fronte & tergo fortiter incumbunt, ac latus vtrunque naues inuadunt. Sed his Sonoius, grauiter eos laborare gnarus, mox cum XL nauibus suppetias tulit. & initio victor, in fugam Amstelodamenses egit. at, cum submissæ naues maiores pugnam instaurarent, fractis animis, continere suos non potuit, quin victoriam satis certam hosti traderent. ipse solus inter confertos fortiter faciens, ac desertus, vix euasit. & indignatus, turpiter suos fortunam fauentem destituisse, vt infamiam repararet, collectis ocius amplius LXXX nauibus, subuenire obsessis cupiebat. iamque in itinere erat, cum desertum a suis aggerem nuntiatur. inde, vt consilia cuiusque ab euentu fere perperam æstimantur, petitus graui calumnia, ceu parum prudenter, alijsque inconsultis, rem gessisset. & iuuare profugus miles; qui querela publica pro se vsus, suæ ignauiæ culpam ducis prætexebat. quamobrem ille rem vniuersam Auriaco indicat; idem Clusio faciente, quem consilij conscium habebat. nec officio Bardesius defuit. ac petere Sonoius, *mitteret Philippum Marnixium Aldegondium, aut aliquem eius notæ virum, qui inquireret.* Huic vero minus gratum, isto quidem tempore, dissidium; quo remp. per se imbecillam satis, concordia firmare opus. & iniuriam Sonio factam,

ctam, meritorum hactenus præclaro, perdolebat. CIↃ IↃ LXXIII.
Igitur ſcriptis ad eum literis, *bene deinceps ſperare* iubet; *gnarum ſibi, quo affectu remp. amplexus eſſet, ac libertatem eius iuuiſſet. idcirco, tam manifeſto diſcrimine, pro egregio affectu ſuo, priuatam offenſam illi condonaret; nec tam alieno tempore laborantem deſertum iret. quod ſi aliqui, per inuidiam male iniurij, innocenti culpam imponerent; ſibi tamen plus cordis eſſe, nec iudicijs aliorum temere ferri.* Iſtis verbis confirmatior paullum Sonoius; ſed non odium tamen eius, aut inuidia, intermittere. ac vulgatum etiam falſo, vincula ei iniecta fuiſſe. hac de cauſa Carolus Boiſotus miſſus, qui de tota re cognoſceret; ac, compoſita ſimultate, in commune conſultaret. iſque mox de expeditione, in Diemenum aggerem facta, anxie inquirere; & conſilia, clam Sonoio, de rep. habere. tum inuito quoque eo captiuum dimittere, quem Edami in cuſtodia attinere ipſe iuſſerat. quod cum multo magis offenderet, ac omnino exiſtimaret, Boiſotum, dignitatis æmulum, hoc vnum agere, vt, populi beniuolentia adiutus, præfectura ipſum euerteret; denuo apud Auriacum queritur: *indignum meritis præmium reddi, & ad omnes exemplum pertinere, quibus muneris deſerendi iuſta cauſa præberetur, metuentibus, ne calumnia ſimili olim obruti, pro gratia offenſam, pro præmio ignominiam referrent.* Dein Aldegondium, & quos æquiores putaret, per literas orat; *darent operam, ne quid homini innocenti fama ſua, qua nil carius haberet, læderetur. paratum plane Auriaco obſequi; & prouincia, ſi publice expediat, etiam diſcedere; quam non, niſi reip. cauſa, ſuſcepiſſet.*

cIɔ Iɔ *cepisset. quamuis quidem alium sibi in eam dignitatem* LXXIII. *substitui, quam labore suo maximo, & periculo, peperisset, longe iniquissimum foret. quicquid tamen huius futurum, id Auriaco totum permittere; in cuius prudentia, & æquitate, acquiesceret.* Sed Auriacus, qui turbari illic nollet, aut occasionem aliquam hosti dari, opprimenda initia ratus, Petrum Ryckium illuc misit; qui, quod facto opus esset, exploraret; ac Sonoium admoneret, *publicæ securitatis, & quietis suæ caussa, vt præfecturam inuidiosam abdicaret; ac cum Veria, quam permittere ipsi vellet, commutaret.* cui Sonoius; *non se dignitatis auidum; ac ponere pridem eam voluisse; nisi affectus in Auriacum, remque publicam, retinuisset. huius rei ipsum sibi testem esse, qui pluries dimitti orantem continuare munus iussisset. nunc autem vt illud faceret, cum non leui famæ suæ detrimento, nunquam imperaturum putasse. & vero, si sic discedat, quam Veriæ dignitatem fore? id iudicare in procliui. quamobrem rogare ipsum, nuntiaret rerum statum, & intercederet, vt existimationis suæ rationem habere velit. quod si præfectura cedere porro iuberet, paratum obsequi, sed deinceps aliam nullam admissurum. idque animi honesti, fideique, apud æquos rerum arbitros, clarum satis indicium fore.* Ita Ryckius discedens, rem Auriaco omnem exponit; isque redire eum iubet, & Sonoio potestatem prorogare: tum collegas tres adiungere, qui cum vrbium Hollandiæ borealis delegatis remp. administrandam iuuarent. Carolo Boisoto seorsim munus ordinatum. etsi nec sic tranquilla omnia; cum maneret inter vtrumque æmulatio, quam diuersus

populi

populi affectus excitabat. Iam autem indies magis premi obsessi; & Auriacum, Ordinesque, liberandæ vrbis cura angebat. ac maturandum sane erat, oppidanis extrema quæque patientibus. sed tam arcta obsidio erat, vt vix sperare quicquam liceret. & castra hostis valide contra vim munierat. intus magna rerum omnium penuria erat; &, quæ illam sequitur, fames. ac, frumento deficiente, cibus esse equorum vaccarumque pelles, carnes felinæ, éque cannabis semine panes. his delicijs vitam miseri tolerare. Igitur vnum hoc restabat, obsidere obsessores, ac commeatum intercludere. hanc in rem Diemenus agger cum momenti multum haberet, Sonoium iubet iterum eum occupare, ac communire. dein parte ab alia Batenburgicum quoque mittit, qui cum iustis copijs Oudekercam, pagum in via Vltraiectina, ad primum Amstelodamo lapidem, statim inuaderet, ac commeatum prohiberet. isque post leuia aliquot prœlia partem vnam occupatam propere munit. sed cum templum, & cœmeterium, Franciscus Valdesius præcepisset, locumque ante munijsset, irritus hic conatus fuit. & delecti item quingenti Schonhouia missi, quos cohortes peditum quinque, nauibus vectæ, sequebantur; in quibus etiam commeatus, & tormenta. hi cum Breukelam venissent, in Vectæ ripa positum pagum, munire ocius locum incipiunt, arcique oppositæ Guntersteiniæ delectos quadraginta imponunt. sed conatum anteuertit Ioannes Baptista Taxis, qui tum Vltraiecti forte frumentariam rem curabat. is e-

cIↄ Iↄ LXXIII.

cIↃ IↃ nim, simul nuntius venit, vt inualida adhuc initia
LXXIII. perturbaret, assumpta Maximiliani Melodunij equitum ala, & duobus peditum signis, arcisque aliquot præsidiarijs, quos Ioannes Deça addebat, è vestigio illuc profectus, nullo negotio hostem fudit, opera inchoata destruxit, liberamque commeatui subuehendo viam fecit. hinc tentata in propinquo munitione iuxta nouum emissarium, media inter Vltraiectum & Amstelodamum via, orta seditio militaris, quamuis statim mox composita, hoc consilium impediuit. Sonoius vero, vt iussus erat, postridie Kal. Iunias media nocte, paucis suorum desideratis, aggerem Diemenum iterum inuasit; & occupatum, ac castellis VI munitum, vsque ad deditionem vrbis tenuit. sed quia submissæ ab Amstelodamensibus triremes quinque, magnusque aliarum nauium numerus, suorum ignauia, lacum tamen proximum tenebant, inutilis quoque tam arduus hic conatus fuit. Interim obsessis allatæ per columbas literæ sæpe animos, iam paullatim labascentes, confirmarunt; dum & liberationem, & constantiæ quoque præmia, pollicentur. ac promissis recreati, interdum mora desperabant, inter spem metumque medij. cuncta quidem Auriacus tentare, ac mentem animi in quamcunque rem intendere; sed consilio, quam euentu, meliore. & iam passim prouinciales quoque ipsi commiserari; plurimique, vt obsessis subuenirent, vltro sese offerebant: nullo stipendio, sed in ciues, patriamque solo affectu. Ab oppidanis nihilo segnius, factis sæpe excursionibus, dimicatum;

cum; sæpe etiam cunei incensi multos subuertere. cIↄ Iↄ
acciditque aliquando, vti Vemius, Cognatusque, LXXIII.
in discrimen sane extremum adducerentur; nam ruina inuoluti, ac pene obruti, vix suis adiutantibus, terramque iniectam deducentibus, euasere. Per hoc tempus obsessores nouum machinæ genus struunt. ligneum castellum statuunt, malis quatuor subnixum; quod rudentibus attractis eleuatum, supra mœnia militem attolleret, commode inde cum obsessis pugnaturum. id dum parant, Marcus Toletanus, parum caute murum inspectans, sclopeti ictu interficitur. inde III Non. Iun. Petrus Velascus cum CCC aliquot imponitur. sed vix bis sclopeta exploserant, cum obsessi contrario ictu funes dissecant. inde nutans statim machina, Hispanos oppugnantes euertit. Postridie emissæ columbæ, quæ mox literas referrent; & in summa rerum inopia rursum ordinata annona, ac, continuato militibus pane, ciues buna vesci iussi. cumque Hispani insultarent; nec panem ipsis, nec cereuisiam, restare: ceu abunde omnia essent, ientaculum illis extra portam Ziliam misere. tum duplices etiam nummos cusere; denis assibus, & vicenis, æstimatos. dein, cum populus quereretur, literarum, quas columbæ in vrbem afferrent, argumenta occultari; vt animos, vana spe lactatos, in longiores ærumnas differrent: permissum illi vt sex eligeret, qui allatas etiam inspicerent. XVII Kal. Iulias obsessores cuneum incendunt, qua ruina ex obsessis XL. periere. biduo post, deducentibus sclopetarijs, Tserartfius, & Gotinus, Fucam e-

 missi,

cIↄ Iↄ LXXIII. missi, qui Auriaco statum vrbis nuciarent. ac vterque mox rescribunt, *ne quid animum despondèrent; commigrasse Leidam Auriacum, vti propior liberationem eorum accuraret.* Eo ipso tempore vallum novum à Margaritæ, vsque ad Ioannis portam, instituitur. v Kal. aliquot Iↄc camisia armis superinducta, Fucam progressi, cum auxilium ab Auriaci classe exspectassent, conatu irrito, recessere. ac postridie, allatis literis, excitatiore animo, mille viri, itidem instructi, denuo vrbe exiere. sed nec tunc adiuti quicquam, spem deinceps amisere. Inde colloquia instituta Kal. Iulijs; & auspicati Pelecanus, ac Cornelius Mathæus, ductores. cumque prodire præfectus vrbis iuberetur, sub horam quintam vespertinam negotium incœpere, pro Toletano Ebersteinius, cum quatuor alijs; ex oppidanis missi consul Ioannes Vlietius, ductoresque Steinbachius, Rosonius, & Pelecanus. sed, re infecta, vtrinque discessum. v. Non. exerto è turri vexillo nigro, angustias suas classiarijs indicarunt. ac postridie, tormentis omnibus verberata grauiter vrbe, sub vesperam iterum de dedenda colloquuntur, nullo successu. Pridie Non. rursum è turri signum nigrum ostenderunt. & tunc literæ aduenere, quæ tentandam ea nocte liberationem ferrent. itaque frequentes etiam egressi, vt auxilia adiuuarent, cum diu multumque exspectassent, spe deiecti, rediere. tum ad colloquium tertio ventum est; rem acturis Ebersteinio, & Bossuuio, cum IV alijs; quibus oppositi ex obsessis Vlietius, Steinbachius, Rosonius, Sohæus, Pelecanus, & Cornelius Matthæus.

thæus. sed neutiquam melior euentus fuit, cum praesidiarios sine armis non exituros affirmarent. Ipsis Nonis auxiliares vrbem versus classem ducunt; & egressi oppidani, suppetias suas promoturi. quod vbi Hispani conspexere, concitato ad arma milite, impetum eorum reuocarunt. VII Eid. vexillum è turri album suspendunt, & ductorem Nicolaum Bernardum emittunt, qui oraret; *in sequentem Martis diem commeatum ad speculam, in faucibus Sparni positam, vulgo Tonnam Batavi dicunt, vt deducerent; nec enim famem tolerare vltra posse.* ac postridie missæ literæ, à Bernardo quoque ipso subsignatæ, quibus hortari eos Auriacus; *virtutis hactenus tam insignes, saltem in biduum spem proferrent. omnem se daturum operam, qua liberare eos posset.* itaque, recreatis animis, etsi de vrbe deserenda iam plerique cogitassent, paulisper tamen sustinuere. Biduo post promissa iterat, & nocte proxima, simulata juxta Fucam impressione, alio mox translatis armis, impetum in siluam facturum. quamobrem egressi cIↃ cIↃ oppidani, ac praesidiarij, vt à tergo hostem inuaderent. sed hic quoque frustra habiti, animum plane desponderunt. Certe Auriaco animus erat, extrema tentare; & copias ipse ducere velle, si per Ordines licuisset. sed hi gnari, vt fortuna princeps vtitur, ita fere populi virtutem esse; metuebant ne, si quid aduersi accideret, in discrimen resp. tota adduceretur. ideoque negotium omne Batenburgico commissum. Is, collectis instar quater mille armatis, inter quos ciues Leidenses, Delphenses, Roterodamen- cIↃ IↃ LXXIII.

cIↄ Iↄ ses, alijsque ex vrbibus plurimi, qui in militiam
LXXIII. hanc vltro venerant, VI Eid. motis Saxenhemo castris, in hostem tendit. ac in prima quidem acie centum equites antecedere; dein magnum agmen, ex Hollandis, ac Zelandis, constitutum, cum minoribus tormentis septem subsequi: tum Galli, Angli, Scoti, alijque. inde carri circiter CCC cum annona, & reliquo belli instrumento. posthæc Germanorum equitum ala vna agmen claudere. Vbi ad siluam accessissent, prima munitione vacua, cum, fugisse hostem rati, porro ducerent; minus cautos ex insidijs ille adortus, præmissum equitem ocius fudit. isque in pedites subsequentes, belli fere insolentes, actis equis, aciem suorum ipse turbans, facilem Hispanis victoriam præbuit. qui fugientibus incumbentes, quoscunque comprehendere possent, obtruncare. eaque pugna cecidere septingenti; atque in ijs è Delphensi ciuitate centum tredecim. cæsi item Batemburgicus, Cloetingus, & Carlous. Tserartsius saucius, Leidam euasit. pluribus beneficium noctis profuit. capti currus cum annona vniuersi, ac tormenta campestria VII, in arcem Cliuiam comportata. tum signa IX, quæ postridie oppidanis obsessores ostentare. Pauci mortem Batemburgici deplorare; qui *temulentum, & auctorem cladis huius*, appellare: alij contra excusare, & *fortiter satis fecisse ipsum, sed consilia hosti prodita*. Reliquiæ cladis in præsidia distributæ, & desertum Saxenhemum, vbi posita fuerant castra. neque liberandæ vrbis posthac vlla spes superfuit; etsi Auriacus, tentandam iterum fortunam

esse,

esse, existimaret. Eo nuntio serio tandem de dedenda vrbe actum, cum ablata spes salutis omnis esset; & fames maxima, qua enecti longe plurimi, Saguntinam plane constantiam oppidanorum impugnaret. Ac initio deserere vrbem, & obsessorum castra perrumpere, visum erat; fœminis, puerisque relictis: quibus hostem, etsi crudelem, parciturum tamen sperabant. sed consilij huius famam imbellis sexus tanto eiulatu excepit, vt spectaculum triste viros à sententia dimoueret. inde aliud mox decretum; vt in fronte collocatis septem sclopetariorum signis, viam vi facturis, magistratus, & oppidani, qui se hosti credere nollent, cum vxoribus, liberisque, sequerentur. post hos nouem signa incederent, agmen clausura. & in procinctu omnes esse, cum de gratia facienda allatus nuntius cohortes Germanicas aliorsum impellit. ac postridie rursum Gallorum quinque signa, quibus mixti oppidani, tentare eruptionem parata, pontis defectu destitere. idemque irrito conatu postea adhuc semel tentatum: Ergo aduersa omnia experti, IV Eid. Toletani arbitrio vrbem dedunt. eaque ne diriperetur, promissa CCXL florenorum CIↃ. è quibus C quidem CIↃ intra diem duodecimum; reliqua CXL intra proximum trimestre soluerentur. Res transacta a binis consulibus, item Steinbachio, Rosonio, ac Vadero. & Rosonius, futuri prudens, cum conditio displiceret, militibus suis rem exponit. ijque indignati, clausis portis, ingredi obsessores vetant. qui tamen alia parte admissi, vt impetum sedarent, bene sperare omnes jubent:

CIↃ IↃ LXXIII

maiore

cIↄ.Iↄ *maiore clementia vsurum Toletanum, quam promitte-*
LXXIII *re sibi auderent.* Id vbi Bordetus intellexit, homo Gallus, ductor militum, animo pariter & manu strenuus, qui in Montibus militauerat, ne ludibrium hosti daret, ad famulum conuersus; *hactenus*, inquit, *fidei in herum tam praeclarus, extremum infelici obsequere*. simul, porrecto sclopeto, pectus offert; & transuerberare iubet. cumque attonitus triste imperium deprecari conaretur, porro vrget, *ne se hosti inclementi trucidandum prodere vellet*. Igitur aegre tandem obtemperat. alij ferunt, illo obsequium pernegante, sua manu, verso in semet sclopeto, cecidisse. Laudando sane virtutis exemplo, si priscis seculis obtigisset. Ergo III Eid. vrbem dedunt. ilicoque ciues pariter, militesque, arma in curia ponere iussi: & illi quidem, in Ziliae monasterium ire, hi, in templum Bakenissae. foeminis templum maius assignatnm. Germani, ac Scoti, in moenibus manere; vnde postridie, in vrbem ingresso Toletano, ad Catharinae & Vrsulae fana seuocati. quo ipso die ad ciues, in monasterio Ziliae sepositos, Romerus accedens, bono esse animo hortatur; vitam omnibus saluam fore. Eid. mensis venit Amstelodamo Albanus; sed, lustrata circum vrbe, è vestigio retrogressus, intrare noluit. Ac tunc initium carnificinae factum fuit; CCC Belgis gladio, aut laqueo, interfectis. tum praefectus vrbis Ripperda, cum legato, & qui Steinbachio à concionibus, gladio percusi. inde CCXLVII mersi. XVI Kal. Sext. redimendae ciuium vitae, prima C florenorum CIↄ exhibita; vrgente maxime Philippo

Mar-

Martinio, olim eiusdem vrbis consule. & tunc ite- cIↃ Iↄ
rum extra portam Scalcouicanam in nonnullos LXXIII
sæuitum. ac postridie c c c percussi, in quibus oppidani plures; & concionator, Simon Simonius. dein Lancelotus Brederodius Veenhusius, Rosonius, & Brilani ærarij quæstor, Scotæ ad supplicium producti. capti item, qui religionis causa solum verterant; & in ijs Kiesius consul, Iacobus Gerardus thesaurarius, Arnoldus Coemannus, Florentius Gulielmius, alijque. nec adhuc finis lanienæ. VI Kal. comprehensi prætor Hadrianus Iansenius; Ioannes Vlietius, & Gerardus Stuuerius, Coss. tum senatores, & ductores ciuitatis. qui Fucam tenuerant præsidiarij, ac vitam saluam fore pacti, per ludibrium fame enecti. Exortæ quoque inter Hispanos ipsos turbæ, dum de præda, & stipendio, altercantur; quæ mense proximo à Vitellio vix compositæ. Interim pluries in captiuos milites sæuitum, occisique vario supplicio plus Iↄ cccc. at Hispani, ceu egregio aliquo facinore, augent numerum; & interfecta instar cIↄ cIↄ narrant. Balfurio concessa vita, ea lege, vt Auriacum interficeret; sed is, postquam euasisset, tanquam turpi juramento nil obnoxius, re detecta, prioris militiæ sacramentum non deseruit. Hic exitus obsidionis fuit, pro libertate tam præclare toleratæ; in qua fortiter extrema omnia passi obsessi, & tormentorum ccIↄↄ ccclx ictus excepere. qui initio circiter cIↄ cIↄ cIↄ cIↄ, ferro, ac fame, ad cIↄ Iↄ redacti. Sed obsessoribus hæc victoria nullo modo incruenta. quippe cæsi præstantissimi belli

cIↄ Iↄ duces numero multi, & gregariæ militiæ ccIↄↄ cIↄ
LXXIII. cIↄ. Lazari Mulleri legio VII Eid. Sext. eierata Auriaci militia, cum vitæ gratiam impetrasset, à CLX equitibus in Gelriam deducitur. quod vbi Sonoio exploratum, qui Diemenum aggerem tenebat, duce Gualtero Hegemanno, tribus triremibus sclopetarios aliquot imponit. isque statim nil opinantes noctu adortus, antequam sumere arma possent, Hispanis omnibus profligatis, liberatos custodia Germanos ad Sonoium protinus duxit; qui armaturus illos erat, valde pronos, & vlciscendæ, vt præ se ferebant, iniuriæ auidos. sed, captiuis adhuc ductoribus, cum, accepta rei fama, extremum supplicium Toletanus minaretur, exorato ægre temporis spatio, Iacobus Steinbachius, Christophorus Vaderus, Schramus Brunsuicensis, & Christophorus Guntherus, ocius ad illos Ioannem Bebecotum, & Alexandrum Murdianum, cum literis mittunt, orantque; *vellent fidei data meminisse, nec innocentes in periculum vita adducerent. cogitarent periurij infamiam, & vltorem noxa deum.* His impulsi, à militia discessere. Pridie Eid. solenni pompa Toletanus vrbem intrat; &, dedicato Bauonis templo, coram ipso Godefridus Merleus, eius loci episcopus, sacrum peragit, certisque capitibus ad seruandas ecclesiæ immunitates sacramento obstringit. Tunc intermissa mensem vnum carnificina instauratur; ciuesque multi, cum ductoribus Belgarum, magno oppidanorum dolore, Scotam abducti. dein protracti è valetudinario milites, vulnere aut morbo imbelles, in area subiecta capitis

supplicio

ſupplicio afficiuntur. mox, diplomate promulgato, cIↄ Iↄ
reliquis omnibus præteritorum gratia facta pro- LXXIII.
nuntiatur. tantum quinquaginta ſeptem excepti,
eorumque nomina edita. atque ex illis ſex occiſi.
tres in cuſtodia exſpirarunt. vnus cum duabus Sebaſtiani Craenhalſij filiabus permutatus; Ioannes Vlietius, molitoris veſte occultatus, deceptis cuſtodibus, clam euaſit. reliqui, in carcere habiti, indies mortem exſpectantes, menſe Nouembri Amſtelodamum ſunt deuecti, illic iuſſu Albani occidendi; niſi Boſſuuij conſanguinei, qui tunc Hornæ in vinculis haberi, liberationem impetraſſent. Vrbi captæ cum præſidio Germanorum Licquius imponitur. Sed hanc cladem mox Gertrudisberga penſauit. quam Poietus, conſcenſo ad portam Bredanam muro, excubiarum raritate, ſine negotio occupauit. In præſidio ſigna duo Belgarum erant; eaque fere obtruncata. ciuem neminem victor læſit; ac data Tzerartſio præfectura. Harlemo capto, caſtra Hiſpanus Alcmariam traſtulit. Monuerat pridem omnes in eo tractu vrbes Auriacus, ſedulo ſeſe communirent; ac maxime illa, quæ tunc prima hoſtem ſuſtinere deberet. muniendarum vrbium curam, Philippo Vander-Ano dederat; Iacobo Cabeliauio, Alcmariæ præfecturam. ſed is, cum intromitti vellet, cum vna ſaltem cohorte ſua, reſtitit pauliſper magiſtratus; ægreque tandem, Auriaci ſuaſu, intromiſit. ac vix id factum, cum ecce Hiſpani pedites cIↄ cIↄ, equites CCC, vrbem cingunt. contra quos erumpentes præſidiarij, leui prœlio mox decertant; & ſuburbio iam

cIↃ IↃ occupato expellentes, id incendunt. Biduo post
LXXIII. motis castris, exusta Egmunda, & pecore copioso abacto, rursum se Harlemum recipiunt; ac cæteris copijs, illic tumultuantibus, se adiungunt. è quibus Hispani decem, veste mercatorum sumpta, clam Auriacum accedentes, primo gentem sunt professi; inde Harlemum reddituros promisere, si mercedem quadraginta millia florenorum daret. sed, ærario tunc angusto, blande ille excusare, gratiasque pro affectu, & officio, summas agere. Albanus, tam longa Harlemi obsidione attrito vehementer ærario, stipendia soluere militi non poterat, cui XXVIII menses debebantur. ex Hispania à multo tempore nil allatum; & exiguum, quod prouinciæ tribuebant. quas si paullo magis premeret, periculum erat, ne etiam ad Auriacum deficerent. deinde, vt breui potestatem depositurus, ne tentare quidem voluit. Igitur publicato Vltraiecti diplomate, iterum regis clementiam prædicat; &, *paratam cunctis veniam, si ad antiquum obsequium redirent. quod si rebellare pergerent, extrema omnia exspectarent.* Et quamquam blanditijs istis, aut minis, nihil effectum; afflictus tamen tunc Hollandiæ, & potissimum borealis, status erat. tantusque passim metus inuaserat, vt, rebus suis conuasatis, plurimi fugerent. hoc cum Auriaco Sonoius, reip. causa anxius, indicaret, is rescribit; *nollet animum despondere; ac, virtutis suæ retinens, porro omnia accuraret. obnoxias casibus res humanas, nec ideo tamen cuiusquam constantiam impelli debere. multum quidem in Harlemo liberando momenti*

menti fuisse, eamque in rem quiduis tentasse; sed, iam eo expugnato, de rep. desperare, neque viri, nec periti rerum esse. restare vrbes adhuc plurimas, longe sane munitiores, & extrema pati certas. consideret cælo; ac, si spes omnes profligatæ plane essent, affuturum e machina deum; periurij, & sæuitiæ, vltorem. quod stipendia in mensem quemque curanda putaret, id profecto demirari. quem enim regum, aut imperatorum, vnquam fecisse? &, nec apud Albanum fieri, exploratum; qui Hispanis menses XXVIII *debeat. porro, quando freto australi occupando classem hostis appararet, daret operam, ne quid hic resp. detrimenti caperet. fortiter Zelandos facere, qui Rammekenum expugnassent. horum exemplo animum firmaret; nec remp. aut. virtutem suam, desereret.* Iam Alcmaria, vti dictum est, castra sua Hispani mouerant; & oppidanis datum respirandi tempus. idcirco, literis alijs datis, Sonoium Auriacus, & borealis Hollandiæ Ordines, serio monet; *vterentur occasione, & Alcmariam, egregium tractus istius propugnaculum, annona, ac præsidio, firmarent.* tum seorsim magistratui quoque scribit; *necessaria omnia curarent, impensam ex ærario publico recepturi.* Itaque illico de commeatu sibi prospiciunt, & oppidanis quoque singulis frumentum comparandum indicunt. itidem Leidani faciunt, ab altera Harlemi parte pari interuallo proximi. Per id tempus Amstelodami Albanus erat. ac classem, qua fretum australe inuaderet, instruebat. & Billius quoque, agri Groningensis præfectus, cum nauibus aliquot, cespite instratis, qui subter militem occultaret, Enchusam capere constituerat. sed miles quidam,

CIↃ IↃ LXXIII.

cIↃ IↃ Sneca per noctem dilapſus, inſidias Sonoio prodit.
LXXIII atque is comprehendere quidem omnes ſperauerat; ſed, eum tardius, vento exiguo, aduentarent, præcipite impetu effuſis oppidanis, euaſere. & Boſſuuius arcis Medemlacenſis præfectum, Cornelium Riſvvicum, per literas ſollicitat; *ſi dedere arcem vrbemque vellet, præmium beneficij ingens, & veniam præteritorum fore. verum maturandum eſſe; nam iam Leidam obſideri, & decretum, magnis copijs borealem Hollandiam inuadere. igitur ocius, quid facturus, reſponderet.* Et ille tunc Enchuſæ aberat; quique literas has attulerat, ſe ſubduxerat. inde redux, conuocato magiſtratu, eas legit. tum, remouendæ ſuſpicioni, rei geſtæ Sonoium certiorem facit. Interim Zelandi Middelburgum, Arnemudam, & Rammekenum, magnis animis obſidebant. & Albanus, claſſe inſtructa, liberare, commeatumque inferre niſus, vario conatu ſemper tamen fruſtra fuit. Bellouacus, mari in illis inſulis præfectus, cum Mondragonio, paratis LXXX nauibus, menſe Auguſto iterũ tentans, à Carolo & Ludouico Boiſotis, fratribus fortiſſimis, impeditus, mutato itinere, ad Weſtcapellam militem exponit, & annonam propere importat: ac Chriſtophorum Mondragonium, inſignem militiæ virum, cum Belgarum XV cohortibus præſidio addit. nihilominus Rammekenum, cum præfectus Arnemudam petijſſet, illic vim hoſtilem metuens, intercipiunt. ita feruere vbique bellum. nam Albanus, ſucceſſorem iam exſpectans, priuſquam decederet, inſigni aliquo facinore claram poteſtatem

deponere cupiebat. itaque extremum contra Hollandiam, ac Zelandiam, omnes vndique copias vertere. deinde ad vim fraudem etiam, ac promissa, adhibere; quibus non minore cura vbique se Auriacus opponere; clericorum ac profugorum pariter bonis, ac multiplici tributo populi, adiutus. tum IX viri ordinati, qui illi à consilijs essent, Iacobus Dousa, Paulus Busius, Petrus Wastelius, Iacobus Musius, Henricus Duistius, Gulielmus Ioannes Reinerius, Ioannes Iacobus Rosendalius, Sebastianus Losenius, & Læuinus Kersmaeckerus. hisque actuarij additi, Antonius Genitsius, & Henricus Persinius. Per hæc Bossuuius classem armare, & in Frisia quoque Billius IV triremes. idque Auriacus exploratum Sonoio indicat, vt se contra ipse instrueret, & præuerteret. ideoque Doco Martina, Frisico mari ab Auriaco præfectus, cum IV liburnicis Amasiam flumen occupare; vt triremes, aut Groninga prodituras, aut Delfsilia, prohiberet. sed excitata mox tempestas, flante Coro, præter cæteram hominum, pecorum, segetumque, ingentem cladem, omnes tota Frisia naues dissipauit, ac submersit. Dum Bossuuius bello se nauali parat, destinato Toletano, qui terra copias alias duceret; Tambergius, legatus eius, in Waterlandia Brouckam occupat: inde Lansmeram, Sanderdorpam, & Zudervvoudam. ac seclusi inter se prouinciales, terrestri itinere intercepto, non aduehere commeatum, nisi freto australi, poterant. iamque Harlemi, Chiapini Vitellij opera, compositus militaris tumultus. ideo, ad obsidendam CIↃ IↃ LXXIII.

dam

CIↃ IↃ dam Alcmariam, denuo copias reducere placuit.
LXXIII. & XIII Kal. Septembr. missi à Toletano equites, qui vrbem cingerent. primoque appulsu impositas canali domos duas, vbi rhus coriaria parari, vt commeatum interciperet, Mediuilla expugnat. sed erumpentes oppidani vnam ex ijs recuperatam, cum duabus moletrinis, igne exurunt; alteram, fortiter propugnante Hispano, & auxilia submittente, coacti relinquere. In ea pugna Mediuilla cecidit. Milites, qui ad Scermeram positi, eo loco, quo specula exstat, metu omnes diffugere. qua munitione potitus hostis, ad extremum canalis claustrum mersa naue, commeatui importando aditum obsepsit. Ad rei famam Theodorus Sonoius Ruichauerium cum sua cohorte in vrbem proficisci jusserat; sed, quia desertum ad speculam locum Hispanus inuaserat, exclusus fuit. nec multo post vniuersis copijs vrbs obsessa quam arctissime. & Toletanus ipse cum Philippo Noircarmio, Iuliano Romero, Consaluo Braccamontio, Petro Velasco, Petro Toletano, Goignio, Stephano Ibarra, & Valentino Pardæo Mota, Outdorpij erat; ac cohortes circum quadraginta duæ. quibus additæ octo aliæ, ex Italia pridem in supplementum missę. tum centum quinquaginta equites. Ferdinandus frater, cum octo cohortibus, Huisvvertum tenebat; Poluillerius, cum alijs vndecim, pagum Pancratij. ad Koedicam Cheuereaulxius, Licquiusque, cum viginti; Bergæ decem, sub Capresio; vna cum reliquo equitatu. Neoporti viginti duæ, sub Eberſteinio, ac Fronsbergio. vniuersim CXXI erant; in quîs militum

militum XVI cIↄ. In vrbe autem, qui tam multis repugnarent, valde pauci; & vix vnus contra octonos: oppidani mille trecenti, præsidiarij octingenti. ad hæc inquilini pauci, rusticique; homines belli imperiti, qui ex agris huc confugerant. Statim obsessi ad Sonoium literas mittunt, nuntiantque; *etsi vndique aditu pene intercluso, & munitione ad speculam amissa, hostem tamen sustinere, & extrema quæque, paratos. quando autem maiore præsidio, ac puluere nitrato, reliquoque instrumento indigerent, vt quam primum suppeditaret. tum consultum arbitrari, ne vlterius hostis irrumperet, vt oppositum mari aggerem perforarent.* Ad has literas ille respondet; *indolere ipsorum casu, atque ad primum rei nuntium Ruichauerium destinasse, qui præsidium vrbis firmaret. sed hunc, relicta suorum metu specula, introitu prohibitum fuisse. nihilominus non labori, aut sanguini suo, parciturum, vt liberare obsessos posset: ac iam Auriaco perscripsisse, & consilium, ac suppetias, postulasse. confiderent autem, & viri essent. quodque de maris aggeribus scripsissent, si res exigeret, factum iri; & iam ante, vt emissaria panderentur, vltro mandasse.* dein ad præfectum Cabeliauium eiusdem argumenti literas addit. Etiam vicinæ vrbes hortari, *ne, capto Harlemo, consternati animum abijcerent; quin causam publicam cogitarent, & pro patriæ libertate fortiter facerent, paterenturque. omnino fore, vt iugum Hispanicæ seruitutis breui excuterent: nam cum copijs longe maximis è Germania Ludouicum Nassouium aduentare.* ea res animum oppidanis confirmauit. Interim Sonoius nil prætermittere, quod ad Remp. pertineret; & om- cIↄ Iↄ LXXIII.

cIↄ Iↄ nibus modis creditam sibi borealem Hollandiam LXXIII. communire satagebat. vtque arcere hostem posset, quatuor locis prouinciam munit; & castellis Rustemburgi, Broucæ, Schoreldami, ac Crabbendami excitatis, qui diu noctuque excubarent, cc, aut ccc, singulis imposuit. dein Oterlicum, ob nauatam Hispanis operam, cum ad vrbem obsidendam primum venissent, exuri iussit. & Auriacus, duce Gardio, auxilia misit; Germanorum, Gallorumque, cohortes VIII. Hispani sedulo vallum promouent; &, cum fossores deessent, ciues Harlemo euocatos circiter ccc, inclementi per initia ipsa imperio, cum benigne haberi miseros æquum esset, tristi ministerio deputant. At oppidani, quam nil timerent, crebris eruptionibus sunt testati. inter cætera XVII Kal. Octobr. proximam vrbi munitionem valide turbant; & egressi, Ioannem Hieronymum captum abducunt; qui consilia Toletani obsessis prodidit. *monitum esse à patre Albano, nisi vrbem tertia oppugnatione capere posset, vt mature se reciperet, copiasque in Brabantiam reduceret. ideoque statuisse, impressionem quatuor simul locis facere. eamque in rem pontes omnes, & apparatum pugnæ reliquum, præsto esse. priusquam autem oppugnationem incipiat, murum vrbis ad portam Frisicam, & turrim rubram, multis tormentorum ictibus deruturum. ad partem australem, pontem fossæ iniecturum; ad salinas, nauibus rem gesturum esse: ac quidem, si vi expugnet, ad internecionem omnes cæsum iri.* & postridie visa initia. posita contra portam Frisicam tormenta nouem; contra turrim rubram septem. verum terra

ea parte

ea parte argillosa, & depressa, crebrisque pluuijs, ac per emissaria aperta immissis aquis pene submersa, multum hic impedimenti habuere. mox pontes quoque, & cætera oppugnationis instrumenta, ostentari. XIV Kal. Octobr. post cIↄ cIↄ amplius ictus tormentorum edita ingenti ruina ad portam Frisicam, & turrim rubram, tribus horis post meridiem ingens sane certamen cœpit; vtrinque animis pro victoria, aut libertate, obstinatis. vtque maiorem oppidanis metum obsessores incuterent, & vires distraherent, ad portam quoque Caninefatum, & salinas, instaurare pugnam velle simulabant. oppugnare vrbem iussæ legiones duæ, quibus Lopesius Acuna, tunc Harlemi fato functus, pridem præerat. quicunque in ruinam euaserant, interfecti. quatuor fere horis pugnatum est; cum perpauci, multo plurimis oppositi, vrbem suam intrepide defenderent. nec loco cedere quisquam visus; nisi cæsus, aut grauiter saucius. in partem pugnæ fœminæ, virgines, pueri denique, pari affectu accessere; & arma alacres ministrare, saxa, vncos, circulos candentes, oleum, picem ardentem, liquidum plumbum, feruentem aquam, & calcem viuam. bis Hispani pugnam renouarunt, & fortissime toties deiecti. ad turrim rubram maiore incommodo ab defensoribus pugnabatur. nam ad salinas tormenta duo constituta terga illorum feriebant. nec quicquam tamen ideo territi, hostem, à fronte magna virtute oppugnantem, constantissime repulerunt. cecidere ex obsessoribus cIↄ CCC. interque

cIↄ Iↄ LXXIII.

 eos Di-

cIↄ Iↄ eos Didacus Felix, & Franciſcus Bobadilla. Blaſ-
LXXIII. cus Nonius Caruaialis, cum ſtrenue aliquamdiu pugnaſſet, tandem ſclopeti ictu deiectus, non multo poſt ex vulnere obijt. tanta autem ſtrages erat, vt Manuel Cabeca Vaca, inſtaurare oppugnationem iuſſus, eniti per cadauerum aceruos non potuerit. ex obſeſſis, quod vix quis credat, tam feruente & longo conflictu, XXXVII tantum cæſi. XIII præſidiarij, & oppidani XXIV. plures, vt ex hoſte quoque, vulnerati. Exin de vrbe capienda obſeſſores deſperare; inuito vltra pugnæ milite. cuius virtus neque prœmio, neque minis, excitari deinceps potuit. quin nonnulli, quia ad vrbem oppugnandam iterum perduci non poſſent, à ductoribus interfecti. Sonoius, vt obſeſſis ſuccurreret, emiſſaria aperire Fridericum Seuenderium iuſſerat. iſque id Zipæ, Crabbendami, & Ertſvvoudæ, etſi obnitentibus ruſticis, procurauerat. tum allatæ quoque literæ ab Auriaco, quibus virtutis ergo collaudatos porro ad conſtantiam hortatur, & auxilia certa promittit; aggereſque, ſi neceſſitas ita poſtulet, quod nocturnis ignibus indicarent, perfoſſurum. atque id Sonoio quoque nuntiat. ſed qui has ferret, cum ad vrbem acceſsiſſet, ab excubijs deprehenſus, territuſque, vt ſe eriperet, eas abiecit. itaque in manus Toletani peruenere. & in bonum caſus vertit. nam etſi literas interceptas ægre ſane obſeſsis acciderer; tamen hoſtis, qui conſilij pœnitentia iam diſceſſum cogitare, eo magis, immiſsis aquis mergi veritus, cedere compulſus. ideoque tormenta mature deduci cœpta, ac nauibus

impoſita

imposita. deinde, ineunte Octobri, soluta obsidio: cIↄ Iↄ
cum Toletanus, tributis in hiberna copijs, Amstelodamum ad Albanum patrem concessit. LXXIII.
Oppidani ea ærarij inopia erant, vt pecuniam è stanno cuderent; quam, soluta obsidione, permutarent. Eo ipso tempore Ioannes Cerda Medinacœlius, qui, successor Albano datus, potestatem detrectauerat, rursum in Hispaniam concessit. destinatusque Ludouicus Requesensius, ordinis Alcantarensis princeps, Mediolanensiumque præses. Dum autem Alcmaria adhuc obsidetur, vt Hollandiam borealem vndique premerent, classe instructa rem Bossuuius gerere statuit. &, quantumuis fœderati, demersis nauibus, satis obseptum exitum putarent; ac pridie quidem Eid. Sept. frustra conatus fuisset; ipsis tamen Eid. feliciter cessit, Yamque ingressus est. Ducebat liburnicas magnas XIII. quîs cohortes Hispanorum VI impositæ, ducibus Garsia Suare, Sanctio Auila, Corcuera, Texeda, Alfonso Aiala, & Martino Oarte. adhæc Germanorum item, Belgarumque, aliæ plures; quibus præfectus Franciscus Verdugus. Primam aciem Ioannes Simon Rollius ducebat, cum cohorte Corcueræ. cum his copiis Scellincvvoudam acriter oppugnatam capit, & castella in illo tractu fere cætera; ac Hispanos, Germanosque præsidio imponit. Scellincvvoudam Henricus Brouchusius satis strenue propugnabat; sed, cum naues deseruissent, nudamque ita munitionem hostis vndequaque inuaderet, ad deditionem adactus, Monachodamum se recepit. Ea clades fœderatos valde an-

cIↄ Iↄ xit; nec tamen, salua adhuc classe, desperatum.
LXXIII. Igitur, quam festine possent, naues XXIV armant; sed tormentis parum instructas, quæ in castellis expugnatis nuper hostis interceperat. quamobrem ad Auriacum scribunt, & maturari auxilia rogant. Bossuuius, tot locis potitus, ea postridie collustrauit; inde Verdugum ad Albanum misit, qui regionis situm narraret. nec multo post ipse quoque subsecutus, iterum Amstelodamum abijt; collecturus plures naues, vt classem fœderatorum sternere, & fretum australe eripere, posset. Bossuuij classem Billius adiuuare iussus, decem naues iam parauerat; sed conantem Doco Martina, Fleuo antea occupato, impediuit. itaque III Non. Octobr. cum triginta circiter nauibus oram soluit. Prætoria eius munitissima, & vi nulla, vt videbatur, expugnabilis. tormenta imposita grandiora triginta duo. & præter frequentem nobilium comitatum, item nautas, milites ducenti. nomen illi inuisum pariter, & infelix, Inquisitio; quam per vim inuectum ibant. itaque contra fœderatos profectus, quatriduum totum leuibus tantũ prœlijs lacessiuit. & applicare quidem naues, vt comminus pugnarent, fœderati cupiebant. sed subterfugere Bossuuiani, & pugnam protrahere; tormentisque instructiores, plurimis ictibus eminus debellare malebant. ac quanquam id sollicite agebant, vnus tamen è fœderatis, Iacobus Tilius, Schulemburgij Bossuuiani nauem applicans, post conflictum satis acrem expugnauit; cæsisque vectoribus quinquaginta, ipsum Schulembur-

lemburgium captum cum ſeptem alijs Hornam ᴄIↄ Iↄ
ſub cuſtodia miſit. è ſuis vix duos deſiderauit. tan- LXXIII
dem ad diem III Eid. menſis eiuſdem vtrinque atrox prœlium fuit. & prętoria fœderatorum, in Boſſuuianam inuecta, telis omnibus, & calce viua, è corbe mali in oculos Hiſpanorum deiecta, vehementer oppugnauit. in principio ad Boſſuuium inclinare victoria viſa; ſed mox, reſtauratis animis, vbi fortius fœderati incubuere, naues eius diſſipatæ, in fugam ſeſe coniecere. vna, qua Texeda vectus, perforata, cum vectoribus cunctis perijt. quinque vadis obhæſere, & interceptæ. ipſe noctem inſecutam, diemq; proximum, fortiter pugnans, cum propugnatores quindecim vix reſtarent, ægre ſe hoſti permiſit. itaque captus Hornam abducitur, & cum eo primarij viri, Cruningus, VVeldamus, Pinſenius, Hardenbroucquius, Numanus, Corcuera, Lopeſius, Weruius, Queſnoius, alij. capti item gregarij milites ad trecentos. è quibus centum Hornã quoq;, ducenti vicinam Enchuſam auecti. vexillum prætoriæ in templo ab Hornanis ſuſpenſum; & Deo publice per prouinciam grates dictæ. Boſſuuius cũ in vrbem adduceretur, per contumeliam occlamare oppidani; *Roterodamenſis laniena auctorẽ eſſe: eodem animo contra ipſos nunc profectũ, meritis paria acceptu-rum.* illic in carcere per triennium aſſeruatus, tandẽ pace Gandauenſi conſtituta, liberatur. Qui fuga euaſerant, huic cladem imputare, & apud Albanum accuſare. quod cũ ægre admodũ ferret, à Sonoio, & prouincię Ordinibus, petijt, vti, refutãdę calumnię, ad Albanũ mittere liceret. & orationem honeſtam

facile

cIɔ Iɔ facile obtinuit, ista lege, ne quas literas, nisi prius
LXXIII. inspectas, daret. Sub hoc fere tempus Albanus in Germania emi puluerem nitratum iusserat; isque ad quinquaginta cIɔ pondo curribus impositus, cum in Palatinatum deuectus, à Ioanne Casimiro, & fratre Christophoro, deprehensus in via esset, illi ignem sua manu iniecere. dein scripto publico factum professi, causam quoque addidere: *ne Albanus, etiam Germaniæ hostis, eo ad Belgarum cædem vteretur.* Ille autem, vt bello prosequendo necessaria curaret, Ordines Belgij conuocauerat. quod Hollandis, ac Zelandis, postquam gnarū, literas suas eo destinant; hortanturque, *ne Tyrannum contra se, amicos, & fratres, adiuuarent. quin reip. laboranti potius succurrerent, Belgijque vniuersi libertatem, fœde oppressam, vindicare fortiter auderent; nec vltra viris, & bonis ciuibus, indigna paterentur.* tum Philippum quoque regem longa epistola supplices orant; *misertus populi fidelissimi, & obsequentissimi, vim Albani, ac tyrannidem intolerandam, vnicam belli huius causam, semel compesceret. deinde vero conscientiæ libertatem, & Belgij sui priuilegia, ne euerteret. militem quoque omnem extraneum, ad securitatem publicam, reuocaret.* tum principes etiam orbis Christiani implorant, *fidei suæ, & obsequij, testimonium vt perhibeant: ac dent operam, ne, quod sæpe per fraudem factum, huius epistolæ lectione rex prohiberetur.* Extremo Octobri, cum deserta Alcmaria esset, obsideri Leida cœpta. idque Francisco Valdesio mandatum; qui cum legionibus II & IV Germanorum cohortibus, equitumque alis VII, iter capere

capere via Harlemensi iussus. insuper Iulianus Romerus cum 11 legionibus, & Germanorum, Belgarumque, signis aliquot, littus legens Hagam tendit. quam munire fœderati properabant; sed, opere inchoato oppressi, diffugere. tum occupatis circum pagis, Masclantslusam etiam capit, & in ea Philippum Marnixium Aldegondium, primariæ nobilitatis virum, ac summi in rep. loci; quemque Auriacus tanti sane æstimare, vt Sonoium illico iuberet eadem omnia Bossuuio facere, quæcunque ille pateretur. cum eo Ioannes Pettinus captus. & Vltraiectum vterque abductus, vt in arce asseruaretur; annoque proximo, Middelburgo expugnato, pro captiuo Mondragonio permutatur. In Hollandia boreali, post victoriam tam insignem hosti incumbendum rati, varia animo agitabant. & inprimis, portum Harlingensem obstruere; ne educere inde Billius naues suas in australe fretum posset. sed seditio classiariorum orta, consilia omnia perturbauit. huc accedere Sonoij morbus, adeo grauis, vt & medici desperarent. ac semestre classiarijs jam deberi. inde turbæ. ad quas componendas missi Henricus Meisterus, Iacobus Taiardus, & Fridericus Otho, vix id tandem effecere. tunc etiam à Gerbrando Verdunio ad Theodorum Elbertum, consulem Hornanum, literæ Vltraiecto datæ; quibus nuntiat, *à Noircarmio, qui illic ageret, monitum esse, vt bona fide pacis conditiones offerret. decessurum breui Albanum, nec ab eo vllum vltra metum fore. agerent cum proceribus Belgij, subscripturo pactis rege.* Has ille literas, prius collegis suis osten- CIↃ IↃ LXXIV.

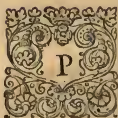
ↀIↃ IↃ sas,inde ad Auriacum mittit;& captiuo illic Bossu-
LXXIII. uio etiam exhibet:qui, cum ad Noircarmium scriberet, *literas has vidisse* refert, *& Auriaco missas esse. neque enim, illo inconsulto, quicquam omnino factum iri. gratum quidem pacis nomen vniuersis; & fortasse, si conuentus quis daretur, non difficilem. diffidere tantum, cum Hispanis certam, ac securam, fore. recentem Gallicanam pacem ob oculos esse, cuius etsi longe alia ratio existat, nemo tamen persuadere contra possit.* Dum hæc geruntur, Ludouicus Requesensius, qui Albano successor datus, xv Kal. Decembres Bruxellas venit; cui prouinciam, & exercitus, ille tradidit; post sexennij, ac trimestris, præfecturam. ac postridie Kal. Fridericò Toletano, equitumque alis quinque comitatus, facto per Lotharingiam, Sequanos, & Allobroges itinere, in Liguriam abijt. & inde, conscensis Genuæ triremibus, in Hispaniam porro profectus. vbi a rege, contra quam putarant multi, perbenigne sane acceptus. Ita cum anno Albani in Belgio imperium desijt. quod Parmensis moderatione cum pacatum accepisset, abrupto rigore valde turbauit. Erat certe vir præclaris animi dotibus, & armorum quidem laude inter magnos belli duces collocandus; nisi superbia, auaritia, ac sæuitia, gloriam omnem corrupisset. Belgium pridem florentissimum, eiusque opes, & libertatem, pessum dedit; éque bonis prouincialium publicatis florenorum milliones annuos octo in fiscum redegit. tum & bello ad prouincias opprimendas excitato, & exactionibus varijs iniquissimis, vt nonnulli computarunt, milliones quinquagin-

quaginta duos perdidit. Vt vero fortunas hominum pro libidine, sic & capita eorum habuit. adeoque ipse sub discessum, tanquam administrata egregie prouincia, gloriatus alibi dicitur: *vno illo sexennio suo, lictoris manu*, XVIII CIƆ *ac* IƆC *mori iussisse*; *præter eos*, *quos bella*, *aut præsidia*, *hausissent*. & Vergas tamen, sæuitiæ insignis administer, è Belgio cum eo discedens, dicere ausus; *nimia id misericordia perditum isse.* CIƆ IƆ LXXIII.

GVLIELMI AVRIACI

LIBER IX.

CIƆ IƆ LXXIV.

POstquam Albanus de prouincia decessisset, Requesensius, qui successor à Philippo illi datus, præfecturam statim adijt; præ se ferens, sine Ordinum consilio nil gesturum. id, ingenio vir dissimili, quique sciret, quam Albani præceps rigor nihil regi profuisset, vt Belgarum sibi animos per initia conciliaret, credi ab ipsis, necessarium sibi omnino arbitrari. nihilominus militem nouum comparare; tum nauales quoque socios, & qui vada explorarent, operamque introducendæ ex Hispania classi darent. Middelburgo liberando, quod mox captum, pecuniam ab Ordinibus petere; illis vero recusantibus, ex Hispania, & Italia, eam accepit. quæ cum non sufficeret tamen, miles, cui plus stipendij deberetur, & militiam detrectare, & tumultum agitare. hunc vt prohibere posset, in præsidia distributo, vectigalia polliceri, & proscriptorum, cæsorumque item, bona, fisco addicta. quin & pignori vrbes dare, Denremondam, Siluam

uam ducis,Neomagum,Ruremondam,& Dauen- cIↄ Iↄ
triam , aliasque. Quidam etiam Hiſpani cum LXXIV.
Auriaco,de prodenda ipſi arce Antuerpienſi,clam conuenerant; ſed,præcipitato opere, res detecta, non ſucceſſit : & puniti coniurati. alibi quoque id tentatum, pari euentu : ac Gertudis-montem aliqui occupare cupientes, profligati. Goudæ duo, ex vrbe profugi, Ioannes Heinius, & Nicolaus Diertius,quibus multi clam addicti, id effecerant, vti quidam, qui auitam religionem ſectarentur, portam ſagittariorum aperirent, militemque intromitterent. eam in rem miſſus ruſticus, qui pecuniæ aliquantum, & epiſtolam, ad Heinij generum deferret. hæc, minutim complicata, arcanis numerorum notis, ordinem rei gerendæ, & conſilia, continebat: atque, ne deprenderetur, conuolutis circum filis, glomus potius, quam epiſtola, videbatur. cum ad portam acceſſiſſet, quærerentque excubitores, vnde adeſſet; &, an literas nullas ferret, explorarent; pecuniola eſt deprenſa, item glomus. his ereptis, cum nil plane literarum inuenirent, hominem abire iubent. cumque ille glomum ſibi reddi anxie poſtularet, nulla de pecunia cura, ſuſpicari fraudem aliqui; itaque deuolutis filis, literiſque deprehenſis, re detecta, ſtatim in carcerem eſt abductus; etiam Heinius, Diertiuſque, alijque è coniuratis. mox, proditionem faſſus, Heinij gener capite luit: Diertio, diu captiuo, venia data. vrbi Albertus Egmundanus, etſi inuito magiſtratu, cum præſidio impoſitus. In Valacria Middelburgum, vrbs primaria, arxque etiam

cIɔ Iɔ Rammekenum, arcte adhuc obsidebantur; & bien-
LXXIV. nium fere erat, nec resistere defensores vltra validi. itaque semel liberandis Requesensius animum aduertit. parata illi duplex classis; è maioribus vna nauibus, altera autem è minoribus. &, naualis rei gnarus, magis rebus suis fidere. nam Ioanni Austriaco additus, in egregia ad Naupactum pridem pugna, gloriam sane non exiguam reportauerat; & victoriæ tam præclaræ magnam partem auctor etiam censebatur. eundem animum ad rem Belgicam afferebat, sed fortuna alia vsus. occasio autem videbatur, longis media hieme noctibus, & illuni tempestate, via duplici Middelburgum aperire. atque hinc Honta flumen erat, inde Scaldis; in vtroque classem habebat: cui geminæ impares Zelandos ratus, vna ipsos distinente, alteram saltem peruasuram existimabat. nec consilium frustra fuit. idque prouidens Auriacus, in Zelandiam se contulerat, vt se totum huic opponeret. Requesensius, vt præsentia animos faceret, ac consilio adiuuare è propinquo suos posset, Bergas venerat, ad Somam sitas, vbi hostium altera classis; cum Zelandi circa Romersualam essent, media inter vtrosque Goesa. hic Boisotus, qui Zelandicæ classi præerat, veritus, ne hostis noctu classem pone Romersualam, per submersum aquis agrum, Lodicensi ostio educeret, & Valacriam improuiso occuparet; deuectus paullum, iuxta Wemelingam stetit; illic sese, si transire conaretur, obiecturus: Iustum Morum, tresque è velocissimis naues, inter Romersualam, & Bergas, excubare porro iubet. is, propitio

pitio admodum vento, metuens, ne prodiret ho- cIↄ Iↄ
stis, impetumque in se faceret, nauem actuariam LXXIV.
mittit, quæ in ipsis portus faucibus obseruaret. ac vix illa horæ spatio ibi fuerat, cum prodiri à Bergensibus in tres excubantes naues animaduertit. vnde retro statim cedens, istas monet; illæ classem vniuersam, quæ ad Wemelingam erat. eapropter cum Bergenses frustra id conati essent, recessere. Sed, iam summa in angustia constituto Middelburgo, non differre vltra licuit. tentanda omnino liberatio, ac certamen ineundũ, vincendumque, aut obsessi deserendi, per quos insula vniuersa in victoris potestatem traderetur. ergo ad diem XXIII Ianuarij Sanctius Auila, Antuerpia profectus, cum XXX magnis nauibus, die postero in Valacriæ conspectum, prono Honta, classem sistit; cum Bergenses, qui in Scaldi, idem facere iussi essent. in illorum classe erant naues instar LXX, partim bellicæ, partim commeatu onustæ; quæ & ipsæ bello instructæ. atque in istis, præter socios nauales, signa nouem: sub quîs milites amplius cIↄ. his Glimesius, & Romerus, ægrotante Bellouaco, imperabant. qui cum ad XXVIII mensis nominati diem, totam classem educturi, ad extremas ostij Bergensis fauces processissent; missi obuiam Iustus Morus, Iacobus Christophorus, Vincentius Neusius, & cum istis naues leuiores octo, faciendo pugnæ initio: totidemque à Glimesio his obiectæ, paribus animis velitantur. tum Boisotus, qui Zelandicas naues duceret, imminente maris æstu, & afflante etiam vento, tota classe vtendum ratus, ad

Versi-

cIↄ Iↄ Versikendamum eam, etsi aduerso adhuc flumi-
LXXIV. ne, mox appellit; vbi Hispanos Romersualam iam progressos deprehendit. Naues illi quadraginta; quatuorque ex his maximas, Sanctio Auilæ opponendas, iam Auriacus reuocauerat. In Boisoti naui ductor Schottus erat; sed, correptus peste, pridem ea excesserat, restaurandæ valetudini. moxque, prœlio instante, cum in locum eius alium tunc Boisotus adsciuisset, Nicolaum Nicolaium, is, ad pugnæ famam excitus, etsi necdum confirmata valetudine, biduo ante eam redit. itaque cum ductores duo vna in naui versarentur, in constituendo milite dissedere. Nicolaius, occultandum omnino eum sub transenna, dum tormenta ab hoste explosa, arbitrari; Schottus contra, supra illam exponendum, vt in hostem expeditus impetum faceret. & obtinuit. Concurrere apud Lodicense ostium, adspectante è Scakerloënsi aggere Requesensio. ac Boisotus, in Glimesium inuectus, magnam sane stragem accepit. quippe hostis, stantem in transenna militem, ideoque sterni facilem, animaduertens, prora obuersa, duo ex hac tormenta primum, globis glandibusque onusta, inde sclopos fere centum, exonerare. hic Boisoto excussus oculus; Nicolaius crus vtrumque, Schottus brachium, & mox vitam, amisere. Valentinus, etiam ductor, item brachio mutilatus; alijque aliter cæsi, saucijve. post explosa sic tormenta, naues, manu iniecta ferrea, ne spes fugiendi esset, coniunxere. Glimesius, edita tanta strage, iam Boisoto fere potior. id cum Hadrianus Cornelius aduertisset, in Glime-

sium

ſium etiam ducens, alterum eius latus occupat. cIↄ Iↄ
alij alias nouem inuadunt. plures prœlio loci angu- lxxiv.
ſtia prohibebat. ante pugnam à Boiſoto conſtitutum, qui vexillum è prætoria detraxiſſet, huic vt prœmium noua veſtis donaretur. itaque in conflictu medio, nec victoria inclinante, è Cornelij naue quidam, in prætoriam hoſtilem inuolans, id è ſumma malo rapit; ſeque inuoluens, per ſcloporum denſam grandinem, ſine vulnere, ad ſuos defert. quod Romerus cum videret, ne, ſublato pugnæ ſigno, animum ſui deſponderent, ſine mora aliud tollit. acriter pugnatum fuit, ſed non diu. cum Romerus, vndique ſe peti videns, ac diffugientes ſuos, adiecto ad cætera vela ſiparo, ipſe etiam fugere cœpit. quo deiecto, cum euadere haud aliter poſſet, ex aduerſo Romerſualæ impacta in vada Tolana naue, enatauit. Glimeſius, refluente aqua, ad fundum obhæſerat; ideoq;, impedito tormentorum majorum uſu, ſclopis tantum, gladijſq;, ſe tueri cogebatur. ac poſtremum, cũ fortiſſime dimicaret, gemino vulnere, honeſte cecidit; nauis, igne iniecto, vſta. Oſorius Anculus, cui mandatum vltimum agmen, vento aduerſo, & metu pariter, ne ad fundum, vt Glimeſius, obhæreret, opem ferre, niſi tormentis explodendis, nullam potuit; duplicique accepto vulnere, vix euaſit: cecidere Octauianus Perenottus, Cardinalis Granuellani conſanguineus; Didacus Carillus, & Nietus ſignifer Conſalui Oualis; alijque cIↄ cc. naues interceptæ ix. ac fuiſſent multo plures, ni Romeri, affluente rurſum aqua, forte è vado relata in medium flu-

cIↄ Iↄ LXXIV. men, vbi id angustum maxime, insequentes implicuisset. Aspectabat suorum cladem, vt iam dixi, è Scakerloensi aggere Requesensius. & Romerus, illic enatans, cum ad ipsum accessisset; *sciebas*, inquit, *terra prœliari gnarum, mari imperitum esse. iussa sedulo executus, victus redeo. nec mirari casum debes; quin si classes centum dares, omnes perderem.* ad quæ blande Requesensius, *ita Deo placuisse, cui gratiæ, etiam in aduersis, agendæ. & peccata meruisse; tum arcanas causas esse. sat virtutem ipsius cognitam, militumque: ac pugnasse pro virili vniuersos.* Dum ad Bergas dimicatur, Sanchius Auila, cum maiorum nauium classe Barlanda soluens, Borselam venit, illic de Glimesio nuntium accepturus; aut, dum ipse classem in conspectum duceret, substiturus. Interea angi valde Auriacus, ne peruaderet Middelburgum; quippe naues, quas obiecerat, repugnare non sat validæ, exempta magna parte militum, ad Boisotum adiuuandum: ideoque, in conclaue sese abdens, animum ad preces vertit. cum mox eum in ancoris stare nuntiatur. vnde lætus, quando aduerso deinde fluctu frustra id conaturus esset, surgens, actis deo gratijs, foras prodijt; eminusque è cothone Vlissingano ad Breskensam stantem videns, nihil amplius de victoria, quæ & statim nuntiata, dubitauit. Sanchius autem, de Glimesio victo certus, metu, ne in ipsum quoque victor hostis classem verteret, fugam cepit; & Antuerpiam, aliquot amissis nauibus, retro cessit. Ac naualem quidem hanc pugnam, suorumque in ea cladem, Mondragonius, qui obsessus Middelburgi: vix quatriduo post

duo post resciuit. cum Trenchantum centurionem interea ad Requesensium mittit, nuntiatque; *se adhuc, cum Arnemudanis, obsidionem tolerare: atque à decima vespertina ad vndecimam, è Middelburgensi turre, ignem ostensurum esse. quem omitti cum videret, ne quid porro in discrimen classes daret, nisi insulam vniuersam occupare statuisset. copias attenuatas, indiesque è militibus amplius viginti mori; pastillosque è lini semine vltra etiam detrectare, vix in diem tamen decimum suffecturos. quin & spisse, si contingat liberari, longa fame stomacho debilitato, morituros. neque spem restare vllam, quando classes è conspectu recessissent. quæ si ante diem solis imminentem non adessent, saltem, in quemcumque euentum, cymbas aliquot, cum frumento, mittere vellet. tum mandaret, si cedendum vrbe foret, quid tot mercibus, quæ in ea abundarent, factum vellet; perdi, an seruari, cuperet.* Hic Trenchantus interceptus, literas, plumbo alligato, ne his potiretur hostis, in mare abiecit; verum, refluente aqua, in fundo inuentæ, hoc arcanum detexere. ipse, ad Auriacum ductus, pro duobus mox naucleris, Arnemudæ tunc detentis, libertati restituitur; prius tamen Arnemudam prætervectus, vt de classe profligata testimonium perhiberet. insuper referre iussus, vti intra diem quartum sese dederent, aut extrema experturos. Ita emissi à Mondragonio quatuor centuriones, Henus, Ægidius, Villanus, Grenetus, de deditione acturi. conuentumque, *vt Middelburgum, & Arnemuda, saluo belli instrumento, mercibusque, in Auriaci potestatem traderentur. milites,*

CIↃ IↃ LXXIV.

CIↃ IↃ *tes, cum armis ſuis, & fortunis, inde excederent. etiam*
LXXIV. *monachi, ſacerdotes, cum amictu omni ſacro, ac rebus ſuis. nautæ item, annonarij, tormentarij; & quicumque demum vellent. hiſque in vicinam Flandriam deducendis naues quoque, & commeatus, præberentur. Mondragonius Philippum Marnixium Aldegondium, Iacobum Simonium, Citadellam, Pettimum, & legatum Gulielmi Augerani, intra proximum ſemeſtre reſtitueret; ni præſtaret, vltro in carcerem rediret. denique* CCC *ciues Vliſſingani, Veriani, Ziriʒeani, vrbi captæ imponerentur.* Hæc ad diem XVI Februarij in arce Rarmekenſi acta; & Valacria vniuerſa Auriaco ceſſit. Magna ſane hic Mondragonij virtus fuit, & extrema tolerauerat, antequam ſe, vrbemque, dederet; fame, non armis, coactus. quippe iam conſumptis pene vaccis, equis, canibus, catis, muribus, gliribus, paſtilliſque è lini ſemine. ordinata initio annona, conſtituerat, vti panis vnciæ XXIV militis diurnum eſſent. eæ ſenſim, ob defectum, imminutæ; & vix duæ tandem datæ. iamque huc redactus erat, vt ne decem quidem dies vltra ſuſtinere poſſet. adeoque attritæ vires, vt à proximo ſemeſtri, necdum toto, homines CIↃ IↃC, fame enecti, interierint. etiam ſtipendium deerat; itaque quadrati nummi ex auro, argentoque cuſi: queis inſcriptum. D. R. F. P. Middelb. neque intus laboratum tantum fuit; ſed tentata etiam foris cuncta Hiſpano. & impenſa hoc biennio, præter ſtipendia, naues, tormenta, ſeptuagies centena millia florenorum. Sic Auriacus jam Valacria potitus, Arnemudam ſtatim munit. Ludouicus Naſſouius,

ſouius, poſt horrendam lanienam Pariſienſem, à rege Carolo, ſerio an ſimulato, varie adiutus; confirmante Alenconio, cum Henricus in Poloniam ſe conferret. atque initio, conſcribendo exercitui, Rherenſis, centum florenorum millia procurare ipſi juſſus; mandatumque Galeacio Fregoſo, vt Germanicos turmarchas conveniret, & militiæ eius obſtringeret. additi bis mille Galli, è præſidijs Metenſi, Tullenſi, Verdunenſi. iamque copiæ iuſtæ erant, octo fere millia peditum, equitum tria, cumque his Chriſtophorus Bauarus Friderici Valatini filius; ac Henricus, fratrum minimus. ita inſtructus, ad Traiectũ Moſæ tendit, tentaturus, an opprimere forte poſſet. vrbi tunc Franciſcus Monteſdoca prçerat. territoq; propero Naſſouij aduentu, Bernardinus Mendoſa acceſſit, alam equitum ſuam adducens, aliaſque item quinque; & Chriſtophori Mondragonij ſclopetariorum ſextam. moxque ſubſecutus Auila, cum non parua ſclopetariorum peditum manu. Requeſenſius in Germania VIII. equitum cIↄ legerat, equitumque legionem, ſub Hannibale Akemſio; Heluetiorum è quinq; pagis IV cIↄ. & Belgarũ XLII ſigna. tum conſaluo Braccamontio imperauerat, vt duo Hiſpanorũ millia, è Batauia; Ioanni Baptiſtæ Montio, vt tres equitum turmas adderet. Cum Mendoſa, exeunte Februario, adveniſſet, firma adhuc vbique glacie, communire vrbem inprimis contra vim externam cœpit. intus quoque, cum in ſocios magna ex parte oppidani propendere putarentur, ne mouere quicquam poſſent, accurauit. inde Auila advenit, cIↄ Iↄ LXXIV.

cIↄ Iↄ signa tria è Sicula legione adducens, sub Damiano
LXXIV. Morale, Alfonso Galeacio, & Ioanne Aquila, Petri Consalui Mendozæ, tunc absentis, vexillario; item sclopetarios Belgas septingentos, sub Lopezio Gallo duce. inter eos, tam exiguo interuallo separatos, aliquoties leuibus prœlijs decertatum. donec Auila, gnarus, hostes per hospitia laxiora dissipatos, xv Kal. Apriles cohortes aliquas, quæ securiores paullo, ad Bommeliam, quarto à Traiecto lapide, noctu inuadens, septingentos fere cædit. cumque auxilio equitatus è propinquo adveniret, Petrus Bustus, & Mutius Paganus, leuis armaturæ duces, occupantes, vniuersum disturbare; ignibus interea accensis, ad quos omnes copiæ in armis accurrere. Nassouius ipse cum equitibus circiter mille adeo festinato accessit, vti, equis anhelantibus, quamlibet sereno cœlo, vapore denso aer circũ nebulosus appareret. in conspectum Hispanorum cum venisset, copiasq; in agmina quinq; disparasset, Hispani, quia pauciores, pugnæ aleam detrectare. ac diuersi tandem vtrinque recessere. ac Nassouius Falcoburgum, & Gulpenum, castra mouit; quo secutus illum Auila cum quingentis sclopetarijs, equitumque turmis octo, vltimum tantum agmen carpens, non magnopere lædere recedentem potuit. jamque etiam è Batauia Braccamontius cum viginti quinque signis, Montius cum equitatu, Ruremundam, sicut ambo iussi, aduenerant; veritusque Requesensius, ne, transmisso forte Mosa, in vicinos Atuaticos, tunc nutantes, hostis duceret; occupandum eum ratus, prius adoriri statuit, quam Auriacus

riacus cum Nassouij fratris copijs suas iungeret. itaque Auila, cum suorum lecta manu, propius admotis castris, quo facilius, quidnam moliretur hostis, exploraret, leui eum aliquoties pugna tentans, nil effecit, nisi vt, de Mosa illic transeundo animum abijciens, retro Nouiomagum duceret, Mosamque inter & Vahalim castra poneret; vbi Auriacus, qui in insula Bommeliana copias legere, iamque in promptu peditum sex millia habere, sese coniuncturus erat. suspicabantur Hispani, de capienda astu, aut proditione, Ruremunda agitasse; ideoque Falcoburgo copias tunc abduxisse. eapropter, qui instaret abeuntibus, missus Ioannes Alcoëta, cum delectis cataphractis, & equitibus sclopetarijs; huncque Auila, cum exercitu vniuerso, in vlteriore ripa insecutus, in Cucanum agrum venit; ac postridie Mosam, ad vrbem Grauiã, transit: missis Hiergio, qui tunc Nouiomagi agere, cum trecentis Siculæ legionis sclopetarijs; & Capresio, cum Burgundicorum equitum sua ala; qui Vahali obiectum aggerem custodirent, Et Auriacus, Ruremundam tentaturus, in qua clam fauentes aliquot, collectis copijs, nauibusque, Vahali aduerso cum Varicum deuenisset, arcem Wardenburgum exussit, quam trecenti Hispanorum insidebant. Ludouicus, eius frater, ad XI diem Aprilis, festo Paschatis, instituto versus Nouiomagum itinere, ad Mouicum mox subsedit. is Cucani agri pagus, à meridie Mosam habet, & aduersam illic Cucam: à septentrione montem, ad tormenti tantum ictum dissidentem, medioque ibi spatio Ludouicus equitatum,

CIↃ IↃ LXXIV.

CIↃ IↃ tatum, quadrifariam tributum; in summo monte,
LXXIV. equites centum collocauerat. pone, haud magno interuallo, agmine quadrato, peditatum sustitue-rat, in quo signa viginti quinque. juxta pagum decem alia, vallo, ante eum ducto, progugnando destinata. Auila contra peditatum Hispanum omnem, in agmina quatuor distributum, quia loco nimis arcto premebatur, alterum alteri substitue-rat; duxq; illis Ferdinandus Toletanus, qui, quantumuis corpore æger, pugnæ interesse voluit. Belgas Braccamontius ducebat, & Mondragonius. ad sinistram equitatus pariter ac Nassouianus, in agmina quatuor diuisus; singulisque sclopetarij, qui eorum latera tegerent, attributi. ad dextram alterum equitum agmen, è Ferdinandi Toletani, Ioannis Baptistæ Montij, & Camilli Montij, alis comparatum. pone Curtij Martinengi, Bernardini Mendosæ, & Lupi Sapatæ alæ collocatæ; quarum vltima Ægidium Barlamontium Hiergium ducem habebant. ita instructa vtrinque acie, ad diem XIV Aprilis, duabus ante meridiem horis, Mondragonius sclopetarios quadringentos, partim Hispanos, sub Didaco Montesdoca; partim Belgas, sub Rolino, & Hugeno; in hostile vallum ducit: ac, post acrem diu pugnam, propulsatis defensoribus, tandem superat. mox viginti quinque signa, in planitie, inter vicum & montem media, collocata, eo tendunt: ereptumque statim locum vi recipiunt. eo facto, acrius instaurata pugna, submittente pulsis Auila sclopetarios Hispanos ducentos, sub ductoribus Petro Benanida, & Laurentio Caua;

Caua; Belgas centum, ſub Octauio Picichello; totidemque ſariſſophoros, ſub Franciſco Salazario. ibi primus Monteſdoca, vir egregius, vallum inſilit; & ad eius mox exemplum plures alij, queis par virtus: rurſumque eo, etſi cæſo Monteſdoca, potiuntur. ac, ordinibus diſſipatis, fugam Naſſouiani capiunt. necdū tamen, integro adhuc equitatu, debellatum. inſtante Hiſpano, Ludouicus Naſſouius, Bauaruſq;, vt certamen reſtituerent, ocius peditē iam turbatum accedentes, partim hortatu, partim precibus, denuo in hoſtem eum ducere conabantur. verum fruſtra; & ſtipendium etiam multi poſtulare. quo Naſſouius conſpecto, cum equitibus ſexcentis pugnam inſtaurans, hoſtem acriter inuadit. iſque inclinabat etiam, vt hinc fama de victoria ſpargeretur. ſed Ioannes Baptiſta Montius, & Bernardinus Mendoſa, impetum excepere primum, inde totum repulere; ita vt agmine bipartito mox recederet. ac Bommeliam pars contendere, pars repetere ſummum montem. vnde, recollectis viribus, in planiciem deſcendentes, cum redire ad pugnam vellent, equitem Hiſpanicum numero longe majorem conſpicantes, conſternati, in fugam ſemet coniecere. Ludouicus Naſſouius, Chriſtophorus Bauarus, & Henricus, Naſſouij frater, poſtquam, diu prœliati, nil virtute ſua dignum omiſiſſent, cecidere, incerto fato. nam poſt prœlium veſtigati, inter viuos, mortuoſque, nuſquam inuenti. equitatu diſſipato, mox Hiſpanus reliquum peditatum inuadens, miſere eum profligauit. parſque in vicinam ſiluam fugientes inter-

ↀ Iↄ LXXIV.

Xx feсti,

CIↃ IↃ fecti, pars paludibus submersi. vniuersim è pedi-
LXXIV. tibus duo millia, & sexcenti ex equitibus, periere. impedimenta, & triginta signa, capta. Fuit sane Ludouicus animo, quam fortuna, melior; multaque ausus, pauca fortunate gessit. Galli, qui in prima acie, cum fortissime dimicassent, è periculo euasere; cum Hispani in quadratum maius agmen, à quo magis metuebant, se conuerterent: vnde illi, postquam flumen transmisissent, collectis prope Rhenum viribus, ac quibusdam è nobilitate se adiungentibus, Kerpam arcem Auriaci auspicijs captum eunt; & Traiecti præsidiarijs astu eam recuperare satagentibus, tamen retinent, ac triginta ex ijs cædunt. inde cum ad Viti fanum Itali aliquot, Hispanique, lustrarentur, impetu in illos facto, partim occidunt; centum etiam, & triginta septem, capiunt. apud Treuiros alij Galli, in signa sedecim distributi, cum se Ludouico Nassovio adiungere vellent, mox accepta eius clade, Argentinam iter vertunt; ubi Hannibali Altempsio obuij, duas eius legiones, quas conscripserat, improuiso opprimentes, necdum armatas intercipiunt, dissipantque. idque ipsi, in Belgium eunti, aliquantum moræ iniecit. Hispani, quam virtutis laudem ad Mouicum comparauerant, mox tumultu corruperunt. nam stipendium flagitantes mensium sex & triginta, cum in promptu id non esset, raptis signis, auulsisque, & repudiatis ducibus, facto agmine, Antuerpiam ire omnes statuunt. id cum gnarum Friderico Perenotto Campaniaco, qui præfectus vrbi illi,

cum

cum Belgarum ſignis quatuor, totidemque Ger- cIↄ Iↄ
manorum, ſed quîs minus etiam fideret, ob ſti- LXXIV.
pendia item debita; vt periculo anteuerteret, ciues eſſe in armis iubet, remque omnem Requeſenſio, qui Bruxellis, ſtatim nuntiat; & *auxilia mitti* poſtulat, *præſidiumque, quod in arce, permutari: metuendum enim eſſe, ſi poſtica porta alios intromitterent, quod facturi viderentur, ne, querela eadem vſi, his ſe iungerent. & augere metum iſtum, aſperatum Sanctij Auilæ in Antuerpienſes animum.* hæc monenti primo fidem Requeſenſius denegare; ſed mox certior, ad XXIV Aprilis ipſe in vrbem eſt ingreſſus. vbi ei Campaniacus auctor eſſe, *vti arcem occuparet; aut permitteret, vallo obducto, vim in ciues prohibere: idque regi omnino, & vrbi, expedire.* verum ille, qui Brabantos ad tributum concedendum, paullo ante denegatum, hoc tumultu permouere conſtituerat, neque arcem ipſe intrare, neque vallum ei vllum obductum cupere. nam *periculum in priori ſuum eſſe, in poſteriore probrum: nec decere, vt præfectus viam oſtenderet oppidanis, qua inutilem regi arcem facere poſſent. cæterum ſe curaturum, ne quid vſquam peccaretur.* cum his dictis Auilam mittit, qui vim omnem prohiberet. ſed nil iuſſa, apud tumultus obſtinatos, valuere. quin & comprehenſum ipſum, vt quidem præ ſe ferebat, coëgere, vt ſub arcem eos duceret. idque factum ad XXVI Aprilis, hora vndecima, cum in curia Campaniacus ab vrbano magiſtratu quadringenta florenorum millia peteret. qui id vbi accepiſſet, ſtatim arma capere militem, & ad arcem,

cIↄ Iↄ LXXIV. prohibendæ Hiſpanorum irruptioni, ire iubet; ſimul etiam Requeſenſio nuntium mittit. is præſidiarios quoſdam iam rogare, cur non ſclopos, aut tormenta, in obverſos exonerarent. quo comperto Campaniacus, è ductoribus Verſium, Sterckiumque, iubet in Hiſpanos, ad hiatum muri intercisi ſtantes, ſclopos agere. ſed mandatum Requeſenſius, ſtatim accurrens, inhibere; ipſi inſuper Campaniaco, vehementer admiranti, ſed obnoxio, vt cum ſuis, Germaniſque, retrocederet, ceu tumultu inde in vrbe orituro, imperare. interim in foſſam Hiſpani iam deſcenderant, quam impleuerant: murum etiam demoliti, ſine vllo Requeſenſij reſpectu, qui offenſam ſimulare, coram Chiapino Vitellio. hæc cum geri Campaniacus animaduerteret, quod putaret factu optumum, nouam in vrbem ſe cum ſuis, claſſiariorum ibi ope vſurus, recipiebat. ita area, inter vrbem arcemque media, occupata, acieque ordinata, recta in vrbem Hiſpani tendere; edicente Requeſenſio, *ne Georgij præterire fanum auderent: illic agerent, ſi quid vellent*. erant circiter tria millia; animoſque multitudo faciebat, & arcanus Requeſenſij conſenſus. qui cum nihil, quam promiſſa, expediret; ſummo cum clamore omnes, ſonituque tympanorum, & ſcloporum, plane horrendo, vrbem ingreſſi, ad Meranum pontem tendunt. Campaniacus, cui maxime infeſti erant, in vlteriorē vrbem, vulgo nouam appellatam, inque domum Hanſeaticam, ſe receperat; ſarcinaſque educebat. quarum tamen partem aliquam, ædes eius populati, oppreſſere. circa ve-

ea vesperam, fame vrgente, Mera agmen deducentes, forum petunt; curiaque occupata, lautiores circum ædes, vbi optime instructam mensam existimarent, deni aliquot, duodeni, ac viceni, sine metatore inuadunt. totam noctem proteruissime perbacchati, summo in metu anxios ciues tenuere; dum fortunis omnes suis, quidam vero etiam vitæ, metuebant. quin terrore, expulso fœtu, fœminæ exanimatæ. ac postridie, simul portæ aperirentur, multi vrbe, cum vxoribus, liberisque, rebus cæteris relictis, excessere. postquam forum, curiamque, inuasissent, assignato ibi hospitio Electo suo, tympanis pulsatis omnibus, mox edicunt, *vt cum suis Campaniacus intra viginti quatuor horas vrbe exiret; expellendus, nisi faceret*. deinde certum hominem mittunt, qui in domum Hanseaticam hoc mandatum ipsi ferret. isque illis respondere; *id mandandum à Requesensio. qui si faciat, tum deliberandum fore*. quam ob causam die postero, qui XXVII Aprilis, summo mane accitis copijs vniuersis, pontes omnes, aditusque in nouam vrbem, occupatos, magna cura plaustris, carris, saccis lana plenis, obstruit; naues quoque bello instructas pugnæ parat, tormenta onerat: nihil denique, ad iniuriam propulsandam necessarium, prætermittit. adiutabat & Hamstedius, admiralij legatus, & nauales socij omnes, genus manu valde promptum, auidumque confligendi. Hic Vitellius, Mondragonius, alijque, intercedere, & pacare tumultum velle, verum frustra; clamore horrendo vociferantibus, *vt stipendium ipsis suum exhiberetur; mi-*

cIↃ IↃ LXXIV.

CIↃ IↃ *liteſque etiam Belgæ, cum præfecto Campaniaco, vrbe*
LXXIV. *exirent. ſola iſta ratione ſatisfieri ſibi poſſe.* cumque tandem, de mandato Requeſenſij, Campaniacus, tranquillandæ tempeſtati, exijſſet, Eeckeramque, & Wilmerdoncam, milites Belgas eduxiſſet, clauſis portis, obſeſſiſque, claues rapiunt; nihil interim de proteruia, vique alia, remittentes; vt ſtipendium, de quo jam expediendo in curia à magiſtratu agi, extorquerent. cumque Hiſpanus Ieſuita, magnæ exiſtimationis, concionem in foro quandam inſtitueret; &, *tumultum vt omitterent*, hortaretur: *peccatumque non exiguum, matribus cum fœtu enectis, perpetratum prædicaret: futurumque ſine dubio vltorem deum, quem deberent reuereri:* eveſtigio obturbantes, *non ſe concionem in præſens, ſed pecuniam, poſtulare*, occlamabant. plura dicere cupienti, ne quis exaudire poſſet, pulſatis inſolenter tympanis, obſtrepebant. dum hæc fiunt, aduocati à magiſtratu ciues opulentiores; queis pecunia, pro ratione facultatum, imperata. nec immunis ſacer ordo, qui cum oppidanis pariter contribuere. inde Electo nuntiatum, *locum aliquem deſignaret, vbi & recenſio fieret, & ſtipendium ſolueretur.* ac præterea Requeſenſius à ſe admonere jubet, *nimis petulanter actum; peccatumque etiam in regem, & exiſtimationis item ſuæ intereſſe. abſtinerent à proteruia, & quietè noctem agerent.* ad quæ miles; *juſta omnia abs ſe peti: ac, ſtipendio perſoluto, ad obſequium rediturum. noctu vero non deinceps turbaturum.* Ad XXXIX diem inſequentem, conuocata in forum concione, Electus acriter omnes increpare;

gra-

grauiter peccatum à cunctis, neque tolerandam audaciã. CIↃ IↃ
ciuibus vim factam esse. quod si viri, militesque, haberi LXXIV.
vellent, ne antiquum decus nunc corruptum irent. cumque ad hæc acclamassent, *nolle factum, & delicti manifestos noxæ dedere;* jussi binos è cohorte vna quaq; designare, qui negotium cum Vitellio pertractarent; quæque peterent, scripto comprehensa ostenderent. quod mandatum, statim faciunt; & *stipendium, ne teruntio deminutum, solui* poscunt: *tum quæ testamento etiam, aut legato, defunctorum deberentur.* qua de caussa cum Vitellius pro stipendio decem mensium pecuniam numerandam offerret; ac pro quinque, pannos laneos, lineosque, sericosque, justo pretio æstimatos; non contenti, *ad Dominos Milites rem se relaturos esse*, respondere. vnde cum in forum iterum conuenissent, & Electus auctor esset, *vt oblatis à Vitellio acquiescerent;* sublato incondito clamore, vociferari: *totum se stipendium velle; neque verba vltra danda, sed pecuniam.* Hic Electus indignatus, *perduelles eos* dicere, *& supplicio extremo dignos. nam Antuerpiam, vrbem regiam, ceu hostilem ingressos esse, murosq; eius violasse. tum præfectum, ibi à rege constitutum, & præsidiũ, expulisse. alia etiam multa ausos, non tã temere condonanda. post quæ cuncta offerri à magistratu tamen supplicante; quæ accipere ipsi debeant, flexis genibus, junctis manibus, gratiasque deo agentes, tam benigne secum agi; qui grauissima meruissent. quod si pertinaces essent, omnes, prout meriti forent; luituros. se deinceps magistratu, quem per vim imposuissent, fungi nolle; neue ducem perduellium appellari. itaque abrogarent ipsum, aut occiderent; certũ enim, non in posterum eo vti.*

Verum

ↀIↃ IↃ LXXIV. Verum illi eadem omnia vsque ad rauim occlamare; *se stipendium, à triginta sex jam mensibus sibi debitum, idque totum, postulare: vt imminuant, non passuros. hac mercede vitam sese regi suo mancipasse; quam diutius differri, valde iniquum, & indignum etiam, esse.* tum clamore, strepituque tympanorum, & sclopotorum, vrbem totam peruagati, noctem illam ciuibus terribilem faciunt. quin modestiores quosdam si viderent abstinere, eadem perpetrare cogunt; vt, quos causa coniunxisset, hi communi quoque culpa tenerentur. Totus, quem jam dixi, dies vicesimus nonus in pecunia expedienda occupatus. ac Requesensius postulare ab vrbano magistratu, *quadringenta florenorum millia vt suppeditaret; se, quod desit, curaturum: paratumque pignori dari supellectilem vniuersam argentariam, & gemmariam: ac jam, vt Bruxellis ea deferretur, imperasse.* ita à ciuibus, qui summopere ab hospitibus tam proteruis liberari cupiebant, summa ista procurata; eo promptius, quod & gratia in stipendij parte fieri putaretur. nam, si totum exegisset, decies amplius centenis millibus opus fore. Trigesimo die, pulsato tympano, vndique milite convenire in forum jusso, iterum è fenestra curiæ verbis blandis admonere illum Electus, *tandem vt turbare desineret, ac pecuniam impetratam in soluti partem acciperet.* tum ad literas, quas è sinu protrahebat, respondere. in his postulati summa; & adiunctæ in ipsum minæ, *si faueret parti adversæ, se præcipitem è fenestra deiecturos. neque aliud quicquam velle, quam stipendium; & id quidem vniuersum. igitur istud procuraret.*

ret. Poſt Electum Sanctius Auila perſuadere rem instituit; hortarique, *pro ſtipendio quinque menſium pannos caperent laneos, lineos, ſericoſque, pretio ſuo æſtimatos: cæterum omne in pecunia numerata habituri.* hic cum recuſarent alij, alij contra inclinarent, iterum Electus; *ſi Hiſpani, & ſubiecti rege ſuo digni eſſent, oblata ſumerent. ac tantillum in neceſſitate ſumma darent regi, qui tam diu aluiſſet, amaretque plurimum omnes, & virtutem adeo ipſorum faceret maximi.* quibus verbis deliniti, acclamare; *daret ergo, quod promitteret. non ſe quidem pannis vllis indigere, ſed hanc regi gratiam facere, cuius nunc neceſſitati ſubueniendum animaduerterent.* tũ Fregoſus, è ſocietatate Ieſu, etiam ipſe gente Hiſpanus, ciſta quadam forte aſſcenſa, adhortari in concione; *reputare admiſſum facinus apud animum ſuum vellent; quaque ſe inuria ipſi, & Hiſpanienſe nomen, affeciſſent. neque facile ignominiam eluendam. itaque, quod vnum poſſent, pœnitentia emendarent; &, peccatum confitentes, porro ſeſe ritu ſacro expiarent, prius quam ex vrbe exirent.* ſic pacati, ad ſonum tympani mox edicunt; *ne quis cui vim deinceps vllam inferat; neue hoſpitium, niſi aſſignatum, capiat: quique præberetur victus, eo vt contenti eſſent.* ſed non diu quieuere. nam ad diem VIII Maij, dictitante Requeſenſio, *mitigandam ſibi videri ſolutionem, & commodius tempus dandum,* ad ingenium, clamoreſque vſitatos, rediere. ac tribunos, ductoreſque omnes alios, ne hi cætero etiam militi perſuaderent, intra horam vnam, aut alteram, tota vrbe exire iubent. niſi facerent, per ſariſſas, quod ſupplicium militare, tranſcurſarent.

cIↃ IↃ LXXIV.

cIↄ Iↄ maxime autem Iuliano Romero infesti; quem,
LXXIV. cum decem, aut duodecim, centurionibus, dedi sibi postulabant. jamque ædes effracturi videbantur, cum mox, ira residente, ipsum, illosque, sine vlla cibi copia, vrbe emittunt; vexillarios tantum suos, qui conscriberent rationes, retinentes. per has turbas acto hoc octauo die, haud pacatior nonus fuit; cum turbare etiam arcis præsidiarij instituerent; &, Electo constituto, ac majore tesserario, præfectum eius, Sanctium Auilam, claues prius tradere jussum, exigere vellent. verum ille, animi melior; & nec claues ipsis tradere, neque arce, quam ad mortem seruaturum sacramento se obstrinxerat, exire velle. ac Vitellius, vt compesceret, mane accedens, postquam in pontem pervenisset, euocato ad se Electo, & tesserario, post sermonem commutatum, cum se in arcem contulisset, illo vtroq; à Francisco Saluaterra interfecto, atque in fossam deturbato, vti solet, ereptis iam facinoris ducibus, pauidi cæteri, ab incœpto destitere. undecimo Maij. acrius turbatum fuit; cum in quinque menses panni præberentur, mitteretque Requesensius typis editum libellum, ac testaretur, *non promissam iam pecuniam solui posse. & obstare sibi ipsos, qui commercia, collybumque, perturbarent. octo, aut decem, mensium stipendio contenti essent. nam restare, sub Erico Brunsuicensi, octo amplius equitum millia; & Helueticas legiones duas, tresve: ad hæc copias ex Italia advenire.* inde, nisi precibus cederent, comminari; tum & astu agitare, vt diuideret. sed blanditiæ, minæ, astus, juxta fuere. ac Franciscus Bobadilla male acceptus; Electus-

Electuſque, tanquam fidei parum certus, loco motus; altero illi ſubſtituto, quem mox tamen fuſtuario affecere. cum poſtridie illuxiſſet, ſtructo è congeſtis ciſtis ante curiam altari, & peractis rite ſacris, omnes ſeſe ad mutuam fidem obſtrinxere; coniurantes, *& Electo parituros; & ſtipendium, niſi totum, haud ſumpturos: tum excubias, & concordiam, ne diſſidio deſtruerentur, habituros.* inde id, ſcripto conſignatum, ante curiam proponunt; delictiſq;, puniendis furcam ſtatuunt. tandē, ipſo Pentecoſtes feſto die, res compoſita. celebratis in majori templo ſacris, & ſtipendio numerato, ante actorū venia à Requeſenſio data eſt. hinc magnifici in Merano ponte ludi, in honorem Requeſenſij, inſtituti. Hic ſeditionis finis; cujus duces, data oportunitate, caſtigati: cætero milite in Hollandiam, Leidæ illic obſidendæ, ablegato. quæ dum fiunt, conſilium Requeſenſio erat, Hollandiam auſtralem, borealem, & Zelandiam, occupare. atque in promptu in rem iſtam gemina claſſis; vna Hiſpanica, ad Sanct-Andreanum fanum: altera Belgica, ad Antuerpiam comparata. vtraque ad Vliſſingam vrbem in Zelandia conveniret; vnde, Brila occupata, Amſtelodamum, & Hollandiam borealem, mox invaderet. qua ſubacta, ad Zelandiam ſe converteret, nunc facilius ſubjugandam. poſt quæ, libero maris imperio, fluminumque, bellum ex voto finiretur. ſed hæc animo agitantem longe eventus fruſtra habuit. nam quæ in Hiſpania claſſis, ſub Petro Malenda duce, expræfecto Floridano, parabatur, morte ejus impedita; Belgica au- cIɔ Iɔ LXXIV.

Yy 2 tem,

CIↃ IↃ LXXIV. tem, profligata. In hac triginta naues erant, bene instructæ, sub ductore Adolpho Hamstedio, qui vicariam maris præfecturam gerere. ac ne ea tunc tumultuans Hispanus vteretur, ad Lilloum castrum deuehi jussa erat. quod Zelandis vt compertum, visum Auriaco, & Ludouico Boisoto, hanc inuadere. dux Boisotus, ac cum eo, Cornelius Nicolaus, Iustus Morus, Martinus Drogus, Vincentius Sebastianus, Euerardus Henricus, aliique. hi cum Brouweram attigissent, naues aliquot leuiores, quæque velis meliores, speculatum ad hostilem classem mittunt; è qua duas superatas ad Boisotum statim abducunt. quarum indicio cum acciperent, cæteram classem Ordami stare, oppugnare eam statuunt. nec consilium dilatum; recta in aduersam tendunt. illa autem, advenientes conspicata, statim retrò fugam capere. sed Boisotus tardiores magnitudine sua naues, levioribus ipse vectus, supra Calloum assecutus, facile vincit. & ex iis tres exustæ; mersæ quinque, vehementi tormentorum explosione: captæ quindecim, cum tormentis æneis pariter, ferreisque, amplius centum. vna præfectus Hamstedius, cum domestico instrumento vniuerso; quod in navem, Hispanici tumultus metuens, ante abdiderat. Sic deleta ista classe, alteraque impedita, de Hollandia australi, ac Zelandia, occupanda, Requesensius spe deiectus. In Hollandia boreali eadem fortuna fuit. huc sub hiemis finem missus Cheuereaulxius, tria millia Germanorum secum ducens, Egmunda, & aliis partim locis, tripartito

juxta

juxta Affendelſum agmine, dum conſtrictæ adhuc ſummo gelu aquæ, Giſpam, Wormeramque, ceperat: mox receptas, ſimul gelu remiſiſſet. ac Hiſpani cum recuperare vellent, hoc ipſo Pentecoſtes tempore, ſuccurrentes Alcmariani diſſiparunt; ita vt pars Purmerendam, alij Monachodamum peterent: vbi à ruſticis intercepti, multi occiſi, multi in aquis periere. præmiatores aliquot octuaginta octo. conto longiore inſtructi, cum acuta è ferro cuſpide, quo & foſſas tranſilire, & pugnare in hoſtem poſſent, ad ſexcentos cecîdere, Hornam captos nonaginta abduxeres quadringenti juxta Monachodamum cæſi. pauci Ilpendamum elapſi, non multo poſt expugnatum. Philippus, vt præfectum nouum Belgis gratiorem faceret, ac tributa, quæ petierat, obtinere facilius poſſet, ad VIII diem Martij Mantuæ Carpetanorum iterum veniam dare velle ſe pronunciat; idque in urbe Bruxellenſi ad XI diem Iunij promulgatum. ergo ignotum delictis omnibus, quæ ab anno vſque LXVI admiſſa eſſent; *modo vera pœnitentia, animoq; non fucato, & propoſito conſtanti, in eccleſiæ Romanæ ſinum peccata ipſi ſua effunderent, veniamq; poſtularent.* pauci exempti, quorum nomina mox edenda. atque id datum non his tantum, qui in regis ſui fide, & obſequio, permanſiſſent; ſed qui etiam exuiſſent, ſi ad proximum bimeſtro iterum ſe ſubmiſiſſent. quin ſi aliqui jam damnati in judicio, tamen iſto beneficio fruerentur; reſtitutis item bonis, etſi fiſco adjudicatis, niſi ea jam in uſum regis applicata eſſent. quæ & ipſa redderentur.

cIↃ IↃ LXXIV.

cIↄ Iↄ tut, si probare certo testimonio possent, vitam sibi
LXXIV. in religione auita vbique, & constanter, actam. inter hos censeri Ordines provinciarum, ciuitates, & collegia; ea lege, vt deinceps ad præscriptum regis agant: quod ad rationem pariter, & necessitatem rerum, temperatum, tale foret, vt ex eo beneuolentia in subjectos, & affectus, satis clare apparerent. sed concessio ista veniæ, etsi magna sane pompa promulgata, nullum fere fructum habuit. & hoc tempore Requesensius porro tributum vrgere, vicies centena millia, singulis annis exhibenda; inde geminam centesimam, iam promissam. verum refragari Ordines, *militumque non ferendam insolentiam* accusare; *quæ commercia, solum reip. neruum, perturbaret. multa hactenus, & promptissime, tribuisse; sed remp. nil adiutam, quin afflictam magis esse. ideoque iam exhaustos, nec impensæ vltra pares. certiorem de miserrimo Belgij sui statu regem faciendum; orandumque, vt venire, & inspicere ipse, vellet. id necesse, aut mox nullum habiturum.* Post hæc animum ad Hollandiam armis subiugandam vertit, & Lugdunum obsidere iterum visum. ea inter vrbes grandiores quarta, existimationem suam, ac prouinciæ libertatem, præclarissime est tutata. Quadrifariam aggredi placuit. ac Harlemo pars per mari oppositos colles, per canales pars incumbere; alii rursum Vltrajecto, alii Sconhovia ducere. Qui Harlemo adueniebant, Nordovicum, & Valckenburgum, in itinere objectos pagos, munitosque, diffugientibus præsidiariis, occupare. Vltrajecto venientes, & Goudanum emissa-

rium,

rium, & Alfenum, prohibebant. ſed vtrumque expugnatum, liberam inde viam fecit. cæteris locis nullum impedimentum erat. itaque vndique vrbs obſeſſa. Auriacus ſtatim datis literis adhortari, *vti vrbem ordinarent; ac, annona conſtituta, mendicantes, & invalidos, remouerent: tum Anglorum ſigna decem, duce Eduardo Cheſtrio, in præſidium intromitterent; & trimeſtre ſaltem vnum obſidionem tolerarent. ſe interea liberandis, quæ neceſſe, paraturum. quod ſi fortè longius etiam differrentur, nollent animum deſpondere. quippe, ſi perſeverarent, et ſi poſt ærumnas quaſdam, certam liberationem; ſi fatiſcerent, ſeruitutem ſempiternam ipſis fore.* Præfectus ab Auriaco datus Theodorus Bronchorſtius, vir egregio in patriam affectu; ſed præſidium nullum erat. itaque è civitate lecta ſigna quinque, ſub Ioanne Duuenuordio, Iano Douſa Nordouico, Andrea Schotto, Bartholemæo Hauicio, & Nicolao Theodoro Montfortano. Bronchorſtius inter primas curas vrbem, & annonam, ordinat. cenſu habito, amotiſque, qui obſidioni inutiles, capita quatuordecies mille ſunt reperta; & frumenti, his alendis, modij vix quater mille. Hinc diurnum vnicuique in bimeſtre panis ſelibra conſtituta. lacque vetitum, niſi preſſum, venum dari. equi, circiter nonaginta; bubuli pecoris, ſupra mille. illi, in ſtabulis retenti; hoc, in paſcua dimiſſum: vnde identidem, imminentibus obſeſſoribus, quod mirandum, ſonitu aliquo, quem dignoſceret, revocatum. neque, præter vaccam vnam, & tres vitulos, quicquam abactum.

cIↄ Iↄ LXXIV.

nummi facti, cum inſcriptione iſta. NVMMVS OBSESSÆ VRBIS LVGDVNI SVB GVBERNATIONE ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS AVRIACI CVSVS. parte aduerſa inſignia vrbis, claues duæ decuſſatæ, apparebant. item alij, cum ijſdem illis inſignibus, addita inſcriptione; PVGNO PRO PATRIA. Inter iſta cum obſeſſi premerentur, & Auriacum, Ordineſque, ſæpe orarent, dare omnem liberandis operam vellent; viſum tandem, fœno, ſtramine, frumentoque paſſim ex agris ſubducto, Moſam atque Iſelam, perforatis eorum aggeribus, denique Oceanum, intromittere; ac reipſa hoſti oſtendere, *nihil ſibi ante libertatem poni. & iacturam, quamuis magnam, ac ſexcentis circiter millibus florenorum æſtimatam, contra vitam, fortunaſque, inde corporis, conſcientiæque ſuæ, deteſtandam ſeruitutem, parui facere.* Id negotij Gulielmus Palenſtenius, Daniel Wingardus, Paulus Buſius, ſatis gnauiter perfecere; aggereſque locis ſedecim perfodere. Hinc Tempelius, qui auxilium poſtularet, in Zelandiam ablegatus. vnde miſſus Iuſtus Morus, cum tormentis aliquot bellicis, cæteroque inſtrumento. hunc ſecutus, mari præfectus à Zelandis; Ludouicus Boiſotus Ruartus; & Adrianus Gulielmius, à Ziriczæis. qui cum nautis octingentis advenientes, machinas æneas, ferreaſque, plures centum attulere. tum triremium inſtar etiam cum carinis planis naues circiter ducentæ factæ; remis decem, aut duodecim, quatuordecim, ſedecimue commouendæ. quarum maximis æneum tormen- CIƆ IƆ LXXIV.

Zz tum

cIↄ Iↄ LXXIV. tum grandius vnum, alterumue, in prora; in lateribus, ſex minora. his impoſiti nautæ illi octingenti, è Zelandia aducti; homines animi præferoces, ac vulneribus multis truces; brachio quoque pars, aut crure, per priores pugnas mutili. & nonnulli pileis nexas ex argento lunulas ferre, quibus literæ iſtæ attextæ; POTIVS TVRCA, QVAM PONTIFICI. quippe ita exiſtimabant; illum corpori duntaxat, iſtum etiam conſcientiæ imperare. A Goudanis ſex triremes, ſub Wingardo, apparatæ. à Delphenſibus arca inſtructa, è coniunctis binis nauibus; quæ non remo vllo, aut velo, promoueri: ſed conſtructis intus rotis, quas è nautis duodeni circumagerent. vndique latera contra ſclopos communita. & tormenta multa impoſita, ſocijque quinquaginta. ad hæc grandiores aliæ, denſa aſſerum compage, retibuſque interpactis, fabricatæ. tota claſsis naues centum ſexaginta numerabat. in his ſub præfecto vtroque, Ludouico Boiſoto, Hadriano Gulielmio, & Cornelio Nicolaio, ſuppræfecto Vliſſingano, Noiellius, Carneſsius, Bouchautius, Iacobus Egmundus, Gardius, Durantus, Cattevillius, Guillereſsius, Padrierius, Creitus, Grenutus, Outranus, Citadellius, Herrius, Morus, alij: militeſque ſclopetarij mille ducenti. bellici inſtrumenti cura Philippo Aſſelerio data. additi Ordinum delegati, qui rem ſummam accurarent, Petrus Waſtelius, curiæ Machlinienſis conſiliarius; Cornelius Bouchorſtius, Henricus Duyſtius, alijque. qui cum Delphis diſceſſiſſent, ad

vnde-

vndecimum Septembris Rota amne in aggerem CIↃ IↃ
limitaneum vecti, cum perfossum munijssent, LXXIV.
Soetermeram, quam Martinus Aiala tenebat, contendere. vbi Hispani, vtrunque latus leui prœlio vellicantes, propulsati. & insignis in hanc gentem odij signum nauta dedit; cum euulsum cor occiso, commorsumque, canibus devorandum obiecit. postquam aggerem transijssent, per Soetermeranum pontem classis deducenda erat. hic triginta Hispanorum signa posita, sub Ludouico Pimentello, acriter valde propugnabant: ac quantumuis magnam stragem Bataui ederent, tamen, quia nauis vna è maioribus, tormentorum explosorum vi disrupta, mergebatur, recedendum à pugna fuit: ac desiderati illic Cattevillius, Guillercessius, centuriones; & gregarij milites septem. Ad diem decimum octauum, decimum nonum, & vicesimum, flante Cauro, cum non parum aucta aqua, Petrus Wastelius, vir industrius, deprehendit, non iam amplius necessarium, subter pontem vt transirent; verum Segvvartensi via, Soetermeram & Benthusam inter media, duci posse. itaque, relicto Boisoto, qui cum alijs pontem porro obsideret, ipse, nauibus quinquaginta clam assumptis, & delecta etiam manu, istuc tendit. Soetermeram, ac Benthusam, miles Germanus seruabat; sed is territus è præsidio cum diffugeret, Ladrierius statim occupat. eadem via Creitus cum Delfensi arca subsequutus. præfectique tunc Benthusam ad lapidem vnum prætervecti, in canali am-

 pliore,

cIↄ Iↄ LXXIV. pliore, cui Nortæ vulgo nomen, qua Svvietenum via ducit, totam classem obsessis conspicandam exponunt. & tormenta, quod aduentus signum esset, cuncta explodunt; respondentibus pari modo oppidanis. qui iam huc redacti erant, vt equina, vaccinaque, distributa in diurnum vnicuique semilibra, victitarent. panis nihil reliqui factum. neque eum quadraginta iam diebus quisquam ederat. canes, feles, glires, in delicijs esse. nec matronæ melitæis suis parcere. radicesque, & caules brassicæ comminuti, lacte coqui. pampinis vitium, arborumque aliarum item folijs, sale & amylo conditis, passim vita tolerari. corticesque, & putamina, squamæ piscium, è fimetis conquisitæ. è vaccarum, equorumque, & canum ossibus, aqua coctis, succus elici: ægrotantibus, & puerperis, quæ lactarent, in dies singulos buccellatum ad quadrantem libræ appensum. nonnullisque in ipso vtero fœtus pæne inedia exstinctus; & abortum multæ facere. radix aliqua asse vno; pomum, aut pirum, duobus: quindecim butyri libra æstimata. modius tritici, centum florenis; hordei, toto agro venditus: cui etiam in hunc diem ex re ista nomen mansit. potus, coqui è folliculis hordeaceis. alij siliquas adhibere; ac pro lupulo rutam, & absynthium, indere. quidam acetum, aqua temperatum, sumere. itaque videre erat homines dissutis genis, facie cadauerosa, corpus macie confectum, tremulis genibus, & lapsantibus fere vestigijs, ægre admodum sustinentes. neque pauci fame mori; ad quam pe-

stis.

ſtis accedebat.& vtraque ad ſex millia intercepti. cIↄ Iↄ
ſæpe viri in excubijs ipſis ſtantes animam defi- LXXIV.
cientem exhalarunt. alij, ab illis redeuntes, domi vxores, liberoſque, exſpirantes repperere. ac, ſepeliendi merces, ab hominibus ærumnoſis, fruſtum panis poſcebatur. ad hæc mala & diſcordia, quæque comitari huic ſeditio ſolet, diuexare; ſed repreſſa per Bronchorſtium præfectum, qui ſeuere in quoſcunque animaduertere. quo defuncto, mox audacia ijs creuit. quidam, in platea mortuus, poſtquam membra obriguiſſent, rectus ante conſulis fores à nonnullis collocatus; ceu conuitio occulto, *tanquam ſua pertinacia ciues miſeros in ærumnas tam ingentes perduxiſſet*. aliquando & quindeni, à trecentis, vt aiebant, delegati, cibum in curia à conſulibus petere auſi; adiutique à quodam conſulum, qui negaret, *civibus ſuis mortis cauſam ſe futurum*. & conſilia arcana erant, vt in armis magiſtratum ad deditionem cogerent. qui præmonitus, vt vetaret, prior ſemper arma capere. denique ad conſulem, Petrum Adrianum Werrvium, quidam accedere; & orare, *cum Hiſpanis de tradenda vrbe ageret: neque enim famem tantam tolerare vltra poſſe. ſat perpeſſos ærumnarum, quibus ſemel finem daret. penuria cibi, quod miſerrimum mortis genus, tot jam millia obijſſe. vel reliquias ſeruaret; & obſtringeret ſibi cives, gratiamque apud regem ſummam iniret*. quibus ille reſpondere, *jusjurandum ſe dediſſe, quod præſtare certus eſſet. nullum in promptu cibum habere, neque tamen cum Hiſpano agere velle. quod ſi ita videretur, ſe conciderent, & viritim carnes*

cIↄ Iↄ *ſuas diſtribuerent, ederentque. mortem à naturæ lege*
LXXIV. *indictam ſcire; quam ſiue hoſtes, ſiue ciues, intentarent, planè nihil intereſſe. bonam ſibi in bona cauſa conſcientiam hanc fiduciam comparare, & paratum extrema pati. quod ſi illi ſecum fecerint, gloriam æternam fore; ſi turbarent etiam porro, pœnam minime defuturam.* qua conſtantia conſternati, cum facinoris pudore receſſere. Hic obſeſſæ vrbis ſtatus; & nec caro jam reſtabat. idque Autiaco, qui à morbo conualuerat, poſtquam nuntiatum eſſet, quatuor ipſe nauibus frumentarijs vectus, caſtra acceſſit. vbi omnia, cum luſtraſſet, placuere. verum adhuc aqua deerat, quæ vix nouem pollices alta. cum & quindecim, & octodecim, naues quædam poſtularent. quin &, flante aquilone, retro fluere, vſque ad viceſimum octauum Septembris diem. itaque viſum, quæ templaris via dicta, cum hæc nimis emineret, vt perfoderetur ſtatim. ac ni, æſtuante Oceano, ſatis aquæ augerentur, operam dandum, clam triginta, aut quadraginta, nauibus illic tranſmittendis, quæ obſeſſis panem ferrent. cui rei & Grenutus ſe offerre. Hoc conſilium per columbam ſignificatum; monitique, nę ab hoſte per inſidias, miſſa annona, capi ſeſe paterentur. inde erectiores animis, etiam magis confirmati, flante Cauro; cum, in æſtu plenilunij, vndas ſuas magna copia mare infunderet; quas mox aquilo Leidam verſus compellebat. idque ſignum manifeſtum adjuuantis Dei habitum. quam ob cauſam, cum viceſimum jam octauum pollicem aqua ſuperaret, claſſem immittere per templarem viam placuit;

placuit; ac, si alibi obhærerent, decem quidam, cIↃ IↃ
aut duodecim, exilientes, naues ita leuiores pro- LXXIV.
moverent. id tentatum ad secundum Octobris diem; cum viginti quinque naues præfectorum quisque duceret. ac Boisotus, Gardiusque, sinistrosum Soetervvoudam; Gulielmius, Citadellius, & Outranus, cum Duranto, iter dextram versus capere. Nicolaius suppræfectus, cum Nojellio, Carnessio, Bouchautio, Herrio, Grenuto, Svvietam tendere. Asselerius, cum triremibus octo, aut decem, commeatum custodire in canali Norta iussus. Boisotus, media fere nocte ad templarem viam aduectus, insidentem vtrinque hostem postquam fortiter depulisset, ocius se communire; muricesque, ne inuadere quisquam posset, passim spargere. inde tribus eam locis perforare; frumentariasque naues plures centum, intromittere: quarum duas, quæ à cæteris aberrarunt, hostis capere. inde recta ad Meranum pontem itum; vbi interdum, non profunda satis aqua, nautæ quidam exsilientes subleuatas humeris naues prouehebant. interim acriter oppugnata Soetervvouda, & incensæ ædes aliquot. qui præsidium tenebant, imminere sibi classem cum viderent, metu ne includerentur, tum maiore aquæ incremento territi, non deductis inde machinis, Leiderdorpium diffugere. inter hos Valdesius ipse, qui mandare etiam Borgiæ, quando nulla spes auxilij superesset, Lammam item vt desereret, ac periculo se eriperet. id ad Fleuum excitatum, qua transire naues Delphis venientes necessarium, omnium

muni-

cIↃ IↃ munitionum, quotquot circum vrbem erant, vt
LXXIV. momenti longe maximi, ita quoque validissimum; & vel solum prohibere liberationem poterat. Borgiam Alphonsus Lopesius Gallus sequi; & Vorscotam vterque fugere: ita sine vllo ordine, vt submersi aquis multi, alij contis interfecti, misere plane vitam amiserint. Hic laudanda Petri Ciaconi virtus; qui cohortis è legione Borgiæ ductor, cum & ipse grauiter saucius, & attractus, pro seminece in hostili cymba iacens haberetur: dum securi attrahendis alijs nautæ occupantur, derepente semet erigens, pilo arrepto, nihil tale exspectantes pone inuadit, tres occidit, cæterosque desilire in aquam cogit. inde cymbam, commeatu, & præda onustam, in suorum manum ducit. Præfecti juxta Soetervvoudam in Papemeram tormenta adduci, Lammo oppugnando, iusserant. illud neque capi facile, nec transmitti classis poterat, sine magna quadam strage. eius rei nuntium Auriaco mittunt, & significant, *oppugnare tamen certos, sed, ruina quamuis data, cum non suffecturus miles videretur, excusandos, si virtuti euentus minime responderet.* inter ista Iustus Morus à præfectis ablegatus, vt tribunos, ductoresque, Soetervvoudam conuocaret; cumque his deliberaret, *num, relicta oppugnatione Lammi, seorsim, extra sclopi ictum, fossam ducere expediret: quod facilius, & periculosum minus.* sed, dum hoc consilium capiunt, *aufugisse inde hostem, & tormenta in canalem subiacentem deiecisse*, nuntiatur. Causa deserendi Lammi, quod Valdesius, si

oppug-

oppugnaretur forsan, medio hoste separatus, se CIↃ IↃ
suppetijs prohiberi animaduerteret. tum colum- LXXIV.
ba intercepta, cui literæ ad Leidenses alligatæ, cum mandato, vt, ex vrbe facto impetu, illa quoque parte inuaderent. hinc obsessis aucti animi; idque magis, cum, ardere Soetervvoudam conspicati, in propinquo liberationem cernerent. gaudiumque tota vrbe summum erat; & decedere vallo fœminæ, puerique; viri, quotquot arma ferre, stationem quisque suam capere iussi. subductæque è canali naues omnes. tum affari ciues suos magistratus; *iam in promptu panem esse, ac solo Lammo distineri: an relinquere eum illic, & inedia ipsi misere interire, an petitum armata manu ire vellent.* ad quæ alacres acclamare; *sibi Lammum oppugnare potius certum; &, si arma non sufficiant, vnguibus omnes, dentibusque, discerpturos illud esse. igitur aperiret portas, & in hostem ire sineret; se virtutem antiquam animi, licet fracto pene corpore, integram adhuc serare.* Hæc secundo Octobris gesta; cum sequente statim nocte Lammum Hispani, metu magis, quam periculo, reliquere. id obsessis ignoratum, & qui eos liberatum veniebant. noctu quidem, cum tormenta sua mergerent, exauditus ingens clamor; sed sperare quod vix poterant, neque credere audebant. tandem indicium puer facere, qui ellychnia sclopetaria inde exire, nec redire, obseruarat. ac cum veniam explorandi dari sibi petijsset, dimissusque, sicut opinatus fuerat, locum vacuum inuenisset, signo dato, ad Boisotum, rei tam optatæ nuntius, vltra

cIↃ IↃ LXXIV. pergere. verum neque sic credentes, & hic dolum esse veriti, submisere, qui mox plenam fidem faceret. isque cum & ipse Lammum præteriret, læti omnes exultare, liberatorique Deo grates agere. & Gerardus Vanderlanius, præmiatoresque aliquot, illico Boisoto occurrere; ac triremibus duabus, quas præmiserat, suum aduentum gratulari. Palis, in canalem impactis, viam hostis intercluserat, ne transire nauis illic vlla posset. quibus ocius euulsis, tota sub Boisoto classis in obsessam hactenus vrbem introducta, subsequente Gulielmio. & Boisotus, tertio Octobris die liberatam vrbem ingressus, incredibili cum lætitia ciuibusque, & magistratui, acceptus fuit. illud inter læta ista triste visu, cum extenuati summa fame homines in canalis ripa vtraque cum vociferatione magna cibum flagitarent, & obiectos sibi panes, halecesque, adhuc crudas, ita auide deuorarent, vt, debilitato stomacho, ilijsque coarctatis, multi inde morerentur; cum qui bene inediam tulerant, cibū ferre, jam desuetum, minus possent. præfecti classis, magistratus, ciuitasque vniuersa, cum se paullum refecissent, templum petere; &, pro liberata vrbe, grates Deo summas agere: tanto animorum affectu, vt, cum Psalmi canerentur, incertum esset, plures cantu, an effusis gaudio lacrymis, cœtum implerent. tum Auriaco nuntium mittunt. quem cum ille accepisset, vt sacræ concioni interesset, hac finita, mox ministrum coram toto auditorio literas eas recitare, & Deo gratias agere, jubet: vrbibusque fœderatis idem mandat.

mandat. Importato in hunc modum commeatu, gratijsque Deo actis, vt victoria vterentur, hosti porro incumbere placuit. isque, tanquam Panico terrore actus, omnibus relictis locis, liberam vndique vrbem fecit. dux Valdesius, Leiderdorpio cum discederet, tabulæ, in qua picta obsidio, subscribebat; VALE CIVITAS, VALETE CASTELLI PARVI; QVI RELICTI ESTIS PROPTER AQVAM, ET NON PROPTER VIM INIMICORVM. Ejus pertinacia factum dictitabant, vt obsessi conditiones non acciperent; qui colloquia, à Lanoio instituta, perturbasset: ægre ferens, expugnatæ vrbis laudem, de qua minime dubitabat, sibi eripi. idque à Romero etiam, cum ad eum, recensendis Hispanorum legionibus, à prorege Requesensio missus esset, exprobatum. Erant illi in exercitu militum supra vndecim millia, & castella ad hæc sexaginta duo; quique vrbem liberarent, vix bis mille, ac quingenti, censebantur. atq; in fuga, prœliisue anteactis, ex Hispanis instar mille intercepti; cum vix quadraginta è suis Batavi desiderarent. neque illud reticendum. nocte eadem, qua desertum ab Hispanis Lammum fuit, murus, à vaccaria porta ad Burgundicam turrim ducens, cum fragore longe maximo, ad viginti sex decempedarum spatium, vna cum pomerio suo sponte cecidit; & apertam, per ruinam istam vrbem facile hosti intrare erat: sed hoc ipsum fugienti, tanquam obsessis magno impetu erumpentibus, metum auxit. ac postridie, vt præsentem opem suam Deus manife-

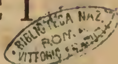
CIƆ IƆ LXXIV.

CIↃ IↃ LXXIV. manifestam faceret, flans Vulturnus, aquas, ceu perfecto opere, rursum vrbe summouebat: & excipiens illum aquilo, cum ingenti tempestate, in Oceanum repellebat. tum Auriacus, vrbem ingressus, blande ciues, pro constanter tolerata obsidione, collaudauit; & egenis eleemosynam procurauit. dein, mutato magistratu, Kagam, in faucibus lacus Harlemensis sitam, & Goudanum emissarium, communiuit. hinc Boisoto, Gulielmio, Nicolaio, & ductoribus classis cæteris, torques aureos, ac numismata, ad memoriam rei cusa, magistratus primum vrbanus, inde Ordines, donauere, vrbem vero ipsam Auriacus, Ordinesque, Academia ornauere; quæ octauo Februarij, anni proxime insequentis, constituta. quibus ita ordinatis, Goudam Auriacus se recepit; vbi ad illum Aldegondius, anno postquam captus fuerat, libertati restitutus, mox accessit.

IOAN-

IOANNIS MEVRSI

GVLIELMI AVRIACI

LIBER X.

DVM ad Leidam hæc geruntur, parte alia Requeſenſius ad Bommeliam, tum Gorcomium, & Loueſtenium, cum exercitu ſuo eſſe; ſi fortaſſe opprimere alibi incautos poſſet. ſed Balfurius, cum Scotorum ſeptem ſignis, cum hæc loca inſideret, aggereſque perforaret, fruſtra hic conatus fuit. quam ob rem Worcomium aggreſſus, paruum è Gorcomij regione oppidum, in quo ſigna quinque erant, ter repreſſo prius impetu, cum defendi haud vltra poſſet, per deditionem capit. Vitellius quoque, ſigna Germanorum quindecim, & Hiſpanos item aliquos, ac duodecim tormenta, contra Lederdamum ducere. id exiguum etiam oppidulum; & cohortes duæ impoſitæ, quę defenderent. ſed continuis horis vndecim multis tormentorum ictibus verberatum, cum deiectum arcis propugnaculum eſſet, ad deditionem actum. hinc munire Werckendamum, & aduerſam Moſæ ripam; ac, catena interjecta, flumen claudere. illum ab Au- CIↃ IↃ LXXIV.

 riaco

cIↃ IↃ LXXIV. riaco missi milites, cum munitionem vtramque expugnassent, mox Dordracum abduxere; & victoriæ Seuenbergam addidere. tum tentati per proditionem Delphi ab Hispanis, sed nequicquam. in præsidio signifer Gallus, qui pollicitus operam erat, rem detegere. itaque insidiatoribus ipsis structæ insidiæ; & cuniculus ad Waterslotanam portam, per quam intromitterentur, clanculum ductus. sed cum inter demittendum pons hæreret, fœminæque in fenestris prope vallum spectarentur, suspicati dolum Hispani, vti erat, retro pedem retulere. nec proditio illis sua, nec insidiæ oppidanis successere. inde Antuerpia, arte pari, & eventu, ab Auriaco petita. Hadrianus Guilelmius, is qui nobis supra quoque in Leidensi obsidione memoratus, classem nauium sexaginta, bene instructam, ad Ordamum, ab Hispano communitum, præteruectus, subter ipsam vrbem ducere. intus militum aliquot signa, clanculum à Ioanne Vossio introducta, opportunum capiendæ vrbis tempus exspectabant. & in arce ex Hispanis plus triginta coniurati. sed consilium cum rescisset è centurione Scoto, hîc captiuo, Requesensius; vt auerteret, ire illuc Mondragonium, & cum eo legionem vniuersam, sexque Hispanorum signa, ocius jubet. tum tempestas illa nocte, qua tentari res deberet, adeo ingens excitata: vt ad ripam, exponendo militi suo, nullo modo applicare naues possent. quæ cum, irritæ conatus, recessissent; miles quoq;, qui in vrbe, clam dilabi. sed in arce comprehensi Ioannes Alphonsus, item Petrus Maldonatus,

donatus, capite pœnas dedere. mox seditio in Hispanis ingens orta. nam Valdesius cum, Leidensi obsidione derelicta, Hagam comitis petijsset, postulare stipendium miles; quo negato, cum Valdesio ipsi vincla iniecisset, arma, & Electum, capere. illicoque Maselantslusa, Leitsendamo, Vorscota, & Valckenburgo, septem millia convenire. inde Leidam prætergressi, cum Harlemum, & Amstelodamum, petijssent, ac prohiberentur portis, Vltraiectum porro ire. vbi iterum exclusi, postquam moniti non desisterent, ab Hiergio, Floionoque, & Valdesio, qui, amicis adjutantibus, forte euaserat, perduelles proclamantur; ac potestas cædendorum passim datur. illi vero nihil territi, cæso Electo, quod ad Hiergium ipsis inscijs literas dare ausus esset, Ioannem Blancum in occisi locum statuunt. inde per vim capere Vltraiectum nisi, ad Werdensem portam ligna, stramen, picem, pulueremque tormentarium admouentes, cum conatus frustra essent, mox in Catharinæ portam impetum vertunt. ad hanc Vredenburgum erat, quod præsidiarij centum, ac viginti, sub Francisco Ferdinando Auila duce, tuebantur. vnde auxilium exspectantes, cum spes illa fefellisset, propulsati eadem virtute, recessere; centum amplius, & in his Ioanne Blanco, interfectis. ac futura longe major strages erat; nisi Auila, qui suppetias perduellibus, dum pugnarent, denegasset; postquam victi, prono in gentem suam animo, incumbentes magno impetu oppidanos, verberato per tormenta explosa tergo, retraxisset. tum Ioannes Osorius Vlloa à prorege CIↃ IↃ LXXIV.

CIↃ IↃ LXXIV. rege Requesensio ablegatus, qui, viritim aureis quatuor numeratis, & deduceret Vltraiecto, & Herentalio, ac Teneramundæ, in hiberna distribueret. Inter bella hæc & de pace agitatum. ac negotium à Noircarmio, qui è vulnere ad Harlemum vrbem accepto Vltraiecti decumbebat, inchoatum. is cum Aldegondio agere, tunc captiuo; qui de hac re, ejus jussu, ad Auriacum literas dare. sed, Nassouio ad Mouicum profligato, non pro dignitate regis arbitratus Requesensius, cum subiectis perduellibus de constituenda pace convenire, supplicare eos voluit. Mense Iunio Campaniacus ad Boisotum, vetere amicitia iunctum, datis literis, restaurare postulauit; effecitque, vt, obsidibus constitutis, ad Auriacum Aldegondius mitteretur: qui negotium de captiuis commutandis pertractaret; Ordinesque item Hollandiæ, & Zelandiæ, quo in pacem animo essent, exploraret. hi cum scriptum à se quoddam Campaniaco transmissent, idque ipsi non placeret, porro instare apud Ordines Aldegondius, vti supplices apud regem esse vellent. illi, qui auctoritate viri facile mouerentur, & redire ad obsequium, modo tuto illud possent, plane vellent, obsecuti; equitum nomine, & vrbium, Hollandiæ, ac Zelandiæ; quæque fœderatæ istis, Buræ item, & Bommeliæ; nulla Ordinum vtriusque eius prouinciæ, aut religionis etiam, mentione, supplicare animum inducunt; *vti militem externum, adeo damnosum Belgio, remoueret; & consilia de rep. ordinanda cum Ordinibus generalibus communicaret.* hunc libellum cum Monfortij, in Vltraie-

Vltraiectino agro, Campaniaco Aldegondius tradidisset; ille, postquam inspexisset, mense Augusto ad præfectum Verianum, Ioannem Iunium, Antuerpia scribere; *certum sibi, minime placiturum regi; cui militem, & comitia, suo arbitrio indicenda, præstituerent.* Mense Octobri Aldegondius, pro captiuo Mondragonio libertati restitutus, id effecit, vt Elberto Leonino commeatus ab Auriaco daretur. isque Delphos, inclinante jam Decembri, mox aduenit. Agere etiam hoc negotium Maximilianus Cæsar; à quo missi, Guntherus Zwartzenburgicus, & Wolfgangus Hohenlous, anni proximi Ianuario cum Dordracum appulissent, coram Auriaco, & Ordinibus, causam aduentus sui exponunt; *cupere Cæsarem, Belgio, tam valde afflicto, pacem reddi. ideo se, Auriaco affines, amicos ipsis, ablegasse; qui, negotij hujus medij, partis vtriusque animos conciliarent. tum VVolfgangum quoque Rumfium, Rudolpho filio, Hungariæ regi, à cubiculo, ad Philippum in Hispaniam misisse, qui hoc ipsum adiutaret.* ad quæ Auriacus, Ordinesque, respondere; *anno se superiore Campaniaco mentem suam explicasse; nempe velle, vt externum militem omnem euocaret, & comitia Ordinum generalium redderet. qui quæcunque de republica, & in ea religione, decreuissent, ijs sese parituros.* Post quæ, cum ad Requesensium, tunc Antuerpiæ commorantem, accessissent, tandem actum, vti Bredam mense Martio conuenirent; quo legati à Requesensio, Ferdinandus Lanoius Rochensis, Rassingemus, Arnoldus Sasboutius, Cornelius Susius, Elbertus Leoninus; ab Auriaco, & Ordinibus, tum

cIↄ Iↄ LXXV.

cIↄ Iↄ LXXV.

CIↃ IↃ LXXV. Bommelia quoque, & Bura, fœderatis; Philippus Marnixius Aldegondius, Carolus Boisotus, Arnoldus Dorpius, Gulielmus Zulenus Niueldius, Iacobus Dousa, Ioannes Iuiiius, Adrianus Vander-Mylius, & Paulus Busius. ac Dordracum obsides missi à Requesensio, Christophorus Mondragonius, Iulianus Romerus, Michael Alenturius, Gulielmus San-Clementius. delegatis ab Auriaco, & Ordinibus, imperatum; *illud vt considerarent, quod Ordinibus generalibus, si Hispani, aliique peregrini, amouerentur, sese totos submisissent. quam si illi conditionem non detrectent, nec se aliud quicquam honeste obtendere posse. quam ob rem examinarent, vtrum magis expediret; Ordinum generalium arbitrio se permittere, an seorsim nouas conditiones ponere. ac videri sic futurum, vt comitia denegentur; maxime si suffragium illic suum populo, cujus multum id intersit, etiam petant. neque exspectandum esse, vt Hispanum, aut externum alium militem, ante constitutam pacem, remouere à se velint. ante omnia, vt quid velint cognoscatur, incitandos, ad libellum vt respondeant. quod ni satis clare faciant, aut si insuper etiam habeant, noua capita proponendi occasionem sibi dari. idque ita illos velle, ex Elberto Leonino colligi posse, capitumque nonnullorum, quæ adiicere decreuissent, parua appendice. ac deliberarent serio, an in ipso statim initio de religione agerent. nam omnino hoc videri. tum & scripto cuncta agerent, & Hollandica quidem lingua, prout priuilegio suo tenerentur. instrumenta quoque omnia, subsignata à se, traderent parti aduersæ; cui vicissim scripto, itidem subsignato, declarandum; quis mandata huic dedisset.*

disset. & an rex existimaret, agere ipsos secum posse; CIↄ Iↄ
dein quaecumque agerentur, ea vti approbaret; vtique LXXV.
rata se habere declararet. ac tractatus conditiones tales esse oportere; ne vi vlla, siue dolo, indirecte, aut directe, vsquam circumveniantur. ita autem relinquendam religionem, vti eam possiderent; neque alterius exercitium permittendum. ad securitatem vero concedendum, vt Auriacus, Ordinesque, militem praesidiarium, quibus vellent locis, ponerent; cui stipendium, sub Auriaci praefectura, pro arbitrio procurarent. porro Auriaco praefecturam Hollandiae, Zelandiae, & Vltraiecti, continuandam; bonaque omnia, & in his Burgundiam maxime, redhibenda: item munera, quibus ante turbas istas functus esset. ad quae addi oportere maris Belgici vniuersi praefecturam. quando vero à magistratu pars praecipua reipublicae, & securitatis eius, dependeret; ita is statueretur, vt durante bello solitum: tum confirmaretur etiam ab Hollandiae, & Zelandiae, praefecto, iuxta vrbium singularum priuilegia. quod si forte eveniret, vt Auriacus mortem obiret, ne praefectum in Hollandia, ac Zelandia, vrbibusque foederatis, rex statueret, nisi in quem consensissent; ac si contra is tentaret, integrum tum ipsis forte, hoc reiecto, alium quemuis substituere. tum comitia item habere, quoties illud è rep. iudicabunt; siue Auriaco, siue eius successore, indicente. ordines quoque, neu subiectos qualescunque, neue causas, extra Hollandiam, aut Zelandiam, aut confoederatas vrbes, praeter voluntatem eorum, euocare ne liceret; quod Hollandiae aduocato, Iacobo Endio, pridem factum. consiliarios, in provinciali curia ab Auriaco constitutos, munere suo perfuncturos; neque vnquam deinceps alios

cIↄ Iↄ LXXV. *datum iri, quam quos ipse, Ordinesque, nuncupassent. idemque in muneribus cæteris ius futurum. Bommelia, Bura, vrbesque aliæ fœderatæ, sub Auriaci præfectura permanerent, & Hollandiæ, ac Zelandiæ, poro nexæ adhærerent. quicquid ab Albano actum, aut senatu, qui turbarum appellatus, ceu contrarium iuri omni, & æquitati, aboleretur; ac sententiæ, aut decreta, contra ipsos promulgata, à quocunque tandem iudice, irrita essent. arces quoque, ceu tyrannidis, potius quam iusti imperij, & legitimi, firmamenta, illico destruerentur. Iesuitæ, iuxta Hispanos, Belgio vniuerso exirent; & episcopi, nouo more instituti, vnde turbæ omnes ortæ, tollerentur. de religione edicta delerentur; cui, si libertas obtineri haud posset, darent operam, vti saltem conscientijs impetrarent. ne contrahere matrimonia, aut baptismum celebrare, coram sacerdote aliquo cogerentur; vtque intra ædes suas preces sacras frequentare, & defunctos suo ritu, ac quocunque vellent loco, sepelire sinerentur. in prouincijs item alijs, siue regnis, de religione sua vti ne inquirerentur; neue in corpore, aut fortunis, vexarentur. vtque poni arma possent, rex, aut Belgium, sexcentena florenorum millia daret, quæ militibus Mandesloi deberentur; & Antuerpiani deinceps, quod pro commeatu exigere instituissent, id omittere iuberentur. tum vtrinque fœdera nulla haberentur, & inprimis Baionensi rex decederet. Academia, pridèm Leidæ constituta, firmaretur; quæque Hollandiæ aduocato, Iacobo Endio, chartæ ereptæ, redderentur. priuilegia, quæ quibusdam ciuitatibus ab Auriaco data essent, salua forent; quæque is in priorem expeditionem impendisset, aut à rege, aut à Belgio*

gio vniuerso, ipsi restituerentur: ac turbarum toto cIↄ Iↄ
tempore non præscribi quicquam posset, actioque in LXXV.
fiscum esset. bona, munera, dignitates, redderentur; reliqua, vsuræ, redituſque, soluerentur. & Culemburgensis domus iterum exstrueretur; monumentaque, in opprobrium Protestantium excitata, tollerentur. testamenta, codicilli, aut legata, aut donationes etiam, item substitutiones, quæque fidei commissa, odio profugorum facta, nil valerent. tum Buranus patri Auriaco redderetur: & vrbs VVoerda in Hollandiæ potestate permaneret. tormenta, quæ cepissent bello, ad securitatem Hollandiæ, ac Zelandiæ, fœderatarumque vrbium, ea ne eriperentur. sententia, in Nardenum lata, irrita esset; & exustæ illic ædes, regis sumptu, aut Albani, instaurarentur. tum pecuniæ, quæ in bellum hoc impensæ, siue ex ærario regis, siue aliunde acceptæ, nullæ repetundæ essent. neque qualiscunque rei, inde ab anno eius seculi sexagesimo quinto gestæ, vlla deinceps actio foret. denique rex se, quicquid à quocunque factum, condonare; subditosque omnes fidos arbitrari, testaretur. ac contractus huius sui beneficio cum Harlemum, tum Nardenum, & Lederdamum, fruerentur. Ad secundum Martij diem postquam Bredam conueniſſent, & vtrinque in pacem affectum oſtendiſſent, delegati ab Auriaco, atque Ordinibus, poſtulare; *ad libellum, quem superiore anno Campaniaco obtulissent, vt responsum Requesensiani darent.* qui cum hie interrogarent, *quosnam illi peregrinos, quæ comitia, intelligerent*; ipſi dicere, *& Hispanos, & qui extra Belgium nati, peregrinos, vti essent, se censere: ac comitia ea velle, quæ sub Ca-*

 rolo

cIↄ Iↄ LXXV. *rolo Quinto Cæsare, cum is in Philippi manus Belgium isthoc resignaret.* inde Requesensiani, *periniquum hoc videri, vt Hispani, quorum clara pro Philippo rege opera, & maioribus quoque eius, in hoc ipso Belgio esset, pro externis haberentur. quin Germanos, Gallos, Anglos, qui Auriaco, & Ordinibus, militarent, tales potius censendos. tamen, quando hoc vrgerent, scirent regem, pace semel constituta, non diutius, quam necessitas postularet, eos isthic relicturum. ante autem vt deduceret, non ipsius maiestati, cuius summam rationem habituros se polliciti, conuenire. quod comitia attineret, non consilium à prouinciarum ordinibus recusare, in illis rebus, quæ ad ipsos pertinerent, & communicari etiam assolerent. sed quæ à suprema eius potestate, aut voluntate, dependerent; hæc referre ad secretius consistorium, tum prouinciarum curias, vrbiumque, & municipiorum item, magistratus, vbi opus, promptum esse. quando vero hæc comitia conuocare non tam facile, nisi positis prius armis, polliceri regem Hollandis, ac Zelandis, vrbibusque fœderatis, priuilegiorum omnium, legum, consuetudinumque, quales ea ante turbas istas essent, plenam restitutionem. tum delictis quibuscunque certam veniam. ac placere, vt erepta vtrinque bona, qualia inpræsens essent; captiuique, & in his Bossuuius maxime, sine pretio redderentur. ita tamen, vt Auriacus, Ordinesque, vrbes, arces, munitiones, naues, machinas, bellicumque instrumentum vniuersum, bona fide restituerent; & majorum religionem locis omnibus per prouincias instaurarent. quam si qui deserere vellent, iis Belgio suo excedere, bonaque intra tempus præstitutum vendere, verum*

semel,

ſemel, & duntaxat iſta vice, integrum fore. quam in cIↄ Iↄ
rem ni fide ejus, literarum teſtimonio communita, ſatis LXXV.
cautum exiſtimarent, vt ſecuri eſſe poſſent, ipſi aliquam rationem, de qua conſulturus eſſet, inuenirent. Ad hæc ſcripto, ab Auriaco, Culenburgico, Othone Egmundo, alijſque fœderatorum delegatis ſubſignato, ad viceſimum diem Martij ſic reſponſum; *ſe libello ſuo inſiſtere, vtque miles peregrinus euocetur, ac comitia reſtituantur, poſtulare. & conceſſum prius eſſe, multo leuiore cauſa, cum Gandaui congregati Ordines anno* cIↄ Iↄ LIX *illud peterent. non negare, quin Hiſpani regis in Hiſpania ſua ſubditi eſſent; ſed, in Belgio vniuerſo peregrinos recte dici, neminem non arbitrari. & id ipſos oſtendiſſe; cum à primo ſtatim aduentu, perduelles, & hæreticos, Belgas omnes dictitantes, crudeliſſime diuexarint. quod ſi negent, id Gandauum, Tornacum, Antuerpiam, Machliniam, Liram, Siluam ducis, Dauentriam, Vltrajectum, & Roterodamum, ſine negotio conuicturas. ac nunc verum à maioribus vaticinium comperiri, Hiſpanicam affinitatem Belgio luctuoſam fore. itaque tales retinere iſthic velle, nihil ſane aliud eſſe, quam affectum ſubditorum, ſine quo conſtare imperia nulla poſſint, regi eripere. nam quod merita Hiſpanorum in hoc Belgio de Philippo, ac majoribus item ejus, prædicentur; minus recte illos facere. quippe ſi, quæ contra admiſerint, comparentur, multo grauius nocuiſſe, quam profuerint, certum fore; nec conferri vllo modo cum his poſſe, quæ à Belgis ſint patrata. claram illorum operam eſſe bellis pridem contra Gallos; vt Hiſpanis Mediolanum, ac Neapolim, vindicarent. tum ad San-Quintini famum,*

&

cIↄ Iↄ *& Greuelingam. Carolum quoque, regis Philippi*
LXXV. *parentem, valde adiutum in Italia, Africa, & alibi. nec propterea tamen Hispanos anno* cIↄ Iↄ XX *præfectum in Hispania sua Belgam admittere voluisse. quod Germanis, Gallis, Anglis, Scotis vsi, huc necessitate impulsos, vt vim à se Hispanorum propulsarent. nec auctoritatem illos, neue præfecturam vllam, affectasse. deinde in his Germanos certe pro externis non habendos; cum Hollandia, & Zelandia, ad Imperium pertinere censeantur. nihilominus etiam illos, vbi opus, dimissuros. quod comitia generalia attineret, quæ differre quidem in præsens, postea autem circumscribere, & in ordinem cogere, velle rex Philippus videretur; non persuasum se habere, antequam dimissi Hispani, facile Ordines generales ad comitia istiusmodi conuenturos. cætera capita, si interpretatio quædam necessaria adderetur, pacis obtinendæ causa, satis tolerari posse. sed quod vrbes, arces, naues, ac munitiones belli, dedi postulent, jure fraudem suspicari; neque aliud quicquam agere, quam ut blande imprudentes circumueniant. ita nempe olim in fabula ouibus lupos persuasisse, vti canes defensores remouerent. temere Auriacum, Hollandosque, & Zelandos, perduelles appellari; quando nunquam majestatem regis læserint: verum potius, vt tueri ipsam possent, prouincias, vrbes, aras, focos, contra vim Albani ducis defendisse. idque semper sibi certum, declarasse. neque enim arma vnquam contra regem induisse, neque ab eo desciuisse; cui porro adhærere constituerint. de Catholica, & Romana, religione quod præscriberent; aut sequendam eam isse, aut è Belgio discedendum; illud vero tolerare minime posse. se non aliam*

aliam religionem, quam Catholicam, Apostolicam, & diuino Euangelio conuenientem, exercere; atque in illa acquiescere. tantum errores crassiores rejecisse; vt, quæ dei essent, deo; quæque regis, regi darent. ea propter libere pronuntiare; se, quæ obtulissent capita, istis quidem conditionibus circumscripta, nullo modo admittere posse: & exemplis Egmundani, Hornanique, ac Montinij, deterreri. neque æquum arbitrari, vt eorum, qui addicti religioni reformatæ, ingens adeo multitudo patria ejiceretur. idque longe durius esse, quam si quater mille Hispani, satis jam locupletati, in Hispaniam, patriam suam, se recipere juberentur. porro vastum breui totum Belgium fore; ac commercia, & opificia, quibus opes ejus starent, alio translatum iri. quando id compertum esset, nimiam crudelitatem in edictis exequendis, cum exacti passim incolæ diffugissent, magnum omnino ærario regis detrimentum attulisse. nam bonorum venditionem quod permitteret; quis ignoret, etsi emptores minime sint defuturi, summum tamen miserorum damnum fore. & quod adderet, semel tantum, atque ista vice, hanc se illis indulgere; hinc colligere in procliui, mox horrenda de religione edicta reuocare, denuoque, quicquid reliquum Belgarum, perturbare statuisse. quæ consilia cum refugerent toto animo, non se posse in conditiones istas consentire. interim orare regem, quæ proposuissent ipsi, vt in bonam partem capiat; supplicesque numen summum venerari, vti regi, & legatis, mentem meliorem inspiret. Huic scripto aliud Requesensiani die Kalendarum Aprilium mox reponunt. *nimis acriter secum agi, qui nil supra pacem cupiant. velle regem, vbi primum* CIƆ IƆ LXXV.

CIↃ IↃ *conueniſſent, militem Hiſpanum educere: & comitia,*
LXXV. *qua urgerent, reſtituere. inhumanum, quod de lupis, ouibuſque, allegarent; ceu in dubium regis fides vocaretur: qui non aliter vrbes, arces, quaque alia, dedi ſibi poſtularet, quam ſi plene pracauiſſet. de religione vero, nihil ſibi concedendum arbitrari. qui mutare ſolum vellent, his ſemeſtre; ac, vendendis bonis ſuis, annos decem indulgere. in diſceſſu ſubditorum, indolere; ſed ipſorum culpam eſſe, qui conjungere ſeſe cateris detrectarent. ſemel autem hunc permittere, ne, religione incerta, turba ſemper alia, atque alia, oriantur. neque autem dubitare, ſi doctrina iſtius noua profeſſores exigantur, melius populo futurum: quem ſeruatum ipſe cuperet, liberumque ab inquiſitione Hiſpanica: quam inuehere, nunquam animum induxiſſet.* Iſto ſcripto cũ particulatim quidam impetiti viderentur, delegati amplius deliberandum, ac petendam plenam ſubſignationem, exiſtimantes, quarto April. *ut colloquium differretur*, poſtulare; *ſimul, quando diſceſſurus Swartzenburgicus, & iam in procinctu eſſet, vt daretur commeatus vna ad Caſarem ablegandis: obſideſque interea temporis redderentur.* Hic dilatio quidem data, ſed non item commeatus; arbitrante Requeſenſio, *tranſeunda terra regia beneficium perduellibus nullo modo permittendum; cum inprimis alia ire via poſſent.* Svvartzenburgicus, cum iam abitum pararet, inſtitutum pacis negotium ſupremo alloquio parti vtrique commendare. *ſe non opera vlli ſua pepercisse, igni huic reſtinguendo. ac quantumuis, ne quid ageret, differentia religionis hactenus prohibuiſſet: tamen porro vrgendum*

dum esse, & ponenda vtrinque arma in semestre. quando vero reformata hæc religio alte adeo animis hominum insideret, vt tam cito inde euelli minime posse videretur, arbitrari, dum vtrinque induciæ essent, eam Hollandis, Zelandisque, concedendam; neque causæ satis esse, cur induciæ negarentur. quæ ni constituerentur, certam Belgij vniuersi mox perniciem imminere. ac verendum, ne prouinciæ separatæ in alterius potestatem se permittant. id se animo prouidere; &, pro summo in regem affectu, impeditum omnino velle. Ad hæc Requesensium rogat, *intra biduum vt respondeat, & discessum boni consulat. sedulo quiduis à se factum; tamen, quod doleret maxime, accepisse, quam nonnullos offendisset. igitur, cum de fide sua dubitari intelligeret, à legatione abire, Cæsarique eam reddere, statuisse. qui, induciæ si quæ fierent, operam adderet, & consilium, vt, optata tandem pace constituta, Belgæ omnes in obsequio regis sui permanerent. huc se quoque, quicquid posset, collaturum.* Responsumque à Requesensio ad octauum diem Aprilis; *pro nauata in negotio isthoc opera, gratias agere, neque dubitare quicquam, quin & grata regi esset. sed inducias cur negaret, causam antea indicasse; nec videre, cur discedere à sententia ista debeat. velle tamen, vt de armis in bimestre deponendis ageretur; dum interea religionis exercitia omittantur, &, qui eam profitentur, solum vertant.* Inter ista Svvartzenburgicus, & cum eo delegati, ab Auriaco, atque Ordinibus, discessere; qui reuersi extremo Maio, pridie Kal. Iul. retulere: *quæ offerrent priuilegia, perlibenter ea accipere. verum nihil profutura existimare,*

CIↃ IↃ LXXV.

CIↃ IↃ LXXV. *mare, si vertendum solum esset. quando autem discedere patria, aut mutare religionem, necdum possent; orare quam demisse regem, ne vim vllam subditorum longe fidelissimorum conscientijs factum iret. quod si deinceps ferrum, ac flammam, prohiberet; tum obsequio se, & fide, nulli quicquam concessuros. quo securitati oblatæ minus fidant, tot exemplis, nimis certe luctuosis, impediri. maxime si vrbes, arces, naues, & munitiones omnes belli, regi traderent, antequam ille militem Hispanum euocaret, ac comitia generalia restitueret. quîs negatis, nullo modo diffidentiam tolli posse. nihil sibi inimicitiæ cum prouincijs cæteris esse, quibus dudum fœderatis, & amicis, vterentur. qua de causa hostile nihil, cur detrectent, metuendum. quanquam vero hæc sufficere ipsis debeant, tamen, vt cuiuis constet, non se aliquid præter pacem, & tranquillitatem publicam, flagitare; etsi vitam, fortunasque, post religionem ponant, nihilominus placere, si rex libertatem eius porro neget, vt de ista, ac securitate sua, cæterisque rebus omnibus, ab Ordinibus generalibus, more maiorum conuocatis, statuatur.* Ad quæ postquam statim sibi, & sine ambage, responderi postularent, Requesensius rem extrahere; ac, *negotium in Hispania disceptandum: itaque ad Philippum regem ablegandum. cui rei quadrimestre opus esse. quo elapso, quod mandati accepisset, relaturum.* Dum negotium pacis agitur, Requesensius conuenire ad se iussis sanctioris consistorij senatoribus; illis quoque, quîs ærarium, & resp. denique summa, curæ esset: tum & alijs, per prouinciarum curias dignitate, ac prudentia, celebratis; super pace, & responso ab-

ſo ab Auriaci, Ordinumque, delegatis, quid ſen- CIↃ IↃ
tirent, dicere mandat. qui, conſilia poſtquam diu LXXV.
contuliſſent, edixere; *vt religionem auitam, quique eam in prouincijs iam turbatis profitentur, tum prouincias quoque ipſas in obſequio regis ſui conſeruare porro queant, quæ de milite peregrino euocando promiſiſſet, ea vt exſequeretur. id ſecure facere poſſe: cum, ad maieſtatem regis toto Belgio aſſerendam, ſat indigenarum eſſet. ſic Parmenſem, ad pacandos pridem motus, milite nullo externo vſam. quam virtutem ſub Albano iterum comprobaſſe Belgas, cum Auriacum ingruentem propulſarent. dein comitia, quibus ipſi ſe ſubmitterent, concedenda; & religionis item reformatæ exercitia: dum modeſte, & ſine offenſa, hæc haberent. denique etiam habitationem illis permittendam; quam externis mercatoribus, Anglis pariter ac Germanis, alijſque, idem de religione ſentientibus, indulgeret. interim fortaſſe deum meliorem cunctis mentem iniecturum; concionibuſque egregijs, & exemplis, ad virtutem, & antiquam pietatem, reducturum. quæ ſi neget, metuendum, ne prouinciæ, hactenus ad obſequium promptæ, cæteram regis reuerentiam exuentes, dominum ſibi, facile iſta conceſſurum, alibi quærant. quin Auriacum præ ſe ferre, & pronuntiare palam, ſi rex inclementer agat, non deeſſe candidatos.* Hoc conſilium, quanquam rectum, non Hiſpanis tamen placuit. quod pœnituiſſe ſæpe Requeſenſium, idque ab ipſo aliquoties ante mortem exauditum, ſunt qui ferant. Delegati ab Auriaco, &. Ordinibus, die decimo-quarto Iulij, cum de pace fruſtra ſeſe agitare animaduerterent, diſcedendum tandem rati, ſcripto

CIↄ Iↄ postremum oblato, conqueruntur; *nunquam Re-*
LXXV. *quesensianos bona fide quicquam egisse. se vocare testem deum, hominesque, quam sincere, finiendo semel bello, quiduis fecerint.* inde, ante acta omnia repetentes, palam faciunt, *nihil aliud his propositum, quam responsis plane dubijs, & dilatione callida, tempus ipsis interuertere. nihil æquius peti abs se potuisse; neque illos, si quid sine dolo agerent, negaturos. itaque, etsi consiliorum integritatem præ se ferrent, tamen fraudis manifestos. quæ cum ita se haberent, decreuisse libertatem, aras, focos, summa ope propugnare. nihilominus, vt ostenderent, quam ad pacem inclinarent, cum responsum, quod prætendant, ex Hispania accepissent, non inuitos ad negotium redituros, si consultum videatur, & sperare certò possint, meliore deinceps fide acturos esse.* Hic cum sese accusari ægre ferrent, eo ipso die referunt; *summa cum iniuria queri. nec quæsitam sibi moram, nisi, pro momento rei, quicquid actum, vti regi nuntiarent; ac, quid fieri ipse vellet, intelligerent. neque scriptum hoc postremum alia lege velle accipere, quam vt mox, responso allato, ad colloquium instaurandum reuertantur. interim testari deum, hominesque; promptos semper, facilesque, se fuisse: nec discessus, aut colloquij dirimendi, causam vllam præbuisse. contra Auriacum, Ordinesque fœderatos, huius culpæ reos esse; qui tantillum ipsis tempus indulgere recusarent. nam, cum plena potestate aduenisse quod obijcerent, sane ignarum nulli esse, id in rebus adeo magnis vsitatum.* Sic colloquium hoc diremptum. è quo cum vtrinque præualere cuperent, potior tamen causa Auriaci iudicata. quippe qui, quæ

tacite alij, palam peteret; *libertatem, immunitates, & antiqua priuilegia; inde militis peregrini missionem, & comitia generalia, prout olim vsitata*. quibus cum religionis causam subderet, nihil æquius postulare potuisse visus fuit. nihilominus inter pacis hoc negotium bello Hispani profecere; &, dum illic negligentiores cæteri, Neusam in Flandria, Oudenboscam in Brabantia, muniere. In memoriam rei gestæ cusus ab Hollandis nummus, cuius parte ab vna septum; in quo leo, ensem strictum vnguibus tenens: circum scriptum, SECVRIVS BELLVM PACE DVBIA. in aduersa, libertatis signum, pileus; cum inscriptione ista: LIBERTAS AVREA CVIVS MODERATVR HABENAS RATIO. Inter ista Fridericus Cæriolanus de constituenda pace formulam edit, cuius capita. *vti omnes, bene erga pacem affecti, magis publicæ, quam priuatæ, rei studeant; statuantque, dum se mutuo, subditosue, principes Christiani oppugnent, omnes simul, vna cum religione, ac fortunis, intercidere. ita Africam, Palæstinam, Asiam, Græciam, & Pannoniam, perijsse. idem sibi, ni prouideant, & concordes esse velint, imminere. ne jus summum, quæ iniuria sæpe summa, consectari vtrinque cupiant. rex honorem, nomen, bona, cunctis reddat; subditique ad obsequium priscum redeant. quæ promissa, ac conuenta, bona fide teneantur. si necesse arctius astringi regem, proceres Hispani omnes, sacri ordinis, aut profani, quod cum Africanis olim institutum, subsignare iubeantur. idem &, volente rege, principes Germani faciant; Belgijque vrbes aliquot, è primarijs. at, cum tres sint motus causæ, Inquisitio; mandatumque*

de

CIↃ IↃ LXXV.

ↀIↃ IↃ LXXV. *de edictis Caroli Quincti, & Philippi, seuerissime exsequendis; item decima imperata; Inquisitio, decimaque, nondum adhuc instituta, omittantur: in edictis, cogitetur moderatio; qua consilio, & consensu, omnium fiat. qua qui non contenti erunt, aut maiorum se religioni aptent; aut, vt in Imperio suetum, constitutis illic legibus, alio migrent: saluis bonis, qua aut vendere, aut locare aliis, possint. quod de milite peregrino conquerantur, si hoc vrgeant, dimittatur; data prius satis firma cautione, nil prouinciales vnquam contra regem molituros: ad quem & de pace Auriacus summa cum modestia scribat. hoc momentum non exiguum habiturum. idem quoque ad Meliti principem, & Chinconium comitem faciat; qui consiliarij regis, dignitate, & auctoritate, primi: tum Auriaco ambo iuncti. quippe illum, Mencia Mendoza, qua Henrici Nassouij patrui vxor tertia patruelem; hunc, sorore eius ducta, affinem esse. qua si placeant, Furium statim citis equis in Hispaniam excursurum; ac responsum, quale optarent, mandatumque item plenum de religionis pace, & militibus peregrinis euocandis, allaturum.* His responsum ab Auriaco; *quas proposuisset ipse de promissis exhibendis cautiones, in quis cardo rei omnis verteretur, illas neminem prudentem adeo tutas arbitrari, quin & dispensare eas, & absoluere transgressores, pontifex Romanus posset. diffidentia ista fieri, vti ipse, meliori spe abiecta, bellum certum, etsi dubij euentus, paci incerta, adeoque insidiosa, praeferendum existimaret. deinde sero, neque integro negotio, formulam hanc transmissam esse.* Eodem tempore, inter belli apparatus, Brilæ Auriacus tertiam vxorem duxit, Carlotam Borboniam, ducis Monpen-

penſerij filiam. Requeſenſius, vt jam dixi, dum de cIↄ Iↄ
pace Bredæ agitur, Neuſam interim, & Ouden- LXXV.
boſcam, communierat; & Valdeſiæ legionis ſigna tria impoſuerat. inde Hollandiæ præfecto, Ægidio Barlamontio Hiergio, mandat; vt, munitionibus captis, viam ſibi ad exercitum in prouinciam adducendum aperiret. addit ei Ferdinandi Toletani ſigna nouem, ac Franciſci Valdeſij totidem; Belgarumq;, & Germanorum, alia quædam. illa poſtquam ad viginti quinque dies Beuervvici, in Hollandia boreali, ſubſtitiſſent, vt vicinis metum injicerent, Vltraiectum mox procedunt. vbi cum ſe Hiergii copiis adjunxiſſent, Buram verſus perrexere. oppidum iſtud perexiguum, priſco more communitum, muris, turribus, & profunda circum foſſa. arx præterea, turribus ſatis validis quatuor, foſſa triplici; inſuper, qua oppidum ſpectat, vallo lato. intus Vogelſangus erat, cum præſidiariorum ſignis quatuor, machinis viginti quatuor, cæteroque inſtrumento, quod ſufficeret. obſidebant peditum inſtar ſeptem millia; in quîs legio Lanceloti Barlamontii Megenſis, & Florentij Flojoni, qui vterque Hiergij frater: ad hæc equitum alæ quatuor. Vallo ducto, cui præerant Manuel Cabeca Vaca, & Salazarius, naues grandiores duæ ab Hiſpanis intra foſſam demittuntur. quibus ſuperſtrato ponte, cum tormenta quatuordecim Ludouicus Bloſius Treſlongus binis locis ordinaſſet, inſtituta verberatio, & continuata biduum. jamque edita ruina; quam inuadere Manuel Cabeca Vaca, & Caſpar Oartiſius, juſſi.

cIↄ Iↄ nec negotii multum erat; cum præfectus, seu ig-
LXXV. nauia, seu proditione aliqua, hac deserta, intra arcem se recepit. quæ res bene Hispanis vertit: quippe, fracto forte ponte, per quem in ruinam tenderent, facile erat jam transmissos profligare, cæteros fossa prohibente. ita sine vlla pugna captum oppidum, direptumque. neque fortius, arx defensa, etiam ipsa in hostis potestatem venit; militique sine armis, signis, tympanis, gratia discedendi facta. Vogelsangus, proditionis ab Ordinibus accusatus, & Gorcomij comprehensus, in Gaudanam arcem abducitur; sed, exposita facti sui ratione, mox dimittitur. Parte alia Mondragonius, vti aditum in Zelandiam sibi sterneret, milites è legione sua mille, insuper cohortes duas, Damiani Moralis, & Alfonsi à Soto-maiore, in Finartum obiectum ducit; ac tentatum prius vadum, postquam recessisset mare, cum egregia virtute transmisisset, locum capit. naues nouem, alueo custodiendo, appositæ erant; quæ, sclopetis retro actæ, transitum illi permisere. ac victoriæ mox Clunderta, & Roggenhillum, accessere. nec cessare, Bura expugnata, Hiergius. quin, accepto supplemento peditum ad tria millia, sub ductoribus Carolo Fuggero, Francisco Verdugo, & Alphonso Lopesio Gallo: cum equitibus quadringentis, ac fossorum ex Eburonibus signis quindecim: tripartito statim exercitu, vt consilij sui incertum hostem haberet, in Worcomium, ac Sconhouiam, Gallum, & Verdugum, ducere cum iussisset,

ſet, ipſe Audevvatram tendit. quo mox ipſi de compacto, decimo nono Iulij die, convenere. ea, ambitu non magna, ſitu longa, & quadrata, ſuper aggerem porrecta; foſſa, vallo, turribuſque, ſat munita: agro circum ſubpaluſtri. latus Iſula flumen alluit. in præſidio ſigna quatuor. ex his vnum Germanorum, ſub Muntero; alterum Scotorum erat, ſub Dincvvercio: cætera duo Gallorum; ſub San-Mariano vnum, ac ſecundum ſub Marcaultio. ab his cuncta ad defenſionem prompta. ædes noxiæ deiectæ, ſaxa è plateis eruta, & in vallum comportata, vt in hoſtem ea iacerent. tum imagines ſanctorum, vt pugnarent obſtinatius, ceu ſpe veniæ per offenſam tantam adempta, iuxta poſitæ. & parata inſtrumenta, quibus in ruinam muri inuadentes propulſarent: ac ſuffoſſa turris templi, ſic ſuffulta, ne deiecta, intro cadens, foſſam impleret. ſed præfectus loco deerat. quem cum ſorte petijſſent, in Munterum illa cadere, virum animi intrepidum; ſed audacia, quam conſilio, meliorem. eo factum, vt defenſio imprudentius inſtituta, præter mentem San-Mariani, qui peritia militari excellebat, vrbem pèrderet. obſeſſores ita diſtributi erant, vt Valdeſius aggerem Sconhouienſem, ac Monfortienſem item, qui cum eo rurſum iungitur; & Verdugus, Fuggeruſque, vt Woerdenſem occuparent. ipſe Hiergius, cum Megenſi, & Floiono, paullo inferius inſidebat. qui, cum flumen, quo inferri annona poſſet, obſepſiſſet, cæteras aquas diuertebat. hinc tormenta aduerſus turrim,

CIↃ IↃ LXXV.

cIↄ Iↄ lxxv. è qua castra vniuersa sclopetarij infestabant, duo locat. inde in aggere cataractæ, viginti tria; in Monfortiensi, quinque. hinc, negata deditione, quam petebat, septimo Augusti die verberare muros incipit. id quatriduum cum fecisset, Franciscum Aquilarium Aluaratum, & Sanctium Beltramum Pennam, explorare ruinam iubet. quam cum terra, ligno, lino, saxis, culcitis, dolijsque, & materia omni obuia, oppidani reparassent, oppugnationem imperat. acriter certatum vtrinque; adeoque obsessores exarsere, vt, Hispanis tantum oppugnare jussis, totis castris vrbem inuaderent. nec obsessis virtus defuit. sed cum diu hostilem impetum sustinuissent, ferro, plumbo, pice, oleo, artificiosis ignibus, & ardentibus item circulis repugnantes, victi numero, obrutique. magnam ibi victor miles stragem dedit; & è victis vix viginti euasere. varia cæde in oppidanos, militesque, nulla sexus, aut ætatis, ratione, desæuitum. concionator in crucem actus; paucique adeo vitam pretio redemere. vrbs direpta; ac, ne cladi quid deesset, etiam post prædam incensa, pene tota conflagrauit. ex Hispanis instar centum cecidere; inter quos & Aluaratus. Penna, alijque plures, vulnerati. Auriacus iam Goudam venerat, vt, perfosso illic aggere, aqua immissa obsidionem dissiparet; sed, post expugnatam vrbem, frustra id consilium fuit. Hiergius, cum præsidium illic posuisset, Fuggerum, Oartisiumque, cum Germanis, Hispanisque, sine signis, Lerdamum; ac Megensem, & Treslongum cum tor-

tormentis, Vltraiectum versus iter simulare: sed postridie ad Sconhouiam reflectentes conuenire omnes jubet. ea ad Leccam flumen sita; non tam opere, quam ingenio loci, firma. nec præsidium vllum erat. verum Gardius, rupto ponte, quem Megensis è nauigijs iunctis struxerat, mox auxilium introduxit. olim in aduersa ripa locū Hispani communierant; quem desertum occupare denuo Borgiam Hiergius iubet. inde murum, debilem ab ea parte, illinc verberare instituit. jamque edita ruina, Gardius, postquam primum impetum repressisset, alienis à defensione ciuibus, saluis bonis, armis, signis, vrbem dedit. cum Sconhouia mox Viana destituta. hinc exercitu deducto, Crimpam tendit, qua in Mosam Lecca influit. hic munitiones duæ. vna, in concursu fluuiorum posita; altera, in opposita ripa. in vtraque milites trecenti circiter præsidebant; sed, adueniente hoste, diffugere. Loco gemino, magis opere, & præsidio, confirmato, ob momentum, statim tertium Hiergius addit. tum Megensi, ac Fuggero, dat negotium, vti Woerdam obsiderent; ipse in Alblassanam insulam, ex aduerso Crimpæ sitam, copias ducit. & munitionem impositam statim capit. cui Auriacus vt occurreret, cum equitibus trecentis, ac peditibus octingentis, Riderkercam contra munit. quo obsessa quasi Crimpa, anno proximo, desinente Februario, sese reddidit. Dum hæc fiunt in Hollandia, naues circiter duodecim, bello instructæ, ad Rosendaliam à Zelandis exuruntur. his ducenti Mondragoniani appositi, qui

cIↃ IↃ LXXV.

cIↄ Iↄ lxxv. seruarent; sed, dum negligentius agunt, inuaduntur, ac fugantur. irritatus Requesensius, relicto in Hollandia Hiergio, in Zelandiam, in qua magnum fœderatis robur esse animaduerteret, arma vertit. igitur triginta jam triremibus structis, nauibus minoribus alijs, cum maiores alueo prohiberentur, Antuerpia Bergas, inde Tolam, & Annelandiam, mox peruenit; quo præmissæ Hispanorum è Romeri legione sex cohortes, quinque item è Valdesij, ex Hollandia euocatæ. ipse vero singulas Rutij, Mondragonij, Pacieci, Verdugique, & Altempsij, cum fossoribus mille ducentis, equitumque turmis quatuor, secum duxerat. jussus vadum explorare Ruisius Duránda, cum militibus quatuordecim; quibus comites sponte sua sese dabant Franciscus Marcadus, Sanchijque Auilæ puer. duces famulus Serooskerckij, & Tolanus quidam rusticus. qui cum, recedente mari, posse in insulas transiri nuntiarent, quamquam multis id negantibus, rem periculi plenam aggreditur. ac, prensatis prius ducibus, cum seorsim milites quoque compellasset, die vicesimo octauo Sept. singulos peram, pulueremque tormentarium, & viaticum in tres dies, capere jubet; ac triremibus in Philippolandiam trajicit. ibi vado transeundo destinati, Ioannes Osorius Vlloa, Isidorus Paciecus, Ludouicus Querallus, Hieronymus Serooskerckius, cum militibus mille quingentis, & fossoribus ducentis, veste posita, mare intrant; dato Auilæ negotio, vti statim cum triremibus, quibus Mondragonius vehi, sequeretur: caueret-

retque, ne in classem hostilem incideret, in propinquo excubantem. neque enim dubitandum, si triremes, admodum humiles, consecuta ipsa esset, quæ constaret magnis nauibus, quin, secundiore vento, eas demersura esset. id cum fieret, cœlum, etsi multa nocte, ignibus coruscantibus clarum apparere; arbitrantibus Hispanis, omen sibi faustum dari, ceu inusitata illa luce deus viam per incerta aquarum præmonstraret. ita autem incedebant, vt Vlloa primum agmen cum Hispanis, Germanisque, & Belgis, duceret; ac postremum Gabriel Peraltus clauderet: qui nec viam rectam tenuit, neque suos etiam assequi, lucescente die, potuit. quare, reuocante eum Requesensio, qui, ex aggere circumspiciens, in euentum intentus erat, cum Christophoro Mondragonio, & Sanchio Auila, mox in Duuelandiam transijt. Vlloa, quanquam classe hostili è longinquo infestante, tamen, ante accessum maris, terram attigit. Paciecus interceptus; & vix decem è fossoribus euasere. qui per tenebras cum effugium quæritarent, ad hostilis classis strepitum dispalati, salo abrepti. Belgæ autem, ac Germani, cum transirent, classiarij, qui & contis, & demissis per oblongos funes vncis, eminus eos vulnerare conabantur, voces etiam, tanquam miserantes, addere; *quorsum infelices tenderent, quibus, qui imperitarent, canum aquaticorum instar vterentur. tum quis illos furor ageret, vti corpora, tanquam vallum, pluteosue, ictibus obiectum irent.* quibus ipsi nihil moti, porro eniti; &, per sesquemilliare contendentes, in opposi-

CIↃ IↃ LXXV.

CIↃ IↃ LXXV. positam Duuelandiam tandem euadere. ubi, quanquam aqua madidi, & reciprocante fluctu fatigati, sine mora hostem aggere, quem seruabat, depulere; ac Vianam fugienti institere. hoc conflictu Carolus Boisotus cecidit, Zelandiæ præfectus; impru denter, nocte obscura, sociorum, vti creditum, ferro ictus. cujus morte consternati animis cæteri, se in fugam coniecere. mox cum classe Auila aduenit, & cum eo Mondragonius. missi etiam cum auxilio Aluaradus, & Hortensius Armengolius. quorum aduentu, qui custodiebant insulam, deserunt munitiones, & Vianam se recipiunt. quam cum dedere recusarent, jusso locum obsidere Ioanne Castello, Mondragonius, cæteriq;, amnem inter Duuelandiam Scaldiamque transmisere. maior illic, quam superiore die, difficultas; quando vadum, limo quoque impeditum, magnis sæpe voraginibus incedentes moraretur. tandem tamen, Mondragonio præeunte, Sanchius Auila, & Vlloa, æmulatione quadam, subsecuti, in vlteriorem ripam peruasere. ac, deiectis etiam illinc, qui introitum defendebant, statim Dreischeram, vbi se reficere possent, contendere. inde porro Brouvvershauiam, municipium in superiore ejus insulæ parte versus Aquilonem situm, portu insigne; qui, multarum nauium capax, palis magnis, trabibusque, permunitus. paullo ante Ioannes Castellus, qui Vianæ obsidendæ relictus erat, ea capta, ac præsidio firmata, in Scaldiam transierat. qui cum inde redijsset, destinatus Aluaradus, qui præsidiario milite destitutam, vt putabant,

putabant, Bommenedam occuparet. sed negotij, cIↄ Iↄ
quam existimatum fuit, plus exhibitum; loco vali- LXXV.
de communito, & præsidio propere imposito. inter
hæc per aggerem Bornedamensem, frustra incisum
à fœderatis, chela quoque occupata, infra Ziric-
zeam itum. & hinc Gabriel Peraltus, inde
Ioannes Castellus, cum trecentis quisque pe-
ditum, diuerso itinere contendentes, dato si-
gno, eodem tempore munimentum aggredi ius-
si. sed Peraltus, cum, nec signo, vt conuen-
tum erat, dato, neque loco explorato, impressis-
set, classe valide, quæ canalem insidebat, & præ-
sidio, repugnante, ipse cecidit, & cum eo amplius
quinquaginta alii. nihilominus tamen Auila, qui
suppetias laborantibus, etsi sero, afferebat, cum pos-
tridie iterum locum oppugnare instituerct, & Ca-
stellum, signo dato, aduocaret, vacuum à præsidio
locum, & incensum, occupauit; &, exstincto
statim igne, communiuit. multum hic momen-
ti erat ad futuram obsidionem. tum fiducia in-
de sumpta, naues hostium, æstu maris aquis suis
destitutas, posse exuri. ac mandatum id Duran-
dæ. verum ille, ab Aluarado, & Armingolio,
retardatus, cum interea in altum classis se sub-
duceret, non perfecit. dum hoc agunt, tres, e-
gressi ciuitate, astu Hispanos circumueniunt.
cumque de dedenda vrbe, & classe etiam, spem
fecissent, aliquodque à Requesensio operæ pre-
tium accepissent, ceu acturi cum nauarchis, vt
liceret classem adire, impetrarunt. ad quam vbi
accessissent, alia omnia agitarunt; de rumpendo

CIϽ IϽ LXXV. cataracta in Dreischeriensi aggere, & qui ad salinas duceret: dein quo pacto aquam immittere, quibus signis cum obsessi, tum qui aggeres seruarent, se commonefacere possent. hinc reuersi, cum peractam rem promitterent, rursum tempus, quo cum præsidiarijs agerent, postulantes, ita in ciuitatem redeunt, sero fraude ab Hispanis intellecta. qui interea consultant, quid agendum primo esset. ac salinas Mondragonius, ciuitati imminentes, quæ, præsidio iusto imposito, ad deditionem obsessos breui coacturæ essent, ante omnia occupandas contendebat. contra Vlloa, Bommenedam expugnandam; quod ni facerent, metuendum, ne auxilia, quanta vellet, classis per hunc portum exponeret. quæ sententia, Requesensio, & Vitellio, approbata, cum teneret, totis viribus Bommenedam adoriri visum fuit. Est hæc sita in confinio trium aggerum, sese ibi contingentium; quorum singuli propugnaculo communiti. fossa circum, aqua plena, emissarij beneficio, nisi qua alluitur mari; quod recedens, nudum latus, & accessum non difficilem, hosti dabat. in principio vix præsidium vllum inerat; sed è classe, quæ propinqua, mox sexcenti Belgæ, Galli, & Germani, introducti. quis præfectus Nououillius, acer, & militiæ vetus. oppugnatio demandata Mondragonio, Aluarato, & Vlloæ. hique cum tormenta duodecim admouissent, toto triduo verberatione facta, & ruina etiam edita, Nououillius, qui diffideret cum tam paucis sustineri impetum posse, de deditione colloqui postulabat. sed, superbe

Hispano-

Hiſpano quodam dictitante, nullam omnino per- CIↃ IↃ
duellibus, quos gallinas per conuitium appellabat, LXXV.
gratiam fore; ni de vallo, abiectis armis, ſe præcipites in ſubiectam foſſam darent; mox colloquium diremptum. inde rurſum Mondragonius, qui non ſine magna cæde expugnari locum poſſe animaduerteret, vt ſuorum ſanguini parceret, Aluaratum illuc mittit, qui & militis petulantiam excuſaret, & conditione honeſta agere ſe paratum oſtenderet. qui dum hoc negotium tractat, iterum caſus perturbauit. quippe Pacieci fignifer, dum colloquium inſtauratur, obſeruato loco quodam, minus firmo, per quem facile cum cohorte ſua ſola eniſurus videbatur, vim iniuſſus ſtatim facit. ſed repreſſus, & occiſus, cum triginta item è ſuis, facti adeo temerarij pœnas luit. ea propter Nououillius denuo ſermonem abrumpit. *ſat enim perſpectum ſibi, quali fide Hiſpani agerent. quod gallinas appellaſſent, id conuitium mox virtute eluſuros. nam ſe viris imperare, qui, ad pugnam multo vſu comparati, dudum animum in quemcumque belli euentum obfirmaſſent*, cum hoc dicto retro cedens, ne ſpem ſuis vllam fugiendi daret, naues adiacentes remouet. hinc poſtridie, qui XXIII Octobris, cum quingentis Hiſpanorum, totidemque è Germanis, oppugnatio inchoata. æſtus maris latus vnum deſtituerat; idque inuadunt magno impetu. ſed, obſeſſis multo acrius repugnantibus, cum per duas amplius horas concertaſſent, iam cedentibus Germanis, reuocati. & occiſi hoc conflictu plus ducenti; plures etiam ſauciati. quo-

cIↃ IↃ LXXV. rum magnam quoque partem, dum, vulneribus suis tardi, minus properant, mare intumescens hausit. qua repulsa irritati obsessores, quam deiecti, biduo vno interiecto, totis viribus oppugnationem repetunt. vtque obsessis metum grauiorem injicerent, ceu auxilijs nouis aucti, lixas, caculas, cæterumque famulitium, cum vtrinque pugnaretur, procul apparere jubent. itaque acriter illi inuadunt, hi repellunt; ampliusque horas quinque, summa vtrinque animorum obstinatione, pugnant. cum postremo, vt iussi erant, lixæ quoque, & calones, procul sese ostendentes, adiuuare pugnam velle viderentur. armis bene instructi erant, & pulsabant Hispanorum more tympana; ita vt conditionem, imbellemque alias animum, occultarent. ac momentum dolus habuit. quippe fessi jam obsessi, qui cum multis adeo pauci tanto tempore depugnassent, noua auxilia, vt putabant, conspicati, animos etiam despondere. neque tormentorum amplius, quæ continuata illa explosione inferbuerant, vllus vsus; & præsidium fere solum in sarissis Germanorum. itaque tandem vallum superant. quo potiti, cum nec intro tamen quisquam se demittere inde auderet, increpante eos Aquila, & ignauiam exprobante, sclopetarius quidam Hispanus, cui Toletano nomen, sumpto clypeo, primus saltu se deijcere. quem secuti deinde alij, locum porro expugnare. obuij quique, vt in talibus vsitatum, trucidati. vix viginti è sexcentis euasere. Ita capta Bommeneda, Requesensius

Ziric-

Zirfczeam caſtra ducit. ea vrbs Zelandia tota antiquiſſima, &, cum pagus antea eſſet, poſt in ciuitatem exſtructa à Lothario Imp. anno Iↄ ccc XLIX. ſæpe bello à comitibus Flandrorum, ob commoditatem loci, impetita. & inprimis infeliciter à Guidone Dampetræo; cum adiuti opibus Philippi Pulcri opidani, capto ipſo, & pleriſque è proceribus, plurimiſque interfectis, victoriam illam, tota hiſtoria ejus gentis celeberrimam, reportarunt. ac poſtremum ex incendio Romerſualæ ingens incrementum cepit. Erat illic cum præſidio inſtar mille ducentorum Arnoldus Dorpius, ſub ductoribus, Iuſto Endio, Ioanne Crommio, Nicolao Bernardo, Adriano Portio, Ambroſio Ducæo, Antonio Bommelio, Nicolao Pluckcto, Eligio Rudamo, Nicolao Ruichauerio, Boiſioque. Dorpius ſtatim omnia vrbi defendendæ præparare. ante eam, ad auſtralem portus partem, tumulus quidam, ex congeſto è ſalinis ibi cinere, eminebat; ad ſeptentrionem vero, ager jugerum quinquaginta adiacebat. hunc, & illum, communire. quod reſtabat, interciſis circum aggeribus, aqua merſum. commeatus, & præſidij, ſatis erat; ſed initio conſternatiores ciues. quos vt mora quadam erigeret, primo ad dies quatuordecim inducias pactus, inde protulit. interim foris inchoata pridem opera ſedulo perficiebat; intus omnia vrbis loca, minus firma, accurabat; &, quod maius munimentum, tandem ciues confirmabat. Requeſenſius, qui vim quicquam profuturam deſperabat, fame premere de-

cIↄ Iↄ LXXV.

CIↃ Iↄ creuit. itaque palos, sublicasque, ferreis catenis
LXXV. nectens, eundium inter Duuelandsam, Scaldiamque, fretum claudere; ac, profundum si vetaret, naues ponere, ancoris suis fundatas, tum constratas tabulatis, & militibus, machinisque, communitas. portum quoque, & submersos aquis campos, ne inferri annona posset, obsidere. deinde, cura distributa, postquam copijs terrestribus Mondragonium, ac nauali rei Auilam, præfecisset, Tolam primum, inde Antuerpiam, se recepit; abducto Vlloa, quicum minus Mondragonio conveniret. Interea Hispanica classis, quæ præfecti sui morte, Petri Melandæ, impedita, vti supra memoratum, tandem in Angliam applicuit. cui vt Elizabetha portum daret, cum Mendosa anno ablegatus esset, nunc Ioannes Boisotus missus, fisci patronus; qui cum alia, tum & hoc, reginam oraret, *vti perduelles Belgas regno suo prohiberet*. quod cum illa durum valde, & inhumanum, existimaret, tamen fœdere teneretur, vt nec miseros magis premeret, neque regem fœderatum irritaret, admonere potius visum, *vt momentum rei expenderet, & an profutura peteret. periniquum enim esse, homines afflictos adeo, quique præter conscientiæ libertatem nihil quærerent, è perfugio suo eijcere. deinde meminisset etiam, cum iam ante quinque annos idem postulanti Albano obsecuta ipsa esset, quam Philippo id perniciosum fuerit. ac Lumæum, aliosque è nobilitate Belgica, Brilam vrbem occupasse; Belgiumque sat pacatum perturbasse. qua de causa, si eadem nunc seueritate agat, metuendum, ne consilia æque Belgio damnosa ipsi capiant.*

nihil-

nihilominus, cum Boisotus porro vrgeret, ad præfectos limitum maritimorum literas mittit, interdicens, ne in regnum suum admitterent exules Belgas, quique arma contra regem Hispaniarum induissent; & in istis nominatim, Auriacum, Culemburgensem, Bergensem, Lumæum, Esquerdium, Lumbresium, Rumenum, Merodium, Carnissium, Noiellium, Blijoulium, Bredamum; Boisotum, Aldegondium, Mansartum, Dorpium, Vander-Anum, Haultainum, Tempelium, Matenesium, Iselsteinium, Bronchorstium, Wingardum, Niueltium, Bellemam, Iunium, Hagam, aliosque, numero circiter quinquaginta. id regina ideo facere, vt se fœderis rationem habere ostenderet; tum quod ipsa simili pridem beneficio obstricta esset. nam per Wilsonum legatum obtinuerat, vti perduelles Angli, & in ijs Westmerlandius, è Philippi item prouincijs pellerentur. insuper concessum illi, vt, permissu Zelandorum, naues Anglicanæ quatuor libero Scaldi Antuerpiam vsque merces veherent, & reueherent. his de causis gratiam debere visa est. Per hoc tempus cum Auriacus, Ordinesque fœderati, nullam pacis spem restare; neque etiam libertatem conscientijs, aut securitatem sibi, exspectandam animaduerterent: neque vires deinde esse, quas Philippo opponere possent; de patrono, cui tuto se permitterent, consultare. nec sententia vna fuit. quippe illi in Imperium Principesque; isti in Galliam, hi in Angliam inclinare. sed, cum rationes penderent, ab Imperio, etsi olim huic annexi, parum sibi polliceri.

cIↃ IↃ LXXV.

cIↃ IↃ LXXV. ceri. *nam Austriacam illic domum, cuius princeps rex Philippus, praevalere. Principes autem, vniuersim quidem validos, singillatim imbecilles: idque magis, quia fere, religione diffidentes, etiam inter se diffiderent. itaque satis, quod curarent, domi habere; nec negotium aliunde arcessendum. deinde neque permissuros, vt seorsim quisquam, Belgij principatu confirmatus, alios omnes potestate antecellat. & vt quidam forte velint, non ausurum tamen vllum, propter Caesarem; qui, sororius Philippi, contra annisurus esset, ne deficientis Belgij patrocinium ab Imperio, aut Imperij quoquam principe, capiatur: idque ad maiestatem suam, & familiae, toto orbe potentissimae, dignitatem pertinere. Vtque vniuersim fiat, quando in hanc rem comitia prius convocanda essent, longam nimis moram fore. Quod ad Galliam, neque spem in hac ponendam. Vetus gentis odium esse, nuperamque lanienam deterrere. ac distare nimium portus; quod commercijs, quibus Belgium censeretur, valde incommodum. tum exhaustas bellis intestinis opes; per quae regem, etiam compositis illis, non magnopere adiuturum. & discrimen summum esse, ne Brabantos, Flandros, Artesios, atque Hannonios, irritarent; qui cum ipsis sempiternum potius bellum, quam cum Gallis foedus, vellent. deinde, vt se hi submittant, metuendum, ne Philippus, qui vlcisci sese possit, permutatione facta, pro Hollandia, ac Zelandia, & prouincijs foederatis, Mediolanum, ac Neapolim, illi reddat. neque enim hac de re securitatem dari sibi vllo sacramento posse; quod plerumque pro libidine sua reges violare minime dubitent: magis autem in hoc negotio, quando ipsi pro sectarijs, quibus fidem non seruare sit permissum, habean-*

beantur. denique, vt nil horum obstet, quid suppetiarum à rege, animo tam alieno à religione sua, polliceri sibi debeant? ergo frustra etiam illuc itum iri. At in Anglia, etsi linguam differentem, religionem, quæ iungendis hominum animis multum valeat, eandem esse. tum commercijs etiam aptiorem illam, & accedere huc reginæ Elizabethæ potestatem, vti summam terrâ, ac mari, ita imperium moderatum, procul graui tributorum exactione. à qua, si protectionem impetrarent, tum Oceanum vtrinque liberum habituros; & commercia cæterarum Belgij prouinciarum intercepturos, ac Hispanis spem recuperandi maris in perpetuum erepturos. deinde Daniam, Sueciam, Embdam, & Vandalicas vrbes alias, iam reginæ fœderatas, societatem petituras. hanc sententiam, cum exclusum se commercijs animaduertet, cætero item Belgio fore. denique ipsam etiam Galliam, fœderis partem ambituram. atque sic futurum esse, vt, auxilia semper prompta, ac coniungi faciles copias, propter maris beneficium, habituri, hostibus vbique suis formidentur. & reginam, confirmandæ huic potentiæ, religionem, libertatem, priuilegia, & immunitates omnes, non conseruaturam tantum, verum etiam aucturam. dein pecunia, necessarijsque rebus, adiuturam. ac postremum, in magna opum abundantia, & armorum summa gloria, pace vtrinque fruituros. quas ob causas expedire, vti semel tandem statuant; prius quam aut vrbes aliquas è maioribus, aut insigniores portus, aut munitiora loca, hostis caperet. nec consultum enim esse, vt diutius, à pecunia, & exercitu, imparati, dubiæ se fortunæ exponant; quæ res animos populares, per aduersa inclinare sese faciles, ne in præceps forte impellat, metuendum. Itaque CIƆ IƆ LXXVI.

cIɔ Iɔ hæc decreta legatio: placuitque vt mitterentur,
LXXV. Philippus Marnixius Aldegondius, Ianus Dousa Nordouicus, Gulielmus Niueldius Arentsbergius, Paulus Busius, Franciscus Maelsonius. qui, in Angliam cum venissent, circa diem Christo nato consecratum, mox Elizabethæ exponunt, *quo in statu res ipsorum constitutæ, & quid Bredæ actum esset. se negotium, resque suas vniuersas, æquitati, ac conscientiæ, ejus permittere. & orare, vt auxilium, aut consilium, adeo per vim oppressis dare vellet. vetus ipsi cum prouinciis suis fœdus; tum & genus inde esse. nam Philippam, Gulielmi, Hannoniæ, Hollandiæ, & Zelandiæ, olim comitis, cognomento Boni, filiam, Eduardo* III *nuptam; à quo stemma computaret. nunc, si adiuuare velit, & protegere contra vim Philippi regis, summam quoque potestatem oblaturos.* Requesensius, postquam de legatione hac accepisset, Fredericum Perenottum Campaniacum
cIɔ Iɔ contra mittit, qui successum perturbaret. Is-
LXXVI. que ad diem XII Februarij anni proximi in hunc modum verba facere; *non ignotum veterem Philippi affectum: & orare eum valde, ne audire perduelles, aut iuuare certe vellet. ita antiquis tot fœderibus constitutum, quæ & pridem cum Boisoto renouata. eo tempore Aldegondium, qui legationis caput, perduellem declaratum: & expelli jure posse.* Ad quæ illa respondere, *perduelles adjuuare, aut defendere, nunquam honestum se putasse. verum sat constare sibi, quam in omnibus regi suo, & Ordinibus generalibus, causam suam arbitrandam permisissent. ac, cum æque inclementer haberentur, Gallicanum patrocinium implorare decreuisse.*

decreuisse. id cum neque sibi omnino, nec Philippo, expediret; prouidendum existimasse. quod si vero, sub prætextu perduelles castigandi, rex præsidium illis locis, siue Hispanicum, siue externum, qualecunque, collocare statuisset; æque id periculosum regno suo arbitrari, ac si Galli occupassent. Nondum quicquam in negotio legatorum constituerat, sed differre proposuerat; facta interim potestate, vt tormenta, arma, militem, commeatum, comparare, & auehere, tuto possent. verum hi responsum vrgere; & *suppetias, aut tutelam,* postulare; *donec, pacem consecuti, juxta normam verbi dei, in tranquilla conscientia, viuere possint. nam hoc vnum in votis esse, idque ipsum ad quietem item Angliæ pertinere. si, quæ peterent, improbaret; aut, non expedire sibi, existimaret; saltem ne suspendere vellet, & cunctando in discrimen summum adducere. beneficii instar fore, si quamprimum mentem exponat; &, fortasse negatura, statim neget. ita sibi libertatem pro rep. consultandi permansuram; & mature decreturos, quæ ex vsu ejus putent: quæque jure, tam diuino, quam humano, permittantur.* Dum in Anglia à legatis tanta animi magnitudine hæc geruntur, in Hollandia ipsa Auriacus, Ordinesque, qui vix spiritum sub ingentis belli mole trahere posse crederentur, adeo se non premi tantum, aut laborare, ostenderunt; vt decretam pridem in vrbe Lugdunensi Academiam die octauo Februarij palam nunc erectum irent. quæ in eam famam excreuit, vt celebritate nominis, & ingeniorum gloria, nulli hodie toto orbe Christiano Academiarum cedat. Requesensius, incli- CIↃ IↃ LXXVI.

CIↃ IↃ nante in seditionem milite, vt præuerteret, à
LXXVI. prouinciis singillatim magnam vim pecuniæ petere; vrbibus quoque, vti pagis, si concessum id fuisset quod volebant, suam cuique summam indicere: ac viginti octo millia florenorum, quæ Altempsiano militi soluerentur, in menses singulos, ab Antuerpia postulare. & hoc tempore quatuordecim aureorum milliones cum semisse rex debere dicebatur; jamque impensi bello Belgico amplius quadraginta duo computari. ea res auctoritatem Requesensij valde fregit; & querelam pro pecunia, quam poscebat, plurimæ prouinciarum obtulere. ac nonnullæ, *priuilegia reddi sibi* cupiebant; aliæ, quod promisisset, *vt præsidia reuocaret*: Flandria, *vti rationes putarentur*. hæc pollicita pridem erat centum millia florenorum; verum ea tantum lege, *vt deducerent, quicquid ab Hispanis damni accepissent, aut militibus impendissent: tum præsidium vt prouincia vniuersa euocaret, & delicta castigaret. vt vsuras etiam solueret, quæ è regis vectigalibus deberentur. porro addicta fisco bona, juxta priuilegia sua, & corruptam disciplinam militarem, restitueret. denique vt senatum illum sanguinarium aboleret; & prouinciarum curijs causas qualescumque redderet.* vniuersim vero omnes postulare, *vt à decima exigenda in perpetuum abstineret*. Hinc tributa intermitti, neque quicquam in ærarium referri, neque à præfectis solui. qua de causa cum comitia generalia Requesensius indixisset, & Bruxellas Ordines prouinciarum, aut eorum delegati, conuenissent, per libellum, à Francisco Richardoto, episcopo

copo Attrebatensi, scriptum petere; *vt, amoto ex-* CIↃ IↃ
terno milite, Belgis deinceps uti vellet; disciplinam mi- LXXVI.
litarem emendaret; & prouinciarum censum ijs rebus, ad quas destinatus esset, applicaret. ne migraret leges populi, & cuiusque priuilegia sarta tecta conseruaret. tum ad regem, quicquid passim gereretur, bona fide vt referret; isque in rebus, quæ ad Belgium pertinerent, Belgas quoque consiliarios adhiberet. denique vt tumultuatos pridem Hispanos castigaret, & cohortes ordinarias instauraret. sibi quidem in obsequio, & religione auita, permanere omnino certum sed sine istis nullo modo saluum esse Belgium posse. Tum adhuc in Duuclandia morabatur; vbi cum libellum istum accepisset, indignatus, *deus*, inquit, *me ab his Ordinibus liberet.* mox Antuerpiam, & Bruxellas, cum venisset, cur comitia indixisset, coram exponit; *causam solam habuiße, vt pecuniam, belli neruum, expedirent. ea sibi, si in Belgio restitutam maiestatem regis cuperent, opus eße. de libello, quem offerrent, eum sese, quantum poßet, apud regem adiuturum.* Iam Hispanicus equitatus propalam tumultuari; itaque, vt fauorem sibi nunc obstringeret, promulgato statim edicto, potestatem rusticis facit, qui se contra communirent. iste autem, cum per agrum Insulanum, & Artesiam, in Hannoniam penetrasset, à Lalanio vix repressus, à Romero apud Mollam in Brabantia mox sedatur. Ob id factum irritati, odium in Lalanium capere, & vindictam minitari; Requesensium vero ipsum suggillare, *qui, coërcuisset motum, non pacasset: deinde arma auctorasset, nunquam postea deponenda.* Requesensius,

cIↄ Iↄ sius, qui pecunia se destitui ringebatur, eo ma-
LXXVI. gis ægre ferre, quod hæc illo maxime tempore negaretur, quo dedendam Ziriczeam existimaret. qua victoria tam insigni & Hollandiam, & Zelandiam, distenturus, gloriam multo maiorem, quam Albano obtigisset, relaturus videbatur. itaque, cum rursum Hispanos in tumultum propendentes animaduerteret, neque sibi firmam satis valetudinem, aduocato sanctiore consistorio, & præfectis prouinciarum, quosdam item episcoporum adesse jubet: inter quos Yprensis erat, & Brugensis. Atrebatensis paullo ante, fato suo, aut veneno, vt ferebant, ob libellum à se scriptum procurato, diem obierat. aderant quoque Arscotanus, Barlaimontius, Rochensis, Mansfeldensis; qui, Albani præfectura, aula fere abstinuerat. ad hos Hiergius, Campaniacus, Rassingemus, alijque. horum auctoritate vsurus, Flandriæ delegatos vocat, & oratione acri mox castigat; *pronos esse in perduelles, & consilia clam conferre. ni pecuniam procurarent, detrimentum, quod resp. hîc acciperet, ipsis imputatum iri.* ad quæ ipsi cum obnixe postularent, *vt putaret rationes, militemq́; peregrinum, quod pollicitus, euocaret*; ille contra obstinatior, & iam ira exardescens, *solos adeo, modo serio ad exemplum regis agerent, ad Hollandos, Zelandosque, compescendos sat valere. & ærarium valde locuples supra cæteros Belgarum possidere. regem bello isto suo & Hispaniam, & Italiam, exhausisse; iamque amplius quadraginta milliones impendisse. periniquum, vt cum alio-*

aliorum inopia ipsos ditet. quod deduci militem vellent, eum regi, tanquam viro nobili gladium, ad tutelam maiestatis necessarium. verum tamen curaturum, ne molestus porro equitatus esset. Post hæc in triginta millia florenorum consensere; quæ Germanis abducendis, etsi neque illud factum, impendenda. Sub hoc tempus Chiappinus Vitellius, Cetonæ marchio, vir militiæ laude clarus, infelici casu obijt. Hic Philippo, cum Albanus Belgium peteret, ab Hetruriæ duce Cosmo attributus, isto bello bonam operam nauauit. cumque in Scaldiæ quodam aggere curru pensili veheretur, eo euerso, vt obeso corpore erat, cum se grauiter afflixisset, & Antuerpiam properaret, in itinere exspirauit. aiunt quidam, à maleuolis, data opera impellentibus, deturbatum; quod arcana quædam Cosmo, in Philippi præjudicium, detexisset. neque diu Requesensius supervixit; qui Bruxellis, die quinto mensis Martij, febre acuta, ac pestilenti, impetitus, diem clausit. erat vir ingenio moderatiore, & prudentia, multo rerum vsu parta; ideo Albano à Philippo successor datus, vt, cum Belgis mitius agens, hac contraria ratione ad obsequium eos reduceret: quæque ille per rigorem deliquisset, noua imperij æquitate emendaret. atque ita arma sua temperaret, vt reducere potius populum ad obsequium priscum velle, quam affligere, videretur; ac, cum primum perfecisset, ponere ea,

cIↃ IↃ LXXVI.

CIↃ IↃ LXXVI. re ea, &, sancita ante actorum obliuione, bona fide in gratiam recipere vniuersos, promptum ostenderet. &, consilium hoc fuisse, credi poterat; nisi fraudem occultatam, in tumultu Antuerpiano, & conuentu de constituenda pace, Bredæ habito, prodidisset.

FINIS.

RERVM

RERVM

In hac

GVLIELMI AVRIACI

PARTE PRIMA

Maxime Memorabilium

INDEX.

A.

B.

C.

D.

Egmun-

E.

F.

H.

I.

L.

N.

P.

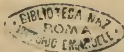
Phi-

S.

T.

V.

FINIS.

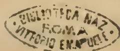

ERRATA.

PAg. 152. lin. 7. scrib. *contraria: vnum, datum à Gul.* pag. 162. lin. 23. *æstimari.* pag. 207. lin. 22. *si è tractu illo.* pag. 211. lin. 3. *de asserenda libertate.* pag. 340. lin. 11. *arce Rammekensi.* pag. 341. lin. 5. *Rhetlensis.* lin. 12. *Friderici Palatini.* pag. 344. lin 5. *propugnando.* lin. 20. *habebat.* pag. 352. lin. 15. *dare.* pag. 355. lin. 17. *quæ dum fiunt.* pag. 371. lin. 20. *adhuc seruare.* pag. 375. lin. vlt. *illam.*

LVGDVNI BATAVORVM,
Excudebat ISAACVS ELZEVIRIVS,
Iuratus Academiæ Typographus,

Anno à Christo nato
cIↃ IↃ CXXI.

L'edizione del 1622 non ha diverso che il titolo colla data - 22: ma anch'essa alla fine ha il - 21 come qui.